

ORDINARIUS STRIGONIENSIS

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM MEDII RECENTISQUE ÆVORUM
condita a Ladislao Juhász

SERIES NOVA
condita ab Antonio Pirnát

Tomus XVII

Consilium editorum
Andreas Vízkelety præses,
Blasius Déri, Ladislaus Havas, Iosephus Jankovics, Petrus Kulcsár,
Editha Madas, Clara Pajorin, Georgius Székely

Seriem redigunt
Enikő Békés et Ladislaus Szörényi

Subseries

MONUMENTA RITUALIA HUNGARICA

Tomus II

Subseriem redigit
Blasius Déri

Institutum Litterarum Academiae Scientiarum Hungaricæ
Sectio Litterarum Renascentium

Universitas de Rolando Eötvös nominata
Facultas Artium
Institutum Antiquitatis
Cathedra Litterarum Latinarum

[http:// latin.elte.hu/mrh](http://latin.elte.hu/mrh)

MONUMENTA RITUALIA HUNGARICA II
Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Ævorum

Ordinarius Strigoniensis

impressum pluries Nurenbergæ, Venetiis et Lugduni
annis Domini 1493–1520 (RMK III Suppl. I 5031,
RMK III 35, 134, 165, 166, 238)

recentius edidit

NICOLAUS STEPHANUS FÖLDVÁRY

Argumentum Kiadó
BUDAPEST · 2009

Published with the financial support of the Ministry of Education and Culture
through the National Cultural Fund (NKA)
in the Year of the Renaissance
under the project numbered T 047163
of the Hungarian Scientific Research Fund Programmes (OTKA)

Edited and introduced by
MIKLÓS ISTVÁN FÖLDVÁRY

Supervision by
BALÁZS DÉRI

Scrutinised by
EDIT MADAS

English translations by
ERVIN J. ALÁCSI

English translations scrutinised by

PETER DOHERTY

Cover design by
MÁRIA HODOSI

Cover: St Adalbert, martyr and bishop, patron of Esztergom on the emblem of the publisher
János Pap in the 1509-edition of the Esztergom Ordinal, Venice (RMK III 165).

HU ISSN 0133-6711 (BSMRÆ)
HU ISSN 2060-6796 (MRH)
ISBN 978-963-446-518-8 (OStr)

© Argumentum Publishing House, 2009

© Miklós István Földvály, 2009

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or translated in any form, by print, photo-print, microfilm, microfiche, digital copy or any other means without written permission from the publisher.

PRINTED IN HUNGARY

Table of Contents

INTRODUCTION

Normative liturgical texts and the Ordinal	IX
The Use of Esztergom (Ritus Strigoniensis)	XIII
The surviving Hungarian Ordinals	XXI
The so-called Ordinal of Szepes	XXII
The Ordinal of Eger	XXIII
The Ordinal of Miklós Telegdi	XXV
Further Ordinals and books referred to as Ordinals	XXVI
The editions of the Esztergom Ordinal	XXIX
[Nuremberg 1493–1496]	XXIX
Nuremberg 1496	XXXI
Venice 1505	XXXII
Venice 1509	XXXIII
Lyon 1510	XXXIV
Venice 1520	XXXV
The relationship between different editions	XXXVII
Typological features of the Esztergom Ordinal	XL
Prehistory of the Ordinarius Strigoniensis	XLI
Principles of this edition	XLVII
Orthography and layout	XLVIII
Critical apparatus	LII
Appendices	LIII
Acknowledgements	LV

APPENDIX

Ash Wednesday	LIX
Maundy Thursday	LIX
Good Friday	LXII
Holy Saturday	LXIV
Easter Sunday	LXVII
Vigil of Whitsun	LXX
Ember Saturday within the Octave of Whitsun	LXXI
Corpus Christi	LXXII
All Saints	LXXIII

TEXTUS

Adventus Domini	7
Festa Decembris	12
Sequitur de Nativitate, eiusdem vigiliæ	20
Festa Ianuarii	28
Tempus post Epiphaniam	36
Septuagesima	44
Festa Februarii	48
Festa Martii	54
Festa Aprilis	59
Quadragesima	61
Hebdomada maior	71
Tempus paschale	80
Tempus post Pentecosten	103
Sequitur de sanctis post octavas Paschæ usque Ascensionem Domini	116
Festa Maii	120
Sequitur de sanctis post festum Trinitatis, si tamen ita venerint	127
Festa Iunii	129
Festa Iulii	137
Festa Augusti	146
Festa Septembris	158
Festa Octobris	167
Festa Novembris	174

INDICES

Index titulorum	[3]
Index dierum liturgicorum	[13]

INTRODUCTION

NORMATIVE LITURGICAL TEXTS AND THE ORDINAL¹

Liturgical books may be divided into two main categories. The first contains the actual liturgical texts (liturgical book proper), while the second gives a collection of normative texts regulating liturgical services (rubrical book). There are several types of normative rubrical texts depending on what part or aspect of the services their content is focused upon. These individual types did actually make their appearance in the course of liturgical history but, more often than not, we encounter the specific combinations of these various types, forming separate genre-models. The former I call pure genres, I refer to the latter as mixed genres.

In accordance with this typological approach, the extant normative texts of the Latin liturgy may be classified as belonging to one of eight different genres, of which four are pure, four are mixed. Among the pure genres the following may be listed:

- (1) the catalogue recording the selection and arrangement of liturgical items,
- (2) the symbolic, theoretical, or historical commentaries on liturgical services,
- (3) the so-called Ceremonial, describing individual liturgical roles, movements, objects, vestments, and regulating matters of musical performance,
- (4) and finally, the Directory, handling problems derived from the occurrence and concurrence of liturgical days.

The following belong to the mixed genres:

- (5) the thematically diverse Ordo, describing only one particular liturgical service,
- (6) the Customary, regulating the daily life and liturgical practice of monastic communities or cathedral and collegiate chapters,
- (7) the Ordinal, tied to one of the regional or monastic ritual variants, uniting all the pure genres and following the entire course of the liturgical year,
- (8) and finally, a supplementary group of sources, containing the rubrics of the liturgical books strictly speaking.

¹ This chapter (together with chapters III and V of this introduction) is the summary of chapters I 2–3 and II 1 (published as Miklós István FÖLDEVÁRY: “A középkori Magyarország ordináriuskönyvei” [The Ordinals of Medieval Hungary], in *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei* XIII. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, Budapest 2007. 35–86) of a doctoral thesis in Hungarian. The original work will probably be published among the “subsidiá” volumes of this series: Miklós István FÖLDEVÁRY: *Rubrica Strigoniensis. A középkori Esztergom liturgiájának normaszövegei*. [Rubrica Strigoniensis. The Normative Texts of the Medieval Esztergom Liturgy] PhD thesis, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktoriskola, Ókortudományi Program 2008. – see online (with an English summary) http://latin.elte.hu/munkatarsak/FM_files/disszertacio.shtml

These genres, depending on the historical period and region, may have different titles, and there is a certain flexibility between them.

The history of rubrical genres began in the 4th century² — or possibly even earlier if we take into account the fragmentary sources of the not yet fully developed Latin liturgy. From the earliest time the *Ordos* are unquestionably dominant. With the passage of time these books became ever more developed but they were not yet strictly differentiated from the proper liturgical texts. By the 10th century, practically everywhere the *Ordos* were assimilated by the liturgical books proper, or having incorporated the proper liturgical texts written out *in extenso*, they became the books or chapters of such character themselves. The catalogues of abbreviated liturgical items appeared contemporaneously but they only acquired real significance later, in the age of clearly structured ritual variants. With the spreading of the monastic reform movements and the *vita communis* of cathedral or collegiate chapters from the Carolingian period on, the old rules of life were rewritten or reformulated, and liturgical themes began to be incorporated into them to a greater extent and in greater detail. In the same era (of the Carolingian dynasty) the first commentaries began to appear which interpreted the whole of the liturgy as a fixed texture of symbolism.

In the period following the first millennium, the faithful adoption and propagation of the Roman tradition was no longer the sole preoccupation. It became an important concern both for the centralised monastic orders and the local, regional churches to express their own identity through liturgical means, thus formulating their carefully differentiated, vigilantly preserved, and often deliberately composed ritual variants. In the 12th and 13th centuries, contemporaneously with the flourishing of gothic architecture and scholastic philosophy, in an attempt to codify these particular liturgical usages, the *Ordinal* was developed, which, in its representative specimens, gives a synthesis of the catalogues of liturgical items, the *Ordos* describing the ceremonies of special occasions, and the liturgical commentaries. In terms of its immediate historical precedents, both in a monastic and a secular setting, the *Ordinal* most likely derives from the liturgical chapters of *Customaries*, especially of the part concerning the yearly liturgical cycle. In fact, even in a later stage, the most detailed *Ordinals* appear to form part of a *Customary* or the two genres mutually complement each other. Hence the following attributes are characteristic to the classical version of *Ordinals*:

² Such was the “apostolic” tradition of Hippolytus of Rome. For a modern reconstruction of the Latin version, with Greek fragments, see Bernard BOTTE: *La Tradition apostolique de Saint Hippolyte. Essai de reconstitution*. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster 1989⁵. (Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen 39).

- (1) it codifies one of the regional or monastic variants of the Roman rite,
- (2) structurally it follows the liturgical year,
- (3) and its principal feature is the catalogue of all the abbreviated items of the Mass liturgy and the Divine Office, which is supplemented, to a lesser or greater extent, with other liturgically relevant material.³

In the 13th and 14th centuries the Ordinal was the dominant genre of European rubricism, but some important changes took place. In the period under scrutiny, these changes can be summarised as follows. The first ordinals were *Ordos* loosely bound together and their typical characteristic was the heavy presence of liturgical exegesis. In the more mature specimens, the catalogue of items became more consistent and elaborate, but the other elements were still included. In particular, beginning with the 14th century, the symbolic liturgical commentaries became less and less prominent, which is not unrelated to the fact that since the 12th century liturgical exegesis had developed into a systematic and independent genre, receiving its final summary in the 13th century.⁴ In the same period a new element of the Ordinals became especially prominent, namely, the paragraphs treating questions of occurrence and concurrence.

In the 15th, and especially in the 16th, century the Ordinals underwent a change in terms of structure and content. Structurally, the earlier synthetic approach (to describe a specific liturgical action from all possible aspects) was gradually replaced by an analytical approach (to explain one particular aspect generally, including all the details). In particular those parts were lifted out of the main text that concerned the calendar or the details of ceremony, and they were attached to the book separately, either at the beginning or the end. The main text itself preserved the catalogue of items and the classical *ordines* of the liturgical year (in particular of Candlemas, Ash Wednesday, and Holy Week). The rearrangement of the ceremonial parts into a separate tract usually took place earlier than that of the questions regarding calendar problems because the latter presupposed the formation of an objective hierarchy of liturgical feasts, which had very little appeal to most of the particular churches.

³ As to the most important scholarly literature regarding the Ordinals, see Edward FOLEY: “The « Libri Ordinarii ». An Introduction”, *Ephemerides Liturgicae* CII (1988) 129–137; Aimé-Georges MARTI-MORT: *Les “Ordines”, les ordinaires et les cérémoniaux*. Brepols, Turnhout 1991. (Typologie des sources du moyen âge 56); Éric PALAZZO: “Les ordinaires liturgiques comme sources pour l’historien du Moyen Age. A propos d’ouvrages récents”, *Revue Mabillon* LIV (1992) 233–240; idem: *Histoire des livres liturgiques. Le Moyen Age. Des origines au XIIIe siècle*. Beauchesne, Paris 1993. 228sq. Almost in each version of the numerous textual editions, there is at least a brief introduction to the genre. Among these a pioneering work of great importance is Anton HÄNGGI: *Der Rheinauer Liber Ordinarius (Zürich Rb 80, Anfang 12. Jh.)*. Universitätsverlag, Freiburg 1957. (Spicilegium Friburgense 1).

⁴ That is, in the *Rationale* of Durantus; its latest edition: Anselme DAVRIL OSB — Timothy M. THIBODEAU: *Guillelmi Duranti Rationale divinatorum officiorum* I–III. Brepols, Turnhout 1995–2000. (Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 140 ?–A–B).

From the 16th century on, the needs and conditions favouring the use of Ordinals gradually ceased to exist. Among the liturgical books proper, collective genres prevailed, above all, the Missal and the Breviary, which contained all the texts of the Mass and Office liturgy with a detailed description of the relevant rubrics, thus making the analytical type of Ordinal texts completely superfluous. Due to the curialism of the 15th century and the process of Catholic restoration, the Roman rite was made more and more uniform in the direction of the Curial-Franciscan form, thus the various ritual usages only required normative texts in a few religious orders⁵ and in dioceses that steadfastly held unto their own particular traditions.⁶ The centralised regulation demanded more and more detailed rubrics concerning questions of calendar and ceremony.

As a result of this process, the Ordinal, as a separate genre, came to an end or became assimilated by other types of liturgical books. In the meantime, the Ceremonial and the Directory became the two most typical genres of modern-day liturgy. The ceremonial summarised all the ceremonies, that is, all the dramatic aspects of the liturgical services (including also the extraordinary *ordines* of the liturgical year but not touching upon questions of text selection — which, in the following, I will call ceremonial). The Directory, on the other hand, helped to solve problems related to the calendar (I will refer to these as directorial). Until the second half of the 20th century the ceremonial did not undergo any substantial change, and even later, these changes concerned mostly liturgical content and not typological aspects. The concept of the Directory was, however, significantly altered. The first Directories did not follow the basic structure of the Ordinals describing one “ideal” liturgical year, instead they treat of problems related to calendar use, covering the entire period of more or less a human lifetime. In each year then primarily questions of concurrence and occurrence are discussed. The further development of the genre was not unrelated to the fact that printing eventually became quicker and cheaper. The new, thicker Directories including “perpetual calendars” soon covered each day of a period that was at least 100 years long; it also then became customary that individual dioceses, monastic orders or religious provinces issued a new Directory each year. This is still the general practice today.

In summary, we can conclude that the Ordinary is the most characteristic and best documented genre of medieval normative liturgical texts. In the age of manuscript

⁵ Regarding the rites of religious orders still extant in the 20th century, see Archdale A. KING: *Liturgies of the Religious Orders*. Verlag Nova & Vetera, Bonn 2005.

⁶ The partial survival of particular diocesan traditions has still not been systematically studied. From this perspective especially interesting is the French (Gallican) practice of the 17th and 18th centuries because among its typical “abuses” we can find both innovations and retrospective phenomena. About the rites of Lyon and Braga, see Archdale A. KING: *Liturgies of the Primatial Sees*. Verlag Nova & Vetera, Bonn 2005.

production this is the genre that survived for the longest time and spread farthest in terms of geographical locations. The various genres of the period preceding the Ordinal's development are parts of a converging process which eventually culminated in the Ordinal. In turn, the Ordinal is at the origo of the diverging process that, in the end, led to the development of the rubrical genres of our modern age.

THE USE OF ESZTERGOM (RITUS STRIGONIENSIS)

The Latin liturgy lived in many variants in the Middle Ages. In terms of their character and development history, we may distinguish two major periods and two principal types of variants in ritual. The first group comprises the variants dating to the period prior to the Romanisation at first supported and later mandated by Carolingian rulers, the second includes the post-Carolingian variants which were later discontinued in the wake of the Council of Trent.

The so-called old Latin liturgies, belonging to the first group, developed in connection with particular cities or regions and synchronically to each other; thus there are fundamental structural differences between them. Among these may be listed the Beneventan, Mozarabic, Gallican, and Ambrosian liturgies, and the rite of the City of Rome (this latter is now called Old Roman in order to distinguish it from the general label "Roman", usually applied to the later forms of Western liturgies).

In the second group are the individual variants of the so-called Franko-Roman liturgy.⁷ The original intention of the Carolingian rulers and those they commissioned for the task was to appropriate the Old Roman liturgy as faithfully as possible; they intended to make a well-regulated and unchanged observance mandatory in the entire Frankish Empire. Total uniformity, however, proved to be impossible to accomplish for two reasons. In the first place, the Old Roman liturgy of the 8th century was not fully defined and unified and it had already begun to interact with the Transalpine regions by that time. Thus from the beginning liturgists encountered a heterogeneous Old Roman tradition and they identified several differences between the earlier and the later elements of this tradition. In the second place, the austere, almost puritanical character of the Old Roman liturgy seemed somewhat foreign to the inhabitants of the Transalpine regions; its adoption would have required the abandonment of many widespread customs, texts, and gestures that were considered important com-

⁷ For a summary of the immense literature on the topic, see Cyrille VOGEL: *Medieval Liturgy. An Introduction to the Sources. Revised and Translated by William Storey and Niels Rasmussen*. Pastoral Press, Portland—Oregon 1986. The term "Franko-Roman" is used here deliberately as against "Romano-Frankish".

ponents of the liturgical taste of Gallican and Germanic spirituality. In this situation, the Carolingian experts felt compelled, despite their original intentions, to use the available material somewhat creatively, although what they did was marked by venerable moderation. Since their construction consisted mostly of different Old Roman elements enriched by many non-Roman additions, the result of their redactive efforts may with good reason be called Franko-Roman. This liturgy, though it lived in many variants, was structurally uniform, which cannot be said of the Old Latin liturgies. Its texts, melodies, and ceremonies were taken from one common fund.

The Franko-Roman liturgy could not become completely uniform, partly because of the insistence of the pre-Carolingian traditions, partly because of the heterogeneous character of its sources, and partly because of the fragmentation of the secular and ecclesiastical structure following the death of Charlemagne. From the very beginning, liturgical uniformity was not perfect, and later the particular local uses began spontaneously to diverge. (The only deliberate and structurally apparent difference was in the Divine Office between its secular and monastic arrangements.) Following the weakening of central government and the concomitant strengthening of particular churches, the spontaneously developed differences were perceived and jealously guarded as the guarantees of regional or institutional identity. This change in perspective favoured the process of making the differences more emphatic.

Beginning with the 10th century, when Christianity spread to new countries and new dioceses had to be created, these territories appropriated the Franko-Roman liturgy in accordance with the new paradigm. In the case of the liturgy of the young churches, the regional rites were not formed by some sort of spontaneous divergence, but as a result of a deliberate process of redaction.⁸ The same could be said for the rites of the Benedictine reform-movements and of the other, even more centralised religious orders. Consequently, from the 11th century until the end of the Middle Ages we encounter well-defined diocesan and regional uses as well as those of the religious orders. The rite of the Papal Court must be counted as one among these variants, which was also adopted by the Franciscan Order. It was not identical to the Old Roman rite of the major Basilicas in Rome; it was rather part of the Franko-Roman families of ritual.

Except for some feeble attempts earlier, a programme for making the Western liturgy completely uniform became topical and possible only in the 16th century. In this period the danger had become too real that Europe would disintegrate into a multitude of autonomous national churches. From this perspective, the individual ritual variants emphasising the national character of the particular churches were seen as favouring schismatic tendencies. At the same time, to respond to the challenge

⁸ The question is discussed and documented in further detail by FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* 96sq. 119sq., based on former research.

posed by the Protestant Reformation it seemed desirable to subject the liturgy, one of the sources and most important expressions of the apostolic deposit of faith, to more rigorous doctrinal supervision. This was supported by the invention of the printing press, which gave even a financial incentive to typographers, booksellers, and the clergy for the production or use of uniform liturgical books published in numbers unknown before. (Later the typographers worked with papal privileges.) Hence, when in obedience to the resolutions of the Council of Trent the liturgical books of the Roman rite were published in normative editions between 1568 and 1614,⁹ conditions were already ripe for them to spread swiftly and be accepted widely. Although, strictly speaking, only the adoption of the new Pontifical was made obligatory and the Ritual remained completely optional, and those Breviaries and Missals that had more than 200 years of history could be maintained in liturgical use, in practice if there remained any diocese that had not adopted the “Roman”, that is, the Curial-

⁹ The originals and their recent facsimile editions are as follows: *Breviarium Romanum Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum. Pii V. Pont. Max. iussu editum*. Apud Paulum Manutium, Rome 1568. = Manlio SODI — Achille Maria TRIACCA: *Breviarium Romanum. Editio princeps (1568)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 1999. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 3); *Missale Romanum Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum. Pii V. Pont. Max. iussu editum*. Apud heredes Bartholomæi Faletti, Ioannem Variscum et socios, Rome 1570. = Manlio SODI — Achille Maria TRIACCA: *Missale Romanum. Editio princeps (1570)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 1998. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 2); *Ceremoniale Episcoporum iussu Clementis VIII. Pont. Max. novissime reformatum. Omnibus Ecclesiis, præcipue autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, perutile, ac necessarium*. Ex typographia linguarum externarum, Rome 1600. = Achille Maria TRIACCA — Manlio SODI: *Ceremoniale Episcoporum. Editio princeps. (1600)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2000. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 4); *Martyrologium Romanum Ad novam Calendarii rationem, & Ecclesiastica historia veritatem restitutum. Gregorii XIII Pont. Maximi iussu editum*. Ex typographia Dominici Basæ, Rome 1584. = Manlio SODI — Roberto FUSCO: *Martyrologium Romanum. Editio princeps (1584)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2005. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 6); *Pontificale Romanum Clementis VIII. Pont. Max. iussu restitutum atque editum*. Apud Iacobum Lunam, impensis Leonardi Parasoli et sociorum, Rome 1595. = Manlio SODI — Achille Maria TRIACCA: *Pontificale Romanum. Editio princeps (1595–1596)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 1997. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 1); *Rituale Romanum Pauli V. Pont. Max. iussu editum*. Ex typographia Reverendæ Cameræ Apostolicæ, Rome 1614. = Manlio SODI — Juan Javier Flores ARCAS: *Rituale Romanum. Editio princeps (1614)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2004. (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini 5); *Graduale de Tempore Iuxta ritum Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cum Cantu Pauli V. Pont. Max. iussu Reformato*. Ex Typographia Medicæa, Rome 1614. = Giacomo BAROFFIO — Manlio SODI: *Graduale de tempore iuxta ritum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ. Editio princeps (1614)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2001. (Monumenta Studia Instrumenta Liturgica 10); *Graduale de Sanctis Iuxta ritum Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cum Cantu Pauli V. Pont. Max. iussu Reformato*. Ex Typographia Medicæa, Rome 1614. = Giacomo BAROFFIO — Eun Ju KIM: *Graduale de sanctis iuxta ritum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ. Editio princeps (1614–1615)*. Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2001. (Monumenta Studia Instrumenta Liturgica 11).

Franciscan rite, by the 17th century, it was considered somewhat anomalous. This Romanisation was only withstood by some of the religious orders, but even in these cases there were significant compromises. From this time on, at least on the level of written sources, the Roman liturgy appears uniform.

Until today liturgical historians have not placed due emphasis on the post-Carolingian variants in ritual. Particular traditions have been treated as some kind of curiosity and mostly from the point of view of local or national history. Thus for a long time there was no attempt to treat such variants systematically and the occasional inquiries did not reflect upon the very essence of the phenomenon. Studies typically focused on the most unusual ceremonies, and other than this, liturgical scholars only identified the calendar, especially with reference to the sanctoral cycle, as the bearer of regional character.

Due to this focus, it was musicologists that made the breakthrough and not liturgical historians, strictly speaking. However, from the very beginning the study of the Gregorian melodic repertory was inseparable from the study of the liturgical texts. After the Gradual (the sung items of the Mass), which is rather uniform in this regard, the attention of scholars turned to the textual choices of the Antiphonal (the sung items of the Divine Office). Soon it became obvious—to a great extent as a result of research into medieval Hungarian music—that the post-Carolingian ritual variants were actually more securely and more manifestly identifiable when based on the choice and order of items within the temporal cycle (previously it had been assumed to be uniform). Even if we do not have the complete European overview so far, through this realisation it became possible to identify clearly the individual ritual variants, and all of the previous conclusions drawn on the basis of the fine arts in the service of divine worship, melodic variants, palaeography, musical notation, liturgical texts, or rubrics have been solidified.

Since systematic research into the choice and order of items in the Antiphonal was stimulated by a Hungarian group of scholars, the analysis of the Hungarian tradition from this perspective has been accomplished, and this has set an example on an international level. The ecclesiastical structure of medieval Hungary was reasonably unified and had been centrally organised within a short period of time without any substantial institutional precedents. The regions, sub-regions, dioceses, cities, and individual churches were in constant contact with each other. This historical circumstance, coupled with the fact that a very large percentage of the Hungarian sources were destroyed and that, consequently, the scholars did not have to examine a great mass of fairly similar sources, made this process much easier. The main points of

study were the structure of the Divine Office, the repertory of the items both textual and musical, and their liturgical assignation.¹⁰

The following could be determined about the Hungarian Office-tradition and, through it, about the whole rite: it possesses some characteristics that are applicable to the entirety of the Hungarian tradition, but cannot be found in their totality in any other tradition. These characteristics have parallels all over Europe, but do not indicate any single direction. This proves that the Hungarian liturgy does not appear either in part or as a whole to be the adoption of any foreign tradition. Its structure features different strata of traditions whose relationship with each other is best described in a hierarchical arrangement.¹¹

The entire Hungarian tradition is sometimes called the Esztergom Use (*ritus Strigoniensis*), after the primatial see of the country. Its central and best documented variant is the actual Use of Esztergom, whose purest representatives are Esztergom itself, Buda, with insignificant changes Pozsony (Pressburg in German, today Bratislava in Slovakia), or—at times with mild variations—the central and northern regions of historical Hungary. To this partial tradition belong the less consistently formulated practice of the Szepesség (Zipserland, today in Slovakia) and the liturgical usage of the Pauline Order,¹² which was founded by a former canon of Esztergom (hence the codification of the Esztergom Use as the proper custom of the order). The final and standard form of the Pauline usage was most probably determined only by its last pre-Tridentine redaction in the 14th century.

The second archiepiscopal see of Hungary (in the Middle Ages there were only two) was Kalocsa (later Bács or Kalocsa-Bács), which wielded authority over the southern regions of the kingdom and had its own separate usage, but its surviving sources in comparison to Esztergom are very few. There are many more sources to rely on in

¹⁰ According to the principles of René-Jean HESBERT OSB: *Corpus Antiphonarium Officii* I–VI. Casa Editrice Herder, Rome 1963–1979. (Rerum Ecclesiasticarum Documenta. Series Maior. Fontes 7–12)—and the more recent database <http://publish.uwo.ca/~cantus/>—the project was inaugurated by DOBSZAY László — PRÓSZÉKY Gábor: *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europæ. A Preliminary Report*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 1988. and fulfilled by DOBSZAY László — KOVÁCS Andrea: *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europæ V/A. Esztergom/Strigonium (Temporale)*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 2004. and DOBSZAY László — KOVÁCS Andrea: *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europæ V/B. Esztergom/Strigonium (Sanctorale)*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 2006.

¹¹ This arrangement and the classification of the Office variants is best described by DOBSZAY László: *Corpus antiphonarum. Európai örökség és hazai alakítás* [European Heritage and Local Application]. Balassi Kiadó, Budapest 2003. 335sqq.

¹² Regarding the Pauline rite, see TÖRÖK József: *A magyar pálosrend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai (1225–1600)* [The sources of the Hungarian Pauline Order's liturgy]. Római Katolikus Hittudományi Akadémia, Budapest 1977.

the case of Zagreb (Zágráb in Hungarian), which was a simple episcopal see, and as such, was a suffragan of Kalocsa,¹³ even though eventually it surpassed Kalocsa in importance. Zagreb was only placed under the ecclesiastical authority of Kalocsa in 1180, and so the earliest deposits of its liturgy show distinct influences of Esztergom. In the 14th century the rite of Zagreb became uniform, and to such an extent, that in the 15th to 16th centuries it possessed more and better liturgical books than Esztergom itself. In the course of the 14th century Curial and, according to some, Dominican influences became prevalent, and so the identification of the different elements of Esztergom, Kalocsa, and possibly of the Papal Court or the Dominican Order poses a difficult problem. Kalocsa and Zagreb thus make up the second major ritual territory of medieval Hungary.

The third and last major ritual territory is comprised of Transylvania (Erdély in Hungarian, now a part of Romania) and the Eastern region whose centre was the city of Várad (later Nagyvárad, now Oradea in Romania). The liturgy of these parts is better documented than that of Kalocsa, but less well documented than that of Zagreb, and a detailed analysis has yet to be published. It is important for the chronology that the earliest Hungarian source of the Divine Office most likely represents this use on an archaic level;¹⁴ from this we may infer that the most important characteristics of the major Hungarian ritual traditions were already discernible at the beginning of the 12th century. Geographically the Barcaság (Burzenland), and thus the sources from Szeben (later Nagyszeben, Hermannstadt in German, now Sibiu)¹⁵ and Brassó (Kronstadt in German, now Braşov) belonged to Transylvania, but ecclesiastically this region was under the jurisdiction of Esztergom. Consequently, its liturgical situation was similar to that of the Szepesség.

In addition to the three major ritual territories, it must be mentioned that the more “self-conscious” dioceses and the more affluent city parishes (e.g. Kassa, Kaschau in

¹³ On the Kalocsa-Zagreb variants, see KOVÁCS Andrea — DOBSZAY László: *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europae VI/A. Kalocsa-Zagreb (Temporale)*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 2008.

¹⁴ Graz, Universitätsbibliothek No. 211. (olim 40/90, 4°); its facsimile edition is FALVY Zoltán — MEZEY László: *Codex Albensis. Ein Antiphonar aus dem 12. Jahrhundert*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1963. (Monumenta Hungariae Musica 1).

¹⁵ Karl REINERTH: *Missale Cibiniense. Der Meßritus der siebenbürgisch-sächsischen Kirche im Mittelalter*. Böhlau Verlag, Köln—Wien 1972. (Siebenbürgisches Archiv. Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Dritte Folge 9). For the liturgy of the Saxons of Transylvania see Karl REINERTH: *Das Helmtauer Missale. Eine Brücke zum Lande der Herkunft der Siebenbürger Sachsen*. Böhlau Verlag, Köln—Graz 1963. (Siebenbürgisches Archiv. Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Dritte Folge 3); Adolf SCHULLER(US): *Geschichte des Gottesdienstes in der siebenbürgisch-sächsischen Kirche*. Hermannstadt 1928. (Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde 41).

German, now Košice in Slovakia, or Kolozsvár, Klausenburg in German, now Cluj-Napoca in Romania) deliberately tried to individualise their liturgical practice.¹⁶ From the suffragan bishoprics under Esztergom, we possess somewhat peculiar liturgical books from Veszprém,¹⁷ Pécs,¹⁸ and Eger,¹⁹ while city parishes with individual liturgical practices were to be found especially in the urban regions of Upper-Hungary and Transylvania (often inhabited by Saxon settlers). Due particularly to the transitional or deliberately individualised ritual variants, the origin of some undoubtedly Hungarian, but in character rather mixed sources has not yet been determined with real certainty.

In historical terms the Use of Esztergom is fairly constant from the first sources until the era of the printing press. Its first mature document was a book, now lost, probably compiled before the end of the 11th century according to the pattern of the Romano-Germanic Pontifical.²⁰ At this time, however, the order of the Esztergom Office was not yet finished: its completion must be dated to the period between the

¹⁶ This is discussed by SZENDREI Janka: *A magyar középkor hangjegyes forrásai* [The notated sources of the Hungarian Middle Ages]. Budapest 1981. (Műhelytanulmányok a magyar zenetörténehez 1) 16sq., 27sq.

¹⁷ Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Clmæ 317. *A 14th century Pontifical of Veszprém.*

¹⁸ *Missale secundum morem alme ecclesie Quinqueecclesiensis.* Venice 1499. (RMK III 52) — the abbreviation “RMK” refers to a catalogue of incunabula and early prints published abroad for a Hungarian purpose, i.e. SZABÓ Károly — HELLEBRANDT Árpád: *Régi magyar könyvtár III. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve* [Old Hungarian library III. The bibliographical manual of books written by Hungarian authors not in Hungarian, and published abroad between 1480 and 1711]. A M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1896. A recent supplement is SZABÓ Károly — HELLEBRANDT Árpád: *Régi magyar könyvtár III-dik kötet. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve. Pótlások, kiegészítések, javítások I* [Old Hungarian library III. The bibliographical manual of books written by Hungarian authors not in Hungarian, and published abroad between 1480 and 1711. Annexed, supplemented, and amended]. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest 1990.).

¹⁹ *Ordinarius secundum veram notulam sive rubricam alme ecclesie Agriensis de observatione divinorum officiorum et horarum canonicarum.* Cracow 1509. (RMK III 157); *Ordinarius secundum veram notulam sive rubricam alme ecclesie Agriensis de observatione divinorum officiorum et horarum canonicarum.* Venice 1514. (RMK III 197). An earlier transcription of it was published by KANDRA Kabos: *Ordinarius secundum veram notulam sive rubricam alme ecclesie Agriensis de observatione divinorum officiorum et horarum canonicarum. A krakói unicum könyvpéldány után.* Az Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyesület, Eger 1905. Its modern edition with footnotes and Hungarian-English translations is DOBSZAY László: *Liber Ordinarius Agriensis (1509).* MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 2000. (Musicalia Danubiana Subsidia 1). See also below, in the next chapter. Based on a lost copy, we also know of a 1515 edition of the Breviary of Eger (RMK III 205, the reference is from 1845; at the time of the catalogue’s compilation no one was aware of this edition).

²⁰ As for the fragments of the Ordines of the liturgical year, see the unpublished edition in the appendix of the aforementioned PhD thesis, i.e. FÖLDVÁRY Miklós István: *Fragmenta Pontificalis antiqui Strigoniensis collata ex integris rubricis sex principalium fontium saeculorum XI–XVI., earundem synopsi atque nonnullis testibus referentiisque.*

end of the 11th-century and the production of the 12th-century Antiphonal mentioned above, but its elaborated form was only achieved later. The characteristic points of the Mass rite in the Esztergom Use, principally the processional ceremonies of Candlemas and Ash Wednesday and the ceremonies of Holy Week, are already present in the 11th century Pontifical stratum. A peculiar Mass proper is less tangible. Some of the typical textual choices and some of the characteristics of the *Ordo Missae* are already present by the end of the 12th century,²¹ but we cannot speak of a mature and fixed Mass rite of Esztergom until the first half of the 14th century.

The turn of the 13th and 14th centuries is considered the classical period in the history of the Esztergom Use. In this period the liturgy of both the Divine Office and the Mass was fixed textually and melodically by representative codices (one in each category).²² Except for a few changes, the first, 15th-century printed editions are direct descendants of these books. The printed books of the 15th and 16th centuries introduced novelties more in terms of layout and design than with regard to actual content. Among these must be counted the six known editions of the Esztergom Ordinal.

In the first decades of the Turkish-Ottoman occupation of Hungary the printing of liturgical books came to an abrupt halt, and only during and after the Council of Trent were there a few attempts to update the Esztergom rite with the publication of one Breviary,²³ two Rituals,²⁴ and one Ordinal.²⁵ On account of the international situation and the grave shortage of books these attempts were bound to failure. At the proposal and instigation of the most famous figure of the Hungarian Catholic Resto-

²¹ The first extant source of the Esztergom Mass rites is: Budapest, Országos Széchényi Könyvtár MNy 1. *A 12th century Hungarian monastic Sacramentary*, usually referred to as the Codex Pray.

²² Prague, Strahovská Knihovna (Bibliotheca Monasterii Strahoviensis) DE. I. 7, its facsimile edition is SZENDREI Janka: *Breviarium Notatum Strigoniense saeculi XIII*. Budapest 1998. (*Musicalia Danubiana* 17); Bratislava, Archiv Mesta EC. Lad. 3. & EL. 18, its facsimile edition is SZENDREI Janka — Richard RIBARIČ: *Missale Notatum Strigoniense ante 1341 in Posonio*. Budapest 1982. (*Musicalia Danubiana* 1).

²³ *Breviarium secundum usum almae et Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis. In promotionem divini cultus et ministerii, denuo impensis Reverendissimi Domini Nicolai Olábi, eiusdem Ecclesiae Archiepiscopi impressum Per Raphaellem Hoffhalter*. Vienna 1558. (RMK III 447).

²⁴ *Ordo et ritus sanctae metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, quibus Parochi et alii animarum Pastores in Ecclesiis suis uti debent*. In aedibus Collegii Caesarii Societatis Iesu, Vienna 1560. (RMK III 474); *Agendarius. Liber continens ritus et caeremonias, quibus in administrandis sacramentis, benedictionibus, & aliis quibusdam ecclesiasticis functionibus, parochi, & alii curati, in Diocesi & provincia Strigoniensi utuntur ...* Nagyszombat/Trnava 1583. (RMK I 27 — RMNy 528) — the abbreviation “RMNy” refers to a catalogue of incunabula and early prints published in Hungary, i.e. *Régi magyarországi nyomtatványok 1473–1600* [Early prints in Hungary]. Akadémiai Kiadó, Budapest 1971.

²⁵ *Ordinarium officii divini secundum consuetudinem metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, a mendis purgatum et editum, opera et expensis reverendissimi domini Nicolai Telegdini episcopi Quinqueecclesiensis, et in spiritualibus administratoris archiepiscopatus Strigoniensis*. Nagyszombat/Trnava 1580. (RMK II 160).

ration, Péter Cardinal Pázmány, the national synod of 1630–1633 approved the abandonment of the Esztergom Use and the adoption of the “Roman”, that is, the Curial-Franciscan variant.²⁶ From the earlier tradition only some of the feasts of Hungarian saints and a few peculiarities of the old calendar remained, but even these were given new propers. In the wider sphere of influence of the Esztergom Use, only the cathedral of Zagreb took up the option offered by the Holy See, and it held onto its medieval practice until 1788.²⁷

THE SURVIVING HUNGARIAN ORDINALS²⁸

There are four surviving Esztergom Ordinals, one manuscript copy and three printed editions. In addition to these four books, those sources are also worth mentioning that the catalogues classify as Ordinals, although they are not, as well as those Ordinals of Hungarian origin that do not belong to the rite of Esztergom. Subsequently, the Esztergom sources will be introduced, first according to their bibliographical data and then with regard to their typological features. In terms of typology I consider the following aspects characteristic: (1) the original title of the book, (2) the people who used it, (3) its age, (4) actual content, and (5) structure. In the end, I will treat of those Hungarian sources that do not belong to the rite of Esztergom.

²⁶ See e.g. KNAUZ Nándor: “A magyar egyház régi szokásai I. A római rítus behozatala” [The Old Customs of the Hungarian Church I. The Adoption of the Roman Rite], *Magyar Sion* III (1865) 401–413; FÜZES Ádám: *A trentói reformliturgia átvétele az esztergomi érseki tartomány területén Pázmány Péter érseksége alatt. A magyarországi rítusváltás történetének és hátterének bemutatása* [The Adoption of the Tridentine Liturgy by the archiepiscopal see of Esztergom during the time of Archbishop Péter Pázmány. A Study of the History and Background of the Ritual Change in Hungary]. PhD thesis, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Kar 2003. — an important chapter of it was published as FÜZES Ádám: “Rítusváltás vagy liturgikus reform? Pázmány Péter liturgikus rendteremtése a XVII. században” [A Change of Rites or Liturgical Reform? The Liturgical Program of Peter Pázmány in the 17th Century], *Præconia* I (2006) 22–33.

²⁷ The research in this field is documented with a comprehensive bibliography by CSOMÓ Orsolya: *A zágrábi székesegyház XVII–XVIII. századi processzionáléi* [The Processionals of the Zagreb Cathedral from the 17th and 18th Centuries]. DLA thesis, Budapest, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Egyházzenei Doktoriskola 2001.

²⁸ Among the earlier literature on this subject, see DANKÓ József: “Magyar egyházi bibliographiai érdekességek. Az ordinariusok” [Bibliographical Curiosities of the Hungarian Church. The Ordinals], *Magyar Könyv-Szemle*. A M. Nemzeti Múzeum Könyvtára, Budapest 1888. 105–139; DOBSZAY: *Liber Ordinaris Agriensis* 5sq.; FÖLDVÁRY Miklós István: “Ordináriuskönyvek Magyarországon” [Ordinals in Hungary], *Magyar Egyházzene* IX (2001/2002) 397–415.

The so-called Ordinal of Szepes

The first surviving and the only manuscript Ordinal is on the first 38 folios of a Codex of mixed content at the Budapest University Library, under the library mark: Cod. lat. 73.²⁹ Its first re-edition was published at the end of the 19th century, as an appendix to the edition of the Hungarian medieval hymns, and according to very low scientific standards.³⁰ Its newest edition has already been prepared and is waiting to be published, probably as one of the later volumes in this series.³¹

The original title of the text can be found in two places. The book begins with the words: *Incipit Rubrica Strigoniensis*, whereas in the colophon *Et sic finitur rubrica totius anni de dominicis et festivitibus* is written.

The book was written for the collegiate chapter of St Martin in the Szepesség (Zipserland) by Ioannes Gerhardi de Aranyas, a clerk of the Szepes region who was originally from Esztergom. On the margins there are a number of annotations that were written by different people (at least four, but no more than seven). Although the book certainly comes from the Szepesség, it is clear that it is an abbreviation of the normative rubrical texts of the Esztergom Archcathedral. Insofar as its liturgical content is concerned, it is a witness of the rite of Esztergom rite and not specifically that of the Szepesség.

The date of its completion, based on the indications within the Codex itself, is estimated for the period between 1462 and 1469.

Its content is primarily directorial, and it concerns especially the votive Office Hours and commemorations. On several occasions it gives a complete or almost complete list of items; on certain days we find a detailed ceremonial description, while on others there is nothing of the sort. On one particular day, an allegorical explanation is provided, but in general it is typical for it to approach problems from a theoretical perspective. It is restricted to the liturgy of the Mass and the Divine Office, thus there is no information here about paraliturgical events or common life. Two processional orations and the formula for receiving the ashes on Ash Wednesday are written out in full.

²⁹ Budapest, Egyetemi Könyvtár Cod. lat. 73. 1^r–38^v. The best and most recent description of the whole manuscript is in MEZEY László: *Codices Latini mediæ ævi Bibliothecæ Universitatis Budapestinensis*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1961. 127–129.

³⁰ DANKÓ József: *Vetus Hymnarium Ecclesiasticum Hungariæ*. Franklin, Budapest 1893. 485–571 (*Ordinarius Scepusiensis sive ...*).

³¹ It can be consulted as one of the appendices of my aforementioned PhD thesis, see FÖLDVÁRY Miklós István: *Rubrica Strigoniensis ante 1469. Budapest, Egyetemi Könyvtár Cod. Lat. 73. 1^r–38^v « Ordinarius Scepusiensis »*. For its detailed analysis, see idem: *Rubrica Strigoniensis 136sqq; “A középkori Magyarország ordináriuskönyvei” 48sqq.*

Structurally, the book proves to be a loose collection of liturgical notes whose main thread is the yearly cycle within which the titles referring to individual days or seasons are even graphically highlighted. The rest consists of more or less independent notes introduced by the word *item* which are rarely organised into a logical series by the temporal sequence of the ceremonies described (it is typical that the day begins with Matins and not with first Vespers). The temporal and sanctoral cycles are introduced in a mixed system where the sanctoral cycle does not contain the description of every single day. Individual feasts are treated in a general way, within the larger context of the liturgical season; only a few sporadic comments can be connected to specific liturgical days. At the end of the book, just before the colophon, there are annotations which do not fit into the annual cycle of the liturgical year. In all likelihood these notes had already formed part of an appendix to an antecedent copy of the book at hand. In the surviving copy the same kind of appendix can be found on the reverse side of the page containing the colophon.

Chronologically the next and at the same time the first printed Ordinal is the Esztergom Ordinal which happens to be the subject of our present edition. Its detailed analysis will be the task of the subsequent chapters of this introduction.

The Ordinal of Eger

The diocese of Eger, the most important suffragan of the archdiocese of Esztergom, is the only one in Hungary besides Esztergom with a medieval Ordinal that survived the vicissitudes of history.³² This printed book is known in two, in terms of content substantially identical editions: the first was published in 1509, in Cracow, and at the expense of János Haller; the second one in 1514, in Venice, commissioned by Jakab Schaller, a bookseller from Buda. The first modern edition was published in 1905, and then another in 2000. This latter edition contains the translation of the original Latin text both in Hungarian and English; its detailed footnotes are very important for understanding the liturgy of medieval cathedrals in general, and the rite of Esztergom (as well as that of Eger) in particular.

In both medieval editions, the following title is printed on the title page: *Ordinarius secundum veram notulam sive rubricam almae ecclesiae Agriensis de observatione divinorum officiorum et horarum canonicarum*. In the first sentence of the book we find the following self-description: *Ordinarium de observatione horarum canonicarum*, and then in the colophon: *Ordinarius sive rubricella ad veram notulam almae Agriensis ecclesiae*.

³² As to its bibliographical data and different editions, see above, in the previous chapter of this introduction. In addition to the different editions, it is treated also *ibidem* 149sq., as well as 59sq.

There is no doubt that this source is a witness to the liturgical practice of the cathedral chapter of Eger. In its printed version it was obviously meant to be used by all the churches of the diocese but its editor did not take much care to adapt the information, clearly set to the circumstances of the cathedral, to the more modest capacities and capabilities of smaller churches and chapels.

The dates of publishing these printed books are beyond question but it is a lot more difficult to date the supposed manuscript antecedents. It is certain that the earliest dated decision of the chapter recorded in the text is from 1458. Considering the surviving parallels it can be safely presumed that the printed Ordinal relied on manuscript antecedents which, based on the flourishing of the genre all over Europe and the facts of Hungarian liturgical history, should be dated no later than the end of the 14th century. On these pages we can hardly say more than this about the question. The consistent and modern composition (more will be said about this later) seems to suggest that the Ordinal was carefully re-edited before printing.

The main thread and guideline of the content is provided by the list of items for each liturgical day but in a less detailed fashion than in the Esztergom Ordinal. In line with its age and genre, the book contains a great deal of directorial regulation (one of its particular characteristics is the terminology used for the hierarchy of feasts e.g. *colendum*, *tabulatum*). Its most attractive feature is that among all the extant Hungarian sources this Ordinal provides the most detailed description of ceremonies on extraordinary liturgical occasions. In this regard, this book is doubtless our most valuable known document. With almost unflinching consistency it treats the questions of liturgical colour and the various ranks, number, and vestments of the assistance. The Ordinal is not related to Customaries but it fits in organically with the circumstances of the chapter and the cathedral school. It is a proof of the book's interest in liturgical exegesis that it often refers to the *Rationale*, and in its explanations it often appeals to the analogical mentality manifested in that document's well-known tendency to allegoresis. The Ordinal contains all the versicles written out in full for the entire liturgical year, as well as all the blessings for the Matins of All Saints.

Its structure is quite rigorous. The description of each liturgical day of the year is begun with an indication of rank and the ceremonial details (mentioned above). Then follows the treatment of the Office Hours and Mass liturgy beginning with first Vespers, if there is one, otherwise usually from None. After the list of ceremonies, there are usually very few additional notes. The temporal and sanctoral cycles are treated separately, in-between the two, it inserts the list of versicles (this editorial solution might only be the result of the last redaction). At the end of the book, in a separate section we find the *officium parvum* of the Blessed Virgin including all its variations for the different periods of the liturgical year.

The Ordinal of Miklós Telegdi

The latest surviving copy of the Esztergom Ordinal was published in 1580, in Nagyszombat (today Trnava, Slovakia), at the expense of Miklós Telegdi, bishop of Pécs, and vicar general of the archdiocese of Esztergom, in the printing press under his jurisdiction.³³ At this time Esztergom (just like Pécs) was under Turkish-Ottoman occupation and the real “seat” of the cathedral chapter was in Nagyszombat. From the point of view of typography and orthography this Ordinal is plainly a modern book. It has not yet been published in a critical edition; for some reason scholars have not paid sufficient attention to it, except for József Dankó, who mentioned it and quoted from it in his edition of the so-called Ordinal of Szepes (mentioned above).

As opposed to the earlier, medieval-type Ordinals, this book does not have a colophon and the main text contains neither a title, nor a self-description. On the title page we find: *Ordinarium officii divini secundum consuetudinem metropolitanae ecclesiae Strigoniensis, a mendis purgatum et editum, opera et expensis reverendissimi domini Nicolai Telegdini episcopi Quinqueecclesiensis, et in spiritualibus administratoris archiepiscopatus Strigoniensis*. At the same place the following reference is made to the data mentioned above: *Tirnavia in aedibus eiusdem reverendissimi do. e. qq. [domini episcopi Quinqueecclesiensis] 1580*.

The text bears witness to the ceremonial life of the cathedral chapter transferred to Nagyszombat, as it was in the second half of the 16th century. In addition to the exterior of the book, it is proved by a number of linguistic features and certain aspects of the content. In this fascinating period the rite of Esztergom was still “in force” but the Council of Trent had already been closed, and the prominent leaders could very well have known the first official editions of the Roman Breviary and Missal. Consequently, the real task of the scholars is to separate from each other the “retrospective” layer of the Telegdi Ordinal, and the “progressive” layer under Tridentine influence. According to my—admittedly tangential—investigations the Tridentine influence prevailed mostly in editorial decisions and it did not tamper with the content.

It is very difficult to understand the book’s actual content without also considering its structure (this latter will be treated in the next paragraph). The Ordinal contains less incipits than the previous sources but at least it always tries to inform the reader of the list of items for the individual liturgical day by means of frequent allusions to various liturgical books. In the main text we barely ever encounter directorial themes, whereas additional elements (*officia parva*, commemorations) are very consistently treated. The *ordines* for the extraordinary days of the liturgical year are more often described, but less extensively than in other Ordinals of Esztergom or Eger. No other

³³ As to its bibliographical data see above, in the first chapter of this introduction. It is also treated *ibidem* 158sq., as well as 67sq.

ceremonial questions receive further treatment; there are very few ceremonial texts and no liturgical allegoresis. The book is obviously very closely tied to the cathedral but as regards the life of the chapter, only one of the appendices contains relevant instructions.

In the appendix-like chapters at the beginning and at the end of the book, we are almost fully compensated for everything that is omitted in the main text itself. The main feature of the book is that instead of a text of mixed content continuously following the course of the liturgical year, it provides us with a thematic arrangement of the material into several different chapters. The part before the main text is directorial in character. It begins with a Calendar, then the following tables are included: *Tabula litterarum dominicalium* — *Aureus numerus* — *Sequitur tabula perpetua ad inveniendum festa mobilia*. Immediately before the main text we find a chapter entitled *Rubrica generales* regarding the hierarchy of feasts, their occurrence and concurrence, and questions related to the different types of items (as in modern Breviaries). The stock material begins with the title *Ordinarium officii divini de tempore*. In the beginning, within the description of the first Sunday of Advent, we find the Mass and Office Ordinary (the order of invariable texts) for Sundays and week days. Then commences the temporal part strictly speaking. The sanctorale is included in a separate part and begins with the Vigil of the feast of St Andrew. In the context of such Hungarian liturgical books it is an innovation that the sanctorale is followed by a commune. Only after the commune we find the paragraphs treating the variable orders of the Marian Office Hours, which are then complemented with certain ceremonies in honour of St Adalbert, proper to Esztergom on the free Thursdays of the summer season. The Ordinal is concluded with the tables regulating the use of liturgical colours (*De diversitate colorum*) and determining the person of the celebrant for greater feasts (*Festa, in quibus summa missa a reverendissimo domino archiepiscopo celebratur*). The latter table is closed by a page entitled *Notandum* that specifies the appointment of further liturgical roles.

Further Ordinals and books referred to as Ordinals

We do not know of any other surviving Ordinals preserving Hungarian liturgical traditions.³⁴ Polikárp Radó's catalogue mentions a Franciscan Ordinal written at Esztergom—according to its colophon—by a certain Emericus de Strigonio in 1509 (*Explicit ordinarium per manus Emerici de Strigonio. Anno 1509em*).³⁵ This Ordinal was pre-

³⁴ As to the following, see *ibidem* 167sq., as well as 76sq.

³⁵ RADÓ Polikárp OSB: *Libri liturgici manuscripti bibliothecarum Hungariae et limitropharum regionum*. Budapest 1973. 492sq.

served in the Franciscan Monastery of Szeged as the manuscript marked Cod. Lat. 4., but during the Second World War it was either lost or destroyed.

The so-called Codex Lányi, which is an Ordinal produced in 1519 and written in Hungarian for the use of Norbertine nuns, is a particularly valuable source.³⁶ From among the three copiers of the text, only the last one, certain Ladislaus de Kalmancsey, recorded his own name. As an Ordinal belonging to a religious order it is not a representative of the Esztergom rite, but it is an excellent witness to the contemporary Hungarian liturgical terminology, and on several occasions it makes allusions to the customs of the Archdiocese of Esztergom. At present the manuscript is preserved in the Library of the Hungarian Academy of Sciences, and its last modern edition was published in the 19th century.³⁷ Since then more research has been done on this important linguistic monument,³⁸ and so it would be truly worthwhile to republish it according to the standards of modern liturgical philology, along with its reconstructed Latin text. An important supplement to the Codex Lányi can be found in the rubrical chapters of the Codex Apor, which were likewise written in Hungarian for the use of Norbertine sisters.³⁹

In addition to these books that are from Hungary but not of Hungarian rite, we are aware of the existence of the following normative liturgical texts. In the Budapest University Library there are two 15th century Carthusian Ordinals with basically the same content.⁴⁰ These sources contain the general regulations of the Carthusian Order, and have no relevance to the Hungarian liturgy, except for the fact originally they were in

³⁶ Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára K 43. *An Ordinal of Hungarian Norbertine Nuns from 1519* usually called the Codex Lányi.

³⁷ VOLF György: "A Lányi codex", in *Nyelvemléktár. Régi magyar codexek és nyomtatványok*. [The Codex Lányi, in the series Monuments of the Hungarian language. Early Hungarian Codices and Prints.] Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága, Budapest 1878. VII XLVI–XLIX (study), 317–387 (edition).

³⁸ Cf. RADÓ: *Libri liturgici* 493; SZABÓ Dénes: *Apor-kódex*. Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár/Cluj 1942. (Codices Hungarici 2) XVIIIIsq.; GÁBRIEL Asztrik OPræm: "Breviárium-típusú kódexek. Függelékül a Lányi-kódex latin szövege", in *Emlékkönyv Szent Norbert halálának 800 éves jubileumára (1134–1934). Fejezetek a magyar premontriek nyolcszázéves múltjából*. [Breviary-type Codices. In Appendix the Latin Text of the Codex Lányi: Anthology for the 800th Jubilee of the Death of St Norbert (1134–1934). Chapters from the 800-year History of the Hungarian Norbertines] A Jászó-Premontrei Kanonokrend Gödöllői Konventje, Gödöllő 1934. 136sqq.

³⁹ Sepsiszentgyörgy (now Sfântu Gheorghe in Romania), Székely Nemzeti Múzeum XVIII. Its facsimile edition with an introductory study: SZABÓ: *Apor-kódex*, its transcription in VOLF György: "Apor codex", in *Nyelvemléktár. Régi magyar codexek és nyomtatványok* [The Codex Apor, in the aforementioned series]. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága, Budapest 1879. VIII 241–244. The quoted passage can be found on pages 189sqq. of the facsimile edition.

⁴⁰ Budapest, Egyetemi Könyvtár Cod. lat. 101. and 103. *Carthusian Customaries from the 15th Century*.

the possession of the Charterhouse of Lehnice (today Lechnica, Slovakia). The National Széchényi Library has two monastic Customaries.⁴¹ The first—a Beneventan codex of the 11th or 12th century—was only brought to Hungary in the 19th century by an antique dealer, and thus it bears no significance for Hungarian liturgical history. The other book is a copy of the Customary of Monte Subiaco from the second half of the 14th century. We do not know its history, but it is a well-established fact that by the 16th century the sources of Monte Subiaco have already reached Győrszentmárton (now Pannonhalma), the centre of Hungarian Benedictines.⁴² Finally, we must make mention of an 11th or 12th century fragment of the Budapest University Library, which is mistakenly registered as an Ordinal in the library catalogue.⁴³ This document has been identified as a fragment of the Romano-Germanic Pontifical.⁴⁴

Although the linguistic analysis of all the Hungarian Ordinals would far exceed the dimensions of this present edition, it must be emphasised that each of the Ordinals of proved Hungarian origin shows very similar and very characteristic features, especially insofar as the terminology is concerned. Syntactically, this terminology is different from the rubrical language of our archaic sources from the period before the 15th century. While the older sources are rather stylised books going back, directly or indirectly, to the Carolingian corrections of the Old Roman *ordines*, in the Ordinals we find the informal, sketchy, and quite technical terminology of the medieval normative texts. Its mistakes are certainly not owing to the weaker knowledge of Latin but rather due partly to the complex process of handing these texts down to subsequent generations, and partly because of the much wider incidence of Latin literacy (in earlier periods the intelligencia was less numerous but more highly qualified, whereas later Latin literacy became much more frequent but on a lower level).⁴⁵ The

⁴¹ Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Clmæ 329. *South Italian Monastic Customary from the 11th and 12th Centuries* and 102. *A Monastic Customary of Subiaco from the 14th Century*.

⁴² RÁTH György: *A Pannonhalmi Szent Benedek-Rend nyomtatott imakönyvei a Breviarium Monasticum bevezetése előtt* [The Printed Prayer Books of the Benedictines of Pannonhalma before the Adoption of the Breviarium Monasticum]. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest 1894. 3–22.

⁴³ MEZEY László: *Fragmenta Latina codicum in Bibliotheca Universitatis Budapestinensis*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1983. (Fragmenta codicum in bibliothecis Hungariae I/1) 180.

⁴⁴ Its content is identical to the texts on pages 2–3 and 8 of Cyrille VOGEL — Reinhard ELZE: *Le pontifical romano-germanique du dixième siècle* II. Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatican City 1963. (Studi e Testi 227).

⁴⁵ Regarding the clerical intelligencia of the Hungarian Middle Ages, see MÁLYUSZ Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon* [Clerical Society in Medieval Hungary]. Akadémiai Kiadó, Budapest 1971; MEZEY László: *Deákosság és Európa. Irodalmi műveltségünk alapvetésének vázlatja* [Literacy and Europe. A Survey on the Bases of our Literary Culture]. Akadémiai Kiadó, Budapest 1979.

possibility cannot be foreclosed that the influence of the old Roman *ordines* and early Pontificals in transmitting a “Merovingian”-style language was quite formative on the development of rubrical syntax. In any case, it can be stated with certainty that the Latin language of the Ordinals is a phenomenon set apart even within the medieval Latinity of Hungary, and its terminology is highly characteristic to the traditions of Esztergom.⁴⁶

THE EDITIONS OF THE ESZTERGOM ORDINAL

At present, we know of six different editions of the Esztergom Ordinal. Subsequently, I will provide a detailed description of each of these editions, supplementing the data available in standard catalogues with my own observations. Then I shall analyse the textual critical relationship between them and give a description of the Esztergom Ordinal from the five aspects listed in the beginning of the previous chapter of this introduction.⁴⁷

In the bibliographical description first we read the place and date of publication which is followed by the index number according to the RMK catalogue. Then come the title given on the title page in diplomatic transcription, the sheet and folio numbers of the volume together with the original sheet or page numbers; the text of the colophon in diplomatic transcription and the list of the provenances (the country is only referred to if the library is outside of Hungary at present). I do not refer to the cover, the possessors nor to the hand-written marginals of the single copies but their absences are registered where it is possible. If my own further observations did not fit into the above-mentioned categories, I place them after the description continuously in the following order: the layout of the title page and its illumination (where it applies), the title immediately before the text and the first initial, the type page and the number of lines per page, the division of the text into paragraphs, the rubrication, the headings, the spaces left for musical notation, the layout of the colophon.

[Nuremberg 1493–1496]

RMK III Supplements I 5031

Ordinarius seu ordo divinus secundum almam Strigoniensem ecclesiam

Eightfold, a₈–l₈ = 88 unnumbered folios

⁴⁶ A detailed exposition of the topic may be found in FÖLDEVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* Part III.

⁴⁷ The basis of the detailed description is RMK III and RMK III *Pótlások* [Supplements].

There is no colophon at all; according to the catalogue it was printed in the press of Georg Stuchs.

Olmütz/Olomouc (Czech Republic), Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc BCO. 139.⁴⁸ (intact)

Its actual title page is empty. The title *Ordinarius seu ordo divinus secundum almam Strigoniensem ecclesiam* is given right at the beginning of the main text. The R initial starting the actual text is missing, there is space left for it (perhaps it was to be done by hand later). Its type page is 130x84 mm. It has two columns on each page of 40 mm width with a spacing of 3–4 mm; there are 37 lines on each page. The division of the chapters generally corresponds to the liturgical days; all the chapters begin with a small indentation and boldface capital letters. Its sheets are signed with lower case letter (a–l), the first four pages of the sheets are signed with small Roman numerals attached to the letters (i–iiii), and then pages 5–8 of the sheets are unnumbered. The printing ends on the recto of folio l_s. The text is rubricated. There are no headings. Two lines are left empty for the texts to be notated. There is no colophon, instead the word *Finis* is written in the middle of the very last line.

It does not state origin and date, the above-mentioned data are taken from the catalogue. Its attribution to the press of Georg Stuchs is confirmed by my own palaeotypical research. In the text the use of that letter type M⁴⁹ (according to the repertory of Haebler)⁴⁹ is general but this cannot be found in Nuremberg, only in the printing presses of Caspar Hochfelder, Georg Stuchs and Anton Koberger. A common characteristic of the letter M⁴⁹ used by Hochfelder and Koberger is that it is used together at least with the versions of D, O and Q that are crossed twice, but these are missing both from Stuchs' set of letters and from the edition we are describing. Stuchs' involvement is confirmed also by the use of the letter N that is crossed twice. The activity of the Stuchs press in Nuremberg is documented between 1484 and 1500. As we shall see later, the sequence between the earlier copy dated to 1496 and the copy we are describing is not clear from the point of view of textual criticism. The exterior of the latter seems older and more rudimentary. We do not have any reliable information either about the typographer or the person or institution who commissioned the print-

⁴⁸ According to the catalogue, there were two copies in the medieval Library of the Olmütz Cathedral Chapter (today Olomouc, Czech Republic). The only surviving copy has been listed in the library's old catalogue from 1941. It proves that no recent loss or theft comes into question. The mistake was probably caused by an 1498 *Missale Strigoniense* (BCO. 137.) also preserved there. The microfilm copy of the Országos Széchényi Könyvtár FM₂/2807 which I used for the present edition was recorded in 1965 from the incunabulum marked Sign. Ink. 139. of the Státní Archiv Opava Pobočka Olomouc, the predecessor of the collection cited above.

⁴⁹ Konrad HAEBLER: *Typenrepertorium der Wiegendrucke* I. Verlag von Rudolf Haupt, Halle 1905.

ing, but between 1493 and 1497 Theobald Feger was the only bookseller in Buda, and this city was the primary place for retailing printed liturgical books. The 1496 edition was, in all likelihood, also commissioned by him.

Nuremberg 1496

RMK III 35⁵⁰

Ordinarius Strigoniensis Ecclesie

Eightfold, a–m₁₀ = 12^{2/8} sheet = 98 unnumbered folios

Anno christi MCCCXCVI. per opificem Georgium Stuchs de Sultzpach. Nurnbergis. Nonas Octobris finit feliciter. (Georg Stuchs, 9 October.)

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Inc. 1026. (Sheet a and page b₁ is missing.)

Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára SS. 157.

(The title page is missing.)⁵¹

The title pages of the surviving copies are missing, and so we have no further information. The title immediately before the text is *Ordinarius seu ordo divinus secundum ritum et consuetudinem alme Strigoniensis Ecclesie Incipit feliciter*. As in the first edition, the R initial starting the actual text is missing. Its type page is 133x84 mm, with 32 lines on each page. Paragraph indentation is used very rarely, only after lines approximately fulfilling the width of the type page, or after empty spaces left for musical notation. Its sheets are signed with lower case letters (a–m), the first pages of the sheets are signed with small Roman numerals (i–iiiij) attached to the letters (but there is no number on the first page, while on sheets l and m even the fifth page is numbered), then the rest of the pages on the sheets are unnumbered. The printing stops on the recto of folio m₁₀. The numbering is at the bottom of the recto pages, on the right, in the following line after the last line of the text, with a 12 mm indentation from the

⁵⁰ Cf. SAJÓ Géza — SOLTÉSZ Erzsébet: *Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur* I–II. Akadémiai Kiadó, Budapest 1970. 741 (No. 2473).

⁵¹ For its detailed description see HARSÁNYI István: “A Sárospataki Ref. Főiskolai Könyvtár ősnymtatványai” [The incunabula of the Sárospatak Calvinist College Library], in *A Sárospataki Ref. Főiskola Évkönyve* I. Sárospatak 1922. 103–104. It was taken to Nizhny Novgorod (library mark there: 0696., for further information, see: E. ZHURAVLEVA — N. ZUBKOV — E. KORKMAZOWA: *Displaced Books from Sárospatak Calvinist College Library [Hungary] in the Collections of Nizhny Novgorod Regional Research Library Catalogue*. Rudomino, Moscow 1997. — [104?] f.; 8°. HC.4511. IH.2473[4°]. (SS.157 = 14923.1) as part of the “spoils of war” of the Soviet Red Army. The book has been returned to Sárospatak in 2006. — According to the catalogue, there were two other copies, one in Esztergom, perhaps in the Library of the Archcathedral, and one in the private Library of József Dankó in Pozsony (now Bratislava, Slovakia), but today they are both unknown.

edge of the type page. Sheet m has two additional pages; it also has pages 9 and 10. The edition is rubricated and it has no headings. Two lines are left empty for the texts to be notated which are approximately half as wide as the type page, with no staffs provided. The colophon is typeset in black, printed continuously after the last paragraph.

Although the colophon does not mention it, the printing was in all likelihood commissioned by the above-mentioned Theobald Feger, just as in the case of the other Nuremberg edition.

Venice 1505

RMK III 134, RMK III Supplements V Appendix 20

Ordinarius Strigoniensis

Eightfold, A–S = 148 folios

Ordinarius Strigoniensis. accuratissime revisus feliciter explicit: Venetiis per Lucamantonium de giunta florentinum: Impensis Johannis pap: librarij budensis impressus. Anno ab incarnatione dominica M.CCCCV. pridie kalendas augusti. Underneath it, the insignia of the typographer with lilies upside down. (Lucantonio de Giunta, János Pap, 31 July) — There are two different types of the colophon: one has *reusus* instead of *revisus*, *Liucamantonium* for *Lucamantonium*, but the lilies of the emblem are in the right arrangement.

Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjtemény B0941/103. (Sheet A, pages B₁, B₈ and the last cover page are missing.)

CsíkSZereda/Miercurea-Ciuc (Romania), Csíki Székely Múzeum/Muzeul Secuiesc al Ciucului 403. (Pages A₁, I_{1–5}, K₄, K₅ are missing.)⁵²

Esztergom, Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Inc. XVI. II. 129. (The title page and pages C₈, E₇ are missing, pages N₈–P₁ are severely damaged.)

Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára OO. 2., olim SS. 161. (The title page, the first three and the last four pages are severely damaged.)⁵³

The title page is missing from all of the four existing copies, thus the title and its possible illustrations are not known. The title immediately before the text is *Ordinarius seu ordo divinus secundum ritum et consuetudinem alme Strigoniensis Ecclesie Incipit feliciter*. The be-

⁵² From the Franciscan Monastery of Csíksomlyó. For its detailed description see MUCKENHAUPT Erzsébet: „A Csíki Székely Múzeum Régi Magyar Könyvtára I. Az ősnymtatványok és a 16. századi nyomtatványok katalógusa” [The Old Hungarian Library of the Székely Museum of Csík I. The catalogue of incunabula and 16th century prints], in *A Csíki Székely Múzeum Évkönyve* 2007–2008. 224 (No. 6).

⁵³ According to the catalogue, there was another copy in the private library of Elemér Varjú with one folio missing but today it is unknown.

ginning R initial is an ornate engraving with the image of a young man. Its type page is 129x82 mm with 27 lines on each page. Paragraph indentation is used rarely, only after lines approximately fulfilling the width of the type page, or after empty spaces left for musical notation. Its sheets are signed with capital letters (A–S), the first pages of the sheets are signed with small Roman numerals (i–iiij, in sheet S even the fifth page is numbered) attached to the letters, then the rest of the pages in the sheets are unnumbered. The numbering is at the bottom of the recto pages, on the right, in the following line after the last line of the text, with a 8 mm indentation from the edge of the type page. Sheet S has one additional page. The edition is rubricated and it has no headings. Two lines are left empty for the texts to be notated with various width and no staves provided. The text of the colophon—arranged in a triangle turned on one of its vertices—is printed in red, and it begins after one empty line with a black paragraph mark. The edition is rubricated and has no headings.

Venice 1509

RMK III 165

Ordinarius Strigoniensis

Eightfold, A–P₇ = 14^{7/8} sheets = 110 unnumbered and 1 empty folio

Ordinarius Strigoniensis accuratissime revisus feliciter explicit. Venetiis per Lucamantonium de givunta florentinum. Impensis Johannis pap. librarij budensis impressus. Anno domini MCCCCC. IX. quinto nonas Martij. (Lucantonio de Giunta, János Pap, 5 March)

Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye MTAK RM. III. 63. (The last page is missing.)

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár RMK. III. 165. (Two copies, both intact)⁵⁴

Kolozsvár/Cluj-Napoca (Romania), Kolozsvári “Lucian Blaga” Központi Egyetemi Könyvtár, Különgyűjtemények Osztálya, Régi Magyar Könyvtár gyűjteménye/Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, Departamentul Colecții Speciale, fondul Biblioteca Veche Maghiară BMV. 72. (intact)

Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára SS. 244/a. (The first and last pages are damaged.)⁵⁵

⁵⁴ One of them—bound together with a copy of the 1508 edition of the *Obsequiale Strigoniense*—was originally in the library of the count Festetich family (now Keszthely, Keszthelyi Helikon Múzeum Könyvtára) but after the Second World War this was moved to the Országos Széchényi Könyvtár. The other belonged to the collection of the Hungarian National Museum, predecessor of the Országos Széchényi Könyvtár.

⁵⁵ The book is bound together with a copy of the 1508 edition of the *Obsequiale Strigoniense*. Like the Ordinal from 1496 in Sárospatak, this print was also returned from Russia in 2006. — According to the catalogue, there were other two copies, an incomplete one in the Budapest University Library

On the title page the text is printed in red, underneath it there is an engraving used by the bookseller János Pap with the figure of a bishop and the title *S. ADALBERTVS* in the gloriole. Underneath the engraving, the monogram *IP* is printed with a cross, on the side: *Johannis Pap — Librarij Budensis*. The title before the text is *Ordinarius seu ordo divinus secundum ritum et consuetudinem alme Strigoniensis Ecclesie Incipit feliciter*. The beginning *R* is identical to the initial of the 1505 edition. Its type page is 128x80 mm without the heading, on each page there are 30 lines and a heading. On sheets A–D the headings are printed right above the top line, with spacing that corresponds to one normal line, and from sheet E onward with a small space. Paragraph breaks are rather frequent, but only after lines that are at least two thirds the width of the type page. Paragraph marks (¶) occur all throughout, always printed in black and at the beginning of each line. The sheets are marked with capital letters (A–P), the first pages of the sheets are marked with small Roman numerals (i–iii), and then from 5 to 8 they are unnumbered. The last sheet is complete, without additions, but the last page is empty. The book is rubricated. On the left side of the headings (on the odd pages as well) right at the edge of the type page or with no more than an indentation of 2 mm, the name of the month in the genitive case is printed in black, and then the title of the paragraph or the liturgical day is printed in red. Two lines are left empty for the texts to be notated with no staffs provided, similarly to the 1496 edition. After the colophon there is a red engraving with lilies and the monogram *LA* (Lucantonius Giunta) inside it. The text of the colophon—arranged in a triangle turned on one of its vertices—is printed in red, and it begins after two empty lines with a black paragraph mark.

Lyon 1510

RMK III 166

Ordinarius Strigoniensis

Eightfold, A–R = 16^{7/8} sheets = 135 unnumbered and 1 empty folio

Ordinarius Strigoniensis accuratissime revisus feliciter explicit. Impressus Lugduni expensis Matthie milcher librarij Budensis. Et expensis Urbani kaym librarij Budensis Anno domini M.CCCC.X. Aprilis. ix. (Mátyás Milcher — Orbán Kaym, 9 April)

Kalocsa, Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár D. 3824. (intact)⁵⁶

Németújvár/Güssing (Austria), Klosterbibliothek der Franziskaner 2/13. (intact)

(Egyetemi Könyvtár) and another in the Franciscan Monastery of Csíksomlyó with the pages A₁, M₄₋₅ and P₈ missing, both unknown today.

⁵⁶ Cf. BALLAGI Aladár: *Buda és Pest a világirodalomban* [Buda and Pest in the world literature]. I. 1473–1711. Budapest 1925. 98 (no. 129).

On the title page there is an ornate, renaissance style engraving: the Blessed Virgin in a cloak, with the Christ-child in her arms, to her right there is a flower, above her head two angels holding a crown. The title preceding the text is identical to that of the previous three editions: *Ordinarius seu ordo divinus secundum ritum et consuetudinem alme Strigoniensis Ecclesie Incipit feliciter*. (The spacing and the font type are the same as in the 1509 edition.) The beginning R initial is decorated rather simply with large floral motifs. Its type page is 135x85 mm, there are 27 lines on each page. In the beginning of the lines often there are paragraph marks, and the paragraphs are systematically separated. There is no page numbering. The sheets are marked with capital letters (A–R), even the last sheet is complete, but its last page is left empty. The book is rubricated. The use and content of headings is identical to that of the 1509 edition. Two lines are left empty for the texts to be notated with the usual width of half the type page. After the main text the colophon is begun with a paragraph mark after the space of an empty line. The text of the colophon is arranged in a triangle turned on one of its vertices but it is not followed by the insignia of the typographer.

The colophon does not mention the typographer, but the appendix of the RMK makes a tentative allusion to the workshop of Antoine Lambillon.

Venice 1520

RMK III 238

Ordinarium Strigoniense

Eightfold, A–R = 136 numbered folios

Ordinarium Strigoniense accuratissime revisum. Impressum Venetiis per dominum Lucamantonium de Giunta florentinum Expensis heredum. quondam Urbani kaym librarij Budensis Feliciter explicit. Anno domini M.CCCC.XX. Junij. xxvij. (Lucantonio de Giunta, the heirs of the late Orbán Kaym, 27 June)

Budapest, Magyar Ferences Könyvtár és Levéltár 01000666., olim M. 40. B., 312. (intact)

Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye MTA
Ráth 1078. (intact)

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár RMK. III. 238. (intact)

Eger, Főegyházmezei Könyvtár U. XIII. 43. (intact)

Győr, Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár RMK. II. 24. (intact)

Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára OO. 3/a.,
olim SS. 162/a. (intact)⁵⁷

⁵⁷ This book (also returned from Russia in 2006) is bound together with a copy of the edition of the *Obsequiale seu baptismale Strigoniense*. The 1508 date of an *Ordinarium Strigoniense* in the aforementioned

There is a woodcut on the title page: on the left a man kneeling, in the middle the Blessed Virgin with the Christ-child on her lap, on the right St John the Baptist holding a ribbon in his hands, with *Ecce A* written on it. On the verso of the title page, there is a humanistic poem that consists of four distichs in honour of Tamás Cardinal Bakócz, Archbishop of Esztergom:

Virginei fecunda parens sine labe pudoris.
 Que baiulas summum maxima nympa iovem.
 Et prebes cupido niveos aurire liquores.
 Et retines molli femina casta sinu.
 Illi funde preces renovet virtutibus orbem.
 Adiuvet hinc thomam cardineumque decus.
 Distat iter celi: celum tentabimus ire.
 Si flectas superos in tua vota deos.

The title immediately before the text is *Ordinarium seu ordo divinus secundum ritum et consuetudinem alme Strigoniensis Ecclesie Incipit feliciter*. The beginning initial is somewhat larger, within the letter R there is a man with a beard and a halo, holding a book in his right hand. Its type page is 141x85 mm, without the headings and the sheet numbers each page has 30 lines. The font size is rather large. Here the paragraph marks appear also within the line, but the paragraphs are barely ever separated. In the top right corner of the odd pages, either without indentation or with an indentation of approximately 8 mm (this is not consistent, in the beginning there is no indentation but later it becomes rather frequent) we find page numbering with Arabic numerals (the title page is unnumbered, then follow pages 2–135). The numbering of the sheets is usually in the bottom right corner in the line right after the last line of the page, with an indentation of 10 mm: capital letters from A to R, then the beginning of individual sheets is numbered with small Roman numerals (iii), but pages 5–8 are unnumbered. The book is rubricated. The headings are approximately at a distance of half a line from the edge of the type page, and arranged the same way as can be seen in the 1509 edition, that is, to the left there is the name of the month in the genitive case, printed in black, without indentation, and the name of the day in the middle, printed in red. To this is added the page numbering on odd pages. This is missing on even pages, but even here the name of the month is printed on the left side, therefore, the arrangement of the even pages does not exactly mirror that of the odd pages. For the first time on page Ciii^v there is an empty space of two lines left for musical notation indicated by two intermittent lines, later the same is red and amounts to the space of

Russian catalogue (ZHURAVLEVA — ZUBKOV — KORKMAZOWA: *Displaced Books* 155 [No. 0695a]) may belong to the *Obsequiale*, thus it is unlikely that they are dealing with an unknown edition.

four lines. At one particular place (Ov^r) there is a space of three lines left for notation. On the verso of the last page we find the colophon known from the Venetian editions: the text is arranged into a triangle turned on one of its vertices, with a paragraph mark in the beginning. After a space of three lines, this is followed by: *Registrum. ABCDEFGHIJKLMNOPQR Omnia sunt quaterna*, printed in black. Then, after a space of one line, comes the known insignia of the Giunta Press with the customary lilies.

The relationship between different editions

The extant editions of the Esztergom Ordinal are substantially identical to each other. The text itself only evinces deliberate changes in two editions: in the first, undated edition the incipits of the liturgical items are typically longer and often the abbreviation “etc.” is attached to them; the last edition of 1520, on the other hand, made numerous emendations to the actual content, erased some of the sentences or parts of sentences, and at times inserted entire paragraphs. The differences between the four intermediary editions are either haphazard mistakes or occasional one word corrections.

In order to determine the exact relationship between different editions the careful comparison of the textual variants had to be undertaken.⁵⁸ The result of this detailed study may be consulted in the critical apparatus of the present publication. In what follows, I shall provide a short summary of the conclusions thus reached.

The textual tradition can be divided into two principal branches. To the first group belong the two Nuremberg editions, to the other the Venetian-Lyonnese editions. It must be pointed out that the genealogical relationship between the Nuremberg or Venetian-Lyonnese editions is not identical.

The relationship between the Nuremberg editions is most likely indirect. Based primarily on its more archaic, more manuscript-like layout, the undated Nuremberg edition appears to be the earlier one. This earlier copy, however, could not be the antecedent model for the 1496 Nuremberg edition because the latter does not follow the above-mentioned longer incipits and “etc.” insertions at all. The second Nuremberg edition actually stands much closer to the Venetian branch, for instance, insofar as its editorial solutions are concerned (e.g. spelling, use of rubrics, spaces left for notation), yet in terms of the text itself it mostly follows the first Nuremberg edition. Since these two editions were prepared in the same workshop and only a few years apart, the problem may be solved along the lines of the following proposition.

⁵⁸ For a detailed textual critical analysis, see FÖLDVÁRY Miklós István: *Az Esztergomi ordináriuskönyv*. [The Ordinal of Esztergom], (thesis, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Latin Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Budapest 2002, SD 17376) XXIXsq. However, this analysis was only based on the failures of the 1509 edition and misled in some aspects.

The Stuchs Press in Nuremberg used the same manuscript in preparing both of the printed editions hence the mistakes of the original antetype show up in both (as well as in the entire textual tradition). In terms of its outward features the manuscript copy must have been quite similar to the first printed edition, that is, it was probably a larger book written in gothic letters with the text arranged in two columns. As most of the Ordinals in general, this manuscript must have contained also additional notes written in a cursive style which was much harder to read, and which the commissioner had wanted to see typeset in the same style as the rest of the book. The textual errors must have derived either from the typesetting of these cursive sections or they must be attributed to the now inaccessible pre-history of the manuscript copy.

In comparison with the manuscript antecedent, the additions of the first, undated copy are the longer incipits and the “etc.” insertions. In both cases these additions may be justified by typographical and aesthetic reasons: if the text is typeset in two columns, the lines must be filled out more frequently, and in case of such texts the artificial elongation of the lines can only be achieved by the insertion of longer incipits or “etc.” abbreviations.

The 1496-edition does not contain either of these, which would simply be impossible if the prototype copy had been the first, undated edition. Moreover, the second edition did not keep the layout of the first printed copy, nor did it follow some of its archaic spellings (e.g. *hebdomoda*, *obmittere*, the abbreviation: *ih̄s*). Wherever it was deemed necessary, the second edition restored the proper sequence of the liturgical items listed, and also made a few linguistic corrections (e.g. it makes the grammatical gender agree with the incipits: *Offerentur maius/minus* for *maior/minor*). It is very likely that after the publication of the first, undated edition the prototype manuscript underwent some corrections whose traces we can discover in the textual differences of the 1496 edition.

The Venetian-Lyonnese editions indubitably form part of a straight line of descendancy. The 1520-edition is directly related to the 1510-edition, the 1510-edition to the 1509-edition, and the 1509-edition to that of 1505. From the mistakes passed down in this direct „genealogical” line, it seems obvious that each edition was produced based on the edition immediately preceding it. The textual quality of these various editions is essentially the same, therefore, it is not possible to indicate either any significant corruption or any real revision (although specifically mentioned in the colophons). Development can only be detected in the typography: the highlighted initial letters, the engraving on the title page, headings, page numbering, and the staffs included for notation gradually appeared.

The immediate antecedent of the 1505-edition cannot be identified with any real certainty. It cannot be doubted that it still contains some of the characteristics of the 1496-edition but at the same time it has all the typical variants that differentiate the

Venetian-Lyonnese line from the Nuremberg editions. We may suppose the influence of the revised manuscript version prepared before the second Nuremberg edition, or even the existence of some other kind of contamination, since we cannot rule out the editorial use of other manuscript or printed sources. Consequently, based on the scant data available to us, it would not be responsible to form a definite judgment on the matter, so I shall also refrain from including a genealogical stem here.

It is a proper feature of the 1510-edition that, in comparison with other editions, it contains a large number of mistakes at whose origin is nothing but inadvertence (e.g. typographical errors, skipping several words). Although due to the lack of reliable historical documentation it is impossible to reconstruct the process, it is highly probable that this edition—coming only a year after the previous one—was prepared in haste and without proper care. Almost without exception these mistakes are inherited by the otherwise revised edition of 1520.

The text of the 1520-edition is characterised by two contradictory attributes. It has to be considered an improvement that, contrary to the earlier versions, it introduced deliberate changes in terms of liturgical content. In an introduction of philological nature such as this one, there is no opportunity to analyse the subject matter in any detail, but it would be truly worthwhile to study the question whether behind most of the modifications we may suppose a reasoned programme of liturgical revision (e.g. the inclusion of missing processions, the readjustment of the system of commemorations, the abandonment of duplicate homilies, the reform of the calendar, etc.).

Some linguistic and stylistic corrections are also noticeable. In contrast, it is a real disappointment that the linguistic quality of the textual insertions proper to this edition is quite catastrophic. In all likelihood, this phenomenon should be attributed to the fact that the inserted texts were originally cursive, marginal notes in a copy of the 1510-edition, and these could not be properly and correctly deciphered by the typographer who was not competent either in Latin Grammar or in liturgical questions. These kinds of marginal notes may be found in all of the extant editions of the Esztergom Ordinal. The modifications introduced do not feature in all of the different sections of the book in equal proportion. We often encounter a certain inconsistency in their application, insofar as the modifications are not always inserted into their proper place and the contrary instructions are not consistently erased or adapted.

Typological features of the Esztergom Ordinal

We have described the various editions of the Esztergom Ordinal and their relationship in a detailed fashion. Up to now it has not seen a modern critical edition. The following summary can be made of some of its other characteristics.⁵⁹

The titles of its different versions differ somewhat but each of them uses the words *ordinarius* or *ordinarium*. The book is called *ordinarius seu ordo divinus* in the main title immediately preceding the text, the text itself, however, begins with the words *rubrica seu consuetudo* (the word *rubrica*, as a designation for Ordinals, is a particular Hungarian term).

From the actual content it is evident that the book pertains to the usage of the Esztergom Archcathedral. The *terminus ante quem* of the manuscript archetype is the earliest possible date for the publication of the first undated edition, that is, 1493. Further data in relation to provenience and chronology will be discussed in the next chapter. Its small size, simple layout, and the large number of its various editions all seem to suggest that relatively many people were in position to purchase a copy; consequently it served a practical and not a representative purpose.

The greatest part of its content is made up of lists of liturgical items that are complemented primarily with directorial regulations. It is rather poor as regards ceremonial descriptions, except for the *ordines* of the extraordinary occasions of the liturgical year: it treats the ceremonies of the Sacred Triduum and the Vigil of Whitsun in average detail. It is characteristic that no mention is made of the processions of Candlemas and Palm Sunday. This fact is so outstandingly unusual that it seems rather certain: it was left out of the printed version on purpose. The extraordinary details of Ash Wednesday, Corpus Christi, and All Souls Day are not omitted but are rather scanty. It is a special feature of the book that the celebration of Holy Orders is given on the Ember Saturday within the Octave of Whitsun. The Matins, procession, and Vespers of Easter Sunday receive a very detailed treatment. It does not contain any liturgical exegesis, appendices, or quotations written out *in extenso* (with the exception of some invitatories, the formula of receiving the ashes, the ending of the Office readings of Holy Saturday, two versicles and some short mnemonic-type poems in the Calendar). It describes exclusively the yearly cycle of the Office and Mass liturgy, therefore it contains no paraliturgical texts or data in reference to the daily life of the cathedral chapter. As it has become clear from the palaeotypical descriptions, the Ordinal often leaves empty spaces for the musical notation of certain chants and intonations.

⁵⁹ Cf. FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* 125sqq., idem: "A középkori Magyarország ordináriuskönyvei" 37sqq.

The most important feature of the Ordinal's structure is that—in a manner rather unusual and archaic by that time—it unites the sanctoral and the temporal cycles, and in such a system that is unique among the known Hungarian liturgical books.⁶⁰ Beginning with the Vigil of St Andrew the Apostle, it describes each and every liturgical day of the year. The treatment of Sundays and solemn feast days begins with first Vespers, and the Mass is always described after the complete cycle of minor Hours, that is, following Nones (even on those days when the Mass was actually to be celebrated after Terce or Sext. With very few exceptions, the list of items proceeds in the sequence of celebration. After the series of individual Office Hours follow—introduced by *item*, *nota*, *notandum* or similar formulas—the additional notes.

PREHISTORY OF THE ORDINARIUS STRIGONIENSIS

In evaluating an incunabulum or early printed material, the question naturally arises whether the actual text is a faithful copy of an earlier manuscript or a new, separate compilation. If the immediate manuscript antecedents are lost (and in Hungary this is more or less the case), this question may only be decided on the basis of the printed material itself. In such situations, the inquiry has to rely principally on the book's own introduction or colophon, which at times contains relevant information regarding the printing process, or on the datable characteristics of content, structure, and language in relation to other similar sources.

The Esztergom Ordinal does not contain an introduction or colophon which may offer information about the circumstances of its composition and edition in print. Only the later editions prepared in Venice and Lyons have an explicit colophon, yet even in this case it only applies to the prior editions of Nuremberg. However, some other printed liturgical books also intended for use in Hungary do provide the reader with more details about their preparation, and there is no reason to suppose that the information thus given cannot be extended also to other books of similar age and type, for example, to the Ordinals.⁶¹ The essence of the data one may so gather can be summarised as follows. The printing was undertaken at the behest of some high secular or ecclesiastical dignitary (*e.g.* King Matthias or Osvát Thuz, bishop of Zagreb). The exemplar of the first editions was one single manuscript, which was the most reliable and representative book of the given rite. Before printing, the exemplar

⁶⁰ More will be said about this later, in the next chapter of this introduction.

⁶¹ *E.g.* *Breviarium Strigoniense*. S. l. 1484. (RMK III 9) — in fact Nuremberg = Venice 1480. (RMK III 1); *Missale secundum Chorum et Rubricam Almi episcopatus Zagrabiensis Ecclesie roboratum et approbatum in sacra synodo et generali capitulo ...* Venice 1511.

was examined; corrected and brought up to date. It is now impossible to determine whether the end result was the insertion of handwritten corrections within the original document, or the production of a new, improved manuscript. It is certain, however, that before the establishment of the printing press in Hungary, the commissioner had no way of controlling the printing process, and so it was in his best interest to provide the bookseller in direct contact with the press with a clean-cut exemplar. It is not feasible that the printing press engaged in any creative philological or redactorial work.⁶²

Hence if we suppose that the Esztergom Ordinal was printed on the basis of a central commission and one representative exemplar amended by numerous modifications, our task is to identify and, insofar as possible, accurately date the material taken from the original manuscript version, as well as the stratum belonging to the last modifications. The problem is further complicated by the existence of several layers in the original manuscript material itself, both synchronically and diachronically. The existence of synchronic strata I infer from the fact that the medieval inventories of certain Western European churches indicate a number of Ordinals,⁶³ and that on one occasion even the editor of the Esztergom Ordinal mentions several Ordinals among his sources;⁶⁴ i.e. it is not at all sure that the manuscript exemplar followed one single source. As to the diachronic strata, their existence may be deduced from the references in the introduction of many Ordinals to a whole range of pre-existent literature.⁶⁵ I have personally discovered several consecutive versions of the

⁶² On the history of the early Hungarian printing press and booksellers, see e.g. Ferdinand GELDERNER: *Die deutschen Inkunabeldrucker* I. Anton Hiersemann, Stuttgart 1968; FITZ: *A magyar nyomdászat és könyvkereskedelem története* I [The History of Hungarian Printing, Publishing, and Bookselling]. Akadémiai Kiadó, Budapest 1959; GULYÁS Pál: *A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században* [The Printing Press in Hungary in the 15th and 16th Centuries]. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest 1931; HAEBLER: *Typenrepertorium der Wiegendrucke*; KÓKAY György: *A könyvkereskedelem Magyarországon* [Book Trade in Hungary]. Balassi Kiadó, Budapest 1997. NOVÁK László: *A nyomdászat története* [The History of the Printing Press]. Budapest 1927. (Grafikai Művészetek Könyvtára); SOLTÉSZ Zoltánné: *A magyar könyvnyomtatás képek-könyve 1473–1973* [An Illustrated Manual of the Hungarian Printing Press 1473–1973]. A Magyar Iparművészeti Főiskola Typo-grafikai tanszéke, Budapest 1973.

⁶³ See e.g. Georges DURAND: *Ordinaire de l'église Notre-Dame Cathédrale d'Amiens par Raoul de Rouvroy (1291)*. Société des Antiquaires de Picardie, Amiens—Paris 1934. (Mémoires des Antiquaires de Picardie 22) LXVIII–LXXII.

⁶⁴ “Quidam suffragium de Resurrectione hic perficiunt, sed, ut diligentius percepi, et in antiquis ordinariis adudum approbatis repperi, quod tantum debet perfici feria secunda Rogationum in secundis vespis.” Cf. with the present edition 92 (in reference to the Wednesday of the sixth week of Eastertide).

⁶⁵ Cf. e.g. Robert AMIET — Lin COLLIARD: *L'Ordinaire de la Cathédrale d'Aoste (Bibliothèque Capitulaire, Cod. 54, fol. 93–240)*. Imprimerie Valdotaine, Aoste 1978. (Monumenta Liturgica Ecclesiae Augustinae)

very same text in the libraries and archives of some churches with a well-documented history;⁶⁶ furthermore, even within the same version one can often detect the modifications and amendments introduced in the course of the book's usage. Based on the parallels and the judgment of common sense, I am of the opinion that the diachronic element is more emphatic. We can be rather certain that the chapters and convents usually preserved the older Ordinals that were not in use anymore, but they used only one book, and that in its latest version, to regulate their daily practice. For this reason the best way to understand the manuscript antecedents of the printed version, is to see them as members of a straight "genealogy" line that are constantly expanded, modified; and when they become obsolete or too confusing, a new, well-organised version is prepared. The sole reason for the simultaneous use of several Ordinals was if a disputed question had to be settled by reference to all the previous customs, since successive redactions could easily cause certain omissions to occur.

The different layers of modification in the Esztergom Ordinal manifest themselves chiefly on the structural level. It is clear that the basic structure of the book is as follows. Beginning with the vigil of St Andrew, the Ordinal describes the liturgical year in one continuous course (concatenating the temporal and sanctoral cycles), within which the individual liturgical days represent the basic elements of division. The liturgical days start with first vespers (if there is one) and continue with the rest of the office hours. The Mass (and on occasion the preceding procession) takes place after the none, and the day is concluded with compline. The added comments are usually attached to that particular ceremonial detail to which they specifically pertain. It should be observed, however, that each section is followed by a somewhat incoherent set of notes of uneven length which are introduced most often by the words "item", or at times by "nota" or "notandum." The larger portion of these notes could easily be inserted in the actual ceremonial description, yet they form a separate, appendix-like section. Based on the editorial logic of the manuscript copies and of the books extant in several consecutive versions, I suppose that these additional notes originally (in the former phase of redaction) were marginal comments or explanatory inserts which became part of the main text only as a result of the next redaction.

In light of these preliminary remarks, let us now examine the intrinsic evidence pertaining to the historical layers of the source at hand. Among the six known editions, only in five do we find the date of publication. The text of the different edi-

tanæ 4) 151–152; Heidi LEUPPI: *Der Liber Ordinarius des Konrad von Mure. Die Gottesdienstordnung am Grossmünster Zürich*. Universitätsverlag, Freiburg 1995. (Spicilegium Friburgense 37) 33–40.

⁶⁶ I studied the liturgical sources of Tarragona, Barcelona, Vic, and Girona (Catalonia) in the autumn of 2007.

tions is essentially unaltered, and the earliest dated edition is from 1496. The experts date the only edition without a colophon, and thus without reference to the year of publication, to 1493 in the earliest, and so this year may be considered the *terminus ante quem* of the preparation for printing. Within the text itself five different dates can be found in reference to certain decisions of the cathedral chapter, among which the earliest took place in 1478, the latest in 1484.⁶⁷ The same time period is established by the two allusions to János Flans (Beckensloer), an Archbishop of Esztergom during King Matthias' reign.⁶⁸ The *terminus post quem* for the final redaction of the exemplar manuscript is thus 1484, the same year when at the mandate of King Matthias the second, most wide-spread edition of the Esztergom Breviary was published. This was also the year when the Stuchs printing press, charged with the publication of the Breviary and the first two editions of the Ordinal, was established in Nuremberg.

It must be taken into account, however, that each decision of the cathedral chapter is quoted in the appendix-like sections, among the additional notes, while the references to Archbishop János are located very close to each other, at the beginning of certain sections, and in the same context. Hence the time references to King Matthias' reign within the Ordinal in all likelihood do not indicate the time frame of the book's actual composition, but the period of preparation for the printed edition. It is probable that the sentences written in the first person singular, in which the anonymous author of the text alludes to himself or to his work, also form part of the same layer.⁶⁹ Theoretically, they could come from different redactors, but the particular phrasing and the similar position in the text seem to point to one specific person. From these passages it emerges that the redactor is a member of the cathedral chapter of Esztergom who, as a liturgical expert and the cleric in charge of compiling the Ordinal, was in position to access all the relevant sources available at the time. Consequently we may reasonably suppose that the last version in the long "genealogy" of manuscript Esztergom Ordinals was reedited in the 70s and 80s of the 15th century, and this redactional work was accomplished by one of the canons in the cathedral chapter of Esztergom who made use of several sources accessible to him.

Another chronological reference-point is provided by the connection between the Esztergom Ordinal and the manuscript Ordinal called *Rubrica Strigoniensis* (also known as the Szepes Ordinal). The latter was given its final form (as we know it to-

⁶⁷ See in the present edition 38 and 107 (in reference to the Sunday after the Octave of Epiphany and by Corpus Christi).

⁶⁸ *Ibidem* 55–56 (in reference to the transposition of the feasts of St Hilary and St Bernard).

⁶⁹ A characteristic example can be found in reference to the feast of the Deposition of St Emeric (*ibidem* 158): "Si vis, præscripto modo poteris matutinas perficere, si autem vis, uti etiam hodie in choro Strigoniensi solemus matutinum perficere, modo infrascripto."

day) sometime between 1462 and 1469, in the collegiate chapter of Szepes. From the characteristics of its actual content it is evident that this work does not represent the ritual customs of the provostship of St Martin; instead, it contains an abridged summary of the liturgy in the Esztergom cathedral. All the typical characteristics of the Usage of Szepes are absent here,⁷⁰ while there are several references to Esztergom. The document often concerns itself with episcopal functions (which would make no sense in Szepes), designates the church of St Stephen Protomartyr (in Esztergom) as the station church, in two processional orations (written out *in extenso*) the names of St Adalbert and the Mother of God (the titles of the archiepiscopal see) are invoked, and St Adalbert occupies a special position also in the commemorations.⁷¹ From these considerations it manifestly follows that the Szepes Ordinal is an extract from one of the lost manuscript Ordinals of Esztergom, and this abridged text was compiled not later than the 60's of the 15th century. The exemplar manuscript used as its source is thus the common “ancestor” of both the printed Esztergom Ordinal and the Szepes Ordinal.

The connection between these two Ordinals is further corroborated by two other facts. First, there are passages in these books that are identical, word by word, especially in the first part of the manuscript.⁷² Second, in the Esztergom Ordinal one may find internal references to certain elements within the same book, which are not actually in the printed text, yet they can be found in the Szepes Ordinal. For instance, the long rubric concerning the office for the third and fourth week of Advent, or the particular way of donning the dalmatic on the feast of St Stephen Protomartyr (of which the printed text makes mention on Good Friday).⁷³ Obviously, none of these phenomena could be explained by the speculation that the normative liturgical text of the archiepiscopal see may have been influenced by a much less significant, peripheral extract.

We may draw two conclusions from these considerations. Given that the Szepes manuscript is most likely not the first representative of its textual tradition and its

⁷⁰ On the peculiarities of the Szepes variant of the Esztergom Use, see DOBSZAY — KOVÁCS: *Corpus Antiphonalium Officii ... Esztergom/Strigonium (Temporale)* 45–59. Here two small but important bits of detail may be mentioned: in the Ordinal the responsory for the Advent Ember Days “Festina ne tardaveris” is present, and the invitatory “Præstolantes” sung in the last week of Advent is suggested instead of “Regem venturum”. Both features are contrary to the typical Szepes usage.

⁷¹ All these are summarised and documented in FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* 141 and idem: “A középkori Magyarország ordináriuskönyvei” 52.

⁷² Unfortunately, these parallel places—although there is quite a number of them—have not yet been systematically juxtaposed. This work will eventually have to be done when the text will have to be prepared for publication in one of the future volumes of this subseries.

⁷³ Ibidem 146–147 and 56–58.

dependence on a standard copy in cathedral use could be a result of several intermediate editorial revisions, the so-called Szepes Ordinal dates back the manuscript antecedent of the Esztergom Ordinal at least to the first half of the 60's of the 15th century, but probably earlier. It also becomes clear that the redactorial process of preparing the Esztergom Ordinal for printing involved some omissions. Otherwise it is impossible to make sense of the fact that the shorter and sketchier Szepes Ordinal should have preserved details which do not feature in the known editions of the Esztergom Ordinal, even though these details indubitably point to the cathedral usage of Esztergom and the book itself contains references to them in different sections. It remains now to determine as accurately as possible how far back in time the supposed "genealogy" of the manuscript Esztergom Ordinals can be traced, and to identify the principles guiding the redactorial process to which the manuscript tradition was subjected before printing.

The first question can be answered based on the archaic features of the liturgical content and structure. The following elements in content allow us to date the genesis of the basic stratum of the text to a period prior to the 15th century: at the end of an additional set of notes we find mention of a decree of Pope Gregory XI (1370–1378); the organisation of abbreviated liturgical items at one place not in the liturgical but in a typological order; supplementary notes indicating multiple additions with respect to the feasts in early summer that were only introduced gradually in the period between the 12th and 14th centuries; the springtime Ember Days are not yet assigned to the first week of Lent.⁷⁴ Among the archaic structural elements we may indicate the fusion of the temporal and sanctoral cycles, especially at the end of the 15th century and in Hungary where we can find examples of such only in relatively early sources.⁷⁵ Considering that one of the great epochs of codification for the Esztergom Use strictly speaking was the turn of the 14th century, and it is also when the Ordinal as a genre flourished all over Europe, I venture to propose that the textual tradition of the Esztergom Ordinals originates in this period. The *terminus post quem* may be determined by the fact that the textual tradition of certain Esztergom *ordines*,⁷⁶

⁷⁴ Ibidem 132–133 and 44–45.

⁷⁵ E.g. Hungary's first extant sources for the Divine Office, i.e. a 12th century Antiphonal Graz, Universitätsbibliothek No. 211 mentioned above and a 13th century Breviary: Zagreb, Metropolitanska Knjižnica/Bibl. Univ. MR 67.

⁷⁶ The topic is discussed in further detail by FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* 199–240. Its summary in English is accepted for publication as idem: "Unknown Fragments of Ordines in Medieval Hungary and Related Central European Churches", in *Actes du Colloque International « Mabillon et l'Europe bénédictine aux XVIIe et XVIIIe siècles » Solesmes 2007*. Centre Européen de Recherches sur les Congrégations et Ordres Religieux, Université Jean Monnet, Saint-Étienne 2009).

identified as the heritage of the 11th and 12th centuries, did not at all influence the phrasing of the Ordinals.

The second question is answered by the development of the printing press itself. As a result of this new technology, the normative books of Esztergom, such as the Breviary, the Missal,⁷⁷ and not much later the Ritual⁷⁸ (fulfilling also the function of the Processional), became more widely available. The expanded and unified rubrical material fixed the description of many ceremonies during the liturgical year, and so it was not necessary to include them in the Ordinal. More significantly, it was precisely the description of ceremonies that was too closely tied to the spatial features and personnel of the cathedral and this posed real difficulties as regards their adaptation to different churches. These omissions did not apply to the Sacred Triduum and Easter, probably out of respect for the traditions, and because it would have been rather difficult to separate the references to liturgical texts from the corresponding ceremonial instructions. Hence the Esztergom Ordinal left out a good deal of ceremonial descriptions, yet it kept the catalogue of abbreviated items, even though they were also available in other printed liturgical books. This could only be explained by the different users of these two types of books. Only the more affluent clerics were able to purchase the larger, representative liturgical books, while in printing the Ordinal the lower cost was obviously an important consideration. The catalogue of items was included in the Ordinal for purposes of codification; it was meant most probably to assist the revision of the accumulated manuscript material, considered either outdated or of unsure origin.

PRINCIPLES OF THIS EDITION

The objectives and the general typographical principles of *Monumenta Ritualia Hungarica* have already been explained in the first volume of the series,⁷⁹ while the theoretical justification for this sort of spelling and typography has been set forth in a different work of mine.⁸⁰ To remind the reader, I shall now give a short summary of the principles of this edition in the same exact order that the first volume cites them.

⁷⁷ *Missale secundum chorum alme ecclesie Strigoniensis*. Nuremberg 1484. (RMK III 7) Its critical edition was published as DÉRI Balázs: *Missale Strigoniense 1484*. Argumentum Kiadó, Budapest 2009. (*Monumenta Ritualia Hungarica* 1).

⁷⁸ Its first printed edition was the *Obsequiale seu baptismale secundum chorum alme ecclesie Strigoniensis*. Impensis Ioannis Pæp, Venice 1501.

⁷⁹ DÉRI: *Missale Strigoniense* LIIsqq.

⁸⁰ FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* 291sqq.

Only those principles will be treated in detail that—due to the particular nature of normative liturgical texts—call for a somewhat different approach, or those that are influenced by the fact that the critical edition of the Esztergom Ordinal happens to be the synthesis of several medieval sources.

Orthography and layout

As to the structure and distribution of the text itself, I have kept the rather dense layout and highlighting of the original, but applied its principles of arrangement with greater consistency. It also had to be taken into consideration that the contemporary printing techniques, except for paragraph breaks and rubrication, did not have the use of modern technology's sophisticated and more nuanced system of visual differentiation. The text is separated into some larger divisions by centred, boldface summary subtitles. The beginning of the various seasons of the year and the names of the different months were inserted into the text in the same style and in square brackets. These titles do not feature in the original sources, their insertion is not the result of textual critical inquiry, and so they are not indicated in the critical apparatus. Each new paragraph corresponds to one particular liturgical day or some other thematic unit. The systematic use of paragraphs made it unnecessary to apply paragraph marks (¶) instead, thus these were not adopted from the original text. In the mnemonic-type verses of the Calendar the *V*-s for *versus*, which in the original, continuously typeset text serves as a substitute for line spacing, were not used. Quotations completely written out—with the exception of the invitatories whose text was often included in its entirety—were included in separate paragraphs, and these were made easily discernible by smaller font size and larger margins on both sides.

The names of each liturgical day or the titles of thematic units forming a separate paragraph were written in small caps in the beginning of each such paragraph. Within the paragraphs the titles of Offices and Masses, as well as of some other notes or subdivisions (*item*, *nota*, *notandum*) were boldfaced. Hence it became easy to find one's bearing within the text without having to change the original layout or expanding the original text with unnecessarily explanations. The units in small caps or in bold characters correspond—at least on the level of the original concept—to the titles of the original text highlighted with red.

The liturgical items and incipits are not typeset differently in the original texts; they are simply divided by means of interpunctuation. In this edition, so as to make practical use easier, three different kinds of division were applied:

(1) The incipits of well-known and easily recognisable liturgical genres have been italicised, as have the incipits referring to complete Office cycles (*Placebo*, *O decus*, *Investigabiles*, etc.) and additional tropes (*Puer natus*, *Christus surrexit*, *Fulget dies*).

(2) The quotations taken from within the texts of different items (those that did not qualify for an incipit) and the turns of phrases perhaps unfamiliar for some readers (*Domine labia, Deus in adiutorium, Converte nos, Communicantes, Confiteor* etc.) have been placed within the quotation marks preferred by neo-Latin languages (« »). The quotation marks always precede the interpunctuation.

(3) Titles that are identical to the beginning of the text of the items (*Asperges, Kyrie, Gloria/Et in terra, Credo/Patrem, Alleluia, Magnificat, Benedicamus* etc.) have not been treated as quotations but as common names; for this reason only their first letter is capitalised, even in cases when they included more than one word (e.g. *Ite missa est*). In individual cases, if the logic of the text so demanded, I deviated from this principle, for example, when the incipits of Gospel Canticles were introduced by the title *psalmus*. Another exception is, and hence written in italics, the canticle *Benedictus es* of the Masses on Ember Saturdays. This is not really an item of the Mass Proper, but it is rather rare and so it could not be expected that the average reader be familiar with it. Likewise a capital initial letter marks the beginning of Introits that are not used as incipits but as proper names for individual Sundays (*Omnis terra, Invocavit, Quasi modo* etc.). The same is true of the initial words of responsories (*Deus omnium, In principio, Si bona* etc.) in *historia* (responsory series), incipits referring to the melodic variants of the *Benedicamus* and the Mass Ordinary (*Magna Deus, Cunctipotens, Iacet granum* etc.). This is justified by the necessity to differentiate them from the incipits inserted into the description of liturgical arrangements. At two places within the text, the incipit *Exsultet* is certainly not in reference to the consecratory *prex* of the Easter Vigil but to the Easter Candle itself. In these cases the word *Exsultet* is not in italics and the first letter is capitalised.

Since this edition is a summary collection of six different books, the folio or page numbering of the originals are neither retained, nor indicated. The headings of more elaborate editions are kept partially: the names of the months on the top of odd pages and the names of the temporal seasons on the top of even pages were written with a space in-between the letters. For technical and aesthetic reasons the headings referring to particular liturgical days were not included. The words corresponding to these references have been sufficiently highlighted by the small capitals at the beginning of each paragraph.

Without exceptions, abbreviations have been written out in full. In writing out these abbreviations, I applied the word choice typical to that part of the text in which they occurred (e.g. *matutinum* in the singular), and when this could not be determined (e.g. *versus/versiculus*), the current modern terminology is used instead. All the references to the *commune sanctorum* were written out in the plural form if the original text did not spell them out completely, or if it did not indicate the singular form with making them grammatically agree with another word in singular (e.g. *de confessoribus*,

martyribus, virginibus etc.). Roman numerals, Office Hours designated by numerals (*prima, tertia* etc.) and those periods of the liturgical year that are named after numerals (*Septuagesima, Quadragesima* etc.), have been written out in text form, except for actual dates which are written with Roman numerals in small capitals.

In terms of spelling I followed the principles laid down in the first volume of this series. This edition does not follow the contemporary medieval spelling which was different in each book (and even within the same book often proved to be inconsistent.) Rather, the present edition follows the spelling used in standard large dictionaries⁸¹ and in the books edited by the Apostolic See. I decided to correct even the sort of spelling that was consistently applied in the originals, if it was not in conformity with the classical standards (e.g. *iocundus, Iohannes, letania*), though I have maintained those forms that have been preserved in modern ecclesiastical practice (e.g. *epistola, inchoare, Genitrix*). Some of the adverbial compounds and composite pronouns were written separately if it had already become a tradition in the modern editions of liturgical books to write them so (e.g. *a longe, ad invicem* etc.), but others were combined if they belonged to the sphere of vulgar Latinity (e.g. *abante, adudum* etc.). In terms of the separation and composition of words I followed the modern liturgical customs in other respects as well (e.g. *nosmetipsos*). Words of Greek origin have been faithfully transcribed according to the Greek spelling but always with the proper Latin ending (e.g. *elemosyna, acolythus, homelia*). In the transcription of proper names I decided to take into account the index of names in the new edition of the *Martyrologium Romanum*.⁸² As opposed to the first volume of this series, I have decided to use the diphthongs æ and œ. Wherever these are written separately (e.g. *Noe, Michael, Israel*), they represent two separate syllables; the trema (¨) has not been used.

In connection with the *nomina sacra*, the overabundant use of capitalisation, as seen in the Tridentine books (e.g. *angelus, rex, creator* etc.), is purposefully reduced. Even in this regard I aimed to follow the example provided by the modern editions of the Apostolic See. However, the word *Apostolus* is not written with a capital A, as it is customary in Vatican editions. All those liturgical terms (especially the names of feasts), which

⁸¹ *Thesaurus Linguae Latinae*. Teubner, Leipzig—Stuttgart/K. G. Saur, München—Leipzig 1900–; P. G. W. GLARE: *Oxford Latin Dictionary*. Clarendon Press, Oxford 1982.

⁸² *Martyrologium Romanum ex decreto Sacrosancti Œcumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum. Editio typica*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001. Some important differences should be highlighted both in terms of their spelling and their medieval Hungarian pronunciation. These are (in the order of the year, with the original spelling in parenthesis): Præiectus (Proiectus), Brigida (Brigitta), Gerardus (Gerhardus), Godehardus (Gothardus), Pancratius (Pangratius), Petronella (Petronilla), Margarita (Margaretha), Praxedes (Praxedis), Magdalena (Magdalene), Christoferus (Christophorus), Xystus (Sixtus), Afra (Affra), Evurtius (Eurtius), Lambertus (Lampertus), Eligius (Elegius), Colomanus (Colomannus), Elisabeth (Elizabeth).

could also be interpreted as common words to be written with minor-case letters (e.g. *Adventus, Nativitas, Quadragesima, Resurrectio* etc.), are begun with capital letters.

The separation of words and syllables, just as in the first volume of this series, primarily follows etymological considerations, but it also takes account of those phonetic aspects that were already being observed in 15th-century liturgical books.

As to punctuation, the linguistic logic of the original text was applied in a somewhat independent manner. One sentence usually corresponds to one liturgical item, in the case of explicit explanations to one thematic unit with a full stop (period) at the end, except if more than one such train of thought is associated with a single predicate. In the latter case, the sentences are divided by semicolons. Question or exclamation marks were not used because in the text there are no interrogative sentences and the normative subjunctives and imperatives should not give an impression of exclamations. Colons are always used in indication of equivalency, most often in between the title of items and their corresponding incipits. Colons were omitted if the incipits, in sentences having a verbal predicate, were used as adjectives modifying the item's title. In the case of incipits taken from liturgical texts and incomplete quotations no punctuation was applied, although on certain occasions they were separated with a comma or a full stop (period). It seemed reasonable to use a comma when incipits of the same genre were listed or when several sections of the same item were juxtaposed (e.g. a responsory and its verse). A full stop (period) was used within a quotation if the fragments of different items representing diverse genres were placed one after the other.

In agreement with the original sources, in full proper sentences more abundant interpunctuation was used than is customary in modern times. Each part (clause) of a sentence having its own predicate or forming part of a list was separated with a comma, if there was no coordinating or subordinating conjunction between them. The syntactical structures involving verbal nouns and other parts of the sentences organised around a participle are interpreted as separate clauses. This is well justified by the interpunctuation and syntax of the original text: in rubrical language one can often find long participial sections without any kind of verbal predicate.

Those items that originally had been intended to be supplemented with musical notation, were not always printed—for typographical reasons—at the syntactically most fitting place in the original texts. In the present edition I have put these at their proper place, and after the item (inserting a colon in-between) I provided an indication printed in smaller font (notandum).

Critical apparatus

The main text of the critical edition follows as much as possible the first Nuremberg version with the exception of its abundant use of the “et cetera” formula and those loci where the other five editions offered an unmistakably better reading. The text was determined by the comprehensive collation of the undated, first edition and the editions of 1509 and 1520. At those places where at least two of these editions offered divergent readings I also took into consideration the parallels of the 1496-, 1505-, and 1510-editions. The incipits are always given in the longest version available.

The additional explanatory insertions are within square brackets [], the exclusions within < >. I only used these brackets if obvious mistakes had to be corrected; they were not applied simply for the sake of assisting an easier interpretation of the original text, except very rarely and when this is done it is explained in a critical note in each case (*Adi.*, *Del.*). I was much less reluctant in correcting the insertions of the 1520-edition; considering their rather corrupt state (to which I alluded earlier), they were often amended. In the main text of the present edition always the best variant of the extant sources are included. If a particular locus of the text was corrupt in all the available sources, I rather decided to keep the original even in the main text of this edition, while in the textual critical notes I have made a suggestion as to its possible correction (*Sic. Malim*). This is explained by the fact that the textual tradition of the Ordinals is extremely complex and, given that the available source material is so scarce, may even be inextricable. For this reason, the editor does well if he presents the reader with the faithful reproduction of the extant original, and only proposes his own particular, non-documented reading as one of the possible solutions. Naturally, the obvious typographical errors or corruptions that can be checked from other sources (e.g. from ceremonial books) are not included in this category. The correction of these errors or corruptions are duly referenced in my notes (*Comi.*, or in the case of corrected spelling *Corr.*).

The critical apparatus is attached to the main text in footnote references and on each page the numbering is started anew. The footnotes always pertain to the indexed word or longer phrases ending with the indexed word. In the apparatus the original text is always typeset with normal letters but the spelling is standardised and properly interpunctuated. Notes, comments, or observations within the apparatus are typeset with italics, insertions are given in parenthesis. Wherever it was deemed necessary, the abbreviated version of a given word was also included. Any version longer than a single word is given after ..., and begun with the last word also featured in the original text. Longer omissions are indicated with the words beginning and concluding the omitted text.

Appendices

The critical edition is complemented by two appendices.

(1) Following the main text, there are two indices: the first one is a detailed table of contents covering each and every paragraph within the text in the order of the liturgical year; the other is an alphabetical index of all the feast days of the liturgical year mentioned in the text. This latter also indicates the exact calendar day of the feast within the Hungarian tradition. Those readers who are less familiar with the rite of Esztergom need to be alerted to the fact that on the Sundays of Eastertide the propers of Easter Sunday were repeated, and only on Monday or the first free weekday did they celebrate the liturgical texts of the actual Sunday within the season. This is the reason why the Sundays after Easter are indicated both with the beginning of their Introits and arranged in a numerical order as separate items.

(2) The translation of the longer, ceremonial parts, that is, of the actual *ordines*. This is justified by the fact that these parts have the greatest capacity of appealing to the general reader. Only a few can read with interest the long list of directorial details, while the list of items can be followed without any serious knowledge of the Latin language. In this part, every quotation is in italics, the word “item” is consistently omitted; there is a new paragraph instead. The explanations are all in square brackets [], and the Latin terms, if they are rather particular or their meaning is not very clear, are in normal brackets (). I had no intention of reconstructing the ceremonies of the Esztergom rite, for this the systematic comparison of the surviving sources and parallels would be indispensable. The Hungarian variants, and within them the Ordinals themselves, are not always consonant. I tried to make the text intelligible, but at the same time stylistically I kept the sketchy, haphazard character of the original text. The translations of the Holy Week and Easter Sunday are complete, but for the other liturgical days, only the most interesting segments are included. All throughout, close familiarity with the Roman liturgy is presumed.

Some editions of Ordinals contain rich indices not only to liturgical days but also to different types of items and incipits. The compilation of similar indices I personally judged to be unnecessary. The Ordinal itself is an index to liturgical items grouped according to the liturgical year and ceremonial occasions. At the same time, the incipits are listed inconsistently and with considerable omissions. Those interested in the repertory and arrangement of the Office and Mass propers of Esztergom, could simply have recourse, with regard to almost every type of liturgical item, to more complete and more precise modern compilations.⁸³

⁸³ As regards the Divine Office, the most complete is DOBSZAY — KOVÁCS: *Corpus Antiphonarium Officii ... Esztergom/Strigonium ... (Temporale-Sanctorale)*, but useful tables may also be found in FALVY —

For this reason, it would have made more sense to create tables or systematic summaries for the kinds of data about which the Esztergom Ordinal provides singular or at least truly significant information. Such would be the liturgical terminology and specific rubrical language, the hierarchy of feasts and Calendar problems, questions regarding the roles of liturgical assistants, the use and colour of liturgical vestments, the method of musical performance and the choice of melody for items with fixed texts but variable tunes, and those topographical data that could help the exact and reliable reconstruction of the liturgical spaces and architectural arrangement of the destroyed medieval cathedral of Esztergom. The study of these would, however, far exceed the set confines of a critical edition such as this one, for it would require a very detailed exposition well beyond the framework provided by appendices or indices. Consequently, I have treated these questions—in a manner far from complete or exhaustive—in a different work.⁸⁴

This introduction had to be restricted to the simple delineation of philological facts. Its purpose was the overview and exposition of the latest results in relevant studies, so that the original source can be placed in the proper context of liturgical and book history. The publication of the *Ordinarius Strigoniensis* in a modern edition does not mean that the studies and research in this regard have come to an end; on the contrary, it is meant to assist other scholarly fields to achieve further discoveries. This hope does not seem unreasonable if we consider that the liturgy, whose regulation the Ordinal was intended to guarantee, was a central area, indeed a decisive factor in the medieval culture of the European continent in general, and of the Hungarian Kingdom in particular.

MEZEY: *Codex Albensis*; SZENDREI: *Breviarium Notatum Strigoniense*; eadem: *The Istanbul Antiphonal about 1360*. Akadémiai Kiadó, Budapest 2002. (Musicalia Danubiana 18). For an alphabetical list of the antiphons arranged according to their proper liturgical order, see DOBSZAY László — SZENDREI Janka: *Monumenta Monodica Medii Aevi V. 1–3. Antiphonen*. Bärenreiter Kassel, Basel—London—New York—Prague 1999. A similar comprehensive list of responsories is also being prepared for publication. I am currently working on an index to the Lectionary of Hungarian Office Books. With regard to the Mass liturgy the most complete work is DÉRI: *Missale Strigoniense*, but useful tables may also be found in SZENDREI — RIBARIČ: *Missale Notatum Strigoniense*; SZENDREI Janka — [KÉRINGER László]: *Graduale Strigoniense (s. XV/XVI)*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 1990–1993. (Musicalia Danubiana 12*-**). For hymns and sequences, see RAJECZKY Benjamin OCist: *Melodiarium Hungariae Medii Aevi. Hymni et Sequentiae*. Editio Musica, Budapest 1956¹. 1982².

⁸⁴ FÖLDVÁRY: *Rubrica Strigoniensis* Parts III–IV.

ACKNOWLEDGEMENTS

I am indebted to those who have directly contributed to the publication of this book and whom I consider to be, as it were, the co-authors of the present volume: to Balázs Déri for suggesting the topic approximately ten years ago and for the encouragement and assistance he has given me in my scholarly efforts for the past nine years. To Edit Madas for vetting the script, to Ervin János Alácsi for the competent English translation, to Peter Doherty, the native supervisor of the English translation who passed away while engaged in this work (may he rest in peace!), to Robert A. Skeris for finishing the incomplete supervision of the text, and to all those who have been important associates in the editorial preparation of the MRH series: to László Szörényi and József Jankovics, the main editors of the series, to József Láng, the publisher, and Mária Hodosi for the cover design. Special recognition is due to the Ministry of Education and Culture and to Minister István Hiller for having generously sponsored the first two volumes of this series. In tracing down the still extant copies of the Esztergom Ordinal I received indispensable assistance from my competent colleagues among whom I am especially grateful to the following persons: Ferenc Balogh (Eger), Dénes Dienes, Árpád Tanászi, István Timári (Sárospatak), Zoltán Fáy (FKI, Budapest), Attila Józsa (Bős/Gabčíkovo), Štěpán Kohout (Olmütz/Olomouc), Judit Kolumban Mihály (Kolozsvár/Cluj-Napoca), Erzsébet Muckenhaupt (Csíkszereda/Miercurea-Ciuc), Mrs. Pintér, Krisztina Rác (Győr), Raphael Rindler (Németújvár/Güssing), Karolina Takács (Kalocsa), Zoltán Tarr (Keszthely), Gábor Tóth (MTAK, Budapest), Judit Vásárhelyi, Edina Zsupán (OSZK, Budapest). Finally, I am very grateful to the Discalced Carmelite nuns of Magyarszék for providing me with an ideal environment for finishing this work, and to my wife Judit Martin and my entire family for the patience and co-operation they have shown in the past decade.

APPENDIX

Ash Wednesday

Also on Ash Wednesday [the Ordinal treats of the day on several occasions], at the Mass the celebrant (missans) first goes up to the altar and then, not singing but slowly (morose) reading, blesses the ashes. After the blessing the celebrant descends from the altar and the deacon (if there is a deacon at the given place) imposes the ashes on his head with these words: *Memento homo quia cinis es, et in cinerem reverteris, pulvis es, et in pulverem reverteris, age penitentiam, ut habeas vitam æternam.* Then all those in the church come up to receive the ashes. In the meantime, one sprinkles holy water over them while the choir sings the antiphon *Inter vestibulum* and its versicle without returning to the antiphon, then immediately follows the second antiphon *Immutemur.* All that having been done, the celebrant descends and begins to sing the antiphon *Exaudi nos Domine.* Versicle: *Peccavimus cum patribus nostris. Oremus.* The deacon: *Flectamus genua, Levate.* [In Esztergom both were sung by the deacon.] Oration: *Concede nobis Domine præsidia militiæ christianæ, only on this day.* Next a procession is led to the station (locus destinatus) while singing the responsory *Emendemus.* After the responsory the Psalm *Miserere mei Deus* with *Gloria Patri* is begun whilst kneeling. *Laus tibi Domine. Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster,* then the celebrant sings: *Et ne nos inducas.* Versicle: *Domine non secundum peccata nostra. Oremus.* The deacon: *Flectamus genua, Levate.* Oration: *Exauditor omnium Deus exaudi nostrorum vocem fletuum* etc., as it is in the book, if you have it; if you do not, say your usual prayer, etc. After the oration, two children standing at the same place begin the litany, and with this the procession enters the church. The litany having been completed, the entire antiphon *Media vita in morte* is recited. Versicle: *Peccavimus cum patribus. Oremus.* The oration “super populum” of the day is said, *Per Christum Dominum nostrum, Amen.* Finally, the Mass of the day begins.

Maundy Thursday

On Maundy Thursday, that is, on the day of the Last Supper of our Lord, Jesus Christ, *Domine labia* is not said, nor *Deus in adiutorium*, nor the Invitatory. Instead the

antiphons are simply begun with their psalms, and the *Gloria Patri* is not said until Holy Saturday (including that day).

The lamentations and the readings are simply read, without blessings, and in the end they are concluded like prophecies. At the end of each reading *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est* is not said, as it is customary in other churches on these three days; this conclusion is only used, that is, *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo*, at the end of the readings on Holy Saturday. The responsories are proper. The Lauds antiphons are proper. The Versicles are proper, as in the book, and after the return of the last responsory the Lauds antiphons are simply begun then follows the Benedictus antiphon, the chapter, and the hymn without a versicle. Antiphon: *Traditor autem*. Psalm: *Benedictus*, without the *Gloria Patri* and then the antiphon is repeated. Next the adolescents begin: *Kyrie, Christe, Kyrie, Domine miserere nobis*; the canons (domini) sing these verses: *Iesu Christe qui passurus* etc. as well as the next ones, so that the adolescents may sing it five times: *Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison*. The verses having been completed, the canons and the adolescents form a procession with the hymn *Rex Christe Factor omnium*, and after each stanza the children sing: *Kyrie, Christe, Kyrie*, which is then finished in the church of St Stephen [the station church of the Esztergom cathedral]. Then whilst kneeling, the Psalm *Miserere mei Deus secundum magnam* is read without the *Gloria*. Antiphon: *Christus factus est pro nobis*, silently. *Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster*, then one reads the oration *Respice quæsumus Domine super hanc familiam tuam* immediately; there is no *Amen* at the end, instead the hymn *Hymnum dicamus Domino* follows. In the meantime the procession returns to the cathedral, repeating *Kyrie, Christe, Kyrie* after each stanza of the hymn, and then it is concluded in the choir. Whilst kneeling, the Psalm *Deus misereatur nostri* is read without the *Gloria. Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster*. Oration: *Respice quæsumus*, as above.

In the daylight Hours *Deus in adiutorium* is not said, but each psalm is simply read without the *Gloria Patri*, and after each Hour the Psalm *Miserere mei* is recited. Antiphon: *Christus factus. Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster*. Oration: *Respice quæsumus*, as above.

In Compline the Psalm *Miserere mei Deus* is not read, but another Psalm *Domine quid multiplicati* instead. Antiphon: *Christus factus. Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster*. Oration: *Respice quæsumus*. And the same way during the following days.

At the Mass four canons of higher ranks are the precentors (chorator) who, dressed in albs, process from the sacristy together with the bishop. Meanwhile the introit *Nos autem gloriari* is begun without the *Gloria* rather solemnly, with the organ. *Kyrie Cunctipotens*. The *Gloria in excelsis* and the Creed are sung because of the consecration of Chrism. Offertory: *Dextera Domini*. Preface: *Qui salutem humani generis*. The *Communicantes* is proper to the day, and the Mass proceeds in the usual order until the *Per quem hæc omnia* of the Canon. At this point the bishop descends from the altar to

the table which has been prepared for the consecration of Chrism and sits on the faldstool (pontificale) placed there. Then the deacon thrice exclaims: *Oleum infirmorum* and one of the parish priests, dressed in a black cope and simply walking, brings out the oil. After the oil has been consecrated, the same parish priest carries the holy oil back to the sacristy. The bishop ascends once again to the altar, breaks the host, gives the blessing [which is the usual benedictio pontificalis here], and having said the *Et pax eius*, there is silence. The *Agnus Dei* and the communion chant are not sung until the consecration of Chrism is completed.

Then, after receiving the Blessed Sacrament, he descends as earlier. As he sits down, the deacon once again thrice exclaims in the tone of the Epistle: *Oleum ad sanctum chrisma*. Next, two parish priests bring out the Chrism and the Oil of Catechumens under the baldachin (velum), with the two canons of the church of St Stephen walking in front in red copes, singing *O Redemptor* until the line: *Ut monetur omnis sexus* (exclusively), and candles are carried before them. Then the Chrism is consecrated in the usual manner with the crosses of the twelve priests standing there [together with the bishop they too bless the Chrism making a sign of the cross over it], and the Chrism is saluted by all of the twelve priests. Next, the Oil [of Catechumens] is similarly consecrated and saluted, just as earlier, and in the end the same twelve priests carry it back while the same canons of the church of St Stephen sing the hymn *Ut monetur*, as before, and the choir keeps responding [with the refrain]. At this point the bishop ascends to the altar and says thrice the *Agnus Dei*, always with *Miserere nobis* and not with *Dona nobis pacem*. The choir sings it the similar way. Then he reads the communion as the precentors begin to sing the same. Immediately following is the singing of the antiphon *Calicem salutaris*. All the antiphons, the psalms without the *Gloria Patri*, the antiphon *Cenantibus* and the *Magnificat* the same way. At the altar the bishop and the sacred ministers (ministri) read the same psalms. We also read the Psalm *Miserere mei Deus*. Antiphon: *Christus factus est*. *Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison*. *Pater noster*. Then the ministers read the oration *Respice quæsumus*, but the bishop read the postcommunio (complenda), that is: *Refecti vitalibus alimentis*. At last the Mass is concluded with *Ite missa est* because of the consecration of Chrism, otherwise there is no *Ite missa est*, but instead the *Benedicamus Domino Cunctipotens* is sung by the precentors.

For the washing of the feet first the bells are rung twice, then for the third time the clappers are used. In the meantime a table is prepared in front of the Lady altar [most likely standing somewhere in the middle of the nave] with small plates and offerings (cum scutellis et oblatis), a basin and a water jar (cum pelvi et lavatorio). Afterwards, only the bishop, a deacon, a subdeacon, and an acolyte are vested, and no one else, and they walk behind torch bearers [if our preceding conjecture—i.e. “præcedentibus” for “præcedens”—is correct] as they process from the sacristy. They go to the table and the bishop stands by the table on the southern side. Then [the sub-

deacon], facing the East, begins the Epistle *Convenientibus vobis in unum* without any title and using the Epistle tone. That having been finished, the deacon, facing the North, begins to sing the Gospel *Ante diem festum Paschæ* solemnly [in the solemn tone] without *Dominus vobiscum*. Meanwhile the bishop girds himself with an apron. That having been done, the choir begins the antiphon *Ante diem festum*. Then the bishop, with the others assisting him, that is, the subdeacon with the basin and the deacon with the water jug, silently begins to wash and then kiss the feet of the dignitaries and older canons, on both sides, [altogether] twelve men. Then he goes back to his place, when all those rise whose feet have been washed, and the senior dignitary washes the bishop's feet while they are held and then dried by the others. All kiss the bishop's feet and go back to their places. Then with the assistance of the deacon and subdeacon, he distributes all the offerings (oblata) [most likely unconsecrated hosts to recall the Last Supper], singing the antiphon *Mandatum novum* to which the choir responds with *Ut diligatis invicem*. Afterwards the servants (satrapes) bring out wine in pitchers (in picariis) and they distribute it, but beforehand the first ranking dignitary presents some of the offerings to the bishop, singing: *Mandatum novum*, as earlier. Then, all having participated in the gifts, the bishop stands up and says: *Oremus*. Oration as in the book. Next, the rector of the cathedral school (rector scholæ) makes a speech to the attending clergy, after which all ascend to the choir, beginning the hymn: *Tellus ac æthera iubilant*, and if it proves to be too short, immediately they begin the antiphon: *Diviserunt sibi*. In the meantime the bishop washes every altar, and one half of the choir sings the Psalm *Deus Deus meus respice in* without the *Gloria Patri*, and the other half responds with the antiphon *Diviserunt sibi*.

All these having been done, Compline immediately begins simply [without singing]: *Cum invocarem, In te Domine, Qui habitat, Ecce nunc, Nunc dimittis*, without the *Gloria Patri, Domine quid multiplicati. Christus factus est*. Then one simply says: *Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison. Pater noster*. Orations: *Respice quæsumus Domine* etc., *Ultimo* etc., *Subire tormentum*, and nothing more.

Good Friday

On Good Friday say the Matins as on Maundy Thursday but with its proper historia [antiphons and responsories]. Proper readings with conclusions like prophecies. Everything else, just like in the books.

While the clappers are sounded, one deacon, one subdeacon, and one acolyte vest in albs, two adolescents, who walk in front of the bishop, don copes. Then the

bishop ascends to the high altar (*altare magnum*) and reads the prophecies simply: *In tribulatione*, while the subdeacon sings the same. The tract *Domine audivi auditum tuum* immediately begins, alternately between the two sides of the choir. Next [the bishop] says: *Oremus*. The deacon: *Flectamus genua, Levate*. Oration: *Deus a quo et Iudas*, and *Amen* is answered. Then the subdeacon sings the second prophecy: *Dixit Dominus ad Moysen*. That having been completed, the choir sings another tract: *Eripe [me] Domine*, after which right away begins the Passion of our Lord, Jesus Christ [without a title], and no benediction is asked even for the Gospel (evangelium) [the so-called “planctus”, the last passage of the Passion]. The deacon dons a black chasuble as usual [presumably a *casula plicata*], and once carpets have been laid in between the choir stalls [on the *planum*], he sings barefoot: *Egressus Iesus trans torrentem Cedron* etc. After the Passion the bishop immediately begins the orations at the high altar, saying: *Oremus dilectissimi* etc., as in the book, but against [sic] the heretics and schismatics there is no *Per Dominum*, nor *Amen*, but as soon as the oration is done, it starts: *Pro perfidis Iudæis*, there is no *Flectamus genua*, and after the *Per eundem Dominum* there is no *Amen*, but right away [the oration] for the Gentiles is begun where there is *Flectamus genua, Levate, Per Dominum nostrum*, and also *Amen* is answered. Then the bishop goes down in front of the Lady altar [in the nave of the cathedral], where the place for the crucifix has already been decorated. Meanwhile two priests vested in red take the crucifix from behind the high altar and bring it forward passing by the side of the altar, as it were, singing the antiphon: *Popule meus*, but beforehand they put a chasuble on the crucifix completely covering it. Afterwards, two clerics studying for the priesthood (*procedentes*), who—just like on the feast of St Stephen protomartyr—wear red, solemn dalmatics inside out, begin to sing *Agios*, barefoot, kneeling, and turned towards the crucifix. The choir responds: *Sanctus Deus*. Next, they come down to the lowest step of the stairs leading down to the choir where the same way they sing the second strophe; then the third strophe is sung from the small gate on the right side of the altar of Holy Cross [at the rood screen]. Having done that, they go further and bring the crucifix all the way to the Lady altar. Then the bishop, together with the presbyters, takes the crucifix, and first lifts up the front of the chasuble a little bit, the second time a little more, the third time even higher so that the corpus be entirely visible, and alone he sings thrice the antiphon: *Ecce lignum Crucis* etc., elevating it first [regarding the elevation of the chasuble again] a little, the second time a little more, the third time even higher, while the choir responds each time, but the verse [Beati immaculati] is only sung after the third elevation. Finally the bishop, kissing the crucifix, goes back to his place. The other canons all make an offering and kiss the crucifix. In the meantime the antiphon *Dum Fabricator mundi* is sung and the adolescents begin the hymn *Crux fidelis* to which the choir responds with either the half or the whole of the stanza alternately as it is customary. Next, the bishop, standing in

front of the crucifix, reads the oration: *Domine Iesu Christe* together with the other two orations. He goes to the altar of the Holy Cross where the corporal has been unfolded. He starts: *Adiutorium nostrum* etc., says the *Confiteor Deo*, as usual, and in the end the versicle *Proprio Filio suo non pepercit Deus* etc., steps up to the altar, saying: *Aufer a nobis Domine* until the end, and takes the wine and the water for the chalice, saying nothing. Meanwhile priests, vested in red copes of different colour [sic], facing the corpus, sing the hymn *Laudes omnipotens*. One of the canons brings forth a chalice with the Blessed Body of Christ preserved in it from the day before, and takes it to the bishop at the altar, singing the strophes one by one, while the choir responds to each. With the last strophe having been sung, the bishop takes the chalice reverently, places it on the altar, and with even greater reverence he takes the Body of the Lord. Holding this sacred Body, he turns towards the people and thrice he says the communion *Hoc corpus*, each time starting it a little higher and turning towards a different corner of the altar. Then he says the *Pater noster*, reading, and the assistance responds silently: *Sed libera nos a malo*. Afterwards, he breaks the sacred Body and says: *Per omnia secula saculorum, Amen*, and nothing else. Right away he takes Communion in silence, saying nothing.

All these having been concluded, Vespers is begun at the same place alternately between the two sides of the choir, that is, only between the bishop and the entire choir [maybe a modified note both with its original and with its corrected text]. The psalms are the same as on Good Friday, they are read without the *Gloria Patri*, then come the *Magnificat* and *Miserere mei Deus*. Antiphon: *Christus factus est. Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster*. Next, the bishop says the oration: *Respice quæsumus Domine* to which there is no response, and so this blessed work (beatum opus) is concluded. The bishop goes back to the sacristy and does not give a blessing. At last, the succustos [the dignitary responsible for the church, sacred objects and vestments] prepares the holy sepulchre (sepultura) in the usual manner.

At Compline the psalms are read in the same way as on Maundy Thursday, without the *Gloria Patri* and in the very same order.

Holy Saturday

On Holy Saturday Matins as on Good Friday, except that here at the end of each reading the *Christus semel pro peccatis* etc. is said. Everything else, as in the book.

For the blessing of the fire, first the bishop comes out of the sacristy together with the entire assistance, as in the Mass, and they walk around the fire, reading the

fifteen Gradual psalms without the *Gloria Patri*, while they are throwing cross shaped candles in the fire, walking around it fifteen times. Right after this the bishop says an oration, adding all the other orations as well, and blesses the fire by sprinkling and incensing it. Having done all that, four precentors chosen from among the canons begin the hymn *Inventor rutili*, they process into the choir, while the choir itself is repeating alternately either the half or the whole of the stanza, as is usual. After the hymn, one of the canons dressed in a dalmatic sings the *Exsultet* in the usual manner, and places the grains of incense into the lamp (lucerna) or candle at the appropriate moments. When finished, *Amen* is said.

The celebrant right away says the oration without the *Flectamus genua*. Next, one of the dignitaries starts to sing the prophecy: *In principio creavit*. After the prophecy the bishop says: *Oremus*. The deacon: *Flectamus genua, Levate*; and [the bishop] prays the oration, *Amen*. Then the second, third, and fourth prophecies are sung the same way, always with *Flectamus genua, Levate*. After the fourth prophecy the tract is sung, then the fifth prophecy, the sixth, seventh, eighth, followed by another tract. Then come the ninth, tenth, and eleventh prophecies, followed by the third tract. Finally, the twelfth prophecy [before 1490 there were only four prophecies in Esztergom] with the oration right after it, without the *Flectamus, Amen* is answered. Right away the fourth tract is said or sung [presumably a later correction]. Having done that, the bishop says *Oremus* without the *Flectamus*. Oration, *Amen*.

Next, a procession is led to the baptismal font. One of the precentors begins the hymn *Rex sanctorum*, and two acolytes carry the Chrism and the holy Oil [of Catechumens] with their bottoms bound (ligatis natibus) [in cruets wrapped all around with a cotton cloth], circling around the baptismal font with a processional cross or banner, likewise all the assistance and the candle nine times [sic], while the precentors sing the hymn *Rex sanctorum*, with the choir responding. With the hymn having been finished, the bishop says the *Pater noster*, the Creed and the other prayers, as it is indicated in the book. Then he sings the versicle *Domine apud te est fons vita*. The choir: *Et in lumine. Oremus, Omnipotens sempiternus Deus adesto magnæ pietatis* etc., and then *Per omnia secula sæculorum, Amen*, and the Preface solemnly, with the melody of the *Exsultet*, and while he is singing: *Sumat Unigeniti tui gratiam de Spiritu Sancto*, he makes the sign of the cross on the surface of the water, and when he reaches: *Non inficiendo corrumpat*, here once again he touches the water in the baptismal font in the shape of the cross, and reads with his voice elevated: *Sit hæc sancta et innocens creatura*, then he also sings, making the sign of the cross over or upon it: *Sit fons vivus ✠ aqua ✠ regenerans ✠ unda ✠ purificans*; and then here: *De paradiso emanare præcepit*, he splashes a little water out in the shape of the cross, and says reading: *Hæc nobis præcepta servantibus*, and while he is saying: *Ore benedicito*, he breathes into the baptismal font in the shape of the cross; then thrice he lets the candle down into the water, singing: *Descendat in hanc plenitudinem*, at

the third time keeping it in the water: *Et totam huius aquæ substantiam*, and reads: *Hic omnium peccatorum maculæ*, all the way until the end: *Per eundem*, and *Amen* is answered. Next, reading, he pours the Chrism into the water in the shape of the cross, as it is in the book. Then he pours in the holy Oil the same way. Finally, the precentors begin to sing the litany, and when they reach: *Ut fontem istum benedicere*, thrice the bishop speaks out, first he says: *Benedicere*, secondly: *Benedicere et sanctificare*, for the third time: *Benedicere et sanctificare et consecrare digneris*, and each time he makes the sign of the cross over it.

The litany having been completed, the baptismal font is closed, and the organ begins the Easter *Kyrie*, and the bishop or the celebrant goes up to the altar and dons a white chasuble. At the same place, he says the *Salve regina*, as usual, the versicle *In omni tribulatione*, one oration, and the whole *Adiutorium nostrum*. He says the introductory prayer (accessus) *Per passionem* at the end of the versicle *Proprio Filio suo*. Then stepping up [to the altar], as usual, he sings the Easter *Gloria in excelsis* together with its *Et in terra*, and the bells are rung until the *Qui sedes*. Everything else is said in the customary fashion. There is no Creed, nor Offertory, nor does the organ play the Offertory, only substitutes it (subsistitur). To be noted: after the Epistle the succentor [the dignitary responsible for singing and ceremonies] immediately begins: *Iam Dominus optatas*. Preface: *Te quidem Domine*. The Alleluia *Confitemini* is sung by the precentor all the way through, but the *Alleluia* is repeated by the choir. After the beginning or intonation the choir begins right away the tract: *Laudate Dominum omnes gentes. Communicantes: Et per hanc sanctissimam noctem*. The solemn *Sanctus* is sung, but the *Agnus Dei* is not said. The *Pax Domini* is said, although the pax is not given. There is no Communion chant, but after the reception of communion the antiphon *Alleluia alleluia alleluia* is sung which is repeated by the choir. Psalm: *Laudate Dominum omnes gentes*, without the *Gloria Patri*. Antiphon: *Vespere autem sabbati* which is repeated by the choir. Psalm: *Magnificat*, without the *Gloria*. Then the bishop sings: *Dominus vobiscum*. The choir: *Et cum spiritu tuo. Oremus*, and he finishes the Mass with the oration of the Missal: *Spiritum nobis Domine*. The precentors begin, singing the *Benedicamus Domino* with three *Alleluia*-s, just like at Compline [space left empty for notation].

At Compline neither the *Converte nos* nor the *Deus in adiutorium* is said. The celebrant (plebanus) is a canon wearing a white cope, who has been appointed by the succentor, two children are the precentors. *Alleluia. Cum invocarem*. Every psalm without the *Gloria*. Antiphon: *Alleluia. Pascha nostrum Christus est alleluia. Nunc dimittis*. In the end the celebrant says: *Dominus vobiscum*. The choir: *Et cum spiritu tuo. Oremus. Spiritum nobis, Deus qui illuminas, Per Dominum*. The *Benedicamus Domino* is sung by children, like here: *Benedicamus Domino alleluia alleluia alleluia*: [space left empty for notation].

Easter Sunday

For Matins on Easter Sunday the bishop vests as usual; sacred ministers, crosier-bearer, mitre-bearer (astans), two torch-bearers, and no one else. As usual, there is *Domine labia mea aperies*, as well as *Deus in adiutorium*, everything else just like in the book. The verses for the two responsories are sung by children, and after the last homily [that is, the third division of the homily] the responsory is played by the organ.

Before the last homily is finished, the procession is formed with two banners, two large torches, precentors dressed in copes, one acolyte, two cruets with water and wine, two thurifers, one deacon, one subdeacon, as they have been tabulated [the appointments for the different liturgical roles were written up on a board]; and once the organ starts the responsory, they process out of the sacristy in front of the bishop, they walk to the altar of the Holy Cross, down to the holy sepulchre where a table has been prepared. The precentors sing the verse of the responsory, standing face to the holy sepulchre, with their backs to the Lady altar, the reprise is sung by the choir. The responsory having ended, the bishop, standing in front of the table, says the antiphon: *Surrexit Dominus de sepulcro alleluia alleluia*, the choir: *Qui pro nobis*. Then the bishop reverently takes the pyx [the Blessed Sacrament has been placed in it the day before]. He begins the Introit *Resurrexi*, the choir sings it until the very end but without the verse, standing to the side of the Lady altar. In the meantime the bishop goes up to the Lady altar, he unfolds the corporal, takes the Lord's Body, holding the paten underneath it, and he thrice sings turning towards the people: *Pax vobis ego sum alleluia*, and as if giving benediction with the holy Body, he keeps turning to the sides of the altar, singing on a higher and higher pitch. That having been done, the organ immediately starts then *Te Deum laudamus*, and the clergy processes into the choir, alternating with the entire choir in the manner of a half choir [i.e. the processing clergy and those sitting in the choir]. After the *Te Deum laudamus* the bishop says the versicle *Surrexit Dominus vere alleluia, Et apparuit Simoni alleluia. Deus in adiutorium meum intende*, and the antiphons of Lauds are sung in the usual way. There is no chapter, instead the *Hæc dies* is sung which is begun by the precentors, and the *Alleluia Pascha nostrum* is intoned by the succentor, it is finished by the entire choir, and finally the *Alleluia* returns [in the Mass, if a sequence was sung, it usually did not return] etc. Afterwards, the singers right away the Benedictus-antiphon. Then is said: *Dominus vobiscum*, and the oration of the day. *Benedicamus Domino*, like here: [space left empty for notation].

During the entire Octave the *Deus in adiutorium* is always said in Prime and all the other [minor] Hours, there is no *Kyrie*, nor the customary hymns, but immediately after the *Deus in adiutorium* the antiphon *Angelus autem Domini* is begun with all the oth-

ers. Psalms: *Deus in nomine, Beati immaculati, Retribue servo, Confitemini Domino, Laudate Dominum omnes gentes*. Then the antiphon is repeated. At this point the Gradual *Hæc dies* is sung with the verse appointed for this day, and likewise the Alleluia. Next, the orations *Spem nobis Domine* and *Domine sancte Pater* are said. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*. Antiphon for Terce: *Erat autem*. Psalms: *Legem pone* and the others. Gradual: *Hæc dies* and the verse of the day. The Alleluia the similar way, and always the Collect of the day. For Sext and None the same way.

For Mass, instead of the *Asperges me* the *Vidi aquam* is sung. Versicle: *Quoniam apud te est fons vitæ alleluia*. Oration: *Deus qui ad æternam vitam in Christi resurrectione* etc., as in the Capitulare [in Esztergom, it also contained processional material], *Per eundem Christum*. Responsory for the procession: *Cum rex gloriæ* and *Triumphat Dei Filius*, all the way to the end, it is [finished] in the church of St Stephen Protomartyr. Here the celebrant says the versicle: *Surrexit Dominus de sepulcro*. Oration: *Deus qui paschale nobis remedium, Per Christum Dominum nostrum*. Then, standing at the same place, at the rood screen (pulpitum), the precentors sing: *Salve festa dies*. The choir repeats alternately either the half or the whole of the strophe. That having been completed, right away the precentors start the antiphon *Sedit angelus*, and with this they turn back to the cathedral, the choir stands by the rood screen, to the right of the Lady altar, while the canons stand along the two sides of the same altar, and the choir sings the antiphon all the way to the end. Next, four or six children go up to the place from where the Gospel is sung on solemn feast days [most likely to the top of the rood screen], and sing the verse *Crucifixum Dominum*. Then the whole choir sings: *Nolite metuere*. The choir returns to the stalls (redit ad chorum), and the same way it sings to the end. Then, placing the book in the sacristy exactly opposite to the column, the canon precentors sing the second verse, that is: *Recordamini*. The choir responds: *Alleluia*. Then one of the priests says the versicle: *Surrexit Dominus vere alleluia, Et apparuit Simoni*. *Oremus, Suscipe Domine preces nostras*, as in the Capitulare, *Per eundem*, and on the following Sundays, all the way until Ascension Thursday, the ceremony is conducted the same way. Finally, the organ starts playing the Introit: *Resurrexi et adhuc*, and it continues just like in the book. The verse in the Gradual keeps changing. Until *Quasi modo* Sunday only one oration is said, and the Alleluia also keeps changing. The Preface is always the same until Saturday: *Te quidem Domine*. The sequence (prosa) throughout the Octave: *Victimæ paschali*, and after the sequence the choir always sings the *Christus surrexit* with this melody: [space left empty for notation], and it is also played by the organ. During the whole Octave there is a proper *Communicantes*, as well as a proper *Hanc igitur*.

In second Vespers first always *Kyrie* is sung, and until Friday second Vespers always begins with it, as it is customary to be sung at Mass, but on the first three days it is played by the organ. Yet if you prefer, you may so determine that the organ play it all

through the Octave, as at Mass; but if you so will, in the following weekdays until the Octave Day you could order that the *Kyrie* not be played by the organ but be intoned by the precentors and the choir should follow. The *Kyrie* having been finished, the precentors immediately begin the antiphon *Angelus autem Domini*. Until Friday, each day three antiphons and three psalms are sung in choir. Then the precentors intone the Gradual *Hæc dies* and the choir continues, its verse is played by the organ. The daily Alleluia is always begun and finished by the choir, and the Alleluia is always repeated. Normally, the precentors right away begin the Magnificat-antiphon of the day. During the third psalm, the following prepare themselves for the procession: first, a strong (nervosus) man dressed in a cope carries a banner with the image of the Blessed Virgin; second, a torch-bearing child, dressed in a solemn cope; third, a student for the priesthood, dressed in a cope, with incense and the incense boat [navicula]; fourth, a student for the priesthood in the order of acolytes, wearing a white dalmatic, carrying the Gospel Book (plenarium); fifth, an acolyte wearing an alb, carrying the Chrism in cruets with their bottoms bound [wrapped all around with a cotton cloth]; sixth, a student for the priesthood or a strong man carrying the Easter Candle (Exsultet); seventh, an acolyte wearing an alb, carrying the Oil in cruets with their bottoms bound; eighth, a deacon wearing a white dalmatic without anything else; ninth, a priest with a thurible, wearing a white cope; tenth, torch-bearing children dressed in solemn copes; eleventh, a strong man wearing a cope, carrying another banner with the image of the Crucified Lord. As soon as the antiphon begins, the procession sets out and lines up in front of the choir [presumably on the planum]. The *Magnificat* and the antiphon having been sung, the celebrant (præsidents) says: *Dominus vobiscum. Et cum. Oremus.* The oration of the day, *Per eundem Dominum nostrum* etc. *Amen*, and nothing else. Then the procession descends to the baptismal font, while the organ starts playing the *Vidi aquam*, and the choir walks towards the altar of Sts Fabian and Sebastian [it was in the apse of the southern side nave which means that the choir left the stalls through the gate on that side]. Those who have been vested, process towards the altar of the Holy Cross, on the left side [through the rood screen which, most likely, had two gates], one after the other, one by one, slowly, but beforehand the canons walk out and sit down along the two sides of the Lady altar. The celebrant, together with those who have been vested, nine times circles the baptismal font. That being done, those who have been vested, line up in procession, one after the other, before the altar of the Holy Cross, while the celebrant sits down on the chair that has been prepared at the same place. After the organ finished the *Vidi aquam*, the precentors sing the verse in front of the Lady altar, facing the altar, and the organ plays the *Gloria Patri*, while the precentors and the entire choir, to whom it pertains, sing the whole [of the reprise]. Then the precentors start singing the [other] two antiphons: *Respondens autem angelus* and *Cito euntes*, together

with the psalms, singing alternately in choir arrangement. Once these are over, the celebrant, standing at the baptismal font, says the versicle: *Quoniam apud te*. The choir: *Et in lumine tuo*. Oremus, *Deus qui omnes in Christo renatos* etc., *Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum*, and *Amen* is answered. At this point, the organ starts the responsory *Christus resurgens ex mortuis*. The appointed precentor canons and some children with good voices, and whoever else wants to join, go up above the altar of the Holy Cross [to the top of the rood screen], and sing the verse *Dicant nunc Iudæi*; there is no *Gloria Patri*, but immediately follows the reprise on the organ, and once the organ has started the reprise, the canons right away go up to the choir stalls, joined by the choir itself, but towards the altar of Sts Fabian and Sebastian. Those who have been vested, go into the sacristy, but the celebrant, in the company of the torch-bearers and precentors, goes to the choir through the rood screen. Once he is returned, he says the versicle: *In resurrectione tua Christe alleluia*. The choir: *Cælum et terra*. Oremus, *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut qui resurrectionis dominicæ*, *Per eundem Dominum*, and *Amen* is answered. *Dominus vobiscum*. *Et cum spiritu*. The *Benedicamus Domino* is sung by the precentors, and nothing else. Finally, the bishop gives his blessing.

After the blessing, Compline begins. *Converte nos Deus*. *Deus in adiutorium*. Two children sing: *Alleluia*. Psalms: *Cum invocarem* and so forth. After the psalms, the *Alleluia alleluia alleluia* returns. *Hæc dies quam fecit Dominus*. *Alleluia* is sung and repeated at the end. Afterwards, the antiphon *Alleluia resurrexit Dominus* is sung. *Nunc dimittis*. Orations: *Spiritum nobis Domine*, *Deus qui illuminas*. *Benedicamus Domino*, as it is here: [space left empty for notation]. Commemoration (suffragium) at the Lady altar: *Regina cæli*, with the oration: *Deus qui per gloriam resurrectionis*.

Vigil of Whitsun

At Mass, the bishop or another celebrant comes out of the sacristy with the assistance. He begins the prophecy *Tentavit Deus*; if he wants to, he can sing it himself, if not, someone else can sing it. Tract: *Cantemus*. Second prophecy: *Scriptis Moyses*. Tract: *Attende Domine*. Third prophecy: *Apprehendent septem mulieres*. Tract: *Vinea fecunda*. Fourth prophecy: *Audi Israel*. After this, an oration is said and the tract *Sicut cervus* is sung. Right away, the celebrant says an oration. While these are going on, the following line up in procession: first a banner, upon which an image of the Blessed Virgin is painted; a torch-bearer, an acolyte carrying the incense and the incense boat; one subdeacon who has been tabulated, carrying the Chrism; one student for the priesthood in the order of acolytes or a strong man carries the Easter Candle; the Oil is

carried by an acolyte; then comes the tabulated deacon; the thurible is carried by a priest who is followed by children carrying torches, and finally another banner. All these should wear copes, except for the acolytes who wear albs, and the two sacred ministers, that is, the deacon and the subdeacon, who shall wear white dalmatics. Finally, they should process out and line up in front of the choir in the usual way. The precentors sing the hymn *Rex sanctorum*, and the choir continues, while they go down in front of the altar of Sts Fabian and Sebastian. The procession, which has been lined up before the choir, now goes together with the celebrant down to the baptismal font towards the altar of the Holy Cross. There the celebrant, in the company of those who have been vested, circles the baptismal font nine times, while the hymn *Rex sanctorum* is finished. Then the celebrant says: *Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster, Et ne nos. Credo in Deum*. Next, he begins to consecrate the baptismal font, as is customary on Holy Saturday. That being done, the precentors begin the litany. Once the litany is finished, the organ or the precentors begin the *Kyrie eleison*, and process into the choir. In the meantime, the celebrant goes into the sacristy, dons solemn vestments, and together with the sacred ministers, he walks in front of the high altar. He makes his public confession, and sings the Easter *Gloria in excelsis*, without the bells tolling. Then the celebrant says: *Dominus vobiscum*. Oration: *Præsta quasumus omnipotens Deus ut claritatis tuæ* etc. Epistle: *Cum Apollo esset Corinthi*. The Alleluia *Confitemini Domino* is begun by the precentors, and the choir responds *Alleluia*, the precentors start it once again, and they finish it together. The choir begins the Tract *Laudate Dominum omnes gentes*, its second verse is played by the organ or sung by the other half of the choir.

For the singing of the Gospel lights are not carried, only incense. Gospel: *Si diligitis me mandata mea*. Creed is said. Offertory: *Emitte Spiritum tuum*. Preface: *Qui ascendens super omnes calos*, with its proper *Communicantes*. Solemn *Sanctus*. Communion: *Ultimo festivitatis*.

At Mass, incense is used all the way until the elevation.

Ember Saturday within the Octave of Whitsun

At the Mass of the day the Introit (officium): *Caritas Dei. Kyrie Cunctipotens*. With the *Et in terra* done, the consecrating bishop (dominus ordinans) calls forth the acolytes, and begins to ordain them, while the prophecies are sung, as is customary. After the prophecies the precentor begins: *Benedictus es Domine Deus*. Once that is over, the bishop has those to be ordained stand on two sides: the ones to be ordained subdeacons towards the bell, the other ones to be ordained deacons towards the Lord's

Body [that is, towards the so-called Pastophorium], and the ones to be ordained priests in the middle. Together with these and the sacred ministers he right away begins the litany on his knees, and then he stands up and says: *Ut hos electos benedicere*, then once again he kneels down and thus continues. All these having been done, he has those who are to be ordained subdeacons called forth by the canon succentors, and once they are ordained, he has them stand back in line. Standing erect, he says: *Pax vobis*. The choir: *Et cum spiritu tuo. Oremus*. Orations as in the book. After the oration, one of the newly ordained ones dons a dalmatic, and begins the Epistle: *Convenit univcrsa civitas*. Then the Alleluia is started by the precentors, and it is repeated by the choir. The Alleluia having been sung, the canon succentor begins the sequence *Veni Sancte Spiritus*. After the sequence the bishop (dominus ordinarius) has those who are to be ordained deacons called forth, and once he has ordained them, he has them stand back in line. One of them dons a dalmatic and starts singing the Gospel: *Surgens Iesus de synagoga*. The Gospel having been sung, the Creed is said. After the word *Patrem* the bishop has those who are about to be ordained priests called forth, and once he has ordained them with all the [necessary] ceremonies, he says: *Dominus vobiscum. Et cum Spiritu tuo*. The choir then begins the Offertory. Preface: *Qui ascendens super omnes caelos*, with the proper *Communicantes*. Solemn *Sanctus*. Following the *Agnus Dei*, the Communion chant is not started, only after the solemn promise, namely: *Promittis te domino archiepiscopo eiusdemque successoribus*, the precentor, therefore, only begins the Communion after this. After the Communion the bishop gives penance to those ordained, and, finally, addresses pious admonitions to them, at the discretion of His Paternity (quemadmodum suæ paternitati placuerit), and at last [he finishes thus]: *Ite in orbem*.

Corpus Christi

At the appointed hour the entire clergy shall gather in the cathedral, dressed in solemn chasubles, others in copes, holding relics in their hands. Meanwhile, all the religious from the monasteries [nearby] and the pastors of parishes come to the gate of the castle [where the cathedral was also located] in procession. At this point the bishop, together with the sacred ministers, processes out of the sacristy, holding the Blessed Sacrament in his hands. The precentors begin the hymn: *Tantum ergo sacramentum* in front of the sacristy, and the choir continues, while the celebrant (dominus præsiciens) walks reverently before the high altar, with great care places the holy Body on the altar, and standing in front of the altar, he begins solemnly the *Asperges me*. Versicle: *Ostende nobis Domine*. Oration: *Præsta quæsumus omnipotens Deus per banc sanctifi-*

cata. The oration being finished, the precentors start the responsory *Homo quidam*, and with this the procession sets out towards the church of St George [a church in the city of Esztergom], at the same place the procession goes to the Lady chapel and to the church of St Ambrose, and finally it goes [back] up to the castle. After the procession, somebody says the versicle: *Posuit fines*. Oration: *Fac nos Domine divinitatis tuæ*.

During the procession the baldachin is carried by the servants of the archbishop.

All Saints

As soon as Compline is done, the *Libera me* begins, and procession is led into the narthex; one of the canons or the celebrant dons a black cope, and begins [the Office] of the Dead. There the *Placebo Domino* is led by two canon precentors, in the usual manner. That being done, the canon succentor starts the responsory *Ne recorderis* [while] we go back to the choir. After the responsory the Vigil [Matins] of the Dead is immediately begun in the choir, and all the canons should be present. It is sung slowly (morose) with nine readings, and the last responsory is always the *Libera me Domine*, at the end of which the antiphon *Michael præpositus paradisi* is sung with its proper oration.

TEXTUS

Conspectus siglorum

- N**₁ *Ordinarius seu ordo divinus secundum almam Strigoniensem ecclesiam.*
Nurenbergæ s. a. [1493–1496] (RMK III Suppl. I 5031)
- N**₂ *Ordinarius Strigoniensis ecclesiæ.* Nurenbergæ 1496 (RMK III 35)
- V**₁ *Ordinarius Strigoniensis.* Venetiis 1505 (RMK III 134)
- V**₂ *Ordinarius Strigoniensis.* Venetiis 1509 (RMK III 165)
- L** *Ordinarius Strigoniensis.* Lugduni 1510 (RMK III 166)
- V**₃ *Ordinarium Strigoniense.* Venetiis 1520 (RMK III 238)

Conspectus abbreviationum

- abbrev.* abbreviatio/abbreviationem
- add.* addit/addunt
- adi.* adieci
- coni.* conieci
- corr.* correxi
- del.* delevi
- om.* omittit/omittunt

Ordinarius, seu ordo divinus

secundum almam Strigoniensem ecclesiam¹

RUBRICA,² SEU CONSUETUDO ALMÆ ECCLESIE STRIGONIENSIS METROPOLITANÆ. ET PRIMO DE VIGILIA BEATI ANDREÆ APOSTOLI. Invitatorium, antiphonæ, versiculi feriales. Homelia: *Stabat Ioannes*. Responsoria de dominica præcedenti. Laudes feriales. Capitulum: *Benedictio Domini super caput iusti*. Ad Benedictus antiphonæ feriales. Hymnus ferialis. Oratio diei cum oratione Saturnini et dominicali sub una conclusione, et alia consueta suffragia perficiantur ordine suo. **Ad horas** antiphonæ feriales. Capitula propria, ut supra. **Nota:** Si vigilia sancti Andreæ venerit in Adventu, tunc invitatorium: *Regem venturum Dominum*. Psalmi feriales simpliciter,³ et antiphonæ. Homelia propria, ut supra. Responsoria de dominica præcedenti. Versiculus: *Timebunt gentes* cum aliis versiculis ferialibus in Adventu solitis. Antiphona ad Benedictus dicitur de feria in antiphonari illi diei concernens. Oratio propria cum oratione Saturnini et dominicali sub una conclusione. Tandem de beata Virgine antiphona: *Missus est Gabriel*.⁴ Versiculus: *Ave Maria*.⁵ Et de omnibus sanctis antiphona: *Ecce Dominus veniet*. Versiculus: *Ibunt sancti*. Hymnus: *Vox clara*. **Ad primam** antiphona: *Salvatorem exspectamus*, ut in libro. **Ad tertiam** antiphona: *Veni et libera nos*. Capitulum: *Benedictio Domini*, ut supra. Responsorium: *Veni ad liberandum*, ut in aliis diebus ferialibus in Adventu solitis. **Ad sextam** antiphona: *Tuam Domine excita potentiam*. Responsorium: *Ostende nobis Domine*. **Nota** ulterius, quod si festum sancti Andreæ apostoli feria secunda evenerit, vigilia ieiunanda esset, sed, quia die dominico non est licitum ieiunare, sabbato præcedenti observari debet. Tamen horæ canonicæ pro ipsa vigilia dictæ non sabbato, sed⁶ die dominico dicendæ sunt, concludendo scilicet homeliam pro vigilia aptam cum homelia dominicali, et collectæ etiam similiter⁷ sub una conclusione concludantur,⁸ et sic erit de omnibus vigiliis festorum feria secunda evenientium faciendum; si autem vigilia sancti Andreæ etiam dominica evenerit, vel aliter venerit, qui-

¹ **N₂ V₁ V₂ L V₃** ... secundum ritum et consuetudinem almæ Strigoniensis ecclesiæ incipit feliciter.

² **N₁ N₂** litteram primam R manu inserendam om.

³ **N₂ V₁ V₂ V₃** similiter

⁴ **V₃** ... antiphona: Ave Maria.

⁵ **V₃** ... Versiculus: Spiritus Sanctus superveniet.

⁶ **V₃** ... debet. Et horæ canonicæ pro ipsa vigilia dictæ eodem sabbato, et non

⁷ **V₁ V₂ L** simul

⁸ **V₃ om.** concludendo ... concludantur

dam autem tenent tales vigiliis sic evenientes modo infrascripto, et semper bene, quia ubicumque vigiliam sancti Andreae, vel aliorum sanctorum ieiunaverint, ibidem et horas canonicas pro vigilia aptas suo modo perficiunt. **In missa** officium: *Dominus secus mare*. Kyrie eleison ferialiter. Oratio de vigilia, secunda de dominica, tertia de sancto Saturnino; si autem vigilia sancti Andreae venerit in Adventu, tunc orationes propriae: vigiliae, secunda de dominica, tertia de beata Virgine, quarta Saturnini, quinta de omnibus sanctis. Epistola: *Benedictio Domini super caput iusti*. Graduale: *Nimis honorati sunt*. Alleluia non dicitur. Evangelium, ut in matutinis. Offertorium: *Gloria et honore*. Praefatio cottidiana ferialiter. Sanctus similiter feriale. Communio proprium. **Item:** In secundis vesperis beatae Virginis perficiuntur suffragia consueta. Sic utitur nunc ecclesia Strigoniensis de voluntate reverendi domini Michaelis episcopi Milkoniensis, ut scripsi, secundo modo, uti etiam in libro Rationalis declaratur in capite septimo de sanctorum festivitatibus, et cetera.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphona: *Ambulans Iesus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Corde creditur ad iustitiam*. Responsorium: *Homo Dei*. Hymnus: *Exsultet caelum laudibus*. Versiculus: *Dilexit Andream*. Antiphona: *Mox ut vocem* ad Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de apostolis. **Completerium** more solito. Hymnus canitur ad notas hymni *Exsultet caelum laudibus*; si autem venerit in Adventu, tunc hymnus: *Verbum supernum*. **In matutinis**, ut in libro. Historia sua. Lectiones propriae. Homelia: *Ambulans*¹ *Iesus*.² Versiculus: *Annuntiaverunt opera Dei*. Antiphona: *Concede nobis*. Psalmus: *Benedictus Dominus*. Oratio: *Maiestatem tuam*. Suffragium de dominica tantum.³ Benedicamus de apostolis. Item alia suffragia complentur in horis beatae Virginis. **In missa** officium: *Mibi autem*. Oratio sola. Epistola et evangelium, ut in matutinis.⁴ Graduale: *Constitues eos*. Alleluia: *Dilexit Andream Dominus*. Prosa: *Sacrosancta*. Offertorium: *In omnem terram*. Credo dicitur. Praefatio de apostolis. Communio: *Venite post me*. **In secundis vesperis** antiphonae de laudibus. Psalmi de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Vir iste*. Hymnus: *Exsultet caelum laudibus*. Versiculus: *Dilexit Andream Dominus*.⁵ Antiphona: *Cum pervenisset*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium, cui cras orare intendis, tantum, vel, si feriam orare intendis, tunc suffragium de feria tantum, non plus. **Item:** Ad Benedictus antiphona: *Concede nobis*. Suffragatur per totam octavam.⁶

¹ N₁ Amlans

² V₃ add. Laudes: Salve Crux, cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus. Vos saeli.

³ V₃ add. Si tamen venerit in Adventu, alias non dicitur.

⁴ V₁ V₂ L V₃ Matthæo (*abbrev. mathe.*)

⁵ V₃ ... Versiculus: In omnem terram.

⁶ V₃ add. Item: Suffragium de sancto Andrea in primis vesperis in Adventu perficitur in secundis vesperis beatae Virginis.

[Adventus Domini]

IN PRIMA DOMINICA DE ADVENTU DOMINI **in primis vesperis:** *A diebus antiquis*, antiphona. Psalmi: *Benedictus Dominus Deus* cum ceteris antiphonis et psalmis. Capitulum: *Scientes quia hora*. Responsorium: *Ecce dies veniunt*. Hymnus: *Conditor alme*. Versiculus: *Rorate cæli*. Antiphona: *Ecce nomen Domini*. Magnificat. Oratio: *Excita Domine potentiam*. Suffragium: *Missus est Gabriel*. Versiculus: *Ave Maria*. Oratio: *Deus qui de beatæ Mariæ*. Antiphona: *Ecce Dominus veniet*. Versiculus: *Ibunt sancti*. Oratio: *Conscientias nostras*, « Qui tecum ». Benedicamus Domino, ut supra.¹ **Item:** Plura suffragia non debent fieri per totum Adventum, nisi de beata Virgine et de omnibus sanctis et etiam de sancto Andrea, si non exspiravit, ut supra. **In completorio:** *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Verbum supernum*. Capitulum: *Ecce Dominus Deus in fortitudine*. Versiculus: *Emitte Agnum Domine*. Antiphona: *Veni Domine visitare*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Prope esto Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*. **Nota:** Iste ordo completorii a die Adventus Domini usque ad diem Nativitatis eiusdem tam festivis, quam privatis diebus non mutatur præter completorium beatæ Virginis Conceptionis. **In matutinis** invitorium: *Ecce veniet*. Psalmus: *Venite*. Antiphona ad primum nocturnum: *Hora est iam nos*. Psalmi: *Beatus vir qui* cum ceteris. Versiculus: *Egredietur virga de radice Iesse*. Lectiones propriæ. Conclusio trium primarum lectionum: « Hæc dicit Dominus convertimini ad me » et cetera. **Item:** Ad primum responsum repetuntur tres versus, et post « Gloria Patri » a principio repetitur responsum. **Ad secundum nocturnum** antiphona: *Scientes quia hora est*. Psalmi: *Conserva me* cum ceteris. Versiculus: *Egredietur Dominus de loco sancto suo*. Responsorium semper de historia propria. **Ad tertium nocturnum** antiphona: *Nox præcessit*. Psalmi: *Cæli enarrant* cum ceteris. Versiculus: *Ex Sion species decoris eius*. Homelia: *Cum appropinquasset Iesus*. Ultimum responsum post « Gloria Patri » repetitur a principio propter Te Deum laudamus, quia Te Deum non dicitur diebus dominicis usque ad Nativitatem. Laudes propriæ cum psalmis. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Vox clara*. Versiculus: *Vox clamantis in deserto*. Antiphona: *Spiritus Sanctus in te descendet Maria*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio diei, de beata Virgine, de sancto Andrea et de omnibus sanctis, semper cum antiphonis et versiculis consuetis. Benedicamus, ut in primis vesperis. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*. Conclusio hymnorum ad horas: « Laus honor virtus ». Antiphona: *Bethlehem non es minima*. Psalmi: *Deus Deus meus respice* cum ceteris. Capitulum: *Ecce Dominus Deus*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei vivi*, versus: *Qui venturus es in mundum*, *Gloria Patri*. Versiculus: *Emitte Agnum*. Oratio: *Prope esto Domine*. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*.

¹ N₁ N₂ V₁ V₂ om.

Ad tertiam hymnus: *Nunc Sancte nobis*. Antiphona: *Hora est iam nos*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Scientes quia hora*. Responsorium: *Egredietur virga de radice Iesse*. Versiculus: *Egredietur Dominus de loco sancto suo*. Orationes, ut supra. **Ad sextam** hymnus: *Rector potens*. Antiphona: *Scientes quia hora*, ut supra. Psalmi: *Defecit in salutare*. Capitulum: *Nox praecepsit*. Responsorium: *Egredietur Dominus de loco sancto suo*. Versiculus: *Ex Sion species decoris eius*. Orationes, ut supra. **Ad nonam** hymnus: *Rerum Deus*. Psalmi: *Mirabilia*. Capitulum: *Non in comessationibus*. Responsorium: *Ex Sion species decoris eius*. Versiculus: *Vox clamantis in deserto*. Orationes, ut supra, in matutinis. **Item:** De beata Virgine in prima dominica Adventus Domini non legitur nec in matutinis, nec in secundis vespis.¹ **In missa** officium:² *Ad te levavi*. Kyrie, ut in Adventu, sollemne.³ Gloria in excelsis non dicitur per totum Adventum. Orationes diei, de beata Virgine et de omnibus sanctis dicuntur semper, et non plures. Epistola: *Scientes quia hora est*. Graduale: *Universi*. Alleluia: *Ostende nobis*. Prosa: *Mittit ad Virginem*, semper diebus dominicis in Adventu. Evangelium: *Cum appropinquasset*. Credo et Patrem dominicalia dicuntur omnibus diebus dominicis usque⁴ Quadragesimam. Communio: *Dominus dabit benignitatem*. Loco *Ite missa est* dicitur *Benedicamus Domino*, ut supra, in vespis. **Item:** *Ite missa est* ab hac die usque Pascha diebus dominicis et etiam feriis non dicitur, sed loco eius *Benedicamus Domino*. **In secundis vespis** antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Dixit Dominus*, per ordinem. Capitulum: *Scientes quia hora est*. Responsorium: *Latentur caeli*. Hymnus: *Conditor alme*. Versiculus: *Rorate caeli*. Antiphona: *Ne timeas Maria*. Magnificat. Oratio diei. Suffragium: *Missus est*, de sancto Andrea, si est impositum, et de omnibus sanctis. **Completorium**, ut supra.

FERIA SECUNDA invitatorium: *Regem venturum Dominum venite adoremus*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphonæ feriales in psalterio per totum nocturnum. Psalmi: *Dominus illuminatio* cum ceteris. Versiculus: *Timebunt gentes*.⁵ Lectiones propriæ. Responsorialia: *Aspicebam, Salvatorem expectamus, Montes Israel*. Te Deum non dicitur, ut supra. Versiculus: *Domine Deus virtutum converte*. «Deus in adiutorium meum».⁶ Laudes de psalterio. Capitulum de dominica. Hymnus: *Vox clara*. Versiculus: *Vox clamantis in deserto*. Antiphona ad *Benedictus* illius feriæ. Oratio de dominica. Suffragium de beata Virgi-

¹ **V**₃ *add.* Item: Per totum Adventum in missa beatæ Virginis semper canitur Kyrie eleison, sicut in æstate, cum suo versu, infra, Spiritus et alme.

² **V**₃ *add.* Asperges me dominicale. Responsorium: *Ecce dies veniunt*. Antiphona: *Missus est*. Versiculus: *Ave Maria*. Oratio: *Deus qui de beatæ Mariæ*. Alia antiphona: *Ecce Dominus veniet*. Versiculus: *Ibunt sancti*. Oratio: *Conscientias*. In redeundo hymnus: *Conditor alme*. Versiculus: *Introibo in domum*. Oratio: *Domine Iesu Christe*. Introitus:

³ **N**₁ sollemnis

⁴ **V**₂ **L** **V**₃ *add.* ad

⁵ **V**₃ *add.* Alius versiculus: *Memento nostri Domine*.

⁶ **N**₁ *add.* et cetera.

ne, de sancto Andrea et de omnibus sanctis. **Ad primam** hymnus:¹ *Iam lucis*, concludendo: « Laus honor ». Antiphona: *Salvatorem exspectamus*. Psalmi: *Deus in nomine*. Capitulum: *Ecce Dominus Deus in fortitudine*. Responsorium: *Christe Fili Dei*, versus: *Qui venturus*. Versiculus: *Emitte Agnum*. Oratio: *Prope esto Domine*. Alia: *Domine sancte Pater*. **Ad tertiam** antiphona: *Veni et libera*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum de dominica. Responsorium: *Veni ad liberandum nos Domine Deus*, versus: *Et ostende faciem*. Versiculus: *Timebunt gentes*. Orationes, ut in matutinis. **Ad sextam** antiphona: *Tuam Domine excita potentiam*. Psalmi: *Defecit in*. Capitulum, ut supra, de dominica. Responsorium: *Ostende nobis Domine*,² versus: *Et salutare tuum*. Versiculus: *Memento nostri Domine*. Orationes, ut supra. **Ad nonam** antiphona: *In tuo adventu*. Psalmi: *Mirabilia tua*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Super te Ierusalem*, versus: *Et gloria eius in te*. Versiculus: *Domine Deus virtutum*. Orationes, ut supra. **Item:** Omnibus diebus ferialibus in missa cantatur Alleluia, et finitur tota sua nota ultimo loco sequentiæ, quia sequentia diebus in Adventu ferialibus non dicitur. **In secundis vespere** diebus ferialibus antiphonæ de psalterio, similiter et psalmi secundum exigentiam diei.³ Responsorium non dicitur. Hymnus: *Conditor*. Versiculus: *Rorate cæli*. Antiphona: *Ierusalem respice*, Magnificat, vel alia antiphona illi diei concernens. **Item:** Omnibus⁴ diebus ferialibus in Adventu præscripto modo agendum est. **Item:** Versiculi inter nocturnos diebus ferialibus dicuntur isti: *Timebunt gentes nomen tuum*, *Memento nostri Domine*, *Domine Deus virtutum*, *Vox clamantis in deserto*. **Nota:** Hic iam incipiuntur horæ beatæ Mariæ Virginis, videlicet feria secunda Adventus Domini modo infrascripto.

DE BEATA VIRGINE SEQUITUR. Invitatorium more solito: *Ave Maria*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Missus est Gabriel*. Psalmi: *Domine Dominus noster*, *Cæli enarrant*, *Domini est terra*. Versiculus: *Specie tua*. Lectiones propriæ, videlicet: *Proferam vobis fratres*. Responsorium: *Missus est Gabriel*, *Ave Maria*, *Suscipe Verbum*. Te Deum dicitur hic, quia in horis maioribus non dicitur. Ita, quod, quandocumque in horis maioribus Te Deum dicitur, tunc in horis beatæ Virginis non dicitur, et e converso. Versiculus: *Adiuvabit eam*. Laudes: *Angelus ergo dixit Mariæ*. Psalmi: *Dominus regnavit* cum ceteris, sub hac⁵ una antiphona. Capitulum: *Hæc dicit Dominus Deus egredietur virga*. Hymnus: *Beata Mater munere usque ad finem*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Spiritus Sanctus in te descendet Maria*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Deus qui de beatâ Mariâ*. Suffragium: *Ecce Dominus veniet* cum oratione. Benedicamus Domino, ut ibi: [(notandum)]⁶ **Ad primam** hymnus: *Memento sa-*

¹ N₁ om.

² N₁ Domini

³ V₃ add. Capitulum de dominica.

⁴ V₃ littera prima O rubra.

⁵ V₃ ac

⁶ Adi.

lutis. Antiphona: *Angelus ergo*. Psalmi: *Ad Dominum* cum ceteris. Capitulum: *Ecce Virgo concipiet*. Responsorium: *Ave Maria*. Versiculus: *Audi filia*. Orationes: *Gratiam tuam, Sancti Spiritus, Perpetuum nobis*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria* cum ceteris orationibus devotis. **Ad tertiam** antiphona: *Hic erit magnus*. Psalmi: *Ad te levavi, Nisi quia Dominus, Qui confidunt*. Capitulum: *Egredietur virga*. Responsorium: *Specie tua et pulchritudine*. Versiculus: *Diffusa est gratia*. Orationes, ut in matutinis. **Ad sextam** antiphona: *Dabit illi Dominus*. Psalmi: *In convertendo, Nisi Dominus, Beati omnes*. Capitulum: *Non secundum visionem*. Responsorium: *Diffusa est gratia*. Versiculus: *Adiuvabit eam Deus*. Orationes, ut supra. **Ad nonam** antiphona: *Ecce ancilla Domini*. Psalmi consueti. *Et percutiet terram*. Responsorium: *Adiuvabit eam Deus*. Versiculus: *Audi filia*. Orationes, ut supra. **In missa** officium: *Rorate cæli*. Epistola: *Egredietur virga*. Graduale: *Tollite portas*. Alleluia: *Propheta*. Prosa: *Mittit ad Virginem*, vel *Salve porta*. Evangelium: *Missus est Gabriel*. Offertorium: *Ave Maria*. Præfatio consueta: *Et te in veneratione*. Communio: *Ecce Virgo*. **In secundis vesperis** antiphona sola: *Angelus ergo dixit Mariæ*. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Lætatus sum, Nisi Dominus, Lauda Ierusalem*. Capitulum, ut supra, in matutinis. Responsorium: *Suscipe Verbum*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Specie tua et*. Antiphona: *Ne timeas Maria*. Magnificat. Require antiphonam in prima dominica Adventus Domini in secundis vesperis. Oratio: *Deus qui de beatæ Mariæ*. Suffragium: *Ecce Dominus veniet* cum versiculo et oratione. **In completorio** psalmi: *Memento Domine David, Ecce quam bonum, Ecce nunc. Alleluia*. Hymnus: *Fit porta Christi*, ut in æstate. Capitulum: *Ecce Virgo concipiet*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Ecce concipies et paries*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Orationes: *Gratiam tuam quæsumus, Sancti Spiritus, Perpetuum*, « Per Dominum ». **Notandum** est, quod, quandocumque in Adventu de aliquo sancto primæ et secundæ vesperæ canuntur, tunc suffragia debent compleri in vesperis beatæ Virginis, tam de dominica, quam etiam de aliis consuetis. **Notandum** ulterius, quod omnibus diebus sabbatis per anni circulum secundum chorum Strigoniensem legitur homelia, sic tamen, quod in Adventu Domini feria sexta ante diem sabbati legitur antiphona *Angelus dixit Mariæ*, et psalmi quinque *Laudate*. Capitulum, hymnus et oratio propria, sed sabbato in matutinis, ut dixi, dicitur homelia, videlicet *Missus est Gabriel*, et ista homelia requiratur in quattuor temporibus ante Nativitatem Domini. **Item**: Eodem modo dicitur in æstate homelia *Loquente Iesu ad turbas*. **Item**: Simili modo de Resurrectione Domini legitur homelia *Stabant iuxta Crucem*. **Item**: Simili modo de Nativitate Domini legitur homelia *Pastores loquebantur ad invicem*, et hoc semper cum antiphonis, ad Magnificat, responsoriis, hymnis, capitulis et collectis in vesperis et¹ matutinis talibus homeliis prædictis ibi proprie convenientibus, seu pertinentibus. **Item**: Sciendum, quod, quandocumque simplices tres lectiones beatæ Virginis leguntur, tunc

¹ L V₃ add. in

semper debet legi ante lectiones ista oratio: *Precibus et meritis sanctissimæ Dei Genitricis*,¹ sed, quodcumque homelia legitur, tunc ante homeliam debet legi ista oratio: *Exaudi quæsumus Domine preces servorum tuorum*,² et hoc per totum annum. **Item:** Quodcumque *O decus* servatur, tunc in missa ecclesiæ Strigoniensis numquam debent legi plures orationes, quam de beata Virgine: *Concede nos*, et de Sancto Spiritu: *Deus qui corda fidelium*. **Item:** Credo numquam dicitur in missa beatæ Virginis, exceptis diebus suis propriis, quia tunc semper dicitur. **Item:** Strigonii, quodcumque in magna ara Credo solet dici, sicut de apostolis et de aliis sanctis, tunc etiam in missa beatæ Virginis et etiam in omnibus missis votivis Credo dicitur semper.

¹ **N**₁ *add.* et cetera.

² **N**₁ *add.* et cetera.

[Festa Decembris]

DE SANCTA BARBARA VIRGINE **in primis vesperis** antiphona:¹ *Veni electa mea*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Domine Deus meus*.² Responsorium: *Regnum mundi*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Simile est regnum*. Magnificat. Oratio propria. Nullum suffragium. Benedicamus de virginibus. **Completorium** semper de tempore, ut supra. **In matutinis** per totum de virginibus, ut in libro. Lectiones propriæ, si habes, alias de communi virginum. Homelia: *Simile est regnum calorum decem virginibus*. Capitulum, ut supra. Alia, ut ibi. Suffragium de feria et de sancto Andrea, si non exspiravit, et de omnibus sanctis. Laudes: *Ecce prudens virgo* cum ceteris. **In missa** officium: *Loquebar*. Kyrie de virginibus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine, quarta de sancto Andrea, et de omnibus sanctis. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Graduale: *Specie tua et pulchritudine*. Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Exsultent filia*. Offertorium: *Offerentur regi*. Præfatio cottidiana. Communio: *Diffusa est gratia*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi de virginibus. Capitulum, ut supra. Oratio propria. Suffragium de feria, de sancto Andrea et de omnibus³ sanctis. **Item: Nota**, quod, quando de sanctis tenetur in Adventu, tunc suffragium de beata Virgine non fit, immo, quando esset festum aliquod sollemne, tunc tantum de dominica fit suffragium, et de octava alicuius sancti, sed de omnibus sanctis dicitur in horis beatæ Virginis.⁴

DE SANCTO NICOLAO EPISCOPO ET CONFESSORE antiphona: *Sancte Nicolae confessor*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus*.⁵ Alia, ut in libro. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ, si habes. Homelia: *Homo quidam peregre*. Alia, ut in libro, per totum. Oratio propria. Suffragium de feria et de sancto Andrea, sed de omnibus sanctis dicitur in horis beatæ Virginis. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** officium: *Statuit*. Kyrie Cunctipotens. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Oratio sola. Graduale: *Ecce sacerdos magnus*. Alleluia proprium. Prosa: *Plebs fidelis*. Credo non dicitur. Offertorium: *Veritas mea et*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphona:

¹ **V**₃ *add.* Item: Si festum sanctæ Barbaræ venerit feria secunda, tunc fit suffragium tantum de eadem die dominico in secundis vesperis, extra hoc enim semper dicitur prima vespera, ut infra habes.

² **V**₃ ... Capitulum: Qui gloriatur.

³ **N**₁ omnibus (*littera u subversa*).

⁴ **V**₃ *add.* Item: Versiculus ad suffragium feriæ in secundis vesperis semper dicitur Rorate cæli, sed in matutinis semper dicitur Vox clamantis in deserto.

⁵ **V**₃ *add.* Hymnus: Iste confessor.

næ de laudibus. Psalmi de confessoribus. Responsorium: *Ex eius tumba*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona ad Magnificat propria. Oratio propria. Suffragium de feria et de sancto Andrea tantum. Oratio autem dicitur de octava sancti Andreae, et non diei, quia die crastina octava eiusdem tenetur. **Item:** Quodcumque festum sancti Nicolai ceciderit die dominico, tunc transponatur ad feriam quintam. In secundis autem vesperis diei dominicæ suffragium de beata Virgine, de sancto Andrea, quia cras octava eius erit, et de omnibus sanctis. **Item:** In secundis vesperis sanctorum in Adventu numquam prætermittendum est suffragium de feria et de omnibus sanctis.¹

OCTAVA SANCTI ANDREÆ invitorium: *Regem apostolorum Dominum*. Per totum de communi eorundem, sed ad tertium nocturnum antiphonæ propriæ, similiter responsoria propria, in die eiusdem, lectiones propriæ de octava. Homelia, ut supra, in die. Laudes similiter propriæ, videlicet: *Salve Crux*. Capitulum: *Corde creditur*. Hymnus: *Vos sæcli*. Antiphona propria, ut supra. Psalmus: *Benedictus*. Oratio de octava, scilicet: *Protegat*. Suffragium de feria tantum.² **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** officium, sicut in die. Credo dicitur. **In secundis vesperis** per totum, sicut in die. Oratio propria de octava. Suffragium de feria tantum.³

DE CONCEPTIONE⁴ VIRGINIS MARIE in primis vesperis antiphona: *Sancta Maria Virgo sola*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dominus possedit me*. Responsorium: *Solem iustitiæ*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Conceptio tua*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Domino de beata Virgine, ut in æstate. **Nota:** Omnia dicuntur de Nativitate Virginis Mariæ, sed tamen nomen Nativitatis semper debet mutari in nomen Conceptionis. **In completorio** antiphona: *Cum iucunditate Conceptionem*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *Beatus homo qui audit me*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Adest namque Conceptio*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Adiuvet nos*. Alia: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** historia tota de Nativitate Virginis Mariæ præter lectiones proprias. Oratio sola. Suffragium de feria tantum.⁵ Benedicamus, ut in vesperis. **Ad primam, tertiam, sextam,⁶ nonam** antiphonæ de laudibus. Responsoria: *Specie tua, Diffusa est, Adiuvabit eam*. Versiculus: *Audi filia*. **In missa** officium: *Gaudeamus omnes ... de cuius Conceptione*. Kyrie de beata Virgine. Oratio sola. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Audi filia*. Alleluia: *Conceptio gloriosæ Virginis*. Prosa: *Stirpe Maria*. Evangelium: *Liber generationis*. Credo dicitur. Offerto-

¹ V₃ om. et ... sanctis

² V₃ ... Protegat. Suffragia de feria et de omnibus sanctis.

³ V₃ ... feria et de omnibus sanctis.

⁴ L V₃ Conceptionis

⁵ V₃ om. Suffragium ... tantum

⁶ N₁ ... primam, tertiam, sextam

rium: *Filia regum*. Præfatio: *Et te in Conceptione*. Communio: *Diffusa est gratia*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus, videlicet: *Conceptio gloriosæ* cum ceteris. Psalmi consueti. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Ad nutum Domini*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Quando concepta*. Magnificat. Oratio propria. Nul- lum suffragium. **Completorium**, ut in die, per totum.¹

DE SANCTO DAMASO² CONFESSORE **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Damase³ confessor*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Iste homo*. Magnificat. Oratio sola. Suffragium de feria perficitur in horis beatæ Virginis. **Completorium**, ut supra, in Adventu. **In matutinis** omnia de confessoribus, in communi. Lectiones et- iam de communi: *Ad beati et sanctissimi patris nostri*. Homelia: *Vigilate*.⁴ Laudes: *Ecce con- fessor magnus*. Hymnus: *Ad⁵ sacrum*. Versiculus: *Os iusti*. Antiphona: *Euge serve*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum suffragio de feria.⁶ **Ad horas** antiphonæ de laudibus. **In missa** officium: *Statuit*. Kyrie de confessoribus. Oratio propria,⁷ de dominica et de omnibus sanctis. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Ecce sacerdos*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Antiphona ad Magnificat: *Sacerdos et pontifex*. Oratio propria. Suffragium de feria et de omnibus sanctis. Benedicamus de confesso- ribus. **Nota:** Si festum sanctæ Lucie venerit die dominico, tunc sabbato celebratur,⁸ ne laudes feria secunda omittantur. **Nota:**⁹ Si festum sanctæ Lucie venerit feria se- cunda, tunc die dominico in secundis vesperis de eadem fit suffragium tantum.¹⁰ Alias debet dici prima vespera de eadem, ut infra videbis.

DE SANCTA LUCIA **in primis vesperis** antiphona: *Veni electa mea*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Sapientia vincit*. Responsorium: *Grata facta est*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *In tua patientia*. Magnificat. Oratio sola. Bene- dicamus de virginibus. **In matutinis** invitatorium: *Regem virginum Dominum venite adore- mus*. Alia omnia in communi virginum præter lectiones proprias. Homelia: *Simile est re- gnum celorum*. Tria ultima responsoria propria ad homeliam. Laudes propriæ, videlicet:

¹ N₁ add. et cetera.

² L V₃ Damasco

³ L V₃ Damasce

⁴ V₃ ... Homelia: Homo quidam peregre.

⁵ L V₃ Id

⁶ V₃ ... cum suffragiis de feria et de omnibus sanctis.

⁷ V₃ add. vel de communi

⁸ V₃ ... tunc postponetur ad feriam tertiam

⁹ N₁ om.

¹⁰ V₃ add. post orationem beatæ Virginis.

Orante sancta Lucia cum ceteris. Hymnus: *Iesu corona*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona propria ad Benedictus. Oratio propria. Suffragium de feria et de omnibus sanctis. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** officium: *Dilexisti iustitiam*. Kyrie de virginibus. Oratio propria, de dominica et de omnibus sanctis. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Dilexisti iustitiam*. Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Exsultent filia*. Offertorium: *Offerentur* minus.¹ Sanctus de virginibus. Communio: *Diffusa est*. **Item:** Diebus ferialibus in Adventu semper in missa canitur Alleluia, et per chorum prosa semper repetitur cauda Alleluia. Diebus autem dominicis semper dicitur *Mittit ad Virginem*. Præfatio cottidiana. Sed de beata Virgine: *Et te in veneratione*, ut in æstate. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de virginibus. Capitulum supra. Responsorium: *Lucia virgo*. Antiphona: *Soror mea Lucia*.² Magnificat. Oratio propria. Suffragium de feria et de omnibus sanctis.

IN DOMINICA TERTIA ADVENTUS DOMINI **ad vespere** antiphonæ, ut supra, in prima dominica. Capitulum: *Sic nos existimet*. Responsorium: *Suscipe Verbum*. Hymnus: *Conditor*. Versiculus: *Rorate cæli*. Antiphona: *Ante me non est formatus*. Magnificat. Suffragium, ut supra, in prima dominica. **Ad completorium:** *Cum invocarem*. Hymnus: *Verbum supernum*. Versiculus: *Emitte Agnum*. Antiphona ad Nunc dimittis: *A diebus Ioannis Baptistæ*, require in Decollatione sancti Ioannis Baptistæ. Oratio: *Prope esto Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*, et ista antiphona *A diebus Ioannis* dicitur usque ad vigiliam Nativitatis Domini. **In missa**, ut in libro, per totum. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus. Capitulum supra. Responsorium: *Ecce radix Iesse*. Hymnus: *Conditor*. Versiculus: *Rorate cæli*. Antiphona propria. Magnificat. Suffragium de beata Virgine, de sancta Lucia, si est feria secunda, et de omnibus sanctis: *Ecce Dominus veniet*. **Nota:** De impositione laudum vide rubricam in libro breviarii, quia hic postposui propter breviter.

FERIA QUARTA QUATTUOR TEMPORUM invitatorium: *Surgite vigilemus*, et, si laudes imponantur eadem die, tunc ad psalmos nocturnales tantum una antiphona dicitur, videlicet: *Domine Deus virtutum*. Psalmi feriales. Versiculus: *Timebunt gentes* cum aliis versiculis consuetis. Homelia: *Missus est Gabriel angelus*. Responsorium de dominica præcedenti, si adhuc illa duodecim responsoria non sunt incepta, quia inchoantur ante vigiliam Nativitatis quattuor diebus ita, quod finiantur ante vigiliam, quia vigilia habet propria responsoria.³ **Item:** Si laudes imponuntur in quattuor temporibus, tunc⁴ ad

¹ N₁ minor

² V₁ L V₂ V₃ om. Soror ... Lucia.

³ V₃ add. Item: Quandocumque laudes anticipamus in tertiam hebdomadam, tunc lectiones dicuntur illius diei in tertia hebdomada, similiter responsoria et etiam antiphona ad Benedictus, ita tamen, quod solum laudes habes anticipare, et non antiphonam ad Benedictus, neque lectiones.

⁴ V₃ add. antiphonæ

omnes horas de eisdem laudibus dicuntur; si vero laudes non¹ imponuntur, tunc antiphonæ feriales de psalterio dicuntur. Capitulum proprium. Hymnus: *Vox clara*. Versiculus: *Vox clamantis*. Antiphona: *Quomodo fiet istud*. Psalmus: *Benedictus*, et preces dicuntur more solito præter septem psalmos. **Item:** In secundis vesperis et completorio non dicuntur preces. **Item:** Septem psalmi numquam dicuntur post preces, nisi in diebus quadragesimalibus. Nec ad primam « Confiteor » dicitur. Oratio quattuor temporum et de dominica sub una conclusione. Suffragium de beata Virgine et de omnibus sanctis. Benedicamus Domino feriale.² **Item:** Horæ beatæ Virginis numquam omittuntur in quattuor temporibus, licet epistola et evangelium finiuntur de eadem, sed perleguntur, sicuti alias legebantur. **In missa** nigro colore utimur. Officium: *Rorate*. Kyrie eleison feriale, sicut in Quadragesima. « Oremus, Flectamus genua, Levate », tunc dicitur oratio. Prophetia. Graduale: *Tollite portas*. Tunc sequitur « Dominus vobiscum, Oremus », iam non dicitur « Flectamus », oratio eiusdem et de dominica et de omnibus sanctis. Epistola de eisdem quattuor temporibus. Deinde graduale: *Prope est Dominus*. Evangelium: *Missus est Gabriel*. Offertorium proprium, communio similiter. Sanctus defunctorum. Loco Ite missa dicitur Benedicamus Domino feriale. **In secundis vesperis** antiphona: *Dicite pusillanimes*³ tantum, et hoc est verum, si laudes imposuisti⁴ illo die; si autem non, tunc antiphonæ dicuntur de psalterio cum psalmis ferialibus. Capitulum de dominica, videlicet: *Sic nos existimet*. Responsorium: *Festina*. Hymnus: *Conditor alme*. Versiculus: *Rorate cæli*. Antiphona de *O sapientia*, si est imposita; si autem non, de feria. Magnificat. Suffragia, ut supra, more solito. Benedicamus feriale. Preces non dicuntur. **Item:**

FERIA QUINTA officium: *Gaudete in Domino* per totum, vel alia dominica, quæ tunc occurret⁵ more aliarum feriarum in Adventu.

FERIA SEXTA QUATTUOR TEMPORUM invitatorium: *Surgite vigilemus*. Antiphona ad psalmos: *Domine Deus virtutum*, et hoc est verum, si laudes imponunt septem historiæ; sin autem, tunc antiphona ferialis cum psalmis. Versiculus, ut alias. Homelia: *Exsurgens Maria*. Responsorium de dominica, vel de illis duodecim responsoriis, si⁶ sint incepta. **Item:** Si vigilia sancti Thomæ apostoli venerit in eisdem quattuor temporibus, tunc homelia quattuor temporum completur in duabus lectionibus, et post secundam lectionem non dicitur « Tu autem », sed statim homelia vigiliæ sub una conclusione

¹ V₃ om.

² V₃ ferialis

³ N₁ N₂ Pusillanimes

⁴ L V₃ impositi

⁵ V₃ ... dominica est, tunc occurreret

⁶ V₃ om.

ultimi responsorii,¹ tandem laudes,² si hic habent locum; si autem non, tunc feriales laudes de psalterio cum psalmis. Antiphona ad Benedictus: *Ex quo facta est*. Preces dicuntur ad omnes horas præter septem psalmos. Orationes: prima de quattuor temporibus, secunda de vigilia, tertia de dominica sub una conclusione; quarta de beata Virgine, quinta de omnibus sanctis, et semper cum solitis antiphonis et versiculis. Benedicamus feriale. **In missa** officium: *Prope est Dominus*. Kyrie eleison, ut in Quadragesima. « Dominus vobiscum, Oremus » sine « Flectamus genua », quia³ prophetia nulla dicitur.⁴ Epistola et evangelium, ut in matutinis. Alia, ut in libro. Sanctus, sicut feria quarta. **In secundis vesperis** antiphonæ feriales cum psalmis ferialibus, vel, si laudes impositæ sunt, tunc una antiphona tantum, videlicet: *Dicite pusillanimes*. Capitulum de dominica. Responsorium: *Festina*. Antiphona de feria, vel de *O sapientia* cum suffragiis consuetis. Preces non dicuntur nec in vesperis, nec in completorio. **Item:**

IN VIGILIA SANCTI THOMÆ EXTRA QUATTUOR TEMPORA, si laudes imponuntur, tunc invitatorium: *Præstolantes Redemptorem*. Antiphona ad nocturnum: *Domine Deus virtutum* tantum. Versiculus: *Timebunt gentes* cum aliis versiculis consuetis. Homelia: *Hæc mando*. Responsorium dicuntur de *Clama*, si sunt inchoata. Antiphona ad Benedictus, sicut stat post laudes. Capitulum: *Beatus vir qui inventus*,⁵ ut in vigilia apostolorum. Oratio: *Concede nobis quæsumus* cum oratione dominicali, sub una conclusione. Suffragia: *O Gabriel nuntius calorum, Ecce Dominus veniet*. Benedicamus feriale. **In missa:** *Ego autem* per totum. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, de dominica et de omnibus sanctis. **Item:** Si festum sancti Thomæ apostoli venerit in sabbato quattuor temporum,⁶ tunc de feria nihil dicitur, sed vesperæ canuntur de sancto Thoma sollemniter.

DE SANCTO THOMA APOSTOLO **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus* per totum. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Iam non estis*. Responsorium: *Hoc est præceptum*. Hymnus: *Exsultet calum*. Versiculus: *In omnem*. Antiphona: *O Thoma Didyme*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, antiphona de *O sapientia*, nil plus. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. Benedicamus de apostolis. **In missa** officium: *Mibi autem*. Kyrie eleison de apostolis. Oratio sola, quod missa præsens de quattuor temporibus debet perfici, si sunt plures sacerdotes. Epistola: *Iam non estis*. Graduale: *Nimis honorati*. Alleluia: *Non vos me*. Prosa: *Cæli solem*. Evangelium: *Thomas unus de duodecim*.⁷ Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Credo dicitur.

¹ V₃ om. et ... responsorii, add. autem pro eo et pro tertia homelia legitur homelia vigiliæ sancti Thomæ

² V₃ add. propria

³ N₁ quod

⁴ V₃ add. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine, quarta de vigilia, quinta de omnibus sanctis.

⁵ N₁ add. et cetera.

⁶ N₁ N₂ temporibus

⁷ V₃ add. Finis evangelii: Beati qui non viderunt et crediderunt.

Communio: *Mitte manum tuam*, require in dominica Quasi modo geniti. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Fuerunt sine*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona ad Magnificat: *Thomas qui dicitur Didymus*, require in octava Paschæ, feria secunda. Suffragium de *O sapientia*, non plus. **Item:** Si de quattuor temporibus agitur tantum in sabbato, et etiam laudes imponuntur, tunc invitorium: *Surgite vigilemus quia veniet rex*, et una antiphona tantum, videlicet *Domine Deus virtutum*, ad psalmos. Homelia: *Anno quintodecimo*. Responsorium de dominica, vel de duodecim responsoriis, vel *Clama in fortitudine*. Antiphona: *Nativitatem*, si autem laudes non imponuntur, tunc feriales laudes de psalterio dicuntur. Antiphona ad Benedictus propria, in loco. Preces dicuntur ad omnes horas præter vespervas et completorium, et sine septem psalmis. Oratio quattuor temporum et de dominica sub una conclusione. Suffragium de beata Virgine et de omnibus sanctis. Feriale Benedicamus.

SI VERO FESTUM SANCTI THOMÆ APOSTOLI FUERIT IN SABBATO, tunc in matutinis per totum de communi apostolorum. Lectiones propriæ. Homelia: *Thomas unus de duodecim*, et completur¹ sub duabus lectionibus, et post secundam lectionem non dicitur « Tu autem », sed statim iungitur homelia quattuor temporum² *Anno quintodecimo*. Laudes: *Hoc est præceptum*. Hymnus: *Vos saceli*. Versiculus: *Annuntiaverunt*. Antiphona ad Benedictus: *Cum steteritis*³ de apostolis. Oratio sancti Thomæ sola, « Per Dominum ». Benedicamus de apostolis. Mox antiphonæ ad Benedictus de quattuor temporibus resumuntur, deinde preces more solito. Tunc orationes de quattuor temporibus et de dominica sub una conclusione, non plus. Benedicamus feriale. **Ad horas** antiphonæ de laudibus apostolorum. Orationes, ut in matutinis. Preces etiam perficiuntur in matutinis. **Item: In missa** quattuor temporum sabbato nigro colore utimur. Officium: *Veni et ostende*. Kyrie eleison, ut supra, feria quarta. Deinde dicitur « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate », si est in officio diaconatus, alias solus sacerdos dicit, tandem dicitur prophetia ita, quod ad quamlibet prophetiam dicitur « Oremus » tantum, et per diaconum dicitur semper « Flectamus genua, Levate »; post ultimam vero prophetiam, videlicet *Angelus Domini*, finis: « In fornace dicentes », statim incipitur canticum trium puerorum *Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum*. Finita illa, vertit se iam missam dicens: « Dominus vobiscum », chorus: « Et cum spiritu tuo, Oremus », iam non debet dici « Flectamus⁴ genua, Levate⁵ », oratio propria, secunda de

¹ V₃ completorium

² V₃ ... lectionem dicitur homelia quattuor temporum pro tertia homelia

³ L V₃ steteris

⁴ N₁ Flectamus

⁵ L V₃ om.

dominica, tertia de omnibus sanctis. Finitis orationibus, canitur epistola, post hoc tractus *Qui regis Israel*. **Item:**

IN DOMINICA QUARTA ADVENTUS DOMINI **in primis vesperis** antiphonæ: *A diebus antiquis*, ut supra, in prima dominica. Capitulum: *Gaudete in Domino*. Responsorium: *Nascetur nobis*. Hymnus: *Conditor alme*. Versiculus: *Rorate*. Antiphona ad Magnificat de *O sapientia*. Oratio: *Excita Domine potentiam tuam*. Suffragia: *O Virgo virginum, Ecce Dominus veniet*. Benedicamus, ut supra, in prima dominica Adventus. **In matutinis** invitatorium: *Vigilate animo in proximo est Dominus Deus noster*. Antiphona: *Hora est iam nos*. Psalmi: *Beatus vir*. Historia propria. Antiphonæ ad nocturnos, ut in prima dominica. Laudes propriæ. **Ad horas** antiphonæ, ut in prima dominica. **In missa** colore flaveo utimur. Officium: *Memento nostri* per totum, ut in libro. Alia, ut in prima dominica. **In secundis vesperis** antiphonæ¹ de laudibus: *Canite tuba*. Psalmi: *Dixit Dominus* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Egredietur virga*, vel *Nascetur nobis*. Hymnus: *Conditor*. Versiculus: *Rorate celi*. Antiphona: *Ave Maria*. Oratio de dominica. Suffragia: *O Virgo virginum, Ecce Dominus veniet*. Benedicamus, ut in primis vesperis. **Item:**

IN² VIGILIA VIGILIÆ NATIVITATIS DOMINI semper istud responsum dicitur: *De illa occulta*, qualitercumque veniet. **Nota:** Si vigilia Nativitatis venerit die dominico, tunc vigilia celebratur hoc modo. **Primæ vesperæ** sabbato cantentur de dominica, videlicet: *A diebus antiquis* cum sequentibus, et cum responso *De illa occulta*. **In matutinis** autem invitatorium de vigilia; primæ duæ antiphonæ ad psalmos et sex lectiones et sex responsoria dicuntur de dominica; tertia antiphona cum homelia vigiliæ et tribus responsoriis, laudes, capitulum, collecta ac totum officium nocturnum et diurnum præter Alleluia in missa, quod cantatur de dominica, illa³ omnia dicuntur de vigilia cum commemoratione de dominica in matutinis, in missa et in omnibus horis, ita tamen, quod illa, quæ deficiunt in vigilia, illa dicuntur omnia de dominica. **In missa** Credo dicitur. Præfatio cottidiana. Prosa: *Mittit ad Virginem*. Sanctus, ut in prima dominica. Kyrie eleison similiter. **Ad primam, tertiam, sextam et⁴ nonam** dicuntur antiphonæ de laudibus.

¹ V₂ om., spatio congruenti relicto.

² L V₃ om.

³ V₃ alia

⁴ V₃ om.

Sequitur de Nativitate, eiusdem vigiliæ.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI pro defunctis leguntur vigiliæ novem lectionum, et deinde de eis tacetur per octavam, una cum missa.¹ **Item:** In vigilia Nativitatis Domini quale capitulum dicitur ad matutinas, illud etiam dicitur una cum oratione ad primam et ad omnes horas, exceptis duobus capitulis signatis ad sextam et ad nonam, ut in libro breviari existunt, et in eadem vigilia nullum suffragium dicitur, nec Te Deum laudamus dicitur. **Item:** Isto die secundum opiniones quorundam horæ beatæ Virginis perleguntur, sed secundum quosdam non, ex quo homelia ista legitur: *Cum esset desponsata*. Sed Strigonii² hodie legitur de beata Virgine una cum secundis vesperis, sed per totam octavam non legitur. **Item:** In vigilia Nativitatis Domini **in missa** officium: *Hodie scietis*. Kyrie³ eleison feriale. « Dominus vobiscum, Oremus », et dicitur: « Flectamus genua, Levate⁴ », oratio sola. Prophetia una, scilicet: *Propter Sion non tacebo*. Finita illa, statim incipitur epistola *Paulus servus Iesu Christi*. Graduale cum versu, ut in libro. Evangelium: *Cum esset desponsata Mater Iesu*. **In primis vesperis**

NATIVITATIS DOMINI antiphonæ: *Scitote* cum reliquis. Psalmi: omnia *Laudate*. **Item:** Antiphona *Gaude et lætare* immediate canitur ante capitulum.⁵ Capitulum: *Fratres Paulus servus Iesu Christi*. Responsorium: *Iudæa et Ierusalem*. Hymnus: *Veni Redemptor*. Versiculus: *Tamquam sponsus*. Antiphona: *Cum esset*. Magnificat. Oratio: *Deus qui nos redemptionis*. Alii dicunt: *Deus qui salutis*.⁶ Benedicamus Magnæ Deus. **In completorio:** *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem* cum sequentibus. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *Paradisi porta*. Versiculus: *Benedictus qui venit*. Antiphona: *Completi sunt dies Maria*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Famulorum tuorum*, vel *Deus qui nos redemptionis*.⁷ Alia: *Deus qui illuminas*.

¹ **V**₃ *add.* Invitatorium: *Hodie scietis*. Antiphona: *Levate capita vestra*. Psalmi feriales. Homelia: *Cum esset desponsata*. *Te Deum laudamus* non dicitur. Capitulum: *Propter Sion*. Laudes propriæ. Antiphona propria ad *Benedictus*. Oratio: *Deus qui nos*, sola. Ad primam: *Iam lucis orto*. Antiphona: *Iudæa et Ierusalem*. Psalmi: *Deus in nomine* cum ceteris. Capitulum: *Propter Sion*. Responsorium: *Christe Fili Dei, Qui venturus es*. Versiculus: *Hodie sanctæ*. Oratio: *Deus qui nos redemptionis*. Alia: *Domine sancte Pater*. Ad tertiam antiphona: *Hodie scietis*. Capitulum: *Propter Sion*. Responsorium: *Hodie scietis*. Ad sextam antiphona: *Crastina die*. Capitulum: *Videbunt gentes*. Responsorium: *Iniquitas terræ delebitur*. Ad nonam antiphona: *Crastina die erit vobis salus*. Capitulum: *Non vocaberis ultra*. Responsorium: *Expectetur sicut pluvia*. Versiculus: *Crastina die*.

² **N**₁ **N**₂ **V**₁ **V**₂ **L** Strigonis

³ **V**₃ *Ryrie* (*forte quia ductus maiuscularum K in editione L est maiusculus R valde similis*)

⁴ **L** **V**₃ *om.*

⁵ **V**₃ *apitulum*

⁶ **V**₃ *om.* Alii ... salutis

⁷ **V**₃ *om.* vel ... redemptionis

Benedicamus feriale, sicuti¹ alias. **In matutinis** invitatorium: *Christus natus est nobis*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Alia per totum, ut in libro. Lectiones propriae. Benedictiones dicuntur de beata Virgine. Homeliæ dicuntur tres, ut in libro. Finito ultimo responsorio, incipitur evangelium *Liber generationis Iesu Christi*.² Finito Te Deum, incipitur **missa in galli cantu**: *Dominus dixit ad me*. Kyrie de beata Virgine, ut in æstate cum suo Et in terra, « Spiritus et alme ».³ Oratio sola. Prophetia, epistola et evangelium, ut in libro missalis. Similiter Credo dicitur per totam octavam. Præfatio in omnibus missis et per totam octavam præter diem sancti Ioannis: *Quia per incarnati Verbi*. **Item**: Ante communionem incipiuntur laudes. Capitulum et hymnus non dicuntur. Finitis laudibus, incipitur communio. Loco *Ite missa est* dicitur Benedicamus Domino de beata Virgine. **Item**: Benedictiones dicantur in omnibus missis. **Missa in auro**: *Lux fulgebit*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria. Alia de sancta Anastasia. Cetera, ut in libro. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*. Conclusio hymnorum in die **ad horas**: « Enixa est puerpera » cum ceteris, in fine « Gloria tibi Domine qui natus es de Virgine ».⁴ Antiphona: *Lux orta est solum in die*. Psalmi: *Deus in nomine tuo* cum ceteris, *Confitemini*, *Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum: *Populus gentium*. Responsorium: *Iesu Christe*, versus: *Qui natus es de Virgine Maria*. Versiculus: *Verbum caro factum est*. Oratio: *Da nobis quæsumus omnipotens Deus ut qui nova*. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt iusti in gloria*. **Item**: Quando de Nativitate agitur, tunc ad horas conclusio hymnorum: « Gloria tibi Domine », sed, quando de sanctis agitur, tunc conclusio hymnorum: « Summo Parenti ». **Ad tertiam, sextam, nonam**, ut in libro. **Item**: Diebus sequentibus ad horas antiphonæ de laudibus, sed ad primam semper antiphona: *Quem vidistis pastores*. Capitulum semper, sive de Nativitate, sive de aliis dicitur: *Populus gentium*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei vivi miserere nobis*, versus: *Qui natus es de Virgine*. Versiculus: *Verbum caro*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus hodie*. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt* et cetera. **In summa missa** prius ad processionem Asperges me, ut moris est, cum versiculo et oratione, ut in libro. Responsorium: *Verbum caro*. **Sequitur introitus** *Puer natus est nobis*. Kyrie eleison Fons bonitatis, vel Magnæ Deus. Oratio sola. Prophetia sola dicitur. Epistola: *Multifarie*. Graduale: *Viderunt omnes*. Alleluia: *Dies sanctificatus*. Prosa: *Grates nunc omnes*, et hæc prosa per totam octavam canitur, seu legitur, tam in missis diei, quam etiam de sanctis inter octavas occurrentes, sed in octavis eorundem sanctorum canuntur⁵ propriae prosæ. Evangelium: *In principio erat Verbum*. Credo per totam octavam canitur. « Communicantes »

¹ V₃ ... Benedicamus ferialis, sicut

² N₁ add. et cetera.

³ N₁ add. et cetera.

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ N₁ N₂ V₁ canunt

proprium. Offertorium: *Tui sunt*. Communio: *Viderunt omnes*. **Item:** Pro missa beatæ Virginis cottidiana usque octavam sancti Stephani canitur *Puer natus*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Tecum principium* cum ceteris. Psalmi: *Dixit Dominus*, *Confitebor*, *Beatus vir*, *De profundis*, *Memento Domine*. Capitulum: *Multifarie*. Responsorium: *Verbum caro*. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Speciosus forma*. Antiphona: *Hodie Christus natus*. Oratio sola, et dicitur « Amen ». Mox incipitur responsum *Lapides torrentes*. Hymnus: *Stephano primo martyri* cum *Fulget dies*, si placet. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Ave protomartyr Stephane*. Magnificat. Oratio: *Da nobis quæsumus*. Loco Benedicamus canitur *Puer natus*, si vis. Deinde Deo dicamus gratias canitur ad notas Magnæ Deus. **In completorio:** *Alleluia*. Psalmi:¹ *Cum invocarem*. Hymnus: *Corde natus*. Capitulum: *Populus gentium*. Versiculus: *Verbum caro*. Antiphona: *Ecce de quo Ioannes*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus hodie*. Alia: *Deus qui illuminas*.²

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE **in matutinis** invitorium: *Regem protomartyris*.³ Antiphonæ, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Ecce ego mitto ad vos*. Laudes propriæ. Capitulum: *Stephanus plenus gratia*. Hymnus: *Hic primus*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Patefacta sunt*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus. **Item:** Hic legantur de Nativitate tres lectiones. **Prima** dicitur semper de Nativitate. Antiphona: *Quem vidistis* omni die usque Circumcisionem. Psalmi: *Deus in nomine tuo* cum ceteris. Sed **ad tertiam, sextam, nonam** antiphonæ de laudibus sancti Stephani. Oratio, ut in matutinis.⁴ **In missa** officium: *Etenim sederunt principes*. Kyrie eleison Magnæ Deus cum suo Et in terra. Oratio propria, secunda de Nativitate, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut in matutinis.⁵ Graduale: *Sederunt principes*. Alleluia: *Video celos apertos*. Prosa: *Grates nunc*. Credo dicitur. Offertorium: *Elegerunt*. Sanctus sollempne. Præfatio: *Quia per incarnati*. « Communicantes » per totam octavam dicitur, quidam autem dicunt solum in die sancto, iuxta⁶ illud metrum:

In Pascha, Pentecostæ. « Com. » dicitur octo diebus,
Solo vero die Nat., Epi. quoque dicitur Ascen.⁷

¹ V₂ psalmus

² N₁ add. et cetera.

³ N₁ add. et cetera.

⁴ V₃ add. Asperges me. Ad processionem responsum: *Verbum caro*. Versiculus: *Notum fecit Dominus*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus*. Suffragium: *Lapidabant Iudæi Stephanum*. Oratio propria. In redeundo canitur hymnus *A solis*. Versiculus: *Benedictus qui venit*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus hodie*. Postea sequitur introitus.

⁵ L V₃ Nativitate

⁶ N₁ iuxta

⁷ V₃ om. quidam ... Ascen.

Communio: *Video caelos apertos*. **In secundis vesperis** prius perficitur vespera de Nativitate. Antiphonæ: *Tecum principium* cum sequentibus, ut in die sancto, per totum. Tandem per chorum sollemnizatur alia secunda vespera de sancto Stephano. Antiphonæ: *Iucundus homo* cum sequentibus. Psalmi de uno martyre. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Patefactæ sunt*. Hymnus: *Stephano primo martyri*.¹ Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Intuens in caelum*. Magnificat. Oratio sola: *Da nobis quæsumus Domine imitari quod colimus*, et dicitur « Amen ». Mox incipitur responsum de sancto Ioanne: *In medio ecclesie*. Hymnus: *De Patre Verbum prodiens* cum *Fulget dies*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Valde honorandus*. Magnificat. Oratio sola, videlicet: *Ecclesiam tuam*. Loco Benedicamus dicitur *Puer natus*, si vis, usque ad octavam sancti Stephani, et hic Deo dicamus gratias canitur de apostolis. **Completorium**, ut supra, in die Nativitatis Domini, per totum.

DE SANCTO IOANNE **in matutinis** invitatorium: *Crucifixum regem*.² Antiphonæ, responsoria, ut in libro. Versiculi de apostolis. Lectiones propriæ. Homelia: *Dixit Iesus Petro sequere me*. Laudes propriæ. Capitulum: *Qui timet Deum*. Hymnus: *Ascendens Crucis arborem*. Versiculus: *Annuntiaverunt opera Dei*. Antiphona: *Iste est Ioannes*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio, ut in vesperis. Suffragium de sancto Stephano tantum.³ Benedicamus canitur de apostolis. **Prima**, ut supra, de Nativitate. Hymnus: *Iam lucis*, conclusio: « Gloria tibi Domine qui natus ». **Ad tertiam, sextam, nonam** antiphonæ de laudibus sancti Ioannis. Conclusio: « Summo⁴ Parenti », ut supra, semper de sanctis per octavam occurrentibus. Capitula propria. **In missa** officium:⁵ *In medio ecclesie*. Kyrie⁶ eleison de apostolis. Oratio diei, secunda de Nativitate, tertia de sancto Stephano. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Graduale: *Exiit sermo*. Alleluia: *Hic est discipulus*. Prosa: *Grates nunc omnes*. Credo dicitur. Offertorium: *Iustus ut palma*. Præfatio de apostolis. Sanctus Angelicum. Communio: *Exiit sermo*. **In secundis vesperis** prius secunda vespera de Nativitate perficitur. Antiphonæ: *Tecum principium*, ut in die sancto. Suffragium de sancto Stephano tantum. Tandem alia secunda vespera sollemnizatur per chorum, videlicet de sancto Ioanne. Antiphonæ: *Iuravit Dominus* cum ceteris. Psalmi de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Diligebat autem Iesus*. Hymnus: *De Patre Verbum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Iste est Ioannes*. Magnificat. Oratio propria, et dicitur « Amen ». Mox incipitur antiphona *Sinite parvulos venire ad me*. Finita illa, responsum: *Centum quadraginta* sine « Gloria Patri », si vero die dominico

¹ N₁ N₂ martyre

² N₁ add. et cetera.

³ V₃ om., add. autem pro eo dicitur in matutinis Nativitatis Domini.

⁴ L V₃ Summa

⁵ V₃ add. Fit processio, sicut in die sancti Stephani.

⁶ V₂ L V₃ Hymnus (om. eleison)

venerit, tunc cum « Gloria Patri », et hymnus *Salvete flores* canitur cum *Fulget dies*, si vis. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Antiphona: *Istorum est enim regnum*. Magnificat. Oratio: *Deus cuius hodierna die*. Loco Benedicamus poteris cantare *Puer natus*. Deo dicamus Cunctipotens. **Completorium** unum, ut supra, in die.

DE INNOCENTIBUS **in matutinis** per totum, ut in libro, sed « Gloria Patri » non dicitur ad invitorium nec ad responsoria, sed, si venerit die dominico, tunc dicuntur. Lectiones propriæ. Homelia: *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph*. Laudes propriæ. Capitulum: *Vidi supra montem*. Hymnus: *O barbarorum¹ spectaculum*. Versiculus:² *Iustorum animæ*. Antiphona: *Hi sunt qui³ cum mulieribus*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio diei. Suffragium de sancto Stephano et de sancto Ioanne tantum.⁴ Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Ex ore infantium* sine « Gloria Patri », nisi fuerit dies dominicus, quia tunc dicitur « Gloria Patri ». Kyrie Cunctipotens. Oratio propria, secunda de Nativitate, tertia de beata Virgine, quarta de sancto Stephano, quinta de sancto Ioanne. Graduale: *Anima nostra*. Alleluia non dicitur, nisi fuerit dies dominicus, sed dicitur *Laus tibi Christe*. Credo dicitur per totam octavam. Prosa: *Grates nunc omnes*. Offertorium: *Anima nostra*. Præfatio de Nativitate semper. Communio: *Vox in Rama*.⁵ **In secundis vespere** prius dicitur vespera de Nativitate, ut supra, *Tecum principium* more suo. Suffragium de sancto Stephano et de sancto Ioanne tantum. Tandem alia secunda vespera sollemnizatur per chorum de Innocentibus. Antiphonæ de laudibus: *Herodes iratus⁶* cum reliquis. Psalmi de martyribus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Centum quadraginta*. Hymnus: *Salvete flores*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Hi sunt qui venerunt ex magna*. Magnificat. Oratio propria, et dicitur « Amen ». Mox incipitur responsum *Iacet granum*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus:⁷ *Gloria et honore*. Antiphona: *Felix locus*. Magnificat. Oratio: *Deus pro cuius Ecclesia*, « Per Dominum ». Loco Benedicamus dicitur *Puer natus*, si vis. **Completorium**, ut supra, de Nativitate. **Item:** Festum Innocentium quandocumque veniet feria secunda, et in primis vespere eorundem die dominico ad responsum non⁸ dicitur « Gloria Patri », quia vespera illa pertinet ad diem sequentem; quidam autem legunt « Gloria Patri » propter diem dominicum, sed tantum prout dominis meis de capitulo pro tunc videbatur, non debet legi « Gloria ».⁹ **Item:** Adhuc in die Innocentium Te Deum laudamus non dicitur, nec Gloria in excel-

¹ *Del.*

² **N**₁ *om.*

³ **N**₁ *qni (littera u subversa).*

⁴ **V**₃ *om.*

⁵ **V**₃ *add.* Loco *Ite missa est* dicitur Benedicamus Domino, et chorus respondet Deo gratias.

⁶ *Coni. Edd. natus*

⁷ **L V**₃ *om.*

⁸ **V**₃ *om.*

⁹ **V**₃ *om.* quia ... Gloria

sis, nec Alleluia, nec Ite missa est, sed loco eius dicitur Benedicamus Domino; sed, si festum Innocentium venerit die dominico, tunc etiam prædicta dicuntur. **Item:** In octava eorundem non dicitur Credo. **Item:** Alia omnia prædicta dicuntur in octava, quæ in festo eorundem non dicebantur.

DE SANCTO THOMA MARTYRE **in matutinis** per totum de historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Ego sum pastor bonus*, require in dominica Misericordia Domini post Pascha. Capitulum: *Omnis pontifex*. Hymnus: *Martyr Dei*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Opem nobis o Thoma porrige*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio diei. Suffragia de sanctis Stephano, Ioanne, Innocentium. « Per Dominum ». ¹ Loco Benedicamus dicitur *Puer natus*, si vis, ut supra. **Prima** una, ut supra. **Ad tertiam, sextam, nonam** antiphonæ de laudibus propriis sancti Thomæ. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria, secunda de Nativitate, tertia de sancto Stephano, quarta de sancto Ioanne, quinta de Innocentibus. Epistola: *Omnis pontifex*. Graduale: *Posuisti*. Alleluia: *Ego sum pastor bonus*, require in dominica tertia in Pascha. Prosa: *Grates nunc omnes*. Evangelium: ² *Ego sum pastor bonus*, ut supra. Credo dicitur. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio semper de Nativitate. Communio: *Ego sum pastor bonus*. **In secundis vesperis** prius canitur vespera de sancto Thoma. Antiphonæ propriæ de laudibus. Psalmi de uno martyre. Capitulum, ut supra. Responsorium ultimum ante laudes. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Salve Thoma virga iustitia*. Magnificat. Oratio diei. Suffragia de sanctis Stephano, Ioanne, Innocentium. « Per Dominum ». Benedicamus Cunctipotens. ³

DOMINICA INTER OCTAVAS NATIVITATIS DOMINI antiphonæ: *Tecum principium*. Capitulum: *Quanto tempore*. Responsorium: *In principio erat Verbum*. Hymnus: *A solis ortus*, ultimus ⁴ versus: « Gloria tibi Domine qui natus es ». Versiculus: *Speciosus forma*. Antiphona: *O regem cæli*. Magnificat. Oratio: *Omnipotens sempiternus Deus dirige*. Suffragium de Nativitate *Nato Domino* et beata Virgine *Maria intacta* cum suis versiculis et orationibus, et nihil plus. **Completorium**, ut supra. **In matutinis** per totum, ut in libro. Lectiones propriæ. Homelia: *Erat Ioseph et Maria*. Laudes: *Quem vidistis* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Corde natus*. Versiculus: *Verbum caro*. Antiphona: *Dum medium silentium*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio, ut in vesperis. Suffragium de Nativitate: *Nato Domino*, de beata Virgine: *Glorificamus te*, de sanctis Stephano, Ioanne, Innocenti-

¹ V₃ om. Suffragia ... Dominum, add. autem pro eo tantum.

² N₁ N₂ V₁ V₂ L Homelia

³ V₃ add. Item: Dominica inter octavas Nativitatis Domini semper celebratur secundo die sancti Thomæ martyris, quodcumque veniat festum Nativitatis Domini, et durat usque Epiphaniam Domini. Itaque semper suffragatur cum eadem, et exspirabit in vigilia Epiphaniæ Domini in nona. Item: Benedictiones dicuntur de beata Virgine.

⁴ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

bus. « Per Dominum ». Hic iam de Nativitate nihil legitur, sicut aliis diebus legebatur.¹ **Ad primam, tertiam, sextam, nonam** antiphonæ de laudibus. Capitulum proprium. Responsoria: *Speciosus forma, Notum fecit Dominus, Benedictus qui venit*. Versiculus: *Verbum caro*.² **In missa** officium: *Dum medium* per totum, vide in libro. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio propria, secunda de Nativitate, tertia de sancto Stephano, quarta de sancto Ioanne, quinta de Innocentibus.³ Graduale: *Speciosus forma*. Alleluia: *Dominus regnavit*. Prosa: *Grates nunc omnes*. Evangelium supra. Præfatio: *Quia per incarnati Verbi*. Credo dicitur. Alia vide in libro.⁴ **In secundis vesperis** prius perficitur vespera de Nativitate *Tecum principium*. Psalmi: *Dixit Dominus*, ut supra. Capitulum: *Quanto tempore*. Responsorium: *In principio*. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Speciosus forma*. Antiphona: *Omnipotens sermo tuus*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia: *Nato Domino, Maria intacta*, de sancto Stephano, Ioanne, Innocentibus et cetera.

DE SANCTO SILVESTRO PAPA antiphona: *Sancte Silvester confessor*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Plures facti sunt*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Iste homo*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens.⁵ **Completorium** de Nativitate, ut supra. **In matutinis** invitatorium: *Regem confessorum Dominum*. Alia omnia, ut in communi de confessoribus et pontificibus. Lectiones propriæ. Homelia: *Vigilate*. Laudes de confessoribus. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ad sacrum cuius*. Versiculus: *Os iusti*, vel *Inveni David*, et melius.⁶ Antiphona: *Euge serve*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio diei. Suffragium de dominica, de sanctis Stephano, Ioanne, Innocentibus. « Per Dominum ». Benedicamus Domino Cunctipotens, vel de confessoribus.⁷ **Item**: De Nativitate tres hic leguntur lectiones. Suffragium de beata Virgine. **Prima** una. Antiphona: *Quem vidistis*. **Ad tertiam, sextam, nonam** antiphonæ de laudibus. Capitulum proprium. **In missa** officium: *Sacerdotes tui Domine*. Kyrie Cunctipotens. Oratio diei, secunda de dominica, tertia de Nativitate, quarta de beata Virgine, quinta de sancto Stephano, sexta de sancto Ioanne, septima de Innocentibus. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Ecce sacerdos magnus*, vel *Iuravit Dominus*. Alleluia: *Elegit te Dominus*. Credo dicitur propter octavam. Offertorium: *Inveni David*. Præfatio: *Quia per incarnati Verbi*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** prius de sancto Silvestro secundæ vesperæ perficiuntur, ut in communi: *Ecce*

¹ V₃ *add.* sed solum unum matutinum.

² N₁ *add.* et cetera.

³ V₃ *om.* de sancto Stephano ... Innocentibus, *add. autem pro eo* de beata Virgine.

⁴ V₃ *add.* Item: Si ista dominica venerit die dominico, tunc responsum ad processionem dicitur In principio, sed si celebratur post diem dominicum, tunc die dominico responsum ad processionem dicitur Verbum caro.

⁵ V₃ Puer natus

⁶ V₃ *om.* vel ... melius

⁷ V₃ *om.* vel ... confessoribus

sacerdos magnus cum ceteris. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancto Stephano, de sancto Ioanne, de Innocentibus. Benedicamus Cunctipotens. Tandem primæ vesperæ de Circumcisione solemnizantur per chorum, et cetera.

[Festa Ianuarii]

DE CIRCUMCISIONE DOMINI antiphonæ: *Tecum principium* cum ceteris antiphonis et psalmis, ut supra. Capitulum: *Carissime apparuit benignitas*. Responsorium: *Confirmatum est cor Virginis*, require in dominica proxima. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Magnum hereditatis mysterium*. Magnificat. Oratio: *Deus qui salutis*, nil plus. Loco Benedicamus canitur *Puer natus*, si vis. Deo dicamus Magnæ Deus. **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem*. Hymnus: *Corde natus*. Capitulum: *Virgo Verbo*. Versiculus: *Benedictus qui venit*. Antiphona:¹ *Nesciens Mater*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui salutis*. Alia: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitatorium: *Christus natus est* et cetera per totum, ut in libro. Lectiones propriæ. Responsorium, ut ibidem sunt signata. Laudes propriæ. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Corde natus*. Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona propria ad Benedictus. Oratio sola, ut supra. **Ad primam** antiphona: *O admirabile*. Psalmi: *Deus in nomine tuo* cum ceteris. Capitulum: *Virgo Verbo*. Responsorium: *Iesu Christe, Qui natus es de Virgine Maria*. Versiculus: *Gaude Maria*. Oratio: *Deus qui salutis*. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*. **Ad tertiam** antiphona: *Quando natus es*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Apparuit benignitas*. Responsorium: *Speciosa facta es*. Versiculus: *Dignare me laudare*. Oratio: *Deus qui salutis*. **Ad sextam** antiphona: *Rubum quem viderat*. Capitulum: *Per lavacrum regenerationis*. Responsorium: *Dignare me laudare te*. Versiculus: *Elegit eam Dominus*. Oratio: *Deus qui salutis*. **Ad nonam** antiphona: *Ecce Maria genuit*. Capitulum: *Ut iustificati gratia*. Responsorium: *Elegit eam Dominus*. Versiculus: *Gaude Maria*. Oratio: *Deus qui salutis*. **In missa:** Asperges² me solemniter. Versiculus: *Ostende nobis*. Oratio: *Præsta quæsumus nobis Domine per hanc sanctificatæ³ aquæ*. Responsorium in processione: *Verbum caro*. **Sequitur introitus** *Puer natus*. Kyrie eleison Magnæ Deus. Oratio sola.⁴ Epistola: *Apparuit benignitas*. Evangelium: *Cum consummati essent*. Alia, ut in die sancto. Prosa: *Eia recolamus*.⁵ Præfatio: *Quia per incarnati*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *O admirabile*. Psalmi: *Dixit*. Capitulum supra. Responsorium: *Verbum caro*. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Qui de terra est*. Magnificat. Suffragium de sancto Stephano tantum. Antiphona: *Sepeli-erunt Stephanum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Oratio: *Omnipotens sempiterne Deus qui primi-*

¹ V₃ ... Versiculus: Gaude Maria Virgo.

² V₃ Aspergas

³ V₁ V₂ L V₃ sanctitatem

⁴ V₃ add. Deus qui salutis.

⁵ V₃ ... Prosa: Grates nunc.

tias martyrum,¹ non plus. Loco Benedicamus canitur *Puer natus*, si vis. Deo dicamus Magnæ Deus. **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem.* Capitulum: *Virgo Verbo.* Hymnus: *Corde natus.* Versiculus: *Gaude Maria.* Antiphona: *Virgo Dei Genitrix quem totus non capit orbis* et cetera, ut in libro. Psalmus:³ *Nunc dimittis.* Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus hodie Salvator.*⁴

OCTAVA SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS **in matutinis** invitorium: *Regem martyrum Dominum venite adoremus*, ita, quod sex antiphonæ et sex responsoria dicantur⁵ de uno martyre in communi. Lectiones de octava eiusdem sancti Stephani. Ultimæ tres antiphonæ et homelia cum tribus responsoriis propriis, ut supra, in die. Laudes, capitulum, hymnus, versiculus, antiphona ad Benedictus similiter, ut in die. Oratio, ut in vesperis. Suffragium de dominica, de sancto Ioanne et de Innocentibus. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis.* Conclusio hymnorum: « Summo Parenti ». Antiphonæ ad horas semper de laudibus propriis. Capitulum: *Populus gentium* semper usque diem Epiphaniæ Domini. Responsorium: *Christe Fili Dei, Qui natus es de Virgine Maria.* Versiculus: *Verbum caro.* Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus Salvator.* Alia: *Domine sancte Pater.* Hæc oratio *Præsta quæsumus* legitur etiam de beata Virgine. **In missa officium:** *Etenim sederunt.* Kyrie eleison Lætabundus. Oratio: *Deus qui primitias*, secunda de dominica, tertia de beata Virgine, quarta de sancto Ioanne, quinta de Innocentibus, nil plus. Epistola et evangelium, ut in die. Prosa: *Hanc concordii.* Præfatio: *Quia per incarnati Verbi.* Credo non dicitur. **Hodie in matutinis** in octava sancti Stephani

DE BEATA VIRGINE incipiuntur horæ cum tribus primis lectionibus usque Purificationem modo infrascripto. **In matutinis** invitorium: *Christus natus est.* Antiphona: *Dominus dixit ad me.* Psalmi: *Quare fremuerunt, Cæli enarrant, Domini est terra*, quia in choro leguntur sub una antiphona tantum; sed tamen, qui volunt, possunt sub tribus antiphonis legere, videlicet *Dominus dixit ad me, In sole posuit, Elevamini portæ*, et melius. Versiculus: *Speciosus forma.* « Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison ». « Pater noster ». « Ave Maria ». *Precibus et meritis sanctissima.* Lectiones: *Natus est nobis fratres carissimi.* Responsoria: *Sancta et immaculata, Beata es Virgo, Nesciens Mater.* Te Deum laudamus non dicitur in choro. Versiculus: *Notum fecit Dominus.* Laudes⁶ sub una antiphona tantum: *O admirabile commercium.* Psalmi: *Dominus regnavit* cum ceteris. Capitulum: *Apparuit benignitas.* Hymnus: *O beatus partus ille* usque⁷ finem. Versiculus: *Benedictus qui ve-*

¹ N₁ N₂ nostrum

² N₁ totum

³ V₃ om. Antiphona ... Psalmus

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ N₁ dicuntur

⁶ V₁ V₂ L V₃ Lauda

⁷ L V₃ add. in

nit. Antiphona: *Glorificamus te Dei Genitrix.* Psalmus: *Benedictus.* Oratio: *Deus qui salutis.* Suffragium: *Nato Domino.* Versiculus: *Verbum caro.* Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus ut nos Unigeniti.* Benedicamus Domino, « Deo gratias ». **Ad primam** hymnus: *Enixa est puerpera* usque¹ finem, conclusio: « Gloria tibi Domine qui natus es² de Virgine ». Antiphona: *O admirabile commercium.* Psalmi: *Ad Dominum* cum ceteris. Capitulum: *Virgo Verbo concepit.* Responsorium: *Adiuva nos quæsumus tuis piis precibus,* versus: *Oraculum vitæ aeternæ.* Versiculus: *Verbum caro.* Orationes: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus Salvator, Sancti Spiritus quæsumus Domine, Perpetuum nobis.* Preces: *Exsultabunt sancti.* **Ad tertiam, sextam,³ nonam** hymnus: *Enixa est,* supra. Antiphonæ de laudibus: *O admirabile.* Capitulum: *Apparuit benignitas* cum aliis orationibus, ut in matutinis. **In missa** officium: *Vultum tuum* omni die usque Purificationem Mariæ, etiam in die Epiphaniarum Domini. Kyrie eleison *Lætabundus.* Oratio: *Deus qui salutis,* secunda de dominica, si est, tertia de Nativitate, vel post orationem beatæ Virginis de dominica et de Epiphania. Graduale: *Diffusa est.* Alleluia: *Post partum.* Prosa: *Lætabundus.* Evangelium, ut supra. Credo non dicitur. Offertorium: *Offerentur.* Præfatio: *Quia per incarnati* usque Purificationem Mariæ. Communio: *Beata viscera.* **Item:** Credo numquam dicitur in missa beatæ Virginis, nisi in festivitatibus eorundem et eiusdem, quandocumque in magno altari, hoc est in missa diei Credo solet dici, tunc etiam in missa beatæ Virginis semper dicitur. **In secundis vesperis** antiphona: *O admirabile* sub hac una antiphona tantum. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Lætatus sum, Nisi Dominus, Lauda Ierusalem.* Capitulum: *Carissimi apparuit benignitas.* Responsorium: *Nesciens Mater.* Hymnus: *A solis ortus.* Versiculus: *Post partum.* Antiphona: *Maria intacta.* Magnificat. Oratio: *Deus qui salutis.* Suffragium de Nativitate. Antiphona: *Nato Domino.* Versiculus: *Verbum caro.* Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus ut nos.* Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **Ad completorium** psalmi: *Memento Domine, Ecce quam bonum, Ecce nunc benedicite.* Hymnus: *Corde natus* per totum, tam de tempore, quam etiam⁴ de beata Virgine. Capitulum: *Virgo Verbo.* Versiculus: *Verbum caro.* Antiphona: *Virgo Dei Genitrix quem totus non capit orbis,* ut supra. Psalmus: *Nunc dimittis.* Orationes: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut natus Salvator, Sancti Spiritus, Perpetuum nobis.* **In secundis vesperis**

SANCTI STEPHANI antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Patefactæ sunt.* Hymnus: *Stephano primo martyri.* Versiculus: *Gloria et honore.* Antiphona: *Sepelierunt Stephanum.* Magnificat. Oratio de octava. Suffragium de dominica et de sancto Ioanne tantum. Antiphona:⁵ *Iste est Ioannes.* Benedicamus Cunctipot-

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. in

² V₃ est

³ N₁ sexta

⁴ L V₃ om.

⁵ Coni. Edd. antiphonæ

ens. **Completorium**, ut supra, in die Nativitatis Domini. Hymnus: *Corde natus*. Capitulum: *Populus gentium*. Versiculus: *Verbum caro*. Antiphona: *Ecce de quo Ioannes dixit*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Præsta quasumus omnipotens Deus ut natus Salvator mundi*. Alia: *Deus qui illuminas*. **Item:** Quodcumque octava sancti Ioannis apostoli et evangelistæ, seu sanctorum Innocentium venerit die dominico, tunc secundæ vesperæ de sancto Stephano prius perficiuntur, et suffragia ibidem complentur, et de sancto Ioanne, vel Innocentium alia secunda vespera sollemniter legitur, vel cantatur; extra autem dominicam diem semper fit suffragium tantum de ipsis, et¹ sancto Stephano similiter suffragium fit, qualitercumque veniant.

OCTAVA SANCTI IOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ **in matutinis** invitorium, sex antiphonæ, sex responsoria de communi apostolorum. Lectiones propriæ de octava, tres vero ultimæ antiphonæ, tria responsoria cum homelia et laudibus *Ecce puer meus*, sicut in die. Capitulum, hymnus, antiphona ad Benedictus similiter. Oratio: *Ecclesiam tuam*. Suffragium de dominica: *Dum medium silentium*, et de Innocentibus. Benedicamus de apostolis. **Item: Ad horas** antiphonæ de laudibus. Conclusio hymnorum: « Summo Parenti », ut supra dictum est. Capitula semper propria. **In missa** officium: *In medio Ecclesie*. Kyrie eleison de apostolis. Oratio: *Ecclesiam tuam*, secunda de dominica, tertia de Innocentibus, non plura. Alia, sicut in die. Credo dicitur. Prosa: *Ioannes Iesu Christi*, vel *Verbum Dei Deo natum*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per ordinem. Psalmi de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Diligebat autem*. Hymnus: *De Patre Verbum prodiens*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Iste est Ioannes*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium² de Innocentibus, videlicet: *Ambulant mecum*. Oratio: *Deus cuius hodierna die*. Benedicamus de apostolis.

OCTAVA INNOCENTUM³ **in matutinis** invitorium, sex antiphonæ, sex responsoria de communi martyrum. Lectiones propriæ in octava, tres vero antiphonæ ultimæ et homelia cum tribus responsoriis propriis ultimis et laudibus, ut supra, in die. Iam enim « Gloria Patri » ad invitorium et ad responsoria dicitur, Te Deum laudamus, quæ in die non dicebantur. Hymnus, antiphona ad Benedictus, ut in die. Oratio similiter. Suffragium de dominica tantum. Benedicamus Cunctipotens.⁴ **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** officium: *Ex ore infantium* cum « Gloria ». Kyrie eleison Cunctipotens.⁵ Oratio propria, de dominica, si est, et de beata Virgine. Graduale: *Anima nostra*. Alleluia dicitur. Prosa: *Laus tibi Christe*. Credo non dicitur.⁶ Præfatio:

¹ L V₃ add. de

² V₃ add. de dominica et

³ V₁ V₂ L V₃ Innocentium

⁴ V₃ Cunctipotens (*littera n subversa*).

⁵ V₃ add. vel: Lætabundus.

⁶ V₃ add. nisi venerit die dominico.

Quia per incarnati Verbi. Alia, ut supra, in die. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Herodes iratus* cum ceteris. Psalmi de martyribus. Capitulum: *Vidi supra montem*, sicut in die. Responsorium: *Centum quadraginta*. Hymnus: *Salvete flores*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Antiphona: *Ambulabunt mecum in albis*. Magnificat. Oratio diei. Suffragium de dominica tantum. « Per eundem Dominum ». Benedicamus Domino Cunctipotens. **Item:** Si octava Innocentum evenerit in sabbato, tunc secundæ vesperæ Innocentum prius perficiuntur, ut supra, et pro primis vesperis per chorum sollemnizatur *Tecum principium*. Capitulum de dominica. Responsorium: *In principio*. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Speciosus forma*. Antiphona: *Omnipotens sermo tuus*. Magnificat. Oratio de dominica tantum.

VIGILIA EPIPHANIAM DOMINI. **Item:** Si venerit die dominico, tunc sex antiphonæ, sex responsoria dicuntur de dominica¹ Dum medium silentium. Lectiones de sermone sancti² Augustini, videlicet: *Temporalis secundum carnem*.³ Tres ultimæ antiphonæ, videlicet: *Homo natus* cum psalmo *Fundamenta*, *Exsultabunt* cum psalmo *Cantate primum*, *Notum fecit* cum psalmo *Cantate secundum*, sed, si venerit die feriata, tunc tres ultimæ antiphonæ dicuntur tantum cum tribus responsoriis, videlicet: *Ecce Agnus Dei*, *Benedictus qui venit*, *Hic qui advenit*. Homelia autem semper: *Defuncto Herode*. Laudes: *Quem vidistis*. Te Deum laudamus dicitur semper, qualitercumque venerit. Capitulum: *Scimus quoniam quacumque lex loquitur*. Hymnus: *Corde natus*. Versiculus: *Benedictus qui venit*. Antiphona:⁴ *Tolle puerum*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Corda nostra quæsumus Domine*. Suffragium de dominica tantum. Benedicamus Cunctipotens. **Ad horas** antiphonæ de laudibus: *Quem vidistis*. **Item:** Hodie legitur de beata Virgine, immo in die sancto Epiphaniæ et per totam octavam, sed in aliis ecclesiis non legitur de beata Virgine infra octavam Epiphaniarum Domini. **In missa** officium:⁵ *Dum medium silentium*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine tantum. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Credo non dicitur.⁶ Prosa: *Grates nunc*.⁷ Alia perficiuntur, ut in dominica præcedenti.

[IN DIE SANCTO]⁸ **in primis vesperis** antiphonæ: *O admirabile* cum ceteris. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Surge illuminare*. Responsorium: *Illuminare Ierusalem*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus *Reges Tharsis* simpliciter canitur. Antiphona: *Magi videntes stellam*. Magnificat. Oratio sola: *Deus qui hodierna die Unigenitum tuum*, « Per eun-

¹ V₃ add. et etiam sex lectiones dicuntur

² V₃ om. Lectiones ... sancti

³ V₃ om. Temporalis ... carnem

⁴ V₁ V₂ L psalmus

⁵ V₃ add. Responsorium ad processionem: In principio. Oratio diei.

⁶ V₃ add. sed dicitur, quando venerit die dominico, sed feriis diebus non dicitur.

⁷ N₁ nuuc (*littera n subversa*).

⁸ Adi.

dem ». Loco Benedicamus dicitur *Puer natus*, si vis. Deo dicamus Magne Deus. **In completorio:** *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Ibant magi*. Capitulum: *Omnes de Saba venient*. Versiculus: *Venient ad te quæ detrahebant*. Antiphona: *Stella ista coruscat sicut flamma*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus illuminator omnium*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus feriale. **In matutinis** invitatorium non dicitur, sed tantum « Domine labia mea aperies » et « Deus in adiutorium » dicuntur. Alia omnia more suo, ut in libro. Lectiones propriæ. Homelia: *Cum natus esset Iesus*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Ibant magi*. Versiculus: *Venient ad te quæ detrahebant*. Antiphona: *Hodie caelesti sponso*. Psalmus: *Benedictus*. Loco Benedicamus dicitur *Puer natus*, si vis. Deo dicamus Magnæ Deus. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*. Conclusio hymnorum: « Gloria tibi Domine qui apparuisti in ». Antiphona: *Lux de luce* solum in die, sed aliis diebus per octavam semper antiphona ad primam: *Ante luciferum*. Psalmi: *Deus in nomine*. *Confite mini* non dicitur, nisi venerit die dominico. Responsorium: *Christe Fili Dei, Qui apparuisti in terris*. Versiculus: *Venient ad te*. Oratio: *Deus illuminator*. Alia: *Domine sancte Pater*. Capitulum, ut in completorio. **Ad alias horas** antiphonæ de laudibus. Responsorium, capitulum, versiculi in loco, ut supra. **In missa** officium:¹ *Ecce advenit*. Kyrie eleison Magnæ Deus. Oratio sola. Alia, ut in libro. Credo per totam octavam dicitur. « Communicantes » solum in die² iuxta illud metrum: « In Pascha, Pente. » et cetera, ut supra, in die sancti Stephani protomartyris; quidam autem legunt « Communicantes » per octavam. Præfatio propria. **In secundis vespere** antiphona: *Ante luciferum*. Psalmus: *Dixit Dominus*. Antiphona: *Venit lumen tuum*. Psalmus: *Confitebor*. Antiphona: *Aperitis thesauris suis*. Psalmus: *Beatus vir*. Antiphona: *Vidimus stellam eius*. Psalmus: *De profundis*. Antiphona: *Magi videntes stellam*. Psalmus: *Memento Domine David*. Capitulum supra. Responsorium: *Videntes stellam*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Antiphona: *Tribus miraculis*. Magnificat. Oratio sola. Loco Benedicamus, si vis, poteris cantare *Puer natus*. Deo dicamus Magnæ Deus. Aliis diebus Benedicamus Cunctipotens. **Completorium**, ut supra, in die. **Item:**

SECUNDO, TERTIO ET³ QUARTO DIEBUS **in matutinis** invitatorium: *Christus apparuit nobis venite adoremus*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Afferte Domino*. Psalmi: ipsum. Antiphona: *Fluminis impetus*. Psalmus: *Deus noster*. Antiphona: *Psallite Deo*. Psalmus: *Omnes gentes*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Lectiones proprias.⁴ Responsorium: *Reges Tharsis, Hic est dies præclarus, Videntes stellam*. **In secundo nocturno** antiphona: *Omnis terra*. Psalmus:

¹ **V**₃ *add.* Ad processionem responsorium: *Illuminare*. Oratio, versiculus, ut in vespere. In redeundo canitur hymnus *Hostis Herodes*. Finito hymno, in choro dicitur versiculus *Venient ad te*. Oratio: *Deus illuminator*, et cetera.

² **V**₃ *om.* solum ... die, *add. autem pro eo similiter, prosequentia negligenter non delendo.*

³ **L** **V**₃ *om.*

⁴ *Edd. omnes sic habent, malim* Lectiones propriæ.

Iubilare. Antiphona: *Reges Tharsis*. Psalmus: *Deus iudicium*. Antiphona: *Omnes gentes*. Psalmus: *Inclina Domine*. Versiculus: *Omnis terra adoret te*. Responsoria: *Magi videntes, Interrogabat magos, Tria sunt munera*. **In tertio nocturno** antiphona: *Adorate Dominum*. Psalmus: *Cantate primum*. Antiphona: *Adorate eum alleluia*. Psalmus: *Dominus regnavit exsultet terra*. Antiphona: *Notum fecit Dominus*. Psalmus: *Cantate secundum*. Homelia per totam octavam, ut in die sancto cum suis responsoriis; laudes, capitulum, hymnus similiter. **Ad horas** antiphonæ, responsoria, capitula, versiculi, sicut in die. **Ad primam** antiphona semper: *Ante luciferum*. **In missa** officium semper, ut in die. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio propria, secunda¹ de dominica, si est, tertia de beata Virgine tantum.²

IN DOMINICA INTER OCTAVAS EPIPHANIAM DOMINI antiphona **in primis vespers**: *Ante luciferum* cum ceteris. Psalmi: *Dixit* cum sequentibus. Capitulum de dominica: *Obsecro vos*. Responsorium: *Tria sunt munera*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Antiphona: *Christo datus est principatus*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio propria. Suffragium de Epiphania, antiphona: *Tribus miraculis*, oratio, ut in die. Loco Benedicamus, si vis, canitur *Puer natus*, vel potest dici Benedicamus Magnæ Deus. **In matutinis**³ per totum, sicut aliis diebus. Lectiones propriæ. Responsoria: *Hodie in Iordane* cum sequentibus, sicut in die. Homelia: *Cum factus esset Iesus*. Laudes, ut in die. Capitulum: *Obsecro vos*. Antiphona: *Fili quid fecisti*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio de dominica. Suffragium: *Hodie cælesti sponso*, ut in die. Oratio similiter. **Ad horas**, sicut aliis diebus, per totum.⁴ **In missa** officium: *In excelso throno*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio propria et oratio octavæ sub una conclusione. Graduale, Alleluia in loco. Prosa: *Festa Christi*. Epistola, evangelium, ut in matutinis. Credo dicitur. Præfatio de Epiphania. Communio, ut in libro. **In secundis vespers** antiphona: *Ante luciferum* cum ceteris. Capitulum de dominica. Responsorium: *In columbæ specie*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Antiphona: *Quid est quod me quærebatis*. Magnificat. Oratio de dominica. Suffragium de octava: *Tribus miraculis*. Versiculus: *Omnis terra*. Oratio, ut in die sancto. Benedicamus Cunctipotens.

¹ V₂ L V₃ secundum

² V₃ add. Et chorabunt quattuor pueri diebus ferialibus per totam octavam.

³ V₃ add. Item: Quandocumque festum Epiphaniarum ceciderit die dominico, tunc dominica inter octavas eiusdem debet recipi feria (*coni., ed. responsoria, abbrev. Ria*) quarta, vel sexta per totum, ut supra scriptum est, sed Benedicamus (*coni., ed. Benedictus*) canitur Cunctipotens, et cetera, quia tunc, vel octava Epiphaniarum Domini iterum debet expleri die dominico sollemniter, et tunc, iterum usque proximam dominicam, hoc est Omnis terra, debet suffragari antiphona de dominica inter octavas una cum oratione, videlicet: Vota quæsumus Domine supplicantis populi, et cetera.

⁴ V₃ add. Item: In missa ad processionem Asperges me, et cum versiculo et oratione in capitulari. Responsorium: *In columbæ specie*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Oratio, ut in die sancto. In redeundo canitur hymnus Hostis Herodes. Finito hymno, in choro dicitur ab (*coni., ed. ad [littera d reversa]*) aliquo versiculus Venient ad te. Oratio: Deus illuminator omnium gentium.

IN OCTAVA EPIPHANIAM DOMINI **ad vespas** antiphona: *Ante luciferum*. Capitulum: *Domine Deus meus honorificabo te*. Responsorium: *Videntes stellam*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus: *Reges Tharsis et*. Antiphona: *Fontes aquarum*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. *Deus cuius Unigenitus*, « Per eundem ». Suffragium de dominica completur in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens. **Completorium**, ut supra. **In matutinis** invitatorium, antiphonæ, versiculi, responsoria præter tria ultima, quæ sunt in loco,¹ sicut in aliis diebus. Lectiones propriæ. Homelia: *Vidit Ioannes Iesum ad se venientem*.² Laudes: *Veterem hominem*. Capitulum supra. Hymnus: *Ibant magi*. Versiculus: *Veni ent ad te*. Antiphona: *Præcursor Ioannes*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica: *Fili quid fecisti* cum oratione. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Ecce advenit* per totum, ut in die sancto. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio diei, de dominica et de beata Virgine.³ Epistola et evangelium supra. Alia omnia, ut inter octavas acta sunt. **In secundis vespas** antiphonæ⁴ de laudibus propriis, videlicet: *Veterem hominem*. Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, De profundis, Memento*. Capitulum: *Domine Deus meus*. Responsorium: *In columbæ specie*. Hymnus: *Hostis Herodes*. Versiculus: *Reges Tharsis*. Antiphona: *Baptizatur Christus*. Psalmus:⁵ *Magnificat*. Oratio: *Deus cuius Unigenitus*. Suffragium de dominica, et debet suffragari omni die usque dominicam Omnis terra; ultimo, cui crastina die orare intendis. **Item:** Iam in missa usque dominicam Omnis terra prosa semper: *Anno hominis tricesimo* usque finem. **Item:** Post octavam Epiphaniæ Domini usque dominicam Omnis terra completorium semper de Epiphania. Præfatio similiter. Ad primam capitulum et oratio similiter. Conclusio hymnorum ad horas: « Gloria tibi Domine qui apparuisti ». **Item:** Kyrie eleison usque Purificationem Mariæ de sanctis semper canitur Lætabundus, sed prosa semper canitur propria usque dominicam septimam.⁶ **Nota:**

¹ V₃ om. præter ... loco

² V₃ ... Homelia: Venit Iesus a Galilæa in Iordanem.

³ V₃ ... Oratio sola propter sollempni octava.

⁴ V₃ om., add. autem pro eo Item: Chorabunt pueri, ut aliis diebus, in cappis.

⁵ V₃ om.

⁶ V₃ add. Septuagesimæ, quod posset inseri quasi correctio pro septimam.

[Tempus post Epiphaniam]

POST OCTAVAS EPIPHANiarum DOMINI DE BEATA VIRGINE diebus sabbatis usque Purificationem Mariæ horæ servantur modo infrascripto. **In primis vesperis** antiphona:¹ *O admirabile commercium*. Oratio sola. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Apparuit benignitas*. Responsorium: *Confirmatum est cor Virginis*. Hymnus: *A solis ortus*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Maria intacta*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio: *Deus qui salutis*. Suffragium: *Nato Domino* cum oratione.² **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem*. Hymnus: *Corde natus* usque³ finem. Capitulum: *Virgo Verbo concepit*. Versiculus: *Gaude Maria cunctas hæreses interemisti in universo mundo*. Antiphona: *Virgo Dei Genitrix quem totus non capit orbis* et cetera. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Præsta quasumus*. Antiphona: *Natus Salvator*. Alia: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitatorium: *Christus natus est*. Antiphonæ, responsoria, versiculi omnia, ut in libro sunt signata. Lectiones propriæ. Homelia: *Pastores loquebantur ad invicem*. Laudes: *O admirabile* cum sequentibus antiphonis et psalmis. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Corde natus*. Antiphona: *Glorificamus te*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Deus qui salutis*. Suffragium de Nativitate *Nato Domino*, de dominica et alia consueta perficiuntur. **Ad primam et ad alias horas** antiphonæ de laudibus. Conclusio hymnorum: « Enixa est puerpera » usque finem « Gloria tibi ». Responsorium: *Speciosa facta es, Dignare me laudare, Elegit eam Dominus, Gaude Maria Virgo cunctas hæreses*, ut supra. **In missa** officium per totum quære, ut supra, in octava sancti Stephani protomartyris. **In secundis vesperis et in completorio** similiter. **Item:** Hæc præscripta loco *O decus* tenentur de beata Virgine. **Item:** In missa orationes de beata Virgine,⁴ de Nativitate Christi, non plures. Credo non dicitur, sicut in æstate, quando *O decus* fruatur,⁵ quia tunc dicuntur plures orationes in missa, quam de beata Virgine et de Spiritu Sancto; sic similiter hic, quando *Investigabiles* celebratur.

DE SANCTO FELICE MARTYRE per suffragium: *Beatus vir qui suffert*. **In matutinis** omnia, ut in communi⁶ unius martyris. Lectiones propriæ, si habes; alias, ut in communi. Homelia: *Nisi granum frumenti*. Capitulum: *Iustus si morte*. Suffragium de dominica, nil plus. Suffragia æstivalia incipiunt feria secunda Omnis terra in matutinis. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie Lætabundus. Oratio propria, secunda de dominica,

¹ **V**₃ *add.* Et chorabunt quattuor pueri in cappis.

² **V**₃ *add.* Benedicamus, ut in æstate: (notandum)

³ **L** **V**₃ *add.* in

⁴ **V**₃ *add.* et

⁵ *Edd. omnes sic habent. Malim* servatur

⁶ **N**₁ commune

tertia de beata Virgine. Epistola supra. Graduale: *Iuravit Dominus*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Anno hominis* usque Omnis terra. Evangelium: *Nisi granum*. Credo non dicitur. Præfatio de Epiphania, usque dominicam proximam. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphona: *Iucundus homo* cum ceteris antiphonis et psalmis. Capitulum supra. Responsorium: *Desiderium animæ*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica et, cui cras orare intendis, tantum.

DE SANCTO MAURO ABBATE per suffragium antiphona: *Iste homo*. **In matutinis** omnia, ut in communi simplicis confessoris. Lectiones propriæ, si habes, si non, ut in communi. Homelia: *Dixit Simon Petrus*. Capitulum: *Dilectus Deo*. Antiphona ad Benedictus: *Euge serve*. Oratio propria. Suffragium de dominica: *Fili quid fecisti*. Versiculus: *Omnis terra*. Oratio: *Vota quæsumus Domine*. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie Lætambundus. Oratio propria, de dominica, secunda de beata Virgine. Epistola et evangelium supra, in matutinis. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia: *Amavit hunc sanctum*. Prosa: *Anno hominis* usque dominicam Omnis terra. Credo non dicitur. Præfatio de Epiphania usque dominicam proxime venturam. Offertorium: *Veritas mea*. Sanctus de confessore. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce confessor¹ magnus* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Amavit eum Dominus*. Alia, ut in communi. Suffragium de dominica tantum.

IN DOMINICA OMNIS TERRA **in primis vesperis** antiphonæ: *Benedictus Dominus*. Psalmi: ipsum cum ceteris. Capitulum: *Habentes donationes*. Responsorium: *Deus qui sedes*. Hymnus: *Deus creator*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Peccata mea²* Magnificat. Oratio sola, « Per Dominum ». Benedicamus dominicale, ut in æstate. **In completorio**: *Alleluia*. *Cum invocarem*. Hymnus *Te lucis* canitur ad notas hymni *Deus creator*. Conclusio hymnorum in completorio et etiam in aliis horis, scilicet prima, tertia, sexta, nona semper: « Christum rogemus ». Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos Domine*. Antiphona: *Salva nos Domine*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitorium: *Præoccupemus faciem Domini*. Antiphona: *Servite Domino*. Psalmus: *Beatus vir* per totum cum antiphonis. Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Nuptiæ factæ sunt*. Laudes, ut in psalterio: *Indutus est Dominus*. Capitulum supra. Hymnus: *Ecce iam noctis*. Versiculus: *Hæc dies quam fecit Dominus*. Antiphona: *Nuptiæ factæ sunt*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio, Benedicamus, ut in vesperis. **Item**: In³ diebus dominicis nec in primis vesperis, nec in secundis fit aliquid suffragium, nec in matutinis, sed omnia complentur in horis beatæ Virginis; sed feria se-

¹ **L V₃ om.** Communio ... confessor, quod est præcise una linea, duabus, quæ abbrev. confes. finiuntur, invicem subsequentibus in editione **V₂** (quam typographus editionis **L** certe ut exemplar ante oculos habebat).

² *Coni. Edd. nostra*

³ **N₁ Iam**

cunda¹ incipiendo diebusque ferialibus semper fiunt suffragia primo de dominica,² secundo de sanctis Petro et Paulo apostolis, tertio de sancto Adalberto, quarto de omnibus sanctis, quinto pro pace. **Ad primam, tertiam, sextam, nonam**, ut in æstate, per totum, sed capitulum proprium semper. **In missa:** Asperges me dominicale cum versiculo et oratione, ut in libro.³ Officium:⁴ *Omnis terra*. Kyrie eleison, ut in æstate diebus dominicis. Oratio sola. Alia, ut in libro. Credo dicitur omnibus diebus dominicis. Prosa: *Omnes una*⁵ *celebremus*, sed ab ista dominica usque ad Quadragesimam præfatio semper cottidiana, et etiam de sanctis, qui non habent proprias. **In secundis vespers** antiphonæ:⁶ *Sede a dextris* per ordinem. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium: *Quam magnificata sunt*. Hymnus: *Lucis creator optime*. Versiculus: *Dirigatur oratio*. Antiphona: *Quid tibi et mihi est*, vel *Deficiente vino*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum.⁷ Benedicamus Domino, ut in æstate.⁸ **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis*, et canitur ad notas hymni *Lucis creator*, conclusio: *Deo Patri sit gloria*. Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos Domine ut*. Antiphona: *Salva nos*, ut in æstate. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui illuminas*. Benedicamus feriale. **Item:** Quandocumque contigerit, quod nullus dies dominicus mediabit inter octavam Epiphaniæ Domini et dominicam Septuagesimæ, sicuti enim contigerat evenire anno Domini MCCCCLXXVIII,⁹ tunc omnia officia dominicalia debent expleri diebus ferialibus. Responsoria semper de dominica *Omnis terra*,¹⁰ sicuti etiam solemus in æstate dominicas ferialiter recipere. **Item:** Secunda dominica similiter recipiatur, tertia similiter, quarta similiter, quia nullibi habent loca. Protunc etiam habemus quinque tantum pro intervallo, si autem habebunt loca, tunc reliquæ dominicæ recipiantur more infrascripto. **Item:**

IN DOMINICA SECUNDA OMNIS TERRA antiphonæ: *Benedictus Dominus*. Psalmi: ipsum, ut in psalterio. Capitulum: *Nolite esse prudentes*. Responsorium: *Deus qui sedes super*. Hymnus: *Deus creator*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Peccata mea Domine*, ut supra, in prima dominica. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut in æstate. **In completorio** per totum, ut in prima dominica. **In matutinis** omnia, ut in prima

¹ L V₃ add. in falso.

² V₃ add. antiphona de psalterio

³ N₁ add. et cetera.

⁴ V₃ add. In processione responsorium: *Deus qui sedes*. Suffragium ibidem: *Maria intacta*, usque Purificationem, et: *Lapidabant Iudæi Stephanum*.

⁵ N₁ N₂ V₁ V₂ L om.

⁶ N₁ om., *spatio congruenti relicto*.

⁷ V₃ add. Suffragium ad crastinum. (*Marginale insertum videtur*.)

⁸ N₁ add. et cetera.

⁹ N₁ millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, *omnes aliæ edd. numeris reddunt*.

¹⁰ V₃ ... de feria

dominica, præter lectiones proprias. Homelia: *Cum descendisset Iesus de monte*. Antiphona ad Benedictus: *Cum autem descendisset Iesus*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut in primis vespers. **In missa** prius fit processio, si vis. Officium: *Adorate Deum* per totum, ut in libro. Kyrie eleison, ut supra, in prima dominica. Oratio sola. Alia, ut in æstate. Prosa: *Omnes una*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Sede a dextris meis*. Cetera, ut in prima dominica. Antiphona¹ ad Magnificat: *Domine puer meus*. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus infirmitatem nostram*. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis.

IN DOMINICA TERTIA omnia, ut supra, in dominica prima, præter capitulum et orationem. **In matutinis** lectiones propriæ. Homelia: *Ascendente Iesu in naviculam*. Antiphona ad Benedictus: *Ascendente Iesu*. Oratio sola. Benedicamus, ut in æstate. **In secundis vespers** similiter, ut supra. Antiphona ad Magnificat: *Domine salva nos*. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum.

IN DOMINICA QUARTA ET ULTIMA OMNIS TERRA **in primis vespers**, ut supra, in dominica prima. Capitulum: *Induite vos sicut electi Dei*. Responsorium: *Deus qui sedes*. Hymnus: *Deus creator*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Peccata mea Domine*, ut supra, in prima dominica. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus, ut in æstate. **In completorio**, ut in prima dominica, per totum. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, sicut in prima dominica, præter lectiones proprias. Homelia, ut in tertia dominica, videlicet: *Ascendente Iesu in naviculam*. Oratio sola. Benedicamus, ut in primis vespers. Alia² **in omnibus horis**, ut in prima dominica. **In secundis vespers** antiphonæ: *Sede a dextris meis* per ordinem. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium: *Quam magnificata*. Hymnus: *Lucis creator*. Versiculus: *Dirigatur oratio*. Antiphona: *Salva nos*. Suffragium, cui crastina die orare intendis.

MARCELLI PAPÆ **in primis vespers** per suffragium tantum. **In matutinis** per totum, ut in communi unius martyris. Lectiones propriæ, si habes. Homelia: *Nihil operatum*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Alia in communi. Suffragium de dominica aliaque consueta perficiantur ordine suo. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie Lætabundus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola, ut supra. Graduale: *Inveni David servum meum*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Spe mercedis*.³ Evangelium supra. Præfatio cottidiana. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et*

¹ V₃ om.

² L V₃ add. ut

³ V₃ add. Tractus: Desiderium animæ eius.

honore. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Psalmus: *Magnificat*. Suffragium de dominica, si est, et alia consueta. Benedicamus Domino de uno martyre.¹

DE SANCTO SULPICIO CONFESSORE ET PONTIFICE per suffragium. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris et pontificis. Lectiones propriæ, si habes; si non, de communi. Homelia: *Homo quidam peregre*. Capitulum: *Iustus cor suum*. Laudes ibidem. Antiphona ad Benedictus: *Enge serve bone*. Oratio propria. Suffragium de dominica, et alia consueta. **In missa** officium: *Statuit ei*. Kyrie eleison Lætabundus. Oratio diei, secunda de dominica, tertia de beata Virgine, si autem es necessarius, poteris quinque, aut septem² orationes facere iuxta devotionem tuam. Epistola supra. Graduale: *Ecce sacerdos*. Alleluia:³ *Iuravit Dominus*, si autem fuerit in Septuagesima, tunc tractus dicitur *Desiderium animæ eius*. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Beatus servus*, vel *Domine quinque talenta*, et melius. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce sacerdos* cum ceteris. Psalmi de confessoribus. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta; et ad cras de sancto Antonio, si habet locum, per suffragium antiphona: *Iste homo*. Benedicamus de confessore.

DE SANCTO ANTONIO CONFESSORE **in matutinis** invitatorium et⁴ alia tota historia, ut in communi unius confessoris simplicis. Lectiones propriæ, si habes; si non, de communi. Homelia: *Vigilate*. Capitulum: *Dilectus Deo et hominibus*. Alia omnia de simplici confessore. Suffragia perficiuntur ordine suo. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie eleison Lætabundus. Oratio diei, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Domine prævenisti*. Tractus: *Beatus vir*. Offertorium: *Desiderium animæ*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce sacerdos* cum ceteris. Ultima antiphona: *Fidelis servus*. Capitulum supra. Responsorium: *Amavit eum*. Antiphona: *Similabo eum*. Magnificat. Oratio supra. Suffragia fiant de dominica et de aliis consuetis. Benedicamus Domino de confessoribus.

DE SANCTA PRISCA per suffragium **in vesperis**. **In matutinis** invitatorium et alia omnia de una virgine in communi. Lectiones propriæ, si habes, si non, similiter de communi virginum. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Capitulum: *Confitebor tibi Domine*. Alia per totum, ut dixi, in communi. Suffragia fiant de dominica, et alia consueta. **In missa** officium: *Loquebar*. Kyrie eleison Lætabundus. Oratio diei, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola supra. Graduale: *Specie tua*. Al-

¹ N₁ *add.* et cetera.

² N₁ *sepcem*

³ L V₃ *Alia*

⁴ L V₃ *add.* ad

leluia: *Audi filia*, vel, si in Septuagesima, tractus: *Qui seminant*.¹ Prosa: *Virginis veneranda*. Offertorium: *Filia regum*. Communio: *Feci iudicium*. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce prudens virgo*. Capitulum per totum supra. Responsorium: *Specie tua*. Hymnus: *Virginis proles*. Antiphona: *Simile est enim*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta et, cui crastina die orare intendis.

DE SANCTIS MARIO, MARTHA, AUDIFAX ET HABACUC MARTYRUM **in primis vesperis** per suffragium. **In matutinis** aliisque horis omnia de martyribus præter lectiones proprias, si habes; si non, vide ibidem. Homelia: *Cum audieritis*. Capitulum: *Iustorum animæ*. Benedicamus de martyribus. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie Lætabundus. Graduale: *Iustorum animæ*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*, vel tractus: *Qui seminant*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Iustorum animæ*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Suffragia consueta hic idem perficiantur.

DE SANCTIS FABIANO ET SEBASTIANO MARTYRIBUS² **in primis vesperis** antiphona: *Elegit Dominus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Sancti per*. Responsorium: *Zoe uxor Nicostrati*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Antiphona: *Ut vidit beatus Sebastianus*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio de sancto Fabiano *Infirmiorem nostram* et de sancto Sebastiano sub una conclusione, « Per Dominum ». Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** historia propria, ut in libro, per totum. Lectiones propriæ. Homelia: *Descendens Iesus*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Rex gloriose martyrum*. Antiphona ibidem propria. Psalmus: *Benedictus*. Orationes, ut in vesperis. Suffragium de dominica antiphona de psalterio, si est ante Septuagesimam, si autem est post Septuagesimam, tunc antiphona de dominica pro suffragio dicitur de historia, et alia consueta suffragia perficiantur ordine suo. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** officium: *Intret in conspectu*. Kyrie eleison usque Purificationem Mariæ semper Lætabundus, exceptis sollempnibus, seu colendis. Orationes propriæ tantum. Graduale: *Gloriosus Deus*. Tractus: *Qui seminant*, vel Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Offertorium: *Lætamini*. Præfatio cottidiana. Communio: *Multitudo languentium*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de martyribus. Capitulum supra. Responsorium: *Beatus es et bene tibi*³ erit. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Egregie Dei martyr*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio de ambobus, sicut in primis vesperis.⁴ Suffragia fiant de dominica et alia consueta.

¹ N₁ se minat, N₂ V₁ V₂ L seminat

² N₁ N₂ martyrum V₃ add. Item: Si festum sanctorum Fabiani et Sebastiani martyrum venerit feria secunda, tunc fit suffragium tantum, et cetera, alias (*coni.*, *ed.* alios) dicitur semper prima vespera.

³ N₁ om.

⁴ V₃ ... de sancto Sebastiano tantum.

DE SANCTA AGNETE VIRGINE¹ **in primis vesperis** antiphona: *Veni electa*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Confitebor tibi Domine*. Responsorium: *Pulchra facie*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Christi virgo nec terrore*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de virginibus. **In matutinis** invitatorium: *Agnum sponsum*. Historia propria. Lectiones propriæ, si habes, alias de communi. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Iesu corona*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Ecce quod concupivi*.² Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum suffragiis de dominica et aliis consuetis. Benedicamus de virginibus. **Ad horas** antiphonæ³ de laudibus propriis. **In missa** officium: *Me exspectaverunt*. Kyrie Lætambundus. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Graduale: *Diffusa*. Tractus: *Qui seminant*,⁴ si autem ante Septuagesimam, tunc Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Laus sit regi gloria*. Offertorium: *Offerentur manus*.⁵ Epistola et evangelium supra. Præfatio cottidiana. Communio: *Quinque prudentes*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de virginibus. Capitulum supra. Responsorium:⁶ *Pulchra facie*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Beata Agnes in medio*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium de dominica et alia consueta perficiuntur ordine suo et etiam⁷ ad cras, cui orare intendis.

DE SANCTO VINCENTIO MARTYRE⁸ **in primis vesperis** per suffragium in choro, sed extra hoc poteris orare primas vespas, sicuti etiam habemus, ut⁹ plurimum, in libris nostris breviariis. Antiphona: *Iste cognovit*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Responsorium: *Agnosce o Vincenti*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Sacram huius diei*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola, si primæ vespere leguntur. Benedicamus de uno martyre. **In matutinis** historia propria per totum. Lectiones propriæ, si habes, si non, tunc de communi unius martyris. Homelia: *Si quis vult venire*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus de uno martyre: *Martyr Dei qui*. Antiphona propria ad Benedictus. Oratio propria. Suffragium de dominica cum aliis consuetis. Benedicamus de uno martyre. **Item**: De sancta Agnete nullum suffragium fit per octavam, nisi in octava, hoc est in secundo Agnetis. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie Lætambundus. Oratio propria, de dominica et de

¹ **V**₃ *add.* Item: Si festum Agnetis venerit feria secunda, tunc solum fit suffragium de eadem, alias semper dicuntur primæ vespere.

² **L** **V**₃ *concupivit*

³ **V**₂ *antiphona*

⁴ **N**₁ *seminat*

⁵ **N**₁ *maior*

⁶ **L** **V**₃ *Versiculus*

⁷ **V**₃ *add.* in choro de sancto Vincentio ad cras, sicut enim stant in libris breviariorum, et

⁸ **V**₃ *add.* Chorus non canit primas vespas, sed tantum facit suffragium.

⁹ **V**₃ *add.* in

beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Posuisti*. Tractus: *Desiderium animæ*, vel Alleluia: *Lætabitur iustus iuxta cursum temporis*.¹ Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de uno martyre. Capitulum supra. Responsorium: *Gloriosus Dei amicus*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Ecce iam in sublime*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica et de aliis consuetis et de sancta Emerentiana ad cras antiphona: *Veni electa mea*.

DE SANCTA EMERENTIANA **in primis vesperis** per suffragium tantum. **In matutinis** per totum de virginibus in communi. Lectiones similiter. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Laudes: *Ecce prudens*² cum ceteris. Capitulum: *Qui gloriatur in Domino*. Oratio propria. Suffragium de dominica post Septuagesimam iam non de psalterio, sed de historia dicitur antiphona semper, et suffragia perficiantur ordine suo. **Ad horas** antiphonæ de laudibus. Benedicamus de virginibus. **In missa** officium: *Loquebar*. Kyrie Lætabundus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Specie tua*. Tractus: *Qui seminant*,³ vel Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Exsultent filia*. Offertorium: *Offerentur maius*.⁴ Præfatio cottidiana. Communio: *Quinque prudentes*. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce prudens*⁵ *virgo*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Specie tua et*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Simile est enim regnum cælorum sagenæ*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio supra. Suffragium de dominica et alia consueta et ad cras, cui orare intendis.

¹ V₃ *add.* Prosa: Martyris egregii.

² V₂ L V₃ prudentes

³ N₁ seminant

⁴ N₁ maior

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ prudentes

[Septuagesima]

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ **in primis vespere** loco antiphonæ *Benedictus* leguntur tria *Alleluia alleluia alleluia* ad omnes psalmos. Capitulum: *Nescitis quod hi qui in stadio currunt*. Responsorium: *Formavit igitur*. Hymnus: *Dies absoluti*. Versiculus: *Vespertina oratio*.¹ Antiphona: *Plantaverat autem Dominus*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Domino canitur, seu legitur cum quinque « Alleluia alleluia alleluia alleluia alleluia ». ² **In completorio**: « Converte nos. Deus in adiutorium. Gloria Patri »; iam non dicitur « Alleluia », sed loco eius dicitur « Laus tibi Domine ». ³ Psalmus: *Cum invocarem* cum ceteris, ut supra. Hymnus: *Te lucis*, et canitur ad notas hymni *Deus creator*. Conclusio ad omnes horas: « Christum rogemus ». **In matutinis** invitatorium: *Adoremus Dominum*. Antiphona ad primum nocturnum: *Ite et vos in vineam meam*. Psalmi: *Beatus vir qui non usque Conserva*. **Ad secundum nocturnum** antiphona: *Quid hic statis*. Psalmi: *Conserva me usque Cæli enarrant*. **Ad tertium nocturnum** antiphona: *Voca operarios*. Psalmi: *Cæli enarrant*. Versiculi, ut in æstate. Lectiones de Genesi: *In principio creavit Deus*. Historia tota, ut in libro. Homelia: *Simile est regnum calorum homini patrifamilias*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes propriæ. Psalmi: *Miserere mei Deus*. **Item**: Pro psalmo *Dominus regnavit* abhinc usque Pascha semper legitur *Confitemini*, ut in magna prima. Alia vide in loco. Antiphona ad *Benedictus*: *Simile est regnum calorum*. Oratio sola abhinc usque dominicam Ramispalmarum diebus dominicis, sed diebus ferialibus et aliis, exceptis sollempnitatibus, semper dicuntur suffragia. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*, et canitur ad notas hymni *Deus creator*, et hoc diebus dominicis usque dominicam *Invocavit me*. Conclusio hymnorum ad omnes horas: « Christum rogemus et Patrem ». Antiphona: *Hi novissimi*. Psalmi: *Deus Deus meus respice*, et, ut dixi, in loco *Confitemini* legitur psalmus *Dominus regnavit decorem*. Capitulum: *Regi autem sæculorum*. **Ad tertiam, sextam, nonam** antiphonæ dicuntur, quæ fuerunt ad nocturnos. **In missa**

¹ V₃ ... Versiculus: *Vespertina*. Oratio (*falso interpunctum*).

² V₃ *add.* Item: Post dominicam Septuagesimæ feria secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, quando feria tenet[ur] (*adi.*), tunc in secundis vespere antiphonæ de proprio illius diei. Capitulum: *Nescitis [quod] (adi.) hi qui, vel aliud, secundum exigentiam dominicæ*. Hymnus illius diei. Responsorium non dicitur. Versiculus: *Dirigatur*. Antiphona de dominica. Suffragia consueta perficiantur ordine suo. Benedicamus Domino, ut ibi. (*Deest spatium notationi aptum.*) In completorio: *Laus tibi Domine*. † Sanctorum primi. † (*Forte pro Sæculorum primi [scilicet toni], ut suggerit Dobszay.*) Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis* ante terminum, ut ibi: (notandum) Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos*. Antiphona: *Salva nos*, ut ibi: (notandum) Psalmus: *Nunc dimittis*. Benedicamus Domino, ut in vespere.

³ V₃ *add.* † Sanctorum primi: † (notandum)

officium:¹ *Circumdederunt me* per totum, ut in libro. Kyrie, sicut in Adventu. Oratio sola.² Præfatio cottidiana. Sanctus, sicut in Adventu. Similiter loco *Ite missa est* dicitur *Benedicamus Domino*, ut ibi: (notandum)³ **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sede a dextris meis* per ordinem. Capitulum: *Nescitis quod hi qui*. Responsorium: *Ecce Adam*. Hymnus: *Lucis creator*. Versiculus: *Dirigatur Domine*. Antiphona: *Dixit paterfamilias*. Psalmus:⁴ *Magnificat*. Oratio supra. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum. *Benedicamus*, ut supra, in missa. **Item:** Antiphona ad *Benedictus*

DIEBUS FERALIBUS semper dicitur de historia occurrenti, seu præsentis dominicæ, et non antiphonæ feriales de psalterio, sicut æstate consuetum est, et cetera.⁵ **Item:** Quando feriam servamus usque Quadragesimam, tunc capitula dicuntur de dominica, et non de psalterio, sicut in æstate, quia istæ⁶ sunt feriæ sollemnes, et antiphona ad *Benedictus* semper de dominica. Alia, scilicet invitatorium, antiphonæ, versiculi de psalterio, responsoria de dominica. Suffragia consueta perficiuntur.

DE CONVERSIONE SANCTI PAULI APOSTOLI **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus super* cum ceteris. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Saulus adhuc spirans*. Responsorium: *Magnus sanctus Paulus*. Hymnus: *Doctor egregie*, « Sit Trinitati », solum illi duo versus. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *O gloriosum lumen*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio: *Deus qui universum mundum* et sancti Præiecti martyris sub una conclusione. Suffragium de sancto Petro apostolo. Antiphona: *Solve iubente*. Versiculus: *Constitues eos principes*. Oratio: *Deus qui beato Petro collatis clavibus*, « Per Dominum ». *Benedicamus* de apostolis. **Completorium**, ut supra.⁷ **In matutinis** historia tota propria, videlicet: *Saulus*⁸ *adhuc*, ut in libro. Lectiones propriæ. Homelia: *Homo quidam erat dives qui habebat villicum* in dominica nona æstatis. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Doctor egregie*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *Annuntiaverunt*⁹ *opera Dei*. Antiphona propria ad *Benedictus*. Oratio similiter et oratio Præiecti martyris. Suffragium de sancto Petro. Antiphona: *Solve*

¹ **V₃** *add.* Ad processionem *Asperges me*. Responsorium: *Formavit igitur*. Alia, ut in diebus dominicis. Suffragia ibidem: *Maria intacta*, vel: *Sancta Dei Genitrix*, iuxta exigentiam temporis (*coni., ed. ipsius*), *Lapidabant Iudæi Stephanum*. In redeundo canitur hymnus *Deus creator*. Finito hymno, dicitur versiculus. Oratio consueta, et cetera.

² **V₃** *add.* *Credo* dicitur.

³ **N₂ V₁ V₂ L** *om.* **V₃** *add.* *Benedicamus Domino* (notandum)

⁴ **V₂ L V₃** *om.*

⁵ **V₃** *add.* Nota bene, quod a dominica usque octavam Paschæ non legimus de sancto Adalberto feriis quintis, sicut in æstate consuetum est, nec *O decus* signatur. Hoc habes de consuetudine ecclesiæ Strigoniensis.

⁶ **N₂ V₁ V₂** isti

⁷ **L V₃** *om.* ut supra

⁸ **L V₃** *Paulus*

⁹ **V₃** *Annuntiaverunt*

iubente, ut in vesperis. Benedicamus de apostolis. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriæ. **In missa** officium: *Scio cui credidi*. Kyrie de apostolis. Oratio sancti Pauli et sancti Præiecti. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Qui operatus est Petro*. Tractus: *Beatus vir*, vel, si ante Septuagesimam, tunc Alleluia proprium dicitur. Prosa: *Sonent plausus*. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio apostolorum. Sanctus Iacet granum.¹ Communio: *Vos qui secuti*. **In secundis vesperis** antiphonæ² de laudibus propriis. Capitulum supra. Responsorium: *Celebremus conversionem*. Hymnus, ut in primis vesperis. Versiculus:³ *In omnem terram*. Antiphona: *Hodie electorum caput omnium*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio una tantum de sancto Paulo, ut supra, et non iam de sancto Petro et Præiecto. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum. Benedicamus de apostolis.

DE SANCTO IULIANO EPISCOPO ET CONFESSORE **in vesperis** per suffragium antiphona: *Iste homo*. **In matutinis** invitorium: *Regem confessorum Dominum*. Historia tota, ut in communi unius confessoris et pontificis. Lectiones propriæ, si habes, si non, in communi. Homelia: *Homo quidam peregre*. Laudes de confessoribus. Capitulum: *Omnis pontifex*. Hymnus: *Ad sacrum*. Versiculus: *Os iusti*. Antiphona ad Benedictus ibidem. Oratio propria cum suffragiis consuetis. Benedicamus de confessoribus. **In missa** officium: *Statuit*. Kyrie Lætabundus. Oratio supra, secunda de dominica, tertia de beata Virgine; si autem vis, poteris facere quinque, aut septem collectas iuxta devotionem tuam, sed in choro non facimus, nisi in Nativitate et in octava Nativitatis Christi. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Inveni David*. Tractus: *Beatus vir*, sed, si est ante Septuagesimam, tunc dicitur Alleluia *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Veritas*. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce confessor magnus* cum ceteris. Psalmi de confessoribus. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium de dominica et de aliis consuetis et⁴ ad cras suffragium de sancta Agnete. Antiphona: *Stans beata Agnes*. Oratio in secundo Agnetis. Benedicamus de confessoribus. **Item:**

SECUNDO AGNETIS **in matutinis** ad duos nocturnos de virginibus in communi. Lectiones propriæ, sed ad homeliam antiphonæ et responsoria, ut in die. Laudes similiter. Homelia et capitulum et alia, ut supra, in die. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** per totum, sicut in die. **In secundis vesperis** antiphona: *Ingressa Agnes turpitudinis locum* cum ceteris. Psalmi de una virgine. Capitulum supra. Responsorium: *Pulchra facie*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Stans be-*

¹ V₃ ... Sanctus Angelicum.

² V₂ om.

³ L V₃ om.

⁴ L V₃ om.

ata Agnes. Magnificat. Oratio octavæ cum suffragiis consuetis et cras, cui orare intendis. Benedicamus de virginibus.

DOMINICA IN SEXAGESIMA **in primis vesperis** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: ipsum cum ceteris. Capitulum: *Libenter suffertis*. Responsorium: *Benedicens ergo Deus Noe ait*. Hymnus: *Dies absoluti*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Loquens ergo Dominus ad Noe*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio: *Deus qui conspicias sola*. Benedicamus, ut supra, in secundis vesperis Septuagesimæ. **In matutinis** historia propria per totum, ut in libro. Lectiones propriæ. Homelia: *Cum turba plurima*. Laudes, ut in præcedenti dominica, videlicet: *Miserere mei* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ecce iam noctis*. Versiculus: *Dominus regnavit exsultet terra*. Antiphona: *Cum turba plurima*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus, ut supra, in vesperis. **Ad primam** hymnus canitur, sicut *Deus creator*. Antiphona: *Semen cecidit in terram bonam*. Psalmi, ut in dominica Septuagesimæ, sub hac sola antiphona. **Ad horas alias** antiphonæ nocturnales. **In missa** officium: *Exsurge quare obdormis* per totum. Kyrie, ut supra. Oratio sola. Sanctus, præfatio similiter, ut supra. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sede a dextris meis*. Psalmi: *Dixit* cum ceteris. Capitulum supra. Responsorium: *Benedicens ergo*.¹ Hymnus: *Lucis creator*. Versiculus: *Dirigatur Domine*. Antiphona: *Exiit qui seminat*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio supra. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum, vel, si canitur, seu legitur prima vespera de aliquo, tunc omnia suffragia hic perficiuntur.

¹ V₃ *add.* vel: Volens Noe.

[Festa Februarii]

DE SANCTA BRIGIDA VIRGINE omnia, ut in communi virginum, si habuerit locum.¹ Capitulum: *Qui gloriatur*. Homelia: *Simile est regnum caelorum decem virginibus*. **In missa** officium: *Dilexisti*. Kyrie eleison de virginibus. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola supra. Graduale: *Dilexisti iustitiam*. Alleluia: *Audi filia*, vel tractus: *Audi filia* similiter. Evangelium supra. Offertorium: *Offerentur*. Communio: *Diffusa est gratia*. **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce prudens virgo* cum sequentibus psalmis et antiphonis et cum suffragiis consuetis.

IN FESTO PURIFICATIONIS VIRGINIS MARIE **in primis vesperis** antiphona: *O admirabile commercium* cum ceteris. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Hæc dicit Dominus ecce ego mitto*. Responsorium: *Gaude Maria*. Hymnus: *Quod chorus*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Senex puerum portabat*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de beata Virgine, ut in æstate, et non *Puer natus*, nisi in secundis vesperis. **In completorio**:² « Laus tibi Domine ». Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *Et placebit Domino*. Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona: *Virgo Verbo concepit*.³ Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Deus qui illuminas*.⁴ Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **In matutinis** historia tota, ut in libro. Lectiones propriæ. Homelia: *Postquam impleti sunt*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Quem terra*, « O gloriosa Domina ». Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona: *Cum inducerent puerum*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. *Benedicamus*, ut supra. **Ad horas** antiphonæ de laudibus. Hymni canuntur ad notas *Quem terra*. Capitulum ad primam, ut supra, in completorio. Responsorium: *Iesu Christe, Qui natus es de Virgine*. Versiculus: *Gaude Maria*. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Domine sancte Pater omnipotens*. Preces: *Exsultabunt sancti*. **Ad tertiam** responsum: *Speciosa facta es*. **Ad sextam**: *Dignare me laudare*. **Ad nonam**: *Elegit eam Dominus*. Versiculus: *Gaude Maria*, et idem erunt versiculi in matutinis. **In missa** prius dicitur *Asperges me* cum versiculo et oratione, et consecrantur candelæ.⁵ Introitus: *Suscepimus Deus per ordinem*, ut in libro. Kyrie de beata Virgine, ut in æstate. Epistola et evangelium supra. Præfatio: *Quia per incarnati*, sed « Communicantes » non dicitur. **In**

¹ V₃ om. omnia ... locum, add. autem pro eo Item: De sancta Brigida horæ tenent[ur] (*adi.*), quando locum habuerit. Omnia, ut commune virginum.

² V₃ add. Alleluia ante Septuagesimam, in Septuagesima

³ N₁ concedit (*forte littera p sub- et reversa*).

⁴ V₃ add. Suffragium ad aram (*coni., ed. horam*) beatæ Virginis: Sancta Dei Genitrix.

⁵ V₃ add. *Asperges me*. Versiculus: *Ostende nobis*, sicut alias consuetum est. Ad processionem responsum: *Gaude Maria*. In loco destinato per pontifice[m] (*adi.*) dicitur versiculus: *Post partum Virgo*. Oratio: *Famulorum tuorum*.

secundis vesperis antiphonæ: *Tecum principium* per ordinem, ut in die Nativitatis Domini. Capitulum¹ supra: *Ecce ego mitto*. Responsorium: *Verbum caro*. Hymnus: *A solis* cum sua nota. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Hodie beata Virgo Maria puerum Iesum*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium de sancto Blasio tantum. Antiphona: *Beatus vir qui suffert*. Versiculus: *Gloria et honore*. Oratio propria. Loco Benedicamus canitur *Puer natus* semper, etiam si veniet² in Septuagesimam, sed Alleluia pro tunc omittitur. Deo dicamus gratias de beata Virgine, ut in primis vesperis. **In completorio**: « Laus tibi Domine » et cetera.³ Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Corde natus*. Capitulum: *Populus gentium*. Versiculus: *Verbum caro*. Antiphona: *Virgo Verbo concepit*, ut supra. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus, ut supra.

DE SANCTO BLASIO MARTYRE **in matutinis** tota historia de uno martyre. Lektionen propriæ. Homelia: *Nihil opertum*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Alia omnia de uno martyre cum suffragiis consuetis. **Item**: Horæ beatæ Virginis per⁴ æstatem solitæ inchoantur semper in die sancti Blasii martyris in matutinis. **In missa** officium: *Latabitur iustus*. Kyrie de uno martyre, iam enim exspiravit Kyrie Lætabundus. Graduale: *Posuisti Domine*. Epistola et evangelium supra. *Vel*⁵ tractus: *Desiderium anima*. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana. Communio: *Qui vult venire*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore coronasti*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium de dominica cum aliis consuetis et ad cras, cui orare intendis.

DE SANCTA AGATHA⁶ per suffragium, aut, si feria prius tenebatur, tunc **in primis vesperis** antiphona: *Veni electa mea*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Domine Deus meus*. Responsorium: *Gaudeamus omnes*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Mentem sanctam*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de virginibus. **In missa** officium: *Gaudeamus*. Kyrie de virginibus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Adiuvaabit eam*. Tractus: *Qui seminant*.⁷ Offertorium: *Offerentur*. Communio: *Qui me dignatus est*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Alia omnia, ut in libro cum suffragiis consuetis.

DE SANCTA DOROTHEA VIRGINE ET MARTYRE **in primis vesperis** antiphona: *Ave gemma virtuosa* cum ceteris. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Confitebor tibi Domine*.

¹ L V₃ capitur

² L V₃ venerit

³ V₃ om. Laus ... cetera

⁴ V₂ L V₃ om.

⁵ Del.

⁶ V₃ Agnatha

⁷ N₁ L V₃ seminat

Responsorium: *O flos virginitatis*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *O castitate phalerata*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Laudes propriæ. Hymnus: *Iesu corona virginum*. Antiphona ad Benedictus propria. Benedicamus Cunctipotens. **Ad horas** antiphonæ de laudibus propriis. **In missa** pueri parebunt in crinilibus. Officium: *Gaudeamus omnes*. Kyrie Cunctipotens iuxta temporis cursum. Epistola: *Confitebor tibi*. Graduale: *Diffusa est*.¹ Tractus: *Qui seminant*.² Evangelium supra. Offertorium: *Offerentur maius*.³ Præfatio cottidiana. Communio: *Quinque prudentes*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Contristatus est præfectus*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona propria. Magnificat. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum. Benedicamus de virginibus.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ antiphonæ: *Benedictus* cum sequentibus. Capitulum: *Si linguis hominum*. Responsorium: *Revertenti*⁴ *Abraham*. Hymnus: *Dies absoluti*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Dum staret Abraham ad radicem Mambre*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. **In matutinis** invitatorium proprium. Historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Assumpsit Iesus duodecim discipulos*. Laudes: *Secundum multitudinem*,⁵ ut in libro. Antiphona ad Benedictus propria. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. **Ad horas** hymni canuntur, sicut *Deus creator*, et antiphonæ nocturnales secundum ordinem. **In missa** introitus: *Esto mihi in Deum protectorem*. Kyrie, ut in Adventu. Oratio sola. Sanctus similiter, ut in Adventu. Præfatio cottidiana. Loco *Ite missa est* dicitur Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **In secundis vesperis** antiphona: *Sede a dextris meis* cum ceteris. Capitulum: *Si linguis hominum*. Responsorium: *Revertenti Abraham*. Hymnus: *Lucis creator*. Versiculus: *Dirigatur Domine*. Antiphona propria. Oratio sola, sed si de⁶ aliquo sancto fiunt primæ vesperæ, tunc suffragia consueta complentur in istis secundis vesperis.

DE SANCTA APOLLONIA capitulum: *Domine Deus meus*. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Alia omnia de virginibus.

DE SANCTA SCHOLASTICA per suffragium. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi de virginibus. Lectiones propriæ, si habes; si non, similiter de communi. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Capitulum: *De virginibus præceptum non habeo*. Antiphona ad Benedictus ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium:

¹ V₃ *add.* vel: *Specie tua*.

² N₁ *seminat*

³ N₁ *maior*

⁴ N₂ V₁ V₂ *Revertente* L V₃ *Reverente*

⁵ N₁ *multitudinem*

⁶ L V₃ *om.*

Dilexisti iustitiam. Kyrie eleison de virginibus. Orationes iuxta temporis cursum. Epistola supra. Graduale: *Specie tua*, vel *Diffusa*. Tractus: *Audi filia*. Offertorium: *Offerentur maius*.¹ Communio: *Diffusa est gratia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce prudentes virgines* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Specie tua*. Hymnus supra. Antiphona: *Simile est regnum calorum*. Magnificat. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

DE SANCTO VALENTINO MARTYRE² antiphona: *Iste cognovit*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Responsorium: *Desiderium animæ*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Beatus vir qui suffert*. Magnificat. Oratio propria sola. Benedicamus de uno martyre. **In matutinis** historia tota de communi unius martyris. Lectiones propriæ, si habes. Homelia: *Si quis vult venire*. Laudes de uno martyre. Alia omnia similiter. **In missa** officium: *In virtute tua*. Kyrie de uno martyre. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Posuisti Domine*. Tractus: *Desiderium animæ*. Offertorium: *In virtute tua*. Communio: *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Desiderium animæ* minus, vel *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica cum aliis consuetis.

DE SANCTA IULIANA per totum de virginibus. Capitulum: *Sapientia vincit malitiam*. Homelia: *Simile est regnum calorum decem virginibus*. Antiphona ad Benedictus similiter in communi cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Loquebar* per ordinem. **In secundis vesperis** similiter de virginibus cum suffragiis consuetis.

IN CATHEDRA SANCTI PETRI APOSTOLI **in primis vesperis** antiphona: *Solve iubente Deo*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Petrus apostolus Iesu Christi electis advenis* et cetera. Responsorium: *Tu es pastor ovium*. Hymnus: *Iam bone pastor*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *Tu es Petrus*. Antiphona: *Simon Bariona*. Magnificat. Oratio: *Deus qui beato Petro collatis clavibus*. Suffragium de sancto Paulo. Antiphona: *Sancte Paule prædicator*, require in laudibus Petri et Pauli apostolorum. Versiculus: *Ora pro nobis beate Paule apostole*. Oratio: *Deus qui multitudinem gentium* et cetera. *Commemorationem colimus*, « Per Dominum nostrum ». Benedicamus de apostolis. **Item:** Si in Quadragesima venerit, tunc statim antiphona de feria iungatur una cum oratione et precibus. Antiphona super populum: *Vivo ego dicit Dominus*, et oratio similiter. Benedicamus feriale. Mox sequuntur septem psalmi usque *Domine exaudi* inclusive et cetera. **In matutinis** invitorium: *Pastori summo iubilemus corde iucundo*.³ Historiam totam propriam require, ut in æstate. Lectiones propriæ de Cathedra. Homelia: *Venit Iesus in partes Cæsareæ*. Laudes: *Petre amas me* per totum cum sequentibus. Capitulum supra. Hymnus similiter, ut in vesperis. Antipho-

¹ N₁ maior

² V₃ add. De sancto Valentino martyre per suffragium tantum.

³ N₁ add. et cetera.

na ad Benedictus propria. Oratio, ut in vesperis. Suffragium de sancto Paulo similiter una cum oratione.¹ Benedicamus de apostolis.² **Ad horas** antiphonæ de laudibus. **In missa** officium: *Statuit*. Kyrie³ de apostolis. Orationes, ut supra, sub una conclusione. Epistola et evangelium, ut supra. Credo dicitur. Offertorium: *Inveni David*. Præfatio de apostolis. Sanctus Angelicus. Communio: *Tu es Petrus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per ordinem, ut in communi apostolorum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Petre amas*. Hymnus: *Iam bone pastor*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *Tu es Petrus*. Antiphona: *Quodcumque ligaveris*. Magnificat. Oratio: *Deus qui beato Petro*, nihil iam de sancto Paulo. Benedicamus de apostolis. Antiphona de feria, si est Quadragesima.

IN VIGILIA SANCTI⁴ MATTHIÆ APOSTOLI, si est Quadragesima, tunc vigilia tenetur per totum ferialiter, ut in vigilia unius apostoli. Capitulum: *Benedictus Deus Pater Domini nostri Iesu Christi qui benedixit nos*.⁵ Homelia: *Hæc mando vobis*.⁶ Responsorialia de præcedenti dominica,⁷ si autem venerit in Quadragesima, tunc feria tenebitur more suo, et concluditur homelia vigiliæ pro tertia lectione. Oratio *Concede quæsumus* iungatur in medio.⁸

[IN DIE SANCTO]⁹ **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus* per ordinem. Psalmi:¹⁰ omnia *Laudate*. Capitulum: *Exsurgens Petrus in medio fratrum dixit*. Responsorium: *Ecce vere Israelita*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Ecce ego mitto vos*. Magnificat. Oratio: *Deus qui beatum Matthiam*. Suffragium: *A progenie in progenies* de sancto Gerardo, require ante festum Cosmæ et Damiani.¹¹ Benedicamus de apostolis. Tunc antiphona de feria, si est in Quadragesima, ut supra. **In matutinis** invitorium et tota historia de communi apostolorum. Lectiones propriæ. Homelia: *Confitebor tibi Domine creator cæli et terræ*. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Vos sæcli*. Antiphona ibidem. Orationes, ut in vesperis. Benedicamus de apostolis. **Ad horas** anti-

¹ V₃ *add.* Nil plus, alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis.

² V₃ *add.* Sequitur antiphona de feria cum precibus et super populum, et cetera.

³ N₁ *responsorium (abbrev. R)*

⁴ N₂ V₁ V₂ L V₃ beati

⁵ N₁ *add.* et cetera.

⁶ V₃ *add.* Et ad Benedictus dicitur antiphona de dominica, et non de psalterio, sicut in æstate.

⁷ V₃ *add.* Nota: In missa feriæ orationes dicuntur: prima feriæ cum *Flectamus genua*, secunda *A cunctis*, tertia oratio vigiliæ, quarta contra paganos, vel pro defunctis, quinta *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*, et cetera, alia, ut alias gestum est.

⁸ N₁ *add.* et cetera.

⁹ *Adi.*

¹⁰ N₁ *Palmi*

¹¹ V₃ *om.* require ... Damiani

phonæ,¹ similiter conclusio in matutinis, ut supra, in Cathedra Petri; et hoc, si venerit in Quadragesima. **In missa** officium: *Mibi autem nimis*. Kyrie apostolorum. Graduale: *Nimis honorati*. Tractus: *Beatus vir*. Evangelium, ut supra. Credo dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio apostolorum. Communio: *Vos qui secuti estis*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per ordinem. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus, ut supra.² Antiphona: *Beati eritis*. Magnificat. Oratio, ut supra, et iam de sancto Gerardo non³ dicitur. **Item:** Quandocumque festum sancti Matthiæ apostoli contingit evenire feria quarta in Capite ieiunii, et vigilia eiusdem tenetur feria tertia Carnis privii, et tunc feria tertia in secundis vespers psalmi dicuntur de psalterio una cum antiphonis. Capitulum: *Si linguis*. Responsorium non dicitur. Hymnus de psalterio illius diei. Versiculus: *Dirigatur Domine*. Antiphona: *Iter faciens*. Magnificat. Oratio de dominica cum aliis suffragiis consuetis. Festum autem eiusdem Matthiæ apostoli sancti transponitur ad feriam quintam proximam.

DE SANCTO GERARDO MARTYRE antiphona:⁴ *Iste cognovit*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Responsorium: *Desiderium animæ*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *A progenie*, ut supra. Magnificat. Alia de uno martyre. Homelia: *Nisi granum frumenti*. **Missæ** et alia, ut in alio festo eiusdem ante Cosmæ et Damiani.

¹ V₃ antiphona

² L V₃ om. Responsorium ... supra, quod est præcise una linea, duabus, quæ formula ut supra finiuntur, invicem subsequentibus, in editione V₂ (quæ, ut supra meminimus, exemplar editionis L fuit).

³ L V₃ om.

⁴ V₃ add. Semper prima vespera dicitur, quandocumque veniat.

[Festa Martii]

LEONIS PAPÆ antiphona: *Sancte Leo confessor Domini* et cetera. Psalmi: omnia *Laudate*. Alia omnia, ut in communi de uno confessore¹ et pontifice. Si autem secundæ vespere canuntur de dominica, tunc per² suffragium tantum. **In matutinis** historia tota de uno confessore et pontifice in communi. Lectiones similiter. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua*. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Alia omnia, ut ibi.³ **In missa** officium: *Sacerdotes Dei*. Kyrie de confessoribus. Epistola et evangelium supra. Orationes: una propria, secunda: *Fidelium Deus*, si vis, tertia⁴ de beata Virgine: *Concede nos famulos*.⁵ Graduale: *Iuravit Dominus*. Tractus: *Beatus vir*. Offertorium: *Inveni David*. Præfatio cottidiana. Sanctus de confessoribus. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vespere** antiphonæ: *Ecce sacerdos magnus* cum sequentibus. Quinta antiphona: *Statuit illi*. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio supra. Benedicamus de confessoribus. Sequitur antiphona ferialis una cum precibus et oratione. Super populum antiphona: *Vivo ego*. Versiculus: *Peccavimus cum patribus*. Oratio, ut supra.

DE SANCTO THOMA DE AQUINO antiphona:⁶ *Sancte Thoma confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Optavi et datus est*. Responsorium: *Iustum deduxit* per totum de simplici confessore. Oratio propria. Benedicamus de confessoribus. **In matutinis** similiter omnia de simplici confessore. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Alia, ut supra. **In missa** officium: *In medio ecclesiæ*. Kyrie eleison de confessoribus. Oratio propria, secunda: *Fidelium Deus*, si vis, tertia⁷ de beata Virgine.⁸ Graduale: *Os iusti*. Tractus: *Beatus vir*. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Sanctus de confessoribus. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vespere** antiphonæ: *Ecce confessor magnus* cum ceteris. Ultima antiphona: *Fidelis servus*. Capitulum supra. Responsorium: *Amavit eum*, vel *Vos estis sal terræ*. Antiphona: *Similabo eum*. Magnificat. Oratio propria. Benedicamus de confessoribus. Antiphona ferialis cum precibus et super populum et cetera. **Item:** De

¹ **L V₃ om.** Psalmi ... confessore, *falso commutando verba, et proseguendo non a confessor, quæ supra legitur, sed a confessore una linea infra.*

² **N₁ add.** per (*duplicando*).

³ **N₁ add.** et cetera.

⁴ **V₃ om.** Fidelium ... tertia

⁵ **V₃ add.** tertia pro pace, vel contra paganos

⁶ **N₁ om.** -no antiphona, *spatio congruenti relicto.*

⁷ **V₃ om.** Fidelium ... tertia

⁸ **V₃ add.** tertia pro pace

sanctis per totam Quadragesimam¹ semper dicitur præfatio cottidiana, seu communis, et non *Qui corporali ieiunio vitia*.²

DE SANCTO GREGORIO PAPA ET CONFESSORE **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Gregori confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua*. Responsorium: *O vere felicem*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Gloriosa sanctissimi sollemnia*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. Antiphona ferialis cum precibus et oratione super populum. **In matutinis** per³ totum de historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Alia omnia, ut in libro cum antiphona feriali et precibus et super populum. **Nota**, quod post homeliam sancti Gregorii papæ, sive aliorum in Quadragesima festa celebrantium semper legitur homelia ferialis sub conclusione ultimi responsorii cum psalmis pænitentia libus. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei benedicite*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio sola.⁴ Epistola et evangelium supra. Graduale: *Iuravit Dominus*. Tractus: *Beatus vir*. Credo non⁵ dicitur. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ⁶ de laudibus propriis. Psalmi de confessoribus. Capitulum supra. Responsorium: *O pastor apostolice*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona propria ad Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de confessoribus. Antiphona ferialis et super populum.

DE SANCTO HILARIO CONFESSORE, cuius festum mandavit Ioannes Flans archiepiscopus Strigoniensis celebrari XIII die mensis Martii, antiphona: *Sancte Hilari⁷ confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Iste homo*. Magnificat. Oratio sola, alia, ut supra. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris et pontificis. Lectiones similiter de communi. Homelia: *Homo quidam peregre*. **In missa** officium: *Statuit ei*. Kyrie eleison de confessoribus. Oratio propria, secunda: *Fidelium Deus*, si vis,⁸ tertia⁹ de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Inveni David*. Tractus: *Beatus vir*. Offertorium: *Veritas mea et*. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ:¹⁰ *Ecce sacerdos magnus*.

¹ V₁ V₂ Sexagesimam (numeris X et L commutatis)

² N₁ add. et cetera.

³ L qui (abbrev. q superpunctuatum, forte p reversum) V₃ abbreviationem pro per (litteram p subtus linea horizontali tractam) revertit.

⁴ L V₃ om.

⁵ V₃ om.

⁶ L V₃ om.

⁷ N₁ N₂ Hilarie

⁸ V₃ om. Fidelium ... vis

⁹ V₃ add. pro pace, quarta contra paganos

¹⁰ V₂ L V₃ antiphona

Psalmi: *Dixit Dominus* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona ferialis cum precibus et super populum.

DE SANCTO BERNARDO ABBATE ET DOCTORE, cuius festum instituit celebrari prædictus Ioannes archiepiscopus XVII die mensis Martii, **in primis igitur vesperis** antiphona: *Sancte Bernarde confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Testificor coram Deo*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Iste homo*. Magnificat. Benedicamus de confessoribus. Antiphona ferialis. Oratio eiusdem et super populum: *Vivo ego*. Versiculus: *Peccavimus*. Oratio eiusdem. Benedicamus feriale. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris et pontificis. Lectiones similiter de communi. Homelia: *Vigilate*. Capitulum supra. Hymnus: *Ad sacrum cuius*. Antiphona: *Euge serve*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Benedicamus de confessoribus. Antiphona ferialis cum precibus, ut moris est, finiantur. Benedicamus feriale.¹ Pro fidelibus quinque psalmi pænitentiales finiantur, ut supra. **Ad primam** antiphona de laudibus. Capitulum: *Frange esurienti*. Responsorium: *Christe Fili Dei vivi, Qui sacraisti hoc ieiunium*. Versiculus: *Scuto circumdabit*.² Oratio: *Domine sancte Pater* et cetera. **Item:** Quando de sanctis agitur in Quadragesima, tunc, si sunt tanti presbyteri, missa ferialis semper debet perfici more suo. Kyrie eleison, ut in Capite ieiunii. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie de confessoribus. Oratio propria, secunda contra paganos, si vis,³ tertia de beata Virgine. Epistola: *Testificor coram Deo*. Graduale: *Domine pravenisti*. Tractus: *Beatus vir*. Evangelium: *Vigilate*. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce confessor magnus* cum reliquis. Capitulum supra. Responsorium: *Sint lumbi vestri*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *Similabo eum*. Magnificat. Oratio supra. Benedicamus de confessoribus. Antiphona de feria cum precibus et super populum. Pro fidelibus psalmi *De profundis* et *Domine exaudi* ultimum.

DE SANCTO BENEDICTO ABBATE **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Benedicte confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dilectus Deo*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *Iste homo*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de confessoribus, quando autem contingit venire feria secunda, tunc fit suffragium tantum de ipso. **In matutinis** invitatorium et alia omnia in communi simplicis confessoris. Lectiones propriae. Homelia: *Respondens Simon Petrus dixit ad Iesum*, vide in communi. Capitulum supra. Alia per totum, ut ibi, sed tamen post homeliam sancti Benedicti iungatur homelia ferialis semper, ut supra notatum est. **Notandum est:** In die sancti Gregorii papæ oratio sola. Benedicamus de confessori-

¹ V₁ V₂ L V₃ ferialis

² N₁ circndabit (*littera u subversa*)

³ V₃ *add.* vel pro pace

bus. Antiphona ferialis cum precibus dicuntur, ut moris est. Psalmi pœnitentiales quinque leguntur, sed *De profundis* et *Domine exaudi* reservantur pro vesperis. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie eleison de confessoribus. Oratio propria, secunda de beata Virgine, tertia pro pace, aut contra paganos, aut contra aliam quamcumque necessitatem, nisi ultimo pro defunctis non fiat memoria; sed tamen in medio, vel in pœnultimo bene potest fieri. Graduale: *Domine prœvenisti*. Tractus: *Beatus vir qui*. Offertorium: *Posuisti Domine*. Communio: *Fidelis servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce confessor magnus*. Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Credidi, In convertendo*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Amavit eum*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Similabo eum*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de confessoribus. Antiphona de feria cum precibus, ut supra. Psalmus: *Miserere mei*. Oratio diei. Antiphona super populum: *Vivo ego*. Versiculus: *Peccavimus*. Oratio, ut supra. Psalmi pro fidelibus defunctis et *Domine exaudi* ultimum.¹

IN ANNUNTIATIONE VIRGINIS MARIE **in primis vesperis** antiphona: *Gabriel angelus*, sola antiphona. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Egredietur virga de radice*. Responsorium: *Christi Virgo*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Ave Maria*. Antiphona: *Ingressus angelus*. Magnificat. Oratio: *Deus qui de beatæ Mariæ*,² require in Adventu Domini. Benedicamus Domino de beatâ³ Virgine, ut in æstate. Antiphona de feria cum precibus et orationibus. Psalmi: *De profundis* et *Domine exaudi* ultimum.⁴ **In completorio**: « Convertete nos Deus. Deus in adiutorium. Gloria Patri. Laus tibi Domine rex æternæ gloriæ. » (notandum)⁵ Psalmi: *Cum invocarem* cum ceteris. Finitis psalmis, resumitur antiphona « Laus tibi Domine ». ⁶ Hymnus: *Lux mundi beatissima*. Responsorium non dicitur. Capitulum: *Ecce Virgo concipiet*. Versiculus: *Emitte Agnum*. Antiphona: *Dilectus meus*. Psalmus: *Nunc dimittis*.⁷ Oratio: *Gratiam tuam quæsumus*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus, ut ibi: (notandum) **In matutinis** invitatorium: *Ave Maria*. Alia omnia, ut in libro, de historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Missus est Gabriel*, require feria quarta in quattuor temporibus ante Nativitatem Domini, et post homeliam iungatur homelia ferialis sub conclusione ultimi responsorii, ut supra. Laudes propriæ. Benedicamus, ut in vesperis primis. Antiphona de feria cum precibus et psalmis pœnitentialibus, sed *De profundis* et *Domine exaudi* reserventur pro vesperis, ut moris est. **In missa**: Asperges me. Versiculus: *Ostende nobis*. Oratio: *Præsta nobis quæsumus Domine*⁸ per

¹ V₃ add. Ultimum suffragium: Sancta Dei Genitrix. Oratio: Famulorum tuorum.

² N₁ add. et cetera.

³ L V₃ beatæ

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ N₁ N₂ V₁ V₂ L om.

⁶ N₁ add. et cetera.

⁷ V₃ add. Incipitur in organo.

⁸ N₁ N₂ ... quæsumus omnipotens Deus.

*hanc sanctificata aquæ aspersionem.*¹ Responsorium in processione: *Christi Virgo.*² **Sequitur introitus** *Rorate cæli.* Kyrie de beata Virgine, ut in æstate. Oratio sola. Epistola et evangelium, ut supra. Alia, ut in libro graduale. Præfatio: *Et te in Annuntiatione beatæ Mariæ semper Virginis.* Credo dicitur. Sanctus sollemne. **In secundis vesperis**³ antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Lætatus sum, Nisi Dominus, Lauda Ierusalem.* Capitulum, ut supra. Responsorium: *Posuit Moyses.* Hymnus: *Ave maris stella.* Antiphona: *Hæc est dies.* Magnificat. Oratio sola, ut in vesperis. Benedicamus similiter. Antiphona ferialis cum precibus et super populum. Psalmi *De profundis* et *Domine exaudi* perficiantur. **Completorium,** ut supra.

¹ **N**₁ *add.* et cetera.

² **V**₃ *add.* Item: Incensum fertur solum in missa, et non in primis vesperis. Si autem venerit die dominico, tunc transponetur in feriam proximam, et tunc fertur incensum, tam in vesperis, quam etiam in missa.

³ **V**₃ *add.* Item: Plebanus unus canonicus per succentorem constitutus.

[Festa Aprilis]

DE SANCTO AMBROSIO CONFESSORE ET DOCTORE **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Ambrosi¹ confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua*. Responsorium: *Iustum deduxit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *Iste homo*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. Antiphona ferialis cum precibus, ut moris est. Super populum antiphona: *Sicut exaltatus est serpens in eremo cum versiculo et oratione*.² Psalmi *De profundis* et *Domine exaudi* finiantur. **Item:** Sic psallendum est, si ceciderit in Quadragesima, si autem ceciderit in Pascha, vel transponetur post octavas Paschæ, tunc **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *De ore prudentis*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Amavit eum* cum « alleluia ». Antiphona: *Beatus vir qui inventus est*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus cum « alleluia ». **In matutinis**, si venerit in Quadragesima, tunc omnia de confessoribus et pontificibus in communi. Lectiones propriæ. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Laudes: *Ecce sacerdos magnus*. Capitulum, ut in vesperis. Hymnus: *Ad sacrum*. Versiculus: *Os iusti*. Antiphona: *Euge serve bone*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Benedicamus Cunctipotens. Antiphona ferialis cum precibus et super populum. Psalmi pœnitentiales perficiuntur; si autem venerit in Pascha, tunc psallendum est, ut ibi signata sunt de sanctis. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei*. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Epistola: *Ecce sacerdos magnus qui in vita*.³ Graduale: *Iuravit Dominus*. Tractus: *Beatus vir*. Evangelium: *Vos estis sal terræ*. Offertorium: *Inveni David*, vel *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Sanctus Rosemberg, si vis. Communio: *Fidelis servus*, ita tamen, quod omnia officia perficiuntur, sicut præcise de sancto Gregorio papa. **Item:** Credo dicitur, ut fertur, in omnibus festis quattuor doctorum, sed consuetudine ecclesiæ Strigoniensis non dicitur, ideo vide, quod melius tibi videbitur.⁴ **In secundis vesperis** antiphona:⁵ *Ecce sacerdos magnus* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Vos estis sal terræ*, vel *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de confessoribus. Alia, ut supra. **Item:**

FESTUM SANCTI AMBROSII DOCTORIS ET PONTIFICIS QUANDOQUE CONTINGIT VENIRE IN PASCHA, aut transponitur propter dies speciales Maioris hebdomadæ post

¹ V₃ Ambrosii

² V₃ *add.* vel alia antiphona, videlicet: *Vivo ego dicit Dominus*, secundum exigentiam diei.

³ L V₃ diebus

⁴ V₃ *om.* ut ... videbitur

⁵ N₁ *om.*, *spatio congruenti relicto.*

octavas Paschæ, tunc **in matutinis** modo infrascripto psallendum est. Invitatorium: *Alleluia regem confessorum Dominum venite adoremus alleluia*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona: *Tristitia vestra alleluia*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid multiplicati*. Versiculus: *Amavit eum*. Homelia: *Ego sum vitis vera et Pater meus agricola est*, et hæc pro prima lectione. Pro secunda et tertia legatur de legenda sua, si habentur. Responsoria: *Beatus vir qui metuit, De ore prudentis, Ego sum vitis vera*. Te Deum laudamus dicitur. Versiculus: *Non est inventus*, deinde «Deus in adiutorium meum». Laudes: *Sancti tui Domine*. Psalmus: *Dominus regnavit cum ceteris*. Capitulum, ut supra, in primis vespere. Hymnus:¹ *Tu tuo lætus*. Versiculus:² *Os iusti*. Antiphona: *Vox lætitiæ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace.³ **Item:** De Resurrectione Domini non fit⁴ suffragium, quando de sanctis tenetur, nec in horis beatæ Virginis, sed solum «suum»⁵ postponitur. **In missa** officium: *Protexisti*. Kyrie paschale. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de omnibus sanctis.⁶ Epistola: *Omne gaudium*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor bonus*. Alleluia: *Sancti tui Domine*.⁷ Prosa: *Victimæ paschali, Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de Resurrectione. Communio: *Ego sum vitis vera*. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus: *Sancti tui Domine*. Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Credidi, In convertendo*. Capitulum, ut supra, in matutinis. Responsorium: *Ego sum vitis vera*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *Beatus vir qui inventus est*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, videlicet *Beatus vir Adalbertus*, ut in æstate, et de omnibus sanctis et pro pace.⁸ **Item:** Ex quo festa quattuor doctorum sub duplici officio debent⁹ celebrari sollemniter, ideo tam in matutinis, quam in¹⁰ missis potest dici sola oratio et in secundis vespere unum suffragium tantum, videlicet de dominica.¹¹ **Item:** Alia perficiantur in horis beatæ Mariæ Virginis. **Item:**

¹ **N**₂ **V**₁ **V**₂ **L** In primis vespere. Hymnus **V**₃ In primis vespere *errore typographi rubrum est et falso interpunctum*.

² **V**₁ **V**₂ Versus

³ **V**₃ *om.* Suffragium ... pace, *add. autem pro eo* Alia suffragia dicuntur in horis beatæ Virginis.

⁴ **L** **V**₃ *om.*

⁵ *Del.*

⁶ **V**₃ *om.* ... Oratio sola.

⁷ **V**₃ *add.* vel: Sancti et iusti in Domino gaudete.

⁸ **V**₃ *om.* Suffragium ... pace, *add. autem pro eo* Alia suffragia perficiantur in horis beatæ Virginis.

⁹ **L** **V**₃ debet

¹⁰ **N**₁ *om.*

¹¹ **N**₁ *add.* et cetera. **V**₃ *om.* videlicet ... dominica

[Quadragesima]

FERIA QUARTA IN CAPITE IEIUNII INCIPIENDO, USQUE DOMINICAM INVOCAVIT ME **horæ diurnæ** servantur hoc modo. Primo ad primam hymnus: *Iam lucis orto*.¹ Conclusio hymnorum: « Præsta Pater piissime Patrique compar Unice » et cetera. Antiphona: *Tu mandasti Domine*. Psalmi: *Deus in nomine* cum ceteris consuetis. Capitulum: *Omnis homo*. Responsorium: *Christe Fili Dei, Qui sedes ad dexteram Patris, Gloria Patri*.² Versiculus: *Exsurge Christe adiuva*.³ « Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, Et ne nos, Sed libera, Amen ». **Preces ad primam** hodie incipiendo feriis secundis, quartis et sextis usque feriam quartam Maioris hebdomadæ dicuntur semper modo infra-scripto, exceptis capitulis, orationibus et versiculis. « Vivet anima mea et laudabit te, Et iudicia tua » et cetera.⁴ « Erravi sicut ovis quæ periit, Quære servum tuum quia mandata tua non sum oblitus. »⁵ Credo in Deum Patrem omnipotentem, Carnis resurrectionem, Et vitam æternam.⁶ Et ego Domine ad te clamavi. Et mane oratio mea » et cetera per totum usque « Confirmet nos virtus Christi, Amen. Confitemini Domino quoniam bonus, Quoniam in sæculum misericordia eius. Confiteor Deo Patri omnipotenti » et cetera, ut in missa, usque finem « Amen ». Chorus: « Misereatur tui omnipotens Deus » usque in⁷ finem « Amen ». Chorus:⁸ « Confiteor Deo Patri omnipotenti » et cetera usque in finem. Præsides dicit « Amen, Per sanctum ieiunium Domini nostri Iesu Christi et per intercessionem beatissimæ Virginis Mariæ » et cetera usque in finem « Amen ». Præsides dicit: « Dignare Domine die isto, Sine peccato » et cetera. **In matutinis** per totum usque finem. In fine dicitur « Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ». Psalmus: *Ad te Domine levavi animam meam Deus meus in te* et cetera usque in finem « Gloria Patri. Laus tibi Domine ». Versiculi: « Exsurge Christe adiuva nos, Et libera. Domine Deus virtutum converte nos, Et ostende faciem tuam. Domine exaudi orationem meam, Et clamor. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo. Oremus », *Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus* et cetera. Pro fidelibus psalmus: *Beati quorum*, in fine: « Requiem. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster. Requiescant in pace, Amen ». **Item: Ad completorium** usque Invocavit: « Laus tibi

¹ N₁ N₂ ortu

² N₁ *add.* et cetera.

³ N₁ *add.* et cetera.

⁴ N₂ V₁ V₂ L V₃ *om.* Et iudicia ... cetera

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ *om.* quæ ... oblitus

⁶ N₂ V₁ V₂ L V₃ *om.* Et ... amen

⁷ L V₃ *om.*

⁸ N₁ *add.* Misereatur tui

Domine ». Psalmus: *Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis*. Capitulum: *Tu in nobis es*. Versiculus: *Custodi nos Domine*. Antiphona: *Salva nos Domine*. Psalmus:¹ *Nunc dimittis*. **Item:** Preces ad completorium feriis secundis, quartis et sextis dicuntur modo infrascripto. *In pace in idipsum, Dormiam et requiescam*. « Credo in Deum » et cetera, « Carnis resurrectionem, Et vitam æternam. Benedicamus Patrem et Filium » et cetera. « Benedictus es Domine² in firmamento cæli, Et laudabilis et gloriosus in sæcula. Benedicat nos Pater æternus, Amen. Confitemini Domino quoniam bonus, Quoniam in sæculum. Confiteor Deo omnipotenti », ut supra, in prima. « Dignare Domine nocte ista, Sine peccato »,³ ut supra, per totum, in matutinis. Psalmus: *Domine quid multiplicati sunt*. « Gloria Patri. Laus tibi Domine. Exsurge Christe », ut supra. Oratio: *Deus qui illuminas noctem*. **Pro fidelibus defunctis** psalmus: *Domine exaudi orationem meam auribus percipe*, « Requiem æternam. Kyrie, Christe eleison, Kyrie. Pater noster. Requiescant in pace, Amen ».

QUANDO DE SANCTIS TENETUR IN QUADRAGESIMA, tunc ad horas antiphonæ semper dicuntur de laudibus propriis. Capitulum **ad primam et ad completorium** semper: *Frange esurienti* usque dominicam passionis. Responsorium: *Christe Fili Dei, Qui sacraasti sanctum ieiunium*. Versiculus: *Scuto circumdabit* et cetera. **Item:**

ADHUC IN CAPITE IEIUNII in matutinis invitorium: *In manu tua Domine omnes fines terræ*, feriale.⁴ Antiphonæ, versiculi, ut in psalterio. Homelia: *Cum ieiunatis*. Responsoria: *Paradisi portas, Emendemus, Abscondite eleemosynam*, require in dominica Invocavit me, solum illo die, sed aliis diebus a die Cinerum usque dominicam Invocavit me responsoria quære in dominica præcedenti, videlicet Esto mihi in. Versiculi feriales. Laudes, ut in libro. **Nocturni cum hymno feriali**. Capitulum semper proprium et idem semper in vesperis. Antiphona propria omni die ad Benedictus, et post repetitionem antiphonæ semper dicuntur preces; si vero de aliquo sancto servantur horæ, tunc pro tertia lectione legatur homelia ferialis, et tunc post antiphonam ad Benedictus dicitur oratio propria, et dicitur « Amen ». Benedicamus de eodem sancto, et post Benedicamus statim dicitur antiphona ferialis illius feriæ, et preces perficiuntur more solito, et psalmi pænitentiales quinque perficiuntur, quia tunc ad primam, tertiam, sextam, nonam non dicuntur preces, sed ad vespertas econverso post Benedicamus dicitur antiphona illius feriæ, et post iterum preces et duo psalmi ultimi *De profundis* et *Domine exaudi* ultimum perficiuntur in vesperis, quia diebus ferialibus debent proprie legi post preces quarumlibet⁵ horarum singulatim.⁶ Suffragia non fiunt nec de dominica,

¹ N₁ om.

² N₁ om.

³ N₁ add. et cetera.

⁴ V₁ ferialis V₂ L V₃ feriales

⁵ V₃ quarumlibet

⁶ L V₃ singulatim

nec de aliis, sed per totam Quadragesimam peraguntur suffragia in horis beatæ Virginis. **Item:** Litanía et preces incipiuntur in die Cinerum, et litanía canitur usque ad feriam sextam ante dominicam Iudica inclusive, preces vero postponuntur feria quarta Maioris hebdomadæ in nona. **Item:** Usque dominicam Invocavit antiphona super populum tam in matutinis, quam in vesperis, si etiam de sanctis serventur horæ, dicitur *Convertimini ad me*. Versiculus: *Peccavimus cum patribus*. Oratio propria semper illius diei. **Item:** Ab ista die usque dominicam Invocavit ad horas antiphonæ, versiculi, responsoria ferialiter, ut in psalterio, exceptis capitulis et orationibus, singulis diebus quæ variantur. **Ad vespas** similiter antiphonæ de psalterio diebus appropriatis. Capitulum proprium. Capitulum isto die et feria sexta: *Convertimini*. Hymnus semper ferialis. Antiphona similiter illius feriæ ad Magnificat. **Item:**

ADHUC IN DIE CINERUM **in missa** primo ascendit missans simpliciter altare non canendo,¹ sed legendo morose, benedicendo cineres. His benedictis, descendit missans, et a diacono, si est diaconatus in officio, incineratur idem missans dicendo:

Memento homo, quia cinis es et in cinerem reverteris, pulvis es et in pulverem reverteris: age pænitentiam, ut habeas vitam æternam.

Tandem omnes in ecclesia existentes² ascendunt, ut incinerentur. Unus interim aspergit eos aqua benedicta, et interim, quousque hæc fient, per chorum canitur antiphona *Inter vestibulum* cum versu sine repetitione, et statim incipitur alia antiphona *Immutemur*. His finitis, descendit missans, et incipit canere antiphonam *Exaudi nos Domine*. Versiculus: *Peccavimus cum patribus nostris*. « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Oratio: *Concede nobis Domine præsidia militiæ christianæ*, solum in die. His finitis, fit processio ad locum destinatum, canendo responsorium *Emendemus*. **Finito responsorio**, flexis genibus, incipit psalmus *Miserere mei Deus* cum « Gloria Patri ». Laus tibi Domine. Kyrie, Christe eleison, Kyrie. Pater noster », tunc per missantem dicitur canendo « Et ne nos inducas ». Versiculus: *Domine non secundum peccata nostra*. « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Oratio: *Exauditor omnium Deus exaudi nostrorum vocem fletuum* et cetera, ut in libro, si habes; si non, dicas, quæ consuetus es et cetera. **Finita oratione**, per duos pueros ibidem stantes incipitur litanía, et cum eadem processio intrat ecclesiam. **Finita litanía**, dicitur antiphona *Media vitæ³ in morte* per totum. Versiculus: *Peccavimus cum patribus*. « Oremus ». Oratio super populum semper illius diei dicitur. « Per Christum Dominum nostrum, Amen ». Tandem incipitur missa illius diei. **Item:** Aliis diebus in Quadragesima ad aspersionem dicitur versi-

¹ L V₃ cavendo (*littera n subversa*)

² L V₃ existens

³ V₁ V₂ vitæ

culus *Propitius esto Domine peccatis*. « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Tunc missans dicit hanc orationem: *Parce Domine parce populo tuo*. Tandem itur cum processione, canentes responsorium *Emendemus*, ut supra. **Item:** Tam diebus festivis, quam etiam ferialibus, quando feria agitur, ad orationem diei semper per diaconum dicitur « Flectamus genua, Levate », sed ad alias duas orationes non dicitur. Secunda oratio in missa usque Iudica semper dicitur *A cunctis nos*. Tertia: *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum dominaris*. Præfatio: *Qui corporali ieiunio*, sive dominicis diebus, sive ferialibus, sed diebus dominicis canitur festivaliter; de sanctis autem per totam Quadragesimam dicitur præfatio cottidiana. **Item:** In complendis quid sit¹ faciendum. Primo dicitur complenda primæ orationis, et in secunda conclusione aliarum duarum complendarum non dicitur « Per Dominum nostrum », sed finita ultima complenda, dicitur « Oremus ». Diaconus: « Inclinate capita vestra Deo ». Statim subiungit missans orationem super populum illius diei, « Per Dominum nostrum Iesum Christum ». Diaconus dicit *Benedicamus Domino* loco *Ite missa est*, et si non fuerit diaconus in officio, tunc solus dicit missans « Flectamus genua » et « Inclinate ». **In secundis vespers** antiphonæ: *Nisi tu Domine* cum sequentibus antiphonis ferialibus in psalterio. Capitulum proprium, ut in matutinis. Responsorium: *Convertimini*. Hymnus ferialis semper usque dominicam *Invocavit*. Versiculus: *Dirigatur*. Antiphona propria in loco. Magnificat. Preces dicuntur more suo, ut in matutinis. **In completorio:** « Laus tibi Domine ». Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis*. Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos Domine*. Antiphona: *Salva nos*.²

DOMINICA INVOCAVIT ME ET EGO **in primis vespers**³ antiphona: *Advenerunt nobis*. Psalmi: *Benedictus Dominus Deus* cum ceteris. Capitulum: *Fratres hortamur vos ne in vacuum*. Responsorium: *Ductus est Iesus*. Hymnus: *Ex more*. Versiculus: *Angelis suis*. Antiphona: *Ecce nunc tempus acceptabile*. Magnificat. Oratio sola, et pro *Ite missa* similiter canitur *Benedicamus Domino*. *Benedicamus*, ut ibi: (notandum)⁴ **In completorio:** « Converte nos Deus. Deus in adiutorium meum, Domine ad adiuvandam me. Gloria Patri. Laus tibi Domine ». Antiphona: *Miserere mihi Domine*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus per totam Quadragesimam: *Christe qui lux*. Capitulum: *Frangere esurienti* usque dominicam Iudica. Responsorium: *Illumina oculos*. Versiculus: *Scuto circumdabit te*. Antiphona: *Vigilate ergo*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui illuminas*. *Benedicamus Domino*, ut supra, in Capite ieiunii.⁵ **In matutinis** per totum de historia. Lectiones propriæ. Ad primum nocturnum antiphona: *Advenerunt nobis*. Ad secundum: *Commendemus nosmet-*

¹ L V₃ om.

² N₁ add. et cetera. V₃ add. Sancta Dei Genitrix usque *Invocavit*.

³ V₃ add. in superpellicio

⁴ N₁ habet hæc e converso, id est ordine *Benedicamus* ... (notandum) ... et ... *Domino*

⁵ V₃ om. supra ... ieiunii, add. autem pro eo extra (notandum)

ipsos. Ad tertium: *Per arma iustitia*. Versiculus primus: *Dicet Domino*. Secundus: *Ipsse liberavit me*. Tertius: *Scapulis suis*. Idem ante laudes. Homelia: *Ductus est Iesus*.¹ Laudes propriae. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Clarum decus ieiunii*. Versiculus: *Scuto circumdabit*. Antiphona: *Ductus est Iesus*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus, ut in vespere. **Ad horas** hymni canuntur tam diebus ferialibus, quam etiam dominicis ad notas hymni *Ex more docti*, ut supra. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis orto sidere*. Conclusio hymnorum: « Præsta beata Trinitas concede simplex » et cetera. Antiphona tam diebus dominicis, quam etiam ferialibus usque Iudica semper dicitur *Cum videris nudum* et cetera sola. Psalmi: *Deus Deus meus respice in me* cum sequentibus, et dicitur « Gloria Patri » semper inter psalmos.² Capitulum: *Frange esurienti*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei, Qui sacraisti sanctum ieiunium*. Versiculus: *Scuto circumdabit te*. Oratio: *Domine sancte Pater*. **Item**: In dominica Invocavit et per totam Quadragesimam tam de sanctis, quam³ de tempore dicitur responsum *Christe Fili Dei, Qui sacraisti sanctum ieiunium*. Versiculus: *Scuto circumdabit*. Ad tertiam hymnus: *Nunc Sancte nobis*. Antiphona: *Advenerunt nobis*. Ad sextam: *Commendemus nosmetipsos*. Ad nonam: *Per arma iustitia*. Responsorium. Ad tertiam responsum: *Participem me fac* cum suo versu. Versiculus: *Dicet Domino*. Ad sextam responsum: *Ab omni via mala* cum suo versu. Versiculus:⁴ *Ipsse liberavit me*. Ad nonam responsum: *Septies in die*. Versiculus: *Scapulis suis*. Oratio semper sola. **In missa** introitus: *Invocavit me*. Kyrie eleison, ut ibi: (notandum) Oratio sola. Graduale: *Angelis suis*. Tractus: *Qui habitat* per totum. Offertorium: *Scapulis suis*. Præfatio: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis*, sollemniter cantando.⁵ Sanctus, ut ibi: (notandum) Communio: *Scapulis suis*. **In secundis vespere** antiphona: *Advenerunt nobis* sola. Psalmi: *Dixit Dominus* cum ceteris. Capitulum, ut in primis vespere. Responsorium: *Angelis suis*. Hymnus per totam hebdomadam dicitur *Ex more docti mystico*. Versiculus semper: *Angelis suis*. Antiphona: *Non in solo pane*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra. **Completorium** similiter.⁶

FERIA SECUNDA invitatorium: *Non sit vobis vanum surgere ante lucem*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona ferialis, ut in psalterio. Versiculus: *Dicet Domino*. Homelia propria. Responsorium de dominica, a principio historiae. Laudes de psalterio. Hymnus per totam hebdomadam, ut in dominica. Versiculus: *Scuto circumdabit*. Antiphona ad Benedictus omnibus diebus propria una cum precibus. Oratio propria super populum. An-

¹ V₃ add. Te Deum laudamus non dicitur.

² V₃ om. et ... psalmos, add. autem pro eo sed loco Confitemini dicitur psalmus Dominus regnavit de corem indutus.

³ N₁ om.

⁴ L V₃ Antiphona

⁵ V₃ add. Sed de sanctis per totam Quadragesimam semper dicitur præfatio cottidiana, seu communis.

⁶ N₁ add. et cetera. V₃ add. Suffragium post completorium: Sancta Dei Genitrix.

tiphona usque dominicam Iudica semper: *Vivo ego dicit Dominus*. Versiculus: *Peccavimus cum patribus* cum oratione illius diei. Benedicamus ferialiter. **Ad horas** antiphonæ et responsoria semper, ut in dominica. Oratio, ut in matutinis. Capitulum semper diei eodem modo singulis diebus. **Ad vespertas** antiphona: *Advenerunt nobis* semper. Psalmi illius feriæ. Capitulum similiter. Responsorium feria secunda, quarta et sexta in duabus septimanis semper: *Spes mea Domine* cum versu suo. Antiphonæ ad Benedictus et ad Magnificat semper propriæ. **Item:** Hic incipiuntur post completorium antiphonæ de Canticis canticorum ad aram beatæ Virginis, et primo *O gloriosa*.

FERIA QUARTA QUATTUOR TEMPORUM **in missa**, si habetur prophetia, non dicitur « Dominus vobiscum », sed simpliciter dicitur « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate », tunc dicitur oratio, « Per Dominum ». Deinde dicitur prophetia illius diei. Tunc, finita illa, statim canitur graduale. Post hoc missans¹ dicit « Dominus vobiscum », chorus: « Et cum spiritu tuo, Oremus », iam non dicitur « Flectamus », sed solum oratio subditur, « Per Dominum ». Secunda oratio: *A cunctis nos*. Tertia: *Omnipotens sempiternus Deus qui vivorum*. Alia perficiuntur more suo aliis diebus consueto, sed tractus incipit succentor, et canitur ad duas partes chori, et non canunt choratores.

SABBATO QUATTUOR TEMPORUM ante prophetias, post « Oremus » semper dicitur « Flectamus genua, Levate », sed tunc ante epistolam ad orationem diei et alias duas orationes non dicitur,² sicut aliis diebus. Alia, ut in libro.

DOMINICA REMINISCERE **in primis vespertis** antiphona: *Advenerunt nobis*. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Rogamus vos*. Responsorium: *Vidi Dominum facie*. Hymnus: *Audi benigne*. Versiculus: *Angelis suis*. Antiphona: *Nemini dixeritis*³ *visionem*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra, cum sua nota. **In completorio** per totum, sicut in prima dominica, tam responsorium, quam antiphona ad Nunc dimittis. Oratio tam diebus dominicis, quam feriatis semper sola: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** historia tota propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Egressus Iesus secessit in partes Tyri et Sidonis*. Laudes propriæ, videlicet: *Domine labia mea*. Psalmi: *Miserere mei Deus, Confitemini*⁴ cum ceteris. Hymnus: *Aures ad nostras*. Antiphona ad Benedictus: *Egressus Iesus*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut in vespertis. **Ad horas** hymni canuntur ad notas hymni *Audi benigne*. Ad tertiam antiphona: *Domine dimitte*. Ad sextam antiphona: *Missus sum ad oves*. Ad nonam antiphona: *O mulier*, sed ad primam usque dominicam Iudica semper dicitur antiphona *Cum videris nudum*, ut supra dictum est, tam diebus dominicis, quam etiam ferialibus. Capitulum similiter. **In missa** per totum, ut in prima dominica, agendum est. Asperges me cum versiculo et oratione. In

¹ L V₃ missas

² V₁ V₂ L V₃ dicuntur

³ V₃ dixeritis

⁴ N₁ Confitemini

processione responsorium: *Vidi Dominum*. In loco destinato suffragia: *Sancta Dei Genitrix, Lapidabant Iudæi*. In redeundo canitur hymnus *Audi benigne*. Finito hymno, per unum dicitur versiculus *Introibo in domum tuam*, ut supra, in prima dominica. Sequitur officium *Reminiscere* per totum, ut in libro graduale, et cetera. **In secundis vesperis** antiphona: *Advenerunt nobis*. Psalmus: *Dixit Dominus* cum ceteris. Capitulum et responsorium, ut in primis vesperis. Hymnus et versiculus similiter. Antiphona ad Magnificat: *Dixit Dominus mulieri Chananea*. Oratio sola. Benedicamus, ut supra.

DIEBUS FERALIBUS per totum, sicut in prima hebdomada. **Ad horas** antiphona: *Advenerunt nobis*. **Ad sextam:** *Commendemus*.¹ **Ad nonam:** *Per arma iustitia*. Responsoria, ut supra, in prima dominica. **Item:** Tractus **in missa** feria secunda, quarta et sexta usque quartam feriam post Oculi mei exclusive semper: *Domine non secundum peccata nostra*. Responsorium **ad vespas** eisdem diebus semper: *Spes mea*, et litania semper eodem modo usque feriam sextam ante Iudica inclusive, et responsorium **ad completorium:** *Illumina oculos meos*. Antiphona: *Vigilate* ad Nunc dimittis in tota hebdomada.

DOMINICA TERTIA, OCULI MEI antiphona: *Advenerunt nobis*. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Fratres estote imitatores*. Responsorium: *Lamentabatur Iacob*. Hymnus: *Iam ter quaternis*. Versiculus: *Angelis suis*. Antiphona: *Fili tu semper mecum es*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus, ut supra, cum sua nota. **In completorio** responsorium: *In pace in idipsum*, et incipit unus dominorum, seu canonicorum, scilicet maior, descendendo² infra usque ad canonicos. Versiculus: *Scuto circumdabit*. Ad Nunc antiphona: *Media vita* cum tribus versibus; primum canit unus iuvenis, secundum alter iuvenis, tertium versum unus dominorum, seu canonicorum, qui cecinit responsorium, repetendo semper post quemlibet versum « Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte et misericors ».³ Oratio, ut supra. Alia similiter, ut in prima dominica. **In matutinis** historia tota propria. Ad nocturnos antiphona prima: *Si in digito Dei*, secunda: *Dum fortis armatus*, tertia: *Qui non colligit*. Lectiones propriæ. Homelia: *Erat Iesus eiciens demonium*. Laudes propriæ. Hymnus: *Iam Christe sol iustitia*. Alia omnia more suo, supra. Antiphona: *Erat Iesus eiciens*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **Ad horas** hymni canuntur, sicut hymnus *Iam ter quaternis* trahitur, conclusio: « Gloria tibi Domine ». Ad primam antiphona: *Cum videris nudum*. Ad tertiam: *Si in digito Dei*. Ad sextam: *Dum fortis armatus*. Ad nonam: *Qui non colligit mecum*. Capitulum semper proprium illius diei. Responsorium⁴ ad tertiam: *Bonum mihi*.⁵ Versiculus: *Dicet Domino*. Ad sextam: *Servus tuus ego sum*. Versiculus: *Ipse liberavit me*. Ad nonam: *Declara*

¹ V₃ Commendemus

² N₁ descendo

³ N₁ add. et cetera.

⁴ N₁ Responsoria L V₃ om.

⁵ L V₃ add. Responsorium (abbrev. R)

super nos. Versiculus: *Scapulis suis*. Alia omnia, ut ibi, ordine suo. **In secundis vesperis** antiphona: *Advenerunt nobis*. Psalmi: *Dixit Dominus* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Salus nostra*. Hymnus: *Iam ter quaternis*. Versiculus: *Angelis suis*. Antiphona: *Extollens quaedam mulier*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra.

DIEBUS FERIALIBUS invitatorium: *Promisit enim Dominus*. Antiphonæ nocturnales in psalterio. Versiculi: *Dicit Domino, Ipse liberavit, Scapulis suis*. Antiphona propria ad Benedictus. Benedicamus Domino, ut supra, ferialiter. **Ad horas** hymni canuntur ad modum *Iam ter quaternis*. Antiphonæ, sicut in prima hebdomada, diebus ferialibus semper: *Advenerunt, Commendemus, Per arma*. Responsoria: *Bonum mihi, Servus tuus, Declara super nos Deus*. **In missa** diebus ferialibus litania, tractus, orationes, ut supra, usque dominicam Iudica a Capite ieiunii, videlicet: *A cunctis et Omnipotens sempiternae Deus qui vivorum*. Alia, ut in libro graduali. **In secundis vesperis** ferialibus responsorium iam canitur *Esto nobis*. **Ad completorium**¹ usque Iudica, ut supra: *In pace et Media vita* ad Nunc dimittis cum versiculis consuetis.

FERIA QUARTA QUATTUOR TEMPORUM omnia ordine suo, sed ad missam tantum ad primum « Oremus » dicitur « Flectamus genua », ad secundum non dicitur. Nota,² quod ista quattuor tempora celebrantur post dominicam Lætare et non hic, ubi scripta sunt.

DOMINICA QUARTA, LÆTARE IERUSALEM **in primis vesperis** hic in albis agitur, tam in vesperis, quam in missis. Antiphona: *Advenerunt*. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Scriptum est quoniam Abraham*. Responsorium: *Audi Israel*. Hymnus: *Iesu quadragenariæ*. Versiculus: *Angelis suis*. Antiphona: *Nemo te condemnavit mulier*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. Hodie in albis aguntur. **In completorio** per totum, sicut in præcedenti dominica, seu hebdomada. **In matutinis** historia propria. Lectiones propriæ. Antiphona ad nocturnos prima: *Satiavit Dominus de quinque panibus*, secunda: *De quinque panibus*, tertia: *Illi ergo homines*. Homelia: *Abiit Iesus trans mare Galilææ*. Laudes propriæ. Hymnus: *Summi largitor præmii*. Versiculus: *Scuto circumdabit*. Antiphona: *Abiit Iesus trans mare Galilææ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra, cum sua nota. **Ad horas** hymni canuntur, sicut hymnus *Iesu quadragenariæ*, conclusio hymnorum: « Præsta Pater per Filium ». Antiphonæ in nocturnis, sola diei, sed diebus ferialibus per totum, ut supra. Orationes **ad missam**, sicut in præcedenti hebdomada et etiam in completorio, exceptis responsoriis ferialibus. **In secundis vesperis** antiphona: *Advenerunt*. Psalmi: *Dixit Dominus* per ordinem. Capitu-

¹ V₃ add. Item: Quarta istius hebdomadæ incipit tractus: Rex regum, et finit feria secunda dominicæ Ramispalmarum.

² Coni. Edd. Ita

lum, ut supra. Tertium responsum *Splendida facta*, aut responsum *Audi Israel*. Alia, ut in libro. **Item:**

SABBATO IN QUATTUOR TEMPORIBUS: *Sitientes*. **In missa** prius dicitur « Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua, Levate ». Mox, finitis orationibus, ut supra, incipit unus prophetiam. Finita prophetia, statim incipitur epistola, quia tantum unum graduale habetur.

IN DOMINICA QUINTA, PASSIONIS, IUDICA **in primis vesperis** antiphona: *Anima impiorum*. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Christus existens pontifex*. Responsum: *Circumdederunt me sine* « Gloria ». Hymnus: *Vexilla regis*. Versiculus: *Eripe me Domine ab homine malo*. Antiphona: *Ego sum qui testimonium*.¹ Magnificat. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. **In completorio** antiphona: *Miserere mei Domine*. Psalmus: *Cum invocarem*. Hymnus: *Christe qui lux*. Capitulum: *Confundantur qui me*. Responsum: *In manus tuas* cum versu, sine « Gloria Patri ». Versiculus: *Usquequo exaltabitur*. Antiphona: *O rex glori[os]e*² cum versibus. Psalmus: *Nunc dimittis*. Primum versum canit unus puer, secundum similiter, tertium canit unus dominorum, seu canonicorum, qui cecinit responsum; sed diebus ferialibus, videlicet tertia et quinta semper canitur antiphona *Gregem tuum*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Feria autem secunda, quarta et sexta semper dicitur *O rex gloriose* ad *Nunc dimittis*, ut supra. Oratio sola: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** ad *Venite* non dicitur « Gloria Patri ». Historia tota propria. Antiphona³ ad primum nocturnum: *Ego demonium non habeo*. Ad secundum: *Ego gloriam meam*. Ad tertium: *Abraham pater vester*. Versiculi: *Erue a framea Deus animam meam, De ore leonis, Ne perdas cum impiis*. Ultimus: *Eripe me de inimicis meis Deus meus*. Lectiones propriae. Ad responsoria non dicitur « Gloria Patri ». Homelia: *Quis ex vobis arguet me de peccato*. Laudes propriae. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Pange lingua*. In duabus hebdomadis antiphona propria ad *Benedictus*. Benedicamus, ut supra. Oratio sola. **Ad horas** hymnus: *Iam lucis*, conclusio: « Te summa Deus ». Antiphona **ad primam**: *Libera me Domine*. Capitulum: *Confundantur*. Responsum: *Christe Fili Dei vivi, Qui passus es clementer pro nobis*. Versiculus: *Usquequo Domine exaltabitur inimicus*. Oratio: *Domine sancte Pater*. **Ad tertiam** antiphona: *Ego demonium non habeo*. Responsum: *Erue a framea*, versus: *Eripe me Domine*, sine « Gloria Patri » responsum est repetendum. Versiculus: *De ore leonis*. **Ad sextam** antiphona: *Ego gloriam meam*. Responsum: *De ore leonis*. Versiculus: *Ne perdas cum impiis*. **Ad nonam** antiphona: *Abraham pater vester*. Responsum: *Principes persecuti*.⁴ Versiculus: *Eripe me de inimicis*. **In missa** rubeo colore⁵ utimur. Asperges me

¹ V₃ testimonio

² Coni. Edd. gloriae

³ V₁ V₂ L V₃ om.

⁴ V₂ L V₃ secuti

⁵ V₁ V₂ L V₃ calore

dominicale. Versiculus: *Ostende nobis Domine*. Oratio, ut in capitulari. Responsorium ad processionem: *Circumdederunt*, et repetitur post versum responsum sine « Gloria Patri ». Finito responso, suffragia: *Sancta Dei Genitrix*, *Lapidabant Iudæi*, semper cum versiculis et orationibus consuetis. In redeundo canitur hymnus *Vexilla regis prodeunt*. Finito hymno, in choro per unum dicitur versiculus *Introibo in domum*. Oratio, ut in capitulari, solita.¹ **Sequitur introitus** *Iudica me* sine « Gloria ». Alia, ut in libro. Credo dicitur. Præfatio: *Qui salutem humani generis*. Alia omnia, ut in aliis diebus dominicis actum est. **In secundis vespere** antiphona: *Anima impiorum*. Psalmi: *Dixit Dominus* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *In te iactatus sum*. Hymnus supra. Versiculus: *Eripe me Domine ab homine*. Antiphona: *Tulerunt lapides Iudæi*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus, ut supra.

DIEBUS FERIALIBUS in tota hebdomada invitatorium: *Ploremus ante Dominum qui fecit nos*² *quia ipse est Dominus Deus noster*. Antiphonæ feriales de psalterio. Versiculi semper de præcedenti dominica. Homeliæ propriæ. Feria secunda et tertia responsoria propria, sed aliis de dominica. Antiphonæ ad Benedictus et Magnificat semper propriæ. Orationes similiter. Antiphona super populum per³ istam hebdomadam totam: *Sicut exaltatus est serpens*. Versiculus: *De ore leonis*. **Ad horas** hymnus canitur *Vexilla regis*, conclusio: « Te summa Deus ». Antiphona ad primam: *Libera*. Capitulum: *Confundantur semper*. Ad tertiam antiphona: *Anima impiorum*. Ad sextam: *Abraham pater vester*. Ad nonam: *Quinquaginta annos nondum*. Capitula semper propria. Responsoria per totam hebdomadam, ut in dominica, videlicet: *Erue a framea* cum aliis sequentibus. **In missa** ministri alba induunt tantum. Introitus semper proprius, sine « Gloria Patri ». Oratio diei, secunda: *Ecclesie tuæ*, tertia: *Pietate tua*, omni die usque Magnam quartam feriam. Tractus semper: *Rex regum*. Alia in libro, et isto modo explebitur tota hebdomada. **Item:** In vespere semper dicitur responsum *Circumdederunt me*. **Item:** Si aliquod festum speciale venerit feria secunda Maioris hebdomadæ, aut tertia, aut quarta feria, tunc debet anticipari; si autem venerit in die Cenæ Domini, sexta feria, aut Sabbato Sancto, tunc debet transponi ultra dominicam Quasi modo.⁴

¹ **V**₃ *add.* In missa rubeo colore utimur. (*Forsitan correctio erroris superioris, qui rectius oportuit deleri.*)

² **N**₁ *om.*

³ **L** **V**₃ *om.*

⁴ **N**₁ *add.* et cetera.

[Hebdomada maior]

IN DOMINICA RAMISPALMARUM **vespera** incipitur per unum ex dignitatibus, qui¹ est ad hoc deputatus, vel per dominum suffraganeum² in sup[er]pellicio.³ Antiphona: *Anima impiorum*, et repetit chorus. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Hoc sentite*. Responsorium: *Ingressus Pilatus*. Hymnus: *Vexilla regis*. Versiculus: *Eripe me Domine*. Antiphona: *Pater iuste mundus te*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola, « Per eundem ». Benedicamus, ut supra. **In completorio** unus canonicus per succentorem constitutus in sup[er]pellicio,⁴ chorator:⁵ iuvenes similiter. Antiphona: *Miserere mei Domine*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Christe qui lux*. Capitulum: *Confundantur*. Responsorium: *Dixi conscendam*. Versiculus: *Usquequo exaltabitur*. Antiphona: *Simon dormis*. Oratio: *Deus qui⁶ illuminas*. Benedicamus, ut supra, cum sua nota. **In matutinis** per totum, ut in libro. Laudes propriae. Hymnus: *Pange lingua*. Versiculus: *Eripe me de inimicis*. Antiphona: *Turba multa*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus, ut supra.⁷ **Ad primam** antiphona: *Mittens haec mulier*. Capitulum: *Confundantur*. Responsorium: *Iesu Christe, Qui passus es*. Versiculus: *Usquequo exaltabitur*. Oratio: *Domine sancte Pater*. **Ad tertiam** antiphona: primum *Pueri*. **Ad sextam**: secundum *Pueri*. **Ad nonam**: *Hosanna Filio David*. Responsorium et versiculi, ut de praecedenti hebdomada. **In missa**:⁸ *Domine ne longe*. Oratio sola. Kyrie, ut supra, cum sua nota. Tractus primus dicitur per pueros, secundus per duos socios, tertius per duos alios, alii autem versus canuntur ad duas partes chori, versificantes usque paenultimum, et paenultimus canitur per duos choratores; et chorbunt tantum duo in sup[er]pellicio,⁹ depositis cappis post processionem. Tandem unus tractus canitur simul¹⁰ per chorum. **Item**: Omnes passiones debent incipi sine « Dominus vobiscum », sed cum titulo semper. Praefatio: *Qui salutem humani generis*, et benedictio in passione petitur solum ad evangelium. **In secundis vesperis** unus praebendarius. Antiphona: *Anima impiorum*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum ceteris. Capitulum,

¹ **L V₃** quæ (in extenso, *V₂ autem, scilicet exemplar typographi L, tantum habet q superpunctuatum, cuius punctum imprimendo paulisper oblongum effectum est*)

² **V₃ om.** vel ... suffraganeum

³ *Corr.*

⁴ *Corr.*

⁵ *Edd. omnes sic habent, malim choratores*

⁶ **V₃ om.**

⁷ **V₃ add.** antiphona (*abbrev. an.*)

⁸ **V₃ add.** Incensum non fertur, nisi in consecratione arborum.

⁹ *Corr.*

¹⁰ **N₁ N₂** similiter (*abbrev. sil.*)

ut supra. Hymnus similiter. Responsorium: *Ingrediente Domino*. Versiculus: *Eripe me Domine ab homine*. Antiphona: *Cæperunt omnes turba*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra, cum nota sua.

FERIA SECUNDA invitatorium: *Ubi tentaverunt me*. Antiphona: *Infirmata est virtus*. Psalmi: *Dominus illuminatio* per totum. Lectiones propriæ. Responsoria propria.¹ Homelia propria. Laudes propriæ. Antiphona ad Benedictus propria. Oratio diei. Antiphona super populum: *Si oportuerit*. **Ad primam** antiphona: *Mittens hæc mulier*. **Ad tertiam** antiphona: *Quid molesti estis*. **Ad sextam** antiphona: *Ancilla dixit Petro*. **Ad nonam**: *Rogabo Patrem meum*. Responsoria et versiculi, ut in hebdomada Iudica. **In missa** introitus semper proprius. Orationes diei et *Ecclesia tua* et *Pietate tua*. Tractus: *Rex regum*. Vacat prophetia.² **Item**: Ad primam orationem semper dicitur « Flectamus genua, Levate ». Præfatio: *Qui salutem*. **In vesperis** unus præbendarius, et chorabunt duo socii de scholis. Antiphona propria: *Non sis mihi tu*. Psalmi: *Dilexi quoniam*. Capitulum proprium. Responsorium: *Ingressus Pilatus*. Antiphona ad Magnificat propria. Hymnus semper: *Vexilla regis*. Oratio diei et super populum, ut in matutinis.

FERIA TERTIA invitatorium: *Quadraginta annis offensus fui*.³ Antiphona: *Tibi revelavi*. Psalmi: *Dixi custodiam* per totum. Lectiones propriæ. Responsoria propria. Laudes propriæ. Capitulum similiter. Antiphona ad Benedictus propria. Super populum, ut supra. **Ad horas**, sicut feria secunda. Introitus semper proprius. Orationes, ut supra, feria secunda. Vacat prophetia. **In vesperis** antiphona propria: *Recordare mei*. Psalmi: *Latatus sum* cum sequentibus. Capitulum proprium. Responsorium non dicitur. Antiphona ad Magnificat: *Simon dormis*. Alia, ut supra.

FERIA QUARTA invitatorium: *Quibus iuravi*. Antiphona: *Quia ego tecum*. Psalmi: *Dixit insipiens*. Versiculi semper supra. Lectiones propriæ. Responsoria propria. Laudes propriæ. Antiphona ad Benedictus propria. Alia supra. **Ad horas** semper, sicut feria secunda. **Item**: Preces⁴ in nona omnibus perlectis, septem psalmi pænitentiales exspirabunt. **In missa** introitus proprius. Oratio propria dicitur sine « Dominus vobiscum, Oremus », diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Hic dicitur prophetia, sed post « Dominus vobiscum » non dicitur « Flectamus genua, Levate », nec ad alias duas orationes, scilicet *Ecclesia tua* et *Pietate tua*. Tractus proprius dicitur hic. Alia ordine suo perficiuntur. **In vesperis** duo canonici chorabuntur et plebanus constituitur unus archidiaconus. Antiphonæ: *Consilium*⁵ *fecerunt*. Psalmi: *Nisi*⁶ *Dominus*. Capitulum

¹ V₁ V₂ L V₃ habent hæc e converso, videlicet ... propriæ. Propria responsoria.

² V₃ add. Item: His diebus pulsatur campana beatæ Virginis.

³ N₁ add. et cetera.

⁴ Edd. omnes sic habent, malim Precibus

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ Concilium

⁶ Coni. Edd. Dixit

diei.¹ Hymnus: *Vexilla regis prodeunt*. Versiculus: *Eripe me Domine*. Responsorium: *Vadis propitiator* sine « Gloria Patri ». Antiphona ad Magnificat: *Cottidie apud vos*. Oratio sola, videlicet: *Respice quæsumus Domine super hanc familiam*. **In completorio** antiphona: *Miserere mihi Domine*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Christe qui lux*. Capitulum supra. Responsorium: *In manus tuas Domine*. Versiculus: *Usquequo exaltabitur inimicus meus*. Antiphona: *Simon dormis*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Alia, ut supra, et unus canonicorum incipit completorium. **Item:** Missa defunctorum cum vigiliis cessabit ab hodie usque ad octavam Paschæ, in octava autem Paschæ percantatur vigilia; feria secunda reincipitur missa eorundem mortuorum, et sic continuabitur, ut mos est.

IN CENA DOMINI NOSTRI, IESU CHRISTI, seu in Cena eiusdem Domini « Domine labia » non dicitur, nec « Deus in adiutorium », nec invitorium dicuntur, sed simpliciter incipiuntur antiphonæ cum suis psalmis; et iam² ad psalmos « Gloria Patri » tacent usque diem sabbati inclusive. **Item:** Lamentationes et lectiones simpliciter leguntur sine benedictione, et in fine lectiones ad modum prophetiæ terminentur, et non dicitur in fine cuiuslibet lectionis « Christus semel pro peccatis nostris mortuus est », sicut in aliis ecclesiis his tribus diebus consuetum est, sed tantum in Magno sabbato omnes lectiones finiuntur cum ista clausula, videlicet:

Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo.³

Responsoria propria. Laudes propriæ. Versiculi proprii, ut in libro, et post repetitionem ultimi responsorii simpliciter antiphonæ in laudibus incipiuntur, et antiphona ad Benedictus sequitur statim sine capitulo et hymno et versiculo. Antiphona: *Traditor autem*. Psalmus: *Benedictus* sine « Gloria Patri », et repetitur antiphona. Tandem iuvenes incipiunt *Kyrie, Christe, Kyrie, Domine miserere nobis*; domini canunt hos versus: « Iesu Christe qui passurus » et cetera et alios sequentes ita, ut quinquies dicitur per iuvenes « Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison ». Finitis versibus, per dominos et iuvenes statim fit processio cum hymno *Rex Christe factor omnium*, et post quemlibet versum pueri canunt « Kyrie, Christe, Kyrie », et finitur in ecclesia sancti Stephani. His finitis, flexis genibus, legitur psalmus *Miserere mei Deus secundum magnam* sine « Gloria ». Antiphona: *Christus factus est pro nobis* sub silentio. « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster », et tunc unus statim legit orationem *Respice quæsumus Domine super hanc familiam tuam*, et in fine orationis non dicitur « Amen », sed mox incipitur hymnus *Hymnum dicamus Domino*, redeundo ad maiorem ecclesiam, repetendo « Kyrie, Christe, Kyrie », et post quemlibet versum, et finitur in choro. His finitis, fle-

¹ V₁ V₂ L V₃ die

² V₂ L V₃ etiam

³ N₁ add. et cetera.

xis genibus, legitur psalmus *Deus misereatur nostri* sine « Gloria ». « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster ». Oratio: *Respice quæsumus*, ut supra. **Item: In horis diurnalibus** non dicitur « Deus in adiutorium », sed tantum omnes psalmi leguntur simpliciter in choro sine « Gloria Patri », et post quamlibet horam legitur psalmus *Miserere mei*. Antiphona: *Christus factus est*. « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster ». Oratio: *Respice quæsumus*, ut supra. **Item: Ad completorium** non legitur psalmus *Miserere mei Deus*, sed legitur psalmus *Domine quid multiplicati*. Antiphona: *Christus factus est*. « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster ». Oratio: *Respice quæsumus*. Eodem modo diebus sequentibus. **Item: In officio missæ** choratores domini et canonici maiores quattuor, exeundo de sacristia cum pontifice, iam albis induti. Interim in organo incipitur missa sollemniter *Nos autem gloriari* sine « Gloria ». Kyrie Cunctipotens. Gloria in excelsis et Credo canuntur propter consecrationem chrismatis. Offertorium: *Dextera Domini*. Præfatio: *Qui salutem humani generis*. « Communicantes » eiusdem diei, et missa solito ordine prosequitur, usque ad illum locum canonis: « Per quem hæc omnia ». Statim pontifex descendit de ara circa mensam ordinatam ad consecrandum chrisma, et sedet ad pontificale ibi positum. Tunc diaconus clamat alta voce: « Oleum infirmorum » ter, et tunc unus plebanorum in nigra cappa præsentat oleum simpliciter veniendo, et hoc, consecrato, deportatur ad sacristiam per eundem plebanum. Similiter pontifex ascendit¹ ad altare, et facit fractionem hostiæ, et ponit benedictionem, et dicto « Et pax eius », subticetur, nec cantant Agnus Dei nec communionem, donec chrismatis consecratio finiatur. Tunc post Eucharistiæ sumptionem descendit, ut prius. Sedens, diaconus clamat ad modum lectionis iterum « Oleum ad sanctum chrisma » ter. Deinde sub velo portant chrisma et oleum catechumenorum per duos plebanos, et duobus canonicis sancti Stephani, præcedendo in cappis rubeis, et canendo *O Redemptor* usque ad illum versum: « Ut monetur omnis sexus » exclusive, et luminibus præcedendo. Tandem prius consecratur chrisma more suo per cruces omnium presbyterorum ibidem astantium,² deinde salutatur a quolibet duodecim presbyterorum. Tunc oleum modo simili et consecratur, et salutatur, ut prius, et tandem cum reverentia iterum per eosdem plebanos importatur, canendo hymnum « Ut monetur » per eosdem canonicos sancti Stephani, ut prius, et repetendo semper per chorum. Tunc pontifex ascendit, et dicit Agnus Dei ter, et semper « Miserere nobis », et non « Dona nobis pacem ». Chorus similiter canit. Post hoc dicitur communio, et etiam choratores incipiunt, canendo, communionem. Tandem, nullo medio, incipitur antiphona *Calicem salutaris*, canendo. Omnes antiphonæ, et psalmi sine « Gloria Patri », similiter antiphona *Cenantibus*, Magnificat similiter. In ara per pontificem et ministros leguntur eosdem³ psalmi. Etiam

¹ **L V₃** ascendet

² **V₃** astantinm (*littera u subversa*)

³ *Edd. omnes sic habent, sed eiusdem, vel idem non temere essent intellecta.*

legitur psalmus *Miserere mei Deus*. Antiphona: *Christus factus est*. « Kyrie eleison Christe eleison Kyrie eleison. Pater noster ». Tunc ministri legunt orationem *Respice quæsumus*, sed pontifex dicit orationem complendæ, videlicet: *Refecti vitalibus alimentis*. Demum finitur missa cum *Ite missa est* propter consecrationem chrismatis, extra enim non dicitur *Ite missa est*, sed loco eius dicitur *Benedicamus Domino Cunctipotens*, et canitur per choratores. **Ad mandatum** primo duo pulsantur, et tertium claperatur. Interim disponitur mensa ante aram beatæ Virginis cum scutellis et oblatibus cum pelvi et lavatorio. Deinde induens se episcopus tantum, unus diaconus et unus subdiaconus et unus acolythus præcedens¹ ceroferariis, exhibunt de sacristia, et veniunt ad mensam; et dominus pontifex stat circa finem mensæ a parte meridionali. Tunc sine titulo aliquo per modum lectionis incipitur epistola *Convenientibus vobis in unum*, stans facie ad orientem.² Qua finita, diaconus sine medio, stans versa facie ad aquilonem, canit sollemniter evangelium sine « Dominus vobiscum » *Ante diem festum Paschæ*. Interim dominus episcopus circumcingit se linteo. Hoc finito, chorus incipit antiphonam *Ante diem festum*. Tunc episcopus, ceteris ministrantibus, pelvi³ a subdiacono et lavatorio a diacono, incipit sub silentio lavare pedes dignitatum et seniorum canonicorum a duabus partibus duodecim, osculando eosdem. Deinde redit ad locum suum. Tandem omnes surgunt, quibus lavit pedes, et maior lavat pedem episcopi, aliis tenentibus pedem et tergibus. Omnes osculantur, et redeunt ad locum. Tunc oblatibus ministrantibus a diacono et subdiacono, cuilibet distribuit, canendo antiphonam *Mandatum novum*, et choro respondente « Ut diligatis invicem ». Deinde offertur per satrapes in picariis vinum, et per eosdem ministrant secundum ordinem, sed prius maior dignitas⁴ domino episcopo fert oblatas, canentes⁵ *Mandatum novum*, ut prius. Tunc, receptis omnibus, surgens, dicit dominus episcopus « Oremus ». Oratio, ut in libro. His finitis, rector scholæ facit sermonem ad clerum. Tandem ascendunt omnes ad chorum, incipientes⁶ hymnum *Tellus ac æthera iubilant*,⁷ et, si tarde est, statim incipitur antiphona *Diviserunt sibi*. Interim dominus⁸ episcopus lavat omnia altaria, et una pars chori canit psalmum *Deus Deus meus respice in*, et alia pars semper repetit antiphonam *Diviserunt sibi* sine « Gloria Patri ». His finitis, sine medio incipitur **completorium** simpliciter. *Cum invocarem, In te Domine, Qui habitat, Ecce nunc, Nunc dimittis* sine « Gloria Patri », *Domine quid multiplicati. Christus factus est*. « Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater

¹ Edd. omnes sic habent, malim præcedentibus

² L V₃ oriente

³ N₁ N₂ V₁ L pelvim

⁴ L V₃ dignitatis

⁵ Edd. omnes sic habent, malim canendo, vel canens

⁶ N₂ V₁ V₂ L V₃ incipientibus

⁷ N₁ iubilat

⁸ V₂ L V₃ om.

noster » per unum dicitur simpliciter. Orationes: *Respice quasumus Domine* et cetera, *Ultimo* et cetera, *Subire tormentum*, nil plus.

IN DIE PARASCEVES¹ dic **matutinum**, ut in die Cenæ Domini, sed historiam propriam. Lectiones propriæ, et finiuntur ad modum prophetiarum. Alia omnia, ut in libro. **Item: In missa** dum claperatur, interim induitur unus diaconus, unus subdiaconus et acolythus unus, induuntur in alba tantum, et cereiferi² duo iuvenes in cappis, ante dominum episcopum antecedentes. Et tunc episcopus ascendit altare magnum, et legit simpliciter prophetias *In tribulatione*, subdiaconus autem canit. Hoc finito, statim incipitur tractus *Domine audi audiuit tuum*, versificantes³ ad duos choros. His finitis, dicitur « Oremus », diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Oratio: *Deus a quo et Iudas* et dicitur « Amen ». Tunc subdiaconus canit secundam prophetiam *Dixit Dominus ad Moysen*. Hoc facto, iterato dicitur per chorum tractus: *Eripe [me]⁴ Domine*. His finitis, sine ullo medio incipitur Passio Domini nostri, Iesu Christi, nec ad evangelium petitur benedictio, et recipit casulam nigram, quam solet recipere, diaconus, et canit, in medio stalli positus tapetiis, nudis pedibus *Egressus Iesus trans torrentem Cedron* et cetera. Finita passione, statim incipit dominus episcopus orationes in magna ara, et dicitur « Oremus dilectissimi » et cetera, ut in libro, sed contra hæreticos et schismaticos non dicitur « Per Dominum » nec « Amen », sed finita oratione, statim incipitur *Pro perfidis Iudais*, nec dicitur « Flectamus genua »; « Per eundem Dominum », et non dicitur « Amen », sed statim incipitur pro paganis, et ibi dicitur « Flectamus genua, Levate, Per Dominum nostrum », et ibidem dicitur « Amen ». Tunc descendet episcopus ante aram beatæ Virginis, ubi ornaverunt locum crucifixi. Interim duo presbyteri de rubeis recipiunt crucifixum retro magnam aram, et exportant quasi ad latus altaris, et canunt hanc antiphonam: *Popule meus*, et casula posita prius ad crucifixum omnino cooperatum cum casula. Tunc duo procedentes, induti dalmaticis rubeis sollempnibus ad modum diei sancti Stephani protomartyris perverse, nudis pedibus canunt *Agios*, flexis genibus, versa facie ad crucifixum. Chorus repetit « Sanctus Deus ». Tunc venientes ad inferiorem gradum in descensu ad chorum, ibi similiter canunt secundum versum, et tertium versum eodem modo ad ostium parvum ad latus dextris⁵ altaris sanctæ Crucis. His finitis, procedendo, præsentant crucem ad aram beatæ Virginis. Tunc episcopus una cum illis⁶ presbyteris recipit crucifixum, et prius modicum abante elevat casulam, secundum magis elevat, et tertio magis elevat, ut appareat omnino persona

¹ N₁ Parasceve

² V₁ V₂ L V₃ ceriferi

³ L V₃ verificantes

⁴ *Adi.*

⁵ *Edd. omnes sic habent, malim dextrum, vel a dextris*

⁶ L V₃ *om.*

crucifixi, et solus ter canendo dicit antiphonam *Ecce lignum Crucis* et cetera, elevando parum, secundo magis, tertio iterum magis, choro semper repetente, sed versus non canitur, nisi post tertiam elevationem. Tandem episcopus, osculata cruce, redit¹ ad locum suum. Alii domini omnes offerunt, et osculantur crucem. Interim canitur antiphona *Dum fabricator mundi* per² totum, et post hoc incipitur hymnus *Crux fidelis* per iuvenes, et chorus repetit versus totum, vel medium, ut moris est. His finitis, episcopus legit orationem *Domine Iesu Christe* cum aliis duabus orationibus, ante crucifixum stando. Tandem accedit ad aram sanctæ Crucis, ubi disposuerunt corporale. Incipit « Adiutorium nostrum » et cetera, dicendo « Confiteor Deo », ut alias³ moris est, versiculum in fine dicendo *Proprio Filio suo non peperit Deus* et cetera, deinde accedit dicens *Aufer a nobis Domine* per totum, et recipit vinum et aquam ad calicem, nil dicendo. Interim presbyteri, induti cappis rubeis diversi coloris, canunt hymnum *Laudes omnipotens*, versa facie ad corpus. Unus autem canonicorum offert calicem cum corpore hesternum die reservato, et præsentat domino episcopo ad aram, versibus canendo, et choro semper repetente. Tunc ultimo versu cantato, recipit episcopus calicem cum reverentia, et deposito calice, iam recipit corpus dominicum cum reverentia maxima. Tenens hoc corpus, revertitur ad populum, dicens ter communionem *Hoc corpus*, semper altius incipiendo, et vertit se semper ad alteram partem altaris. Tunc dicit Pater noster legendo, et⁴ ministri sub silentio respondent « Sed libera nos a malo ». Deinde, fracto corpore, dicit « Per omnia sæcula sæculorum, Amen » et nil plus. Tunc statim communicat sub silentio, nihil dicens. His finitis, incipitur **vespera** ibidem, versiculando ad duos choros, videlicet episcopus et chorus tantum. Psalmi feriæ sextæ, legendo, sine « Gloria Patri », et Magnificat et *Miserere mei Deus*. Antiphona: *Christus factus est*. « Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster ». Tunc episcopus dicit orationem *Respice quæsumus Domine*, nihil respondendo, et sic est finis huius beati operis. Deinde intrat sacristiam, et non ponit benedictionem. Tandem dominus succustus facit sepulturam more alias consueto. **In completorio** leguntur psalmi per totum sine « Gloria Patri » et eodem ordine, ut in Cena Domini.

IN SACRO SABBATO **in matutinis**, sicut in die Parasceves,⁵ nisi quod in fine cuiuslibet lectionis iam dicitur « Christus semel pro peccatis » et cetera. Alia omnia, ut in libro. **Ad consecrandum ignem** primo procedit dominus episcopus de sacristia cum omnibus ministris suis, sicut in missa, circumeundo ignem, legendo quindecim gradus sine « Gloria Patri », candelasque proiciendo in ignem, ad modum crucis dis-

¹ N₁ rediit

² N₁ om.

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. ut

⁴ L V₃ om.

⁵ N₁ Parasceve

positas, et circuitur quindecies. Deinde statim¹ dominus episcopus dicit orationem. Tandem subiungit alias orationes, et benedicit ignem, aspergendo aqua benedicta, et turificando. His finitis, quattuor canonici choratores incipiunt hymnum *Inventor rutili*, intrando chorum, et chorus semper repetit aliquando totum, aliquando medium more solito. Finito hymno, unus dominorum canit *Exsultet* in dalmatica more suo, et in lucernam, seu cereum tempore suo tus imponitur. Hoc finito, dicitur « Amen ». **Statim subiungit** missans, et dicit sine « Flectamus genua » orationem. Tunc incipit unus dignitatum prophetiam *In principio creavit*. Finita prophetia, dicit episcopus « Oremus ». Diaconus: « Flectamus² genua, Levate³ »; tunc dicit orationem, « Amen ». Deinde dicitur secunda prophetia et tertia eodem modo et quarta eodem modo, et semper dicitur « Flectamus genua, Levate ». Tunc canitur post quartam prophetiam tractus. Post hoc canitur quinta prophetia, sexta, septima, octava, et iterum canitur secundus tractus. Tandem dicitur prophetia nona, decima, undecima, post canitur iterum tertius tractus. Ultimo canitur duodecima prophetia, et statim subiungitur una oratio sine « Flectamus genua », et dicitur « Amen ». Statim dicitur, seu canitur quartus tractus. Hoc finito, dicitur per episcopum « Oremus » sine « Flectamus », oratio, « Amen ». **Demum fit descensus ad fontem.** Per choratorem incipitur hymnus *Rex sanctorum*, et chrisma et oleum sacrum per duos acolythos, ligatis natibus, portantur, circumeundo fontem cum cruce, seu vexillis, et astantes omnes, et cereo novem vicibus, et choratores semper canunt *Rex sanctorum*, et chorus repetit. Tunc, finito hymno, dicit episcopus « Pater noster » et « Credo » et alia, quæ in libro sunt signata. Tandem dicit canendo versiculum *Domine apud te est fons vitæ*. Chorus: « Et in lumine ».⁴ « Oremus », *Omnipotens sempiterne Deus adesto magnæ pietatis* et cetera, tunc « Per omnia sæcula sæculorum, Amen », et præfatio sollemniter ad modum *Exsultet*, et, dum dicit « Sumat Unigeniti tui gratiam de Spiritu Sancto », tunc trahit manus in aqua per modum crucis, et, dum pervenit ibi: « Non inficiendo⁵ corrumpat », hic iterato tangit aquam in fonte per modum crucis, et tunc legit ibi alta voce « Sit hæc sancta et innocens creatura », tunc etiam canit, signando, seu ponendo crucem, « Sit fons vivus ✠ aqua ✠ regenerans ✠ unda ✠ purificans »; ibi autem: « De paradiso emanare præcepit », effundat aquam semel per modum crucis, et, dum pervenit ibi, dicit legendo « Hæc nobis præcepta servantibus », et, dum dicit « Ore benedicito⁶ », inspirat in fontem per modum crucis; tandem ter mittit cereum in fontem, canendo « Descendat in hanc pleni-

¹ N₁ stat

² N₁ Flectamus

³ V₃ om.

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ V₃ ... non in fitiendo

⁶ V₁ V₂ L V₃ benedicito

tudinem »,¹ tertio intus tenendo: « Et totam huius aquæ substantiam »,² et legit totum « Hic omnium peccatorum maculæ » usque finem « Per eundem », et dicitur « Amen ». Deinde, legendo, mittit chrisma in modum crucis, ut in libro. Deinde oleum sacrum immittit simili modo. Tandem per choratores incipitur litania, et, dum pervenitur ibi: « Ut fontem istum benedicere », dicit episcopus ter, semel « Benedicere », secundo « Benedicere et sanctificare », tertio « Benedicere et sanctificare et consecrare digneris », et semper ponit crucem. **Finita litania**, clauditur fons, et incipitur Kyrie paschale in organo, et episcopus, seu missans accedit ad altare, induens casulam albam. Ibidem dicit *Salve regina*, ut moris est, versiculum *In omni tribulatione* et unam orationem. « Adiutorium nostrum » per totum. Dicit accessum *Per passionem* in fine versiculi *Proprio Filio suo non peperit Deus*. Tunc accedendo, sicut alias, canit Gloria in excelsis paschale cum suo « Et in terra », et campanæ sonent usque « Qui sedes ». Alia dicuntur ordine suo. Credo non dicitur, nec offertorium dicitur, nec in organo tangitur offertorium, sed subsistitur. **Item:** Post epistolam statim incipitur per succentorem *Iam Dominus optatas*. Præfatio: *Te quidem Domine*. Alleluia *Confitemini* dicitur per choratorem totum, sed repetitur per chorum « alleluia ». Post inchoationem, seu inceptionem chorus statim incipit tractum *Laudate Dominum omnes gentes*. « Communicantes »: *Et per hanc sanctissimam noctem*. Sanctus dicitur sollemniter, sed Agnus Dei non dicitur. Pax Domini dicitur, licet pax non datur. Communio non dicitur, sed post sumptionem incipitur antiphona *Alleluia alleluia alleluia*, et repetit chorus. Psalmus: *Laudate Dominum omnes gentes* sine « Gloria Patri ». Antiphona: *Vespere autem sabbati*, et repetit³ chorus. Psalmus: *Magnificat* sine « Gloria ». Tunc episcopus canens dicit « Dominus vobiscum », chorus: « Et cum spiritu tuo, Oremus », et finit missam cum oratione missali *Spiritum nobis Domine*. Choratores incipiunt canentes *Benedicamus Domino* cum tribus « alleluia », ut in completorio. **Ad completorium** nec « Convertite nos », nec « Deus in adiutorium » dicitur. Plebanus unus canonicus in cappa alba per succentorem constitutus, choratores⁴ duo pueri. *Alleluia. Cum invocarem*. Omnes psalmi sine « Gloria ». Antiphona: *Alleluia pascha nostrum Christus est alleluia*. Nunc dimittis. Tandem officians dicit « Dominus vobiscum », chorus: « Et cum spiritu tuo, Oremus », *Spiritum nobis, Deus qui illuminas*, « Per Dominum ». *Benedicamus Domino* canunt pueri, ut ibi: *Benedicamus Domino alleluia alleluia alleluia*: (notandum)

¹ N₁ add. et cetera.

² N₁ add. et cetera.

³ L V₃ recipit

⁴ Coni. Edd. choratore (in N₁ habetur in fine lineæ ut abbreviatio)

[Tempus paschale]

IN DIE RESURRECTIONIS DOMINI **in matutinis** dominus episcopus induitur, ut moris est, ministri, unus baculista, unus astans, duo ceroferarii, non plures. « Domine labia mea aperies » et « Deus in adiutorium » more suo¹ dicuntur, alia omnia, ut in libro. Versus ad duo responsoria canunt pueri, et post ultimam homeliam responsorium canitur in organo. **Item:** Quousque ultima homelia finitur, interim disponuntur ad processionem duo vexilla, duæ lucernæ magnæ, choratores cappis induti, unus acolythus, duæ ampullæ cum aqua et vino, incensarii² duo, unus diaconus, unus subdiaconus, ut in tabula signati; et, postquam incipitur responsorium in organo, statim egrediuntur de sacristia coram domino episcopo ante aram sanctæ Crucis, et descendunt ad sepulcrum, ubi mensa est disposita. Versus responsorii canitur per choratores, stantes facie ad sepulcrum, dorso ad aram beatæ Virginis; repetitio per chorum. Finito responsorio, dicit episcopus, stans ante mensam, antiphonam *Surrexit Dominus de sepulcro alleluia alleluia*, chorus: « Qui pro nobis ». Tunc episcopus recipit ad manus pyxidem cum reverentia. Incipit introitum *Resurrexi*, chorus totum finit absque versu, stans ad latus altare³ beatæ Virginis. Tunc, interim episcopus veniens ad altare beatæ Virginis, disponensque ibi corporale, et recipit corpus dominicum ad manus, patena supposita, dicit ter canendo, vertit se ad populum, *Pax vobis ego sum alleluia*, et quasi semper benedictiones ponendo cum corpore, et revertitur semper ad aliud latus, et etiam semper altius et altius incipiens. Hoc finito, statim in organo incipitur Te Deum laudamus, et clerus intrat chorum, versificando cum toto choro. Finito Te Deum laudamus, dicit episcopus versiculum *Surrexit Dominus vere alleluia, Et apparuit Simoni alleluia*. « Deus in adiutorium meum intende », et laudes canuntur more suo. Capitulum non dicitur, sed loco eius canitur *Hæc dies*, et incipiunt choratores, et *Alleluia Pascha nostrum* incipit succentor, et finit cum toto choro, et repetitur ultimo « alleluia » et cetera. Post hoc statim incipiunt choratores antiphonam ad Benedictus. Deinde dicitur « Dominus vobiscum »; oratio diei. Benedicamus Domino canitur,⁴ ut ibi: (notandum) **Ad primam et ad alias horas** semper dicatur « Deus in adiutorium » per totam octavam, et non dicitur Kyrie eleison, neque hymni consueti, sed statim post « Deus in adiutorium » incipitur antiphona *Angelus autem Domini* cum ceteris. Psalmi: *Deus in nomine tuo, Beati immaculati, Retribue servo, Confitemini Domino, Laudate Dominum omnes gentes*.

¹ L V₃ sua

² N₁ incensarii

³ Edd. omnes sic habent, malim altaris

⁴ V₁ V₂ L V₃ om.

Tunc antiphona repetitur. Deinde canitur graduale *Hæc dies* et versus illius diei et Alleluia similiter. Tunc dicitur oratio *Spiritum nobis Domine* et *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*. **Ad¹ tertiam** antiphona: *Erat autem*. Psalmi: *Legem pone* cum ceteris. Graduale: *Hæc dies* et versus diei. Alleluia similiter et collecta eiusdem diei semper. **Ad sextam et nonam** similiter. **In missa** loco *Asperges me* canitur *Vidi aquam*. Versiculus: *Quoniam apud te est fons vitæ alleluia*. Oratio: *Deus qui ad æternam vitam in Christi resurrectione* et cetera, ut in capitulari, « Per eundem Christum ». Responsorium ad processionem: *Cum rex gloriæ* et *Triumphat Dei Filius* totum in ecclesia sancti Stephani protomartyris. Tunc per missantem dicitur versiculus *Surrexit Dominus de sepulcro*. Oratio: *Deus qui paschale nobis remedium*, « Per Christum Dominum nostrum ». Tandem choratores ibidem stantes, ad pulpitem canunt *Salve festa dies*. Chorus semper repetit nunc medium, nunc totum. Hoc finito, statim choratores incipiunt antiphonam *Sedit angelus* et cum eadem fit reversio ad ecclesiam, et fit status chori ad latus altaris beatæ Virginis dextrum ad pulpitem, et domini stant ad duas partes ante altare illud, et chorus canit antiphonam usque finem. Tunc pueri quattuor, aut sex ascendent, ubi canitur evangelium festivis diebus, et canunt versum *Crucifixum Dominum*. Tunc chorus totus canit *Nolite metuere*. Redit² ad chorum, et canit chorus similiter usque finem. Tunc domini choratores, ponentes librum præcise ex opposito columnæ in sacrario, parum distantes a columna, et canunt secundum versum, videlicet: *Recordamini*. Chorus resumit illi *Alleluia*. Tunc unus presbyter dicit versiculum *Surrexit Dominus vere alleluia, Et apparuit Simoni*. « Oremus », *Suscipe Domine preces nostras*, ut in capitulari, « Per eundem », et in aliis dominicis diebus usque Ascensionem semper eodem modo debet fieri actio. Tandem incipitur introitus in organo: *Resurrexi et adhuc tecum*, et finitur, ut in libro. Et versus in gradualis semper variatur. Oratio usque Quasi modo inclusive semper sola dicitur, et Alleluia similiter variatur. Qualibet die usque diem sabbati præfatio: *Te quidem Domine*. Prosa per totam octavam: *Victimæ paschali*, et post prosam per chorum semper canitur *Christus surrexit* in hac nota: (notandum), et in organo similiter. « Communicantes » et « Hanc igitur » semper dicitur per octavam. **In secundis vesperis** prius canitur *Kyrie*, et per illud secunda vespera usque feriam sextam inclusive semper incipitur, sicut in missa solet cantari, sed prius dicitur in organo illis tribus diebus. Si autem vis, manda, ut tangatur in organo per totam octavam tam in vesperis, quam etiam in missis; si autem vis, in aliis sequentibus diebus ferialibus usque octavam, quod non tangatur in organo, sed choratores incipiant³ *Kyrie eleison*, chorus autem prosequatur.⁴ Finito *Kyrie*, statim incipiunt choratores

¹ N₁ om., spatio congruenti relicto.

² N₁ Rediit

³ N₁ incipiunt

⁴ N₁ prosequitur

antiphonam *Angelus autem Domini*. Tres antiphonæ et tres psalmi canuntur in choro omni die usque feriam sextam inclusive. Tandem incipitur graduale *Hæc dies* per choratores, et chorus prosequitur, et versus eiusdem tangitur in organo. Et Alleluia illius diei semper incipitur per chorum, et finitur per eundem, et repetitur « alleluia » ultimo semper. Choratores autem statim incipiunt antiphonam ad Magnificat semper illius diei. Interim, quousque fit tertius psalmus, præparantur isti infrascripti ad processionem: primo unum vexillum cum imagine beatæ Virginis portatur per unum nervosum in cappa, secundo ceroferarius puer in cappa sollemni, tertio tus cum pyxide per unum procedentem in cappa, quarto plenarium¹ per unum acolythum² procedentem in alba dalmatica, quinto per unum acolythum chrisma, alba indutum, et natibus ligatum, sexto Exsultet per unum procedentem, aut nervosum, septimo oleum sacrum per unum acolythum, alba indutum, et natibus ligatum, octavo diaconus nihil habens, indutus dalmatica alba, nono turibulum per unum presbyterum alba cappa indutum, decimo ceroferarii pueri in cappis sollemnibus, undecimo secundum vexillum cum imagine crucifixi per unum nervosum in cappa. Et, postquam incipitur antiphona, statim accedunt cum processione, et collocantur ante chorum seriatim.³ Finito Magnificat et antiphona, præsidens dicit: « Dominus vobiscum, Et cum, Oremus », oratio illius diei, « Per eundem Dominum nostrum » et cetera, « Amen », et non plus. Tandem fit descensus ad fontem cum processione. Interim cum organo incipitur *Vidi aquam*, chorus progreditur versus aram sanctorum Fabiani et Sebastiani martyrum. Induti autem versus aram sanctæ Crucis ad latus sinistrum unus post alium singulatim et paulatim progrediuntur, sed prius domini antecedunt et sedebunt ex utraque parte altaris beatæ Virginis. Et dominus præsidens circuit fontem cum istis indutis nonies. His finitis, stabunt induti cum processione, unus post alium ante altare sanctæ Crucis, præsidens autem sedebit in sede ibidem disposita. Finito *Vidi aquam* in organo, choratores canunt versum ante altare eiusdem beatæ Virginis, versa facie ad altare, et in organo « Gloria Patri », choratores et omnes, chorus, ad quos pervenit, totum canendo. Demum choratores incipiunt duas antiphonas: *Respondens autem angelus* et *Cito euntes*, canendo cum psalmis ad duos choros. His finitis, dicit præsidens, stans ad fontem, versiculum *Quoniam apud te*. Chorus: *Et in lumine tuo*. « Oremus », *Deus qui omnes in Christo renatos* et cetera, « Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum », et dicitur « Amen ». Tunc in organo incipitur responsorium *Christus resurgens ex mortuis*. Domini choratores et pueri vociferati et alii volentes ascendunt supra aram sanctæ Crucis, et canunt versum *Dicant nunc Iudæi* et non dicitur « Gloria Patri », sed statim fit in organo repetitio, et, postquam incipitur in organo repetitio, statim ascen-

¹ L V₃ om.

² N₁ N₂ V₁ om.

³ L V₃ feriatim

dunt domini ad chorum, et chorus similiter, sed versus aram præscriptorum sanctorum Fabiani et Sebastiani martyrum. Induti autem intrabunt sacristiam, sed dominus præsidens cum ceroferariis et choratoribus tantum intrabit chorum ad pulpitem. Finita repetitione, dicit versiculum *In resurrectione tua Christe alleluia*. Chorus: *Calum et terra*. « Oremus », *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut qui resurrectionis dominicæ*, « Per eundem Dominum », et dicitur « Amen. Dominus vobiscum, Et cum spiritu ». Benedicamus Domino canitur per choratores, nil plus. Tandem datur¹ benedictio per dominum episcopum. Finita benedictione, incipitur **completorium**. « Converte nos Deus. Deus in adiutorium ». Duo pueri canunt *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem* cum ceteris. Finitis psalmis,² resumitur *Alleluia alleluia alleluia. Hæc dies quam fecit Dominus*. Alleluia canitur, in ultimo repetitur. Post hoc dicitur antiphona *Alleluia surrexit Dominus*. Nunc dimittis. Orationes: *Spiritum nobis Domine, Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) Suffragium ad aram beatæ Virginis: *Regina cæli* cum una³ oratione *Deus qui per gloriosam resurrectionem*. **Item**:

FERIA SECUNDA⁴ USQUE DIEM SABBATI INCLUSIVE invitatorium semper dicitur *Surrexit Dominus vere alleluia*. Antiphona: *Cogoverunt Dominum*. Psalmi semper tres in primo nocturno post se sequentes. Homeliæ quolibet die propriæ. Responsoria similiter propria, et in quibus feriis non erunt, repetuntur de prioribus. Laudes semper: *Angelus [autem]⁵ Domini. Hæc dies*. Versiculus semper proprius, et Alleluia similiter proprium, tam in prima, quam in completorio et aliis horis. **In missa** introitus semper proprius per hebdomadam. Kyrie eleison semper paschale, et una oratio diei dicitur solum. Prosa: *Victimæ paschali, Christus surrexit* post prosam per hebdomadam semper canitur, post octavas autem canitur diebus dominicis tantum usque Ascensionem, per istam notam: (notandum)

SABBATO PROXIMO ANTE QUASI MODO capitulum proprium dicitur. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua*. Oratio sola. Propria responsoria ad horas: *Surrexit Dominus de sepulcro alleluia, Surrexit Dominus vere alleluia, Surrexit Christus et illuxit populo suo alleluia*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe*. **Ad primam** antiphona: *Angelus autem Domini*. Psalmi: *Deus in nomine, Beati immaculati, Retribue, Quicumque vult*. Capitulum: *Christus resurgens*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei vivi miserere nobis alleluia alleluia, Qui surrexisti a mortuis miserere nobis alleluia alleluia, Gloria Patri*. Versiculus: *In resurrectione tua*. Orationes: *Spiritum nobis Domine, Domine sancte Pater*. **Item**: Ad primam prius

¹ L V₃ datus

² L V₃ prius (in V₂ abbrev. ps cum p superpunctuato)

³ V₁ V₂ L V₃ ... cæli, una cum

⁴ V₂ L V₃ prima (numero I, sed in V₂ spatium unius litteræ I adhuc reliquitur)

⁵ *Adi*.

dicitur hymnus *Iam lucis orto sidere*, et¹ ad alias similiter horas hodie incipiuntur hymni. Conclusio hymnorum: « Quæsumus auctor omnium, Gloria tibi Domine qui surrexisti a mortuis ». **Item:** Si festa aliquæ² venerint in hebdomada Resurrectionis Domini, tunc omnia servantur in secunda hebdomada, videlicet Quasi modo geniti, et, si feria secunda ultra Quasi modo geniti occurrerit aliquod festum duplex, tunc dominica transponetur in tertiam feriam. **Item:**

HORÆ BEATÆ MARÆ³ VIRGINIS hodie incipiuntur in matutinis tantum. Invitatorium: *In honore beatissimæ Mariæ Virginis iubilemus Domino. Venite exsultemus*, et non dicitur « alleluia » in fine. Antiphona: *Gaude Maria Virgo*. Psalmi: *Cantate primum, Dominus regnavit, Cantate secundum*. Homelia: *Stabant iuxta Crucem*. Responsoria: *O decus virginitatis, Cæli regina, Salve nobilis virga*. Laudes: *Sub tuam protectionem*. Psalmi: *Dominus regnavit*. Capitulum: *Ab initio et ante sæcula*. Hymnus: *Quem terra*. Versiculus: *Gaude Maria Virgo*. Antiphona: *Quæ est ista*. Benedictus. Oratio: *Concede nos*. Suffragium: *Loquebantur variis linguis*. Oratio: *Deus qui corda fidelium*, non plura. **Item: Ad horas**, ut in æstate, per totum. **In missa** officium: *Salve sancta Parens*. Kyrie eleison, ut in æstate. Orationes: *Concede nos famulos tuos, Deus qui corda fidelium*, non plus. Epistola: *Converti me ad [viam]⁴ portæ*.⁵ Alleluia: *Angelus Domini*. Alleluia: *Subveni Mater pia*. Prosa: *Virgini Mariæ*. Evangelium: *Stabant iuxta Crucem*. Prefatio: *Et te in veneratione beata Mariæ semper Virginis*. Offertorium: *Angelus Domini*. Sanctus de beata Virgine. Communio: *Regina mundi*, « alleluia » in fine. **In secundis vespere** antiphonæ: *Sancta Maria Virgo*. Psalmus: *Dixit Dominus* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Salve nobilis*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Post partum Virgo*. Antiphona ad Magnificat: *Regina cæli latere alleluia*. Oratio: *Concede nos*. Suffragium: *Loquebantur* cum oratione, nil plus. **In completorio** psalmi: *Memento Domine David* cum ceteris. *Alleluia*. Hymnus: *Fit porta Christi*. Capitulum: *Paradisi porta*. Versiculus: *Gaude Maria Virgo*. Antiphona: *Alleluia sancta Dei Genitrix alleluia*. Nunc dimittis. Orationes: *Famulorum tuorum quæsumus Domine, Sancti Spiritus, Perpetuum nobis Domine*. **Item:** Aliis diebus legitur per totum, ut in æstate.⁶ Invitatorium: *Ave Maria*.

HODIE **in primis vespere** antiphona: *Pax vobis ego sum*.⁷ Psalmi: *Benedictus Dominus Deus* cum ceteris. Capitulum: *Expurgate vetus fermentum*. Responsorium: *Dum transisset sabbatum*. Hymnus: *Chorus novæ Ierusalem*. Versiculus: *Surrexit Dominus de sepulcro alleluia*.

¹ V₁ V₂ L V₃ om.

² V₁ V₂ L aliqua

³ V₁ V₂ L V₃ om.

⁴ Adi.

⁵ N₁ portas

⁶ L V₃ add. æstate (*duplicando*)

⁷ V₃ add. Et repetit chorus semper dominica prima.

Antiphona omnibus diebus sabbatis usque Ascensionem Domini ad Magnificat: *Maria Magdalene*. Oratio sola, videlicet: *Deus qui hodierna die*. Benedicamus, ut supra. **In completorio**: *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Ad cenam Agni*. Capitulum: *Christus resurgens ex mortuis*. Versiculus: *In resurrectione tua alleluia*. Antiphona: *Alleluia pascha nostrum* omnibus diebus sabbatis usque Ascensionem. Psalmus: *Nunc dimittis*, sed aliis diebus semper dicitur *Alleluia resurrexit Dominus alleluia*. Oratio: *Spiritum nobis*. Alia:¹ *Deus qui illuminas*. Benedicamus, ut supra. **Nota**:

OMNIBUS DIEBUS DOMINICIS post festum Paschæ usque Ascensionem Domini agitur, sicut in die Resurrectionis Domini, sed capitulum: *Expurgate*. Hymnus: *Aurora lucis rutilat*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe alleluia*. Antiphona ad Benedictus, sicut in die sancto. Oratio sola, ut in vesperis. **Item**: Ad primam responsoria et ad alias horas leguntur, sicut heri. **In missa** introitus semper: *Resurrexi*. Kyrie paschale. Oratio sola. Graduale: *Alleluia angelus Domini*. Alleluia: *Pascha nostrum*. Prosa: *Victima paschali, Christus surrexit*. Alia, ut in die sancto. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Angelus autem Domini*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Surrexit Dominus*. Hymnus: *Chorus novæ*. Versiculus: *Surrexit Dominus de sepulcro*. Antiphona ad Magnificat: *Et dicebant ad invicem*. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. **Item**: **In completorio** omnia, ut supra, in primis vesperis, sed ad Nunc dimittis propria: *Alleluia resurrexit Dominus alleluia*. **Item**:

DOMINICA QUASI MODO GENITI semper recipitur feria secunda, si festum aliquod non impedit; alias quolibet die potest recipi. Invitatorium usque Ascensionem semper: tria *Alleluia*. Antiphona semper: *Cognoverunt Dominum alleluia*. Psalmi iam feriarum semper tres, hodie: *Dominus illuminatio, Ad te Domine clamabo, Afferte Domino*. Versiculus: *Quem quæris mulier alleluia*. Homelia: *Cum esset sero die illa una sabbatorum*. Responsoria propria. Te Deum semper dicitur. Laudes: *Gavisi sunt discipuli alleluia*. Psalmi: *Dominus regnavit* cum ceteris. Capitulum semper de dominica. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe*. Antiphona: *Cum esset sero*. Benedictus Dominus. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut qui festa paschalia peregrimus*. Suffragium primo de Resurrectione. Antiphona: *Surrexit Dominus de sepulcro*. Versiculus: *Surrexit Dominus vere alleluia*. Oratio: *Deus qui per Unigenitum tuum*, et non dicitur « hodierna die » in oratione, sed solum diebus dominicis. Secundo de sancta Cruce. Antiphona: *Crucem sanctam subiit*. Versiculus: *Dicite in nationibus*. Oratio: *Deus qui pro nobis sanctam Crucem ascendisti*. Tertio de sancto Adalberto:² *Beatus vir qui inventus est sine macula*. Versiculus: *Gloria et honore*. Quarto de omnibus sanctis: *In caelestibus regnis sanctorum*. Versiculus: *Gaudete iusti in Domino alleluia*. Oratio: *Conserva quæsumus Domine*. Quinto et ultimo pro pace: *Da pacem Domine* cum « alleluia ». Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) Istud Benedica-

¹ L V₃ Alleluia

² N₁ Ad alberto

mus est feriale, et canitur semper, tam in matutinis, quam etiam in vesperis. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*. Conclusio hymnorum: « Quæsumus auctor omnium, Gloria tibi Domine qui surrexisti ». Antiphona: *Surgens Iesus mane prima sabbati*. Psalmi: *Deus in nomine tuo cum ceteris*. Capitulum: *Christus resurgens ex mortuis*. Responsorium: *Christe Fili Dei vivi miserere nobis alleluia alleluia, Qui surrexisti*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens et misericors Deus ut in resurrectione Domini nostri*. Alia: *Domine sancte Pater*. **Ad tertiam**¹ hymnus: *Nunc Sancte nobis Spiritus*, conclusio, ut supra. Antiphona: *Iesum qui crucifixus est quæritis alleluia*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Omne quod natum est*. Responsorium: *Quem quæris mulier*. Versiculus: *Tulerunt Dominum meum alleluia*. Orationes, ut supra. **Ad sextam** hymnus:² *Rector potens*, conclusio, ut supra. Antiphona: *In Galilæa Iesum videbitis*. Psalmi: *Defecit in salutare³ tuo*. Capitulum: *Quis est qui vincit mundum*. Responsorium: *Tulerunt Dominum*. Versiculus: *Noli flere Maria alleluia*. Orationes, ut supra. **Ad nonam** hymnus: *Rerum Deus*,⁴ conclusio, ut supra. Antiphona: *Cito euntes dicite*. Psalmi: *Mirabilia cum ceteris*. Capitulum: *Si testimonium hominum*. Responsorium: *Noli flere Maria alleluia, Resurrexit Dominus alleluia alleluia*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe alleluia*. Orationes, ut supra. **In missa** introitus semper: *Quasi modo geniti* usque secundam dominicam, et chorabunt duo iuvenes semper diebus ferialibus. Kyrie feriale: (notandum) Gloria in excelsis Deo cum suo Et in terra proprio. Oratio propria de die, secunda de Resurrectione, tertia de omnibus sanctis. Epistola de dominica, vel si propria habetur. Graduale: *Angelus Domini*. Alleluia proprium: *Post dies octo*. Prosa: *Mundi renovatio*. Evangelium de dominica, et canitur festivaliter. Credo non dicitur. Offertorium proprium. Præfatio semper de Resurrectione, sed « die » in præfatione non dicitur diebus ferialibus, sed solum diebus dominicis et de sanctis post octavas Paschæ. Communio proprium. **In secundis vesperis**⁵ antiphona: *Pax vobis*. Psalmi feriales. Capitulum de dominica. Responsorium non dicitur. Hymnus semper: *Chorus novæ Ierusalem*. Versiculus:

Mane nobiscum, Domine, alleluia,
Quoniam advesperascit, inclinata est dies, alleluia.

Antiphona ad Magnificat de dominica. Oratio diei. Suffragia, ut⁶ supra, in matutinis. Benedicamus Domino similiter. **Item:** Hymnus *Ad cenam Agni* semper canitur, tam feriatibus diebus, quam etiam festivis ad completorium in nota ista: (notandum) **Item:**

¹ N₁ tertia

² N₁ om.

³ Coni. Edd. salutari

⁴ N₁ habet hæc e converso, videlicet ... nonam. Rerum Deus. Hymnus

⁵ N₂ V₁ V₂ V₃ habent hæc e converso, videlicet ... In vesperis secundis

⁶ L V₃ om.

Quando de tempore agitur, tunc conclusio hymnorum semper: « Quæsumus Auctor omnium, Gloria tibi Domine qui surrexisti a mortuis », sed, quando festum aliquod tenetur, tunc conclusio hymnorum: « Gloria tibi Domine qui surrexisti », hoc tamen notato, quod, quando de sanctis tenetur, tunc suffragium nullum fit de Resurrectione, nec in horis beatæ Virginis, sed solum simpliciter postponitur et cetera.

FERIA TERTIA invitatorium, ut supra, feria secunda. Antiphona: *Cognoverunt Dominum alleluia*. Psalmi feriales secundum ordinem.¹ Lectiones de Apocalypsi, quia hodie incipimus Apocalypsim. Responsorium propria. Te Deum laudamus semper dicitur. Laudes: *Gavisi sunt discipuli*. Psalmi consueti. Capitulum: *Omne quod natum est*. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe alleluia*. Antiphona ad Benedictus: *Post dies octo ianuis clausis*, ut in libro. Suffragia, ut supra, feria secunda, in matutinis. Benedicamus, ut supra. **In missa** officium: *Quasi modo geniti* semper, quando non celebratur aliquod festum. **Item: In secundis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi feriales. Capitulum de dominica. Responsorium non dicitur. Hymnus: *Chorus novæ* semper. Versiculus: *Mane nobiscum*. Ad Magnificat antiphona: *Mitte manum tuam*. Oratio diei. Suffragia, ut supra, feria secunda, in matutinis. Benedicamus similiter. **Item:** Per istam hebdomadam antiphona ad Benedictus semper: *Post dies octo*. **Item:** His diebus ferialibus per hebdomadam horæ servantur præscripto modo, si aliquod festum non occurrerit. **Item:** Ad primam et ad completorium² diebus ferialibus dicitur ista oratio: *Præsta quæsumus Domine omnipotens et misericors Deus ut in resurrectione Domini nostri Iesu Christi percipiamus veraciter portionem*,³ sed diebus dominicis et festivis dicitur *Spiritum nobis [Domine]⁴ tuæ caritatis infunde*.

DOMINICA SECUNDA **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: *Benedictus* cum ceteris. Capitulum: *Expurgate vetus fermentum*. Responsorium: *Dum transisset*. Hymnus: *Chorus novæ*. Alia omnia, ut in prima dominica. **In completorio** similiter. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia alleluia alleluia*. Omnia, ut in die Resurrectionis Domini. Antiphona ad Benedictus: *Et valde mane*. Oratio sola: *Deus qui hodierna die*. **In missa** a missante dicitur Vidi aquam, et fit processio, ut in die sancto, videlicet Resurrectionis Domini actum est.⁵ Officium: *Resurrexi*. Kyrie paschale.⁶ Oratio sola. Epistola: *Expurgate vetus fermentum*. Graduale: *Alleluia angelus Domini*. Alleluia: *Pascha nostrum*. Prosa: *Victimæ paschali, Christus surrexit* semper subiungitur ultimo omnibus diebus dominicis usque Ascensionem, et etiam de sanctis, quando horæ servantur de eis-

¹ N₁ add. et cetera.

² Coni. Edd. capitulum

³ L V₃ protectionem

⁴ Adi.

⁵ N₁ add. et cetera.

⁶ V₁ V₂ L V₃ paschalis

dem.¹ **In secundis vesperis** antiphonæ: *Angelus Domini*. Psalmi, ut supra, in die Resurrectionis Domini. Capitulum: *Expurgate*. Responsorium: *Surrexit² Dominus*. Hymnus: *Chorus nova*. Versiculus: *Surrexit Dominus de sepulcro*. Antiphona ad Magnificat: *Et dicebant ad invicem*. Oratio sola. Benedicamus Domino. **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem cum ceteris*. Hymnus: *Ad cenam Agni*. Capitulum: *Christus resurgens*. Versiculus: *In resurrectione tua*. Antiphona: *Alleluia resurrexit Dominus*. Nunc dimittis. Oratio: *Spiritum nobis Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus, ut supra. **Item:**

DOMINICA MISERICORDIA DOMINI propria semper recipitur feria secunda, si³ festum aliquod non occurrerit. Invitatorium: *Alleluia*. Antiphona: *Cognoverunt Dominum alleluia*. Psalmi feriales⁴ secundum ordinem. Versiculus: *Quem quæris mulier*. Homelia: *Ego sum pastor bonus*. Responsoria: *Dignus es Domine, Ego sicut vitis, Audivi*. Capitulum: *Carissimi Christus passus est pro nobis*. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe alleluia*. Antiphona: *Ego sum pastor bonus*. Benedictus. Oratio: *Deus qui in Filii tui*. Suffragium, ut supra, secunda feria Quasi modo in matutinis,⁵ per⁶ totum. **In missa** officium: *Misericordia Domini*. Kyrie eleison paschale ferialiter, ut supra, feria secunda Quasi modo. Oratio diei, secunda de Resurrectione, tertia de omnibus sanctis, videlicet: *Conserva quæsumus Domine*. Epistola: *Christus passus est pro nobis*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor bonus*. Alleluia: *Ego sum pastor bonus*. Credo non dicitur. Offertorium: *Deus Deus meus*. Præfatio de Resurrectione Domini. Communio: *Ego sum pastor bonus*. **Item:** His diebus⁷ ferialibus per hebdomadam præscripto modo canitur officium, si aliquod festum non occurrerit.

IN DOMINICA TERTIA omnia dicuntur, ut in prima dominica post octavas Resurrectionis Domini. **In matutinis** similiter. **In missa** similiter peragendum est. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Angelus autem Domini*, ut in die sancto. Alia omnia, ut in prima dominica. **Item:**

⟨IN⟩⁸ DOMINICA IUBILATE semper recipitur, seu tenetur feria, si aliquod festum non occurrerit; si autem aliquod festum paschale venerit feria secunda, tunc dominica poterit transferre in aliam feriam. **In matutinis** omnia, ut in libro. **In missa** officium: *Iubilate Deo*. Kyrie eleison feriale paschale. Oratio diei, secunda⁹ de Resurrectione Domini, tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Carissimi obsecro vos tamquam advenas*.

¹ V₂ L V₃ eis

² V₃ Surrexit

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. autem

⁴ L V₃ ferialis

⁵ V₁ V₂ L V₃ in matutinis errore typographi rubrum est et falso interpunctum.

⁶ V₃ -er

⁷ V₁ V₂ L V₃ om.

⁸ Del.

⁹ V₂ L V₃ om.

Graduale: *Alleluia surrexit Dominus et occurrens mulieribus*. Alleluia: *Modicum et non videbitis me*. Prosa: *Mundi renovatio*. Evangelium: *Modicum et iam non videbitis me*. Credo non dicitur. Offertorium: *Lauda anima mea*. Præfatio paschalis de Resurrectione. Communio: *Modicum et non videbitis me*. **Item:** His diebus ferialibus per hebdomadam præscripto modo canitur officium, si aliquod festum non occurrerit. **Item:** Ad primam et ad alias horas antiphonæ, responsoria, versiculi omnia, ut supra, feria secunda Quasi modo geniti.¹ **Item:**

QUANDO O DECUS SERVATUR post octavas Paschæ diebus ferialibus usque Ascensionem, tunc feria sexta **in primis vespere** chorabunt pueri in cappis, plebanus scilicet et unus præbendarius similiter in cappa, sed cereiferi non erunt. Antiphona sola: *Sancta Maria Virgo*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ab initio et ante sæcula*. Responsorium: *Salve nobilis virga Iesse*, « alleluia » in fine. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Post partum Virgo alleluia*. Antiphona: *Regina cæli latere*. Magnificat. Oratio: *Concede nos famulos tuos*. Suffragium: *Veni Sancte Spiritus*. Versiculus: *Emitte Spiritum tuum alleluia*. Oratio: *Deus qui corda fidelium*. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **In completorio:** *Alleluia. Cum invocarem*. Hymnus: *Lux mundi beatissima*. Capitulum: *Paradisi porta*. Versiculus: *Gaude Maria Virgo*. Antiphona: *Alleluia sancta Dei Genitrix*. Nunc dimittis. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitorium:² *In honore beatæ Virginis Mariæ*, « alleluia » in fine. *Venite exsultemus*. Antiphona: *Benedicta tu*. Psalmi: *Domine Dominus noster. Sicut myrrha electa. Cæli enarrant. Ante torum huius. Domini est terra*. Versiculus: *Speciosa facta es et suavis alleluia, In deliciis et cetera*. Homelia: *Stabant iuxta Crucem Iesu mater eius*. Responsoria: *O decus virginitatis*, « alleluia » semper in fine, *Cæli regina, Salve nobilis. Te Deum laudamus*. Versiculus: *Ora pro nobis sanctissima Dei Genitrix*³ *alleluia*. « Deus in adiutorium ». Laudes: *Sub tuam protectionem. Dominus regnavit*. Antiphona: *Sancta Dei Genitrix*. Psalmus: *Iubilare Deo. In odore unguentorum tuorum*. Psalmus: *Deus Deus meus ad te de luce. Benedicta filia*. Psalmus: *Benedicite omnia opera. In prole Mater*. Psalmus: *Laudate Dominum de cælis*. Capitulum: *Ab initio et ante sæcula*. Hymnus: *Quem terra pontus*. Versiculus: *Gaude Maria Virgo alleluia*. Antiphona: *Quæ est ista*. Psalmus: *Benedictus Dominus Deus Israel*. Oratio: *Concede nos*. Suffragia: *Loquebantur*, ut supra, de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Magnæ Deus, « alleluia ». **In missa** officium: *Salve sancta*. Kyrie, ut in æstate beatæ Virginis. Orationes: *Concede nos famulos tuos, Deus qui corda fidelium*, non plures. Epistola: *Converti me ad portas*. Graduale: *Alleluia angelus Domini*. Alleluia: *Subveni Mater pia*. Prosa: *Virgini Mariæ laudes*, vel *Mane prima sabbati*, si habetur. Evangelium: *Stabant iuxta Crucem Iesu mater*. Credo non dicitur. Offertorium: *Angelus Domini*. Præfa-

¹ N₁ add. et cetera.

² V₁ V₂ L V₃ om., forte abbreviationem in. (nempe invitorium) et principium textus diplographiam astimando.

³ N₁ Genitricis

tio: *Et te in veneratione beatae Mariae semper Virginis*. Sanctus de beata Virgine. Communio: *Regina mundi alleluia*. **In secundis vesperis** antiphona: *Sancta Maria* cum « alleluia ». Psalmi: *Dixit Dominus* cum ceteris. Alia omnia, ut in primis vesperis. Suffragia: *Loquebantur*, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino Magnæ Deus, « alleluia ».

IN DOMINICA QUARTA, CANTATE agitur,¹ sicut in die sancto. **In matutinis** similiter. **In missa** similiter. **In secundis vesperis** similiter. **Item:**

DOMINICA PROPRIA semper recipitur feria secunda, si aliquod festum non occupaverit speciale. Officium: *Cantate Domino*. Kyrie feriale paschale. Oratio propria, secunda de Resurrectione, tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Omne datum optimum*. Graduale: *Alleluia surrexit Christus et illuxit*. Alleluia: *Vado ad eum qui me misit*. Prosa: *Mundi renovatio*. Evangelium: *Vado ad eum*. Credo non dicitur. Offertorium: *Iubilate Deo*. Præfatio de Resurrectione Domini, sed « die » non dicitur in præfatione, nisi diebus dominicis usque Ascensionem. Sanctus, quale vis. Communio: *Cum venerit Paraclitus*. Ite missa est canitur ad notas Christe eleison: (notandum)

IN DOMINICA QUINTA, VIDELICET ROGATIONUM aguntur omnia, ut supra, in die sancto, seu in prima dominica, videlicet Quasi modo. **In primis enim vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: *Benedictus Dominus*. Capitulum: *Expurgate vetus fermentum*. Responsorium: *Dum transisset*. Hymnus: *Chorus novæ*. Versiculus: *Surrexit Dominus*. Antiphona: *Maria Magdalene*. Magnificat. Oratio sola: *Deus qui hodierna die*.² Benedicamus Domino, ut supra, cum aliis consuetis. **In matutinis**, ut in die sancto. **Officium:** *Resurrexi*. Kyrie eleison paschale. Oratio sola. Epistola: *Expurgate*. Graduale: *Alleluia angelus Domini*. Alleluia: *Pascha nostrum*. Prosa: *Victima paschali, Christus surrexit*. Evangelium: *Maria Magdalene*. Credo dicitur. Præfatio de Resurrectione. Offertorium: *Terra tremuit*. Communio: *Pascha nostrum*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Angelus autem Domini* cum reliquis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Surrexit*. Hymnus: *Chorus novæ*. Versiculus: *Surrexit Dominus*. Antiphona: *Et dicebant*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus, ut supra. **Completerium** similiter. **Item:**

DOMINICA PROPRIA, VOCEM³ IUCUNDITATIS semper peragitur feria secunda, si aliquod festum speciale non occurrerit, alias autem quolibet die poterit recipi. Officium: *Vocem iucunditatis*. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, secunda de Resurrectione, tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Estote factores verbi Dei*. Graduale: *Alleluia in die resurrectionis*. Alleluia: *Usque modo non petistis quicumque*. Prosa: *Mundi renovatio*. Evangelium: *Amen amen dico vobis si quid petieritis* et cetera. Credo non dicitur. Offertorium: *Benedicite gentes*. Præfatio de Resurrectione. Sanctus sollemne. Communio: *Cantate Domino*. **Item:**

¹ N₁ -gitur, sed spatio uni litteræ congruenti relicto

² N₁ add. et cetera.

³ V₂ L V₃ Voce

Hodie incipit processio, uti moris est diebus Rogationum, et fit processio ad unam ecclesiam ex arbitrio domini succentoris, vel vicarii, et canitur ibidem **missa** *Exaudivit de templo*. Kyrie eleison feriale: (notandum) Oratio propria, secunda de sancto, in cuius nomine ecclesia illa est dedicata, tertia pro pace, vel pro pluvia, vel pro serenitate, vel pro rege, vel pro¹ alia quacumque necessitate. Epistola: *Confitemini alterutrum peccata vestra*. Alleluia: *Confitemini Domino quoniam* et cetera, non plus. Evangelium *Quis vestrum habebit amicum*, ferialiter canendo. Offertorium: *Confitebor Domino*. Præfatio communis ferialiter. Sanctus feriale. Communio: *Petite et accipietis* et cetera. Benedicamus feriale: (notandum) **In secundis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: *Dilexi quoniam* cum ceteris. Capitulum supra. Responsorium non dicitur. Hymnus: *Chorus novæ*. Versiculus: *Mane nobiscum*. Antiphona: *Petite et accipietis*. Magnificat. Oratio de dominica. Suffragium de Resurrectione, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace; hic enim perficitur suffragium de Resurrectione, nec feria tertia, nec feria quarta dici debet; quidam autem perficiunt feria tertia in secundis vesperis, sed male.

FERIA TERTIA ROGATIONUM **in matutinis** invitatorium: *Alleluia alleluia alleluia*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Cognoverunt Dominum*. Psalmi: *Dixi custodiam*, *Expectans*, *Beatus qui intelligit*. Versiculus: *Quem quæris*. Homelia: *Quis vestrum*. Responsoria: *Alleluia audivimus*, *Narrabo*, *In ecclesiis*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes: *Gavisi sunt*. Psalmi: *Dominus regnavit* cum reliquis. Capitulum: *Confitemini alterutrum peccata vestra*. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua Christe*. Antiphona: *Omnis qui petit*. Psalmus: *Benedictus Dominus*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut qui in afflictione nostra*. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino, ut supra, feriale. **In missa** officium *Exaudivit de templo* canitur in processione ex arbitrio succentoris, vel vicarii. Kyrie eleison feriale, ut supra, feria secunda. Nigro colore² utimur. Unum alleluia tantum, ut in libro. Præfatio cottidiana ferialiter. Evangelium: *Amice accommoda mihi tres panes*, ferialiter cantum. Alia, ut supra, feria secunda in processione cantata. **In secundis vesperis**: *Pax vobis*. Psalmi: *Lætatus sum* cum ceteris. Capitulum de dominica. Responsorium non dicitur. Hymnus: *Chorus novæ*. Versiculus: *Mane nobiscum*. Antiphona: *Ecce nunc palam loqueris*. Magnificat. Oratio de dominica, suffragium³ de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Item**: Quidam⁴ suffragium de Resurrectione hic perficiunt, sed,

¹ L V₃ om.

² V₃ om. Nigro colore, add. autem pro eo Colore griseo, videlicet feriali

³ V₃ add. Antiphona de Rogatione (*coni., ed. ratione, abbrev. rone, similiter infra passim*) non absque ratione, quia in vesperis de Rogatione nulla fit mentio, sed omnia dicuntur de dominica: versiculus, hymnus. De Rogatione, ut aliis diebus præteritis, de meritis fit suffragium de Rogatione Domini.

⁴ V₃ Quidem

ut diligentius percepi, et in antiquis ordinariis adudum¹ approbatis repperi, quod tantum debet perfici feria secunda Rogationum in secundis vesperis. **Nota:**

QUANDOQUE FESTUM SANCTI ADALBERTI CADIT DIE DOMINICO, ex quo est patronus huius almæ ecclesiæ Strigoniensis, non debet anticipare, seu transponi in aliam feriam propter octavam Resurrectionis Domini, sed debet loco suo, die² dominico teneri, sicut etiam consuetum est ab antiquo, quando sic³ occurrerit; si autem non esset patronus ecclesiæ, tunc nullibi haberet locum, nisi feria quinta, quando die dominico occurrerit, quia feria secunda festum sancti Georgii,⁴ feria tertia festum sancti Marci,⁵ feria quarta recipit dominicam, feria quinta celebretur festum sancti Adalberti; si vero die dominico, tunc in⁶ primis vesperis antiphona: *O immarcescibilis rosa* et cetera omnia, ut in libro. Suffragia: *Maria Magdalene* propter octavam Resurrectionis. Oratio: *Deus qui hodierna die per Unigenitum tuum*, non plus. **In matutinis** suffragia similiter: *Et valde mane*. Oratio, ut supra. **In missa** prius a missante incipitur Vidi aquam. Ad processionem responsorium: *Exora*⁷ *dilecte* in loco destinato. Versiculus: *Ora pro nobis beate Adalberte alleluia*. Oratio diei. Statim per choratorem incipitur hymnus *Salve festa dies*. Finito hymno, a choratoribus incipitur alius hymnus *Vita sanctorum*, cum eodem intrando ecclesiam. Finito hymno in choro, dicitur ab aliquo versiculus *In resurrectione tua Christe*. Oratio: *Spiritum nobis*. **Sequitur introitus**, ut infra, in loco suo, *Protexisti* et cetera.

IN VIGILIA ASCENSIONIS DOMINI invitatorium: *Alleluia alleluia alleluia*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Cognoverunt Dominum*. Psalmi: *Dixit insipiens, Exaudi Deus, Miserere mei Deus quoniam conculcavit*. Versiculus: *Quem quæris mulier alleluia*. Homelia: *Sublevatis Iesus in calum oculis*. Responsoria: *Dicam nunc, Bonum est confiteri, Cantate Domino*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes: *Gavisi sunt*. Capitulum: *In diebus illis multitudinis credentium*. Hymnus: *Aurora lucis*. Versiculus: *In resurrectione tua*. Antiphona: *Clarifica me Pater*. Benedictus. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut nostræ mentis intentio sola*, sed, qui volunt, possunt iungere de dominica, non plus. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **In missa**⁸ officium: *Vocem incunditatis*. Kyrie feriale, ut ibi: (notandum) Oratio sola cum oratione dominicali, si vis. Epistola: *Multitudinis credentium*. Unum Alleluia tantum, videlicet: *Omnes gentes*, et repetitur per chorum. Evangelium: *Sublevatis Iesus in calum oculis*, ferialiter. Offertorium: *Viri Galilæi*. Præfatio cottidiana ferialiter. Sanctus feriale. Communio: *Pater cum essem*. Loco *Ite missa est* dicitur *Benedicamus Domino*: (notandum)

¹ L V₃ a dubium

² L V₃ om.

³ L V₃ si

⁴ L V₃ Gregorii

⁵ N₁ Marci

⁶ L V₃ om.

⁷ N₁ Ex ora

⁸ V₃ add. feriali colore utimur

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphona: *Ascendens Christus in altum*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Primum quidem sermonem feci*. Responsorium: *Ite in orbem*. Hymnus: *Festum nunc*. Versiculus: *Ascendens Christus in altum alleluia*. Antiphona: *Pater manifestavi nomen*. Magnificat. Oratio sola, « Per eundem Dominum ». Benedicamus Domino Magnæ Deus, « alleluia alleluia ». **Completorium:** « Converte nos. Deus in adiutorium ». *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Iesu nostra redemptio*. Capitulum: *Fratres habentes pontificem magnum*. Versiculus: *Exaltare Domine in virtute tua alleluia*. Antiphona: *Alleluia ascendens Christus in altum alleluia*. Nunc dimittis. Oratio: *Deus cuius Filius in alta*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino: (notandum) *Regina cæli*. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem ascendentem in cælum. Venite exsultemus*.¹ Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Elevata est*. Psalmus: *Domine Dominus noster*. Antiphona: *Dominus in templo*. Psalmus: *In Domino confido*. Antiphona: *A summo cælo*. Psalmus: *Cæli enarrant*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Homelia: *Recumbentibus undecim*. Responsorium: *Post passionem, Omnis pulchritudo, Exaltare Domine*. Te Deum dicitur. Versiculus: *Ascendo ad Patrem meum*. Laudes: *Viri Galilæi* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Oramus Domine*. Versiculus: *Exaltare Domine*. Antiphona: *Ascendo ad Patrem*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus. Horæ beatæ Virginis leguntur hic una cum missa *Salve sancta Parens*. **In missa** prius a missando dicitur Vidi aquam ad aspersionem benedictæ aquæ. Versiculus: *Quoniam apud te est fons vitæ*. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus deduc nos ad societatem*, ut in capitulari, statimque incipitur a choratoribus responsum *Ite in orbem*, et cum eodem intrando ecclesiam sancti Stephani. Finito responsum, a missante dicitur versiculus *Ascendens Christus*. Oratio: *Tribue quæsumus omnipotens Deus ut munere festivitatis*. Finita oratione, incipitur *Salve festa dies* more alias consueto. Finito illo hymno, incipitur a choratore alius hymnus, videlicet *Festum nunc celebre*, et intrabit processio cum eodem ad chorum. Finito hymno a succentore, aliquo, vel alio dicitur versiculus *Ascendit Deus in iubilatione*. Oratio: *Deus qui nos resurrectionis dominicæ et ascensionis eius*, ut in capitulari. His finitis, incipitur officium in organo *Viri Galilæi*. Kyrie eleison paschale.² Oratio sola. Epistola: *Primum quidem sermonem*. Graduale: *Alleluia ascendit Deus*. Alleluia: *Ascendens Christus in altum*. Prosa: *Rex omnipotens die hodierna*. Evangelium: *Recumbentibus undecim discipulis*, ut supra. Credo dicitur per totam octavam. Offertorium: *Ascendit Deus*. Præfatio: *Qui post resurrectionem*. « Communicantes » per totam octavam.³ Sanctus sollempne.⁴ Communio: *Psallite Deo nostro*. **In secundis vesperis** antiphona de laudibus: *Viri Galilæi*. Psalmus: *Dixit Dominus. Cumque intuerentur. Lau-*

¹ *Edd. omnes sic habent, malim adoremus, alioquin superfluum videtur reiteratio sequens.*

² **V₁ V₂ L V₃** paschalis

³ **V₃** *add. iterum* Offertorium: *Ascendit Deus*.

⁴ **N₁** *habet offertorium non in proprio loco, sed ante communionem, id est ordine* Credo ... Præfatio ... Communicantes ... Sanctus ... Offertorium ...

date pueri. Elevatis manibus. Ad te levavi. Sic veniet. Laudate nomen Domini. Videntibus illis. Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Viri Galilæi*. Hymnus: *Festum nunc*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *O rex gloria*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus, « alleluia alleluia ». **Ad completorium**, ut in primis vesperis. Suffragium ad aram beatæ Virginis: *Regina cæli*, « iam ascendit sicut dixit ».

FERIA SEXTA invitatorium: *Ascendens Christus in altum*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Exaltare¹ Domine*. Psalmus: *Domine in virtute tua*. Antiphona: *Exaltabo te Domine*. Psalmus: ipsum. Antiphona: *Ascendit Deus*. Psalmus: *Omnes gentes*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Lectiones propriæ. Responsoria: *Non turbetur cor vestrum, Ascendens Christus, Tempus est ut revertar*. Laudes, ut supra: *Viri Galilæi* cum sequentibus. Capitulum: *Primum quidem*. Hymnus: *Oramus Domine*. Versiculus: *Exaltare Domine*. Antiphona: *Domine si in tempore hoc*. Benedictus. Oratio sola. **Item**: In die Ascensionis Domini legitur de beata Virgine, et per totam octavam suffragia ibidem perficiuntur, sed de sancta Cruce iam non suffragatur, nec in die sancto debuit. **Item**: Inter octavas Ascensionis diebus ferialibus chorabunt iuvenes. **In missa** officium: *Viri Galilæi*. Kyrie eleison feriale: (notandum) Oratio sola. Alia omnia, ut in die sancto. **In secundis vesperis** omnia, ut in die sancto. Antiphona ad Magnificat: *Euntes in mundum universum*. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus, « alleluia ». **Completorium**, ut supra.

SABBATO invitatorium: *Ascendens Christus*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona: *Nimis exaltatus*. Psalmus: *Dominus regnavit*. Antiphona: *Dominus in Sion*. Psalmus: *Dominus regnavit irascantur*. Antiphona:² *Dominus in cælo*. Psalmus: *Benedic anima mea primum*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Lectiones propriæ. Responsoria: *Ponis nubem, Non turbetur cor vestrum, Exaltare Domine*. Te Deum laudamus dicitur per totam octavam. Laudes: *Viri Galilæi* cum reliquis. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Oramus Domine*. Versiculus: *Exaltare Domine*. Antiphona: *Dominus quidem Iesus*. Benedictus. Oratio sola. **Missa**, ut supra, in die sancto.

DOMINICA INTER OCTAVAS ASCENSIONIS **in primis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi* cum ceteris. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Ad te levavi, Laudate nomen Domini, Laudate Dominum quoniam*. Capitulum: *Carissimi estote prudentes et vigilate*. Responsorium: *Viri Galilæi*. Hymnus: *Festum nunc celebre*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Illi ergo profecti*. Magnificat. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus fac³ nos*, iungatur oratio octavæ sine antiphona mediante. Benedicamus⁴ Magnæ Deus cum suo « alleluia », ut ibi: (notandum) **Completorium**, ut supra, in die. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem*

¹ L V₃ Exaltate

² V₂ L V₃ add. psalmus

³ L V₃ om.

⁴ L om.

ascendentem. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Elevata est*. Psalmus: *Domine Dominus noster*. Antiphona: *Dominus in templo*. Psalmus: *In Domino confido*. Antiphona: *A summo caelo*. Psalmus: *Cæli enarrant*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Homelia: *Cum venerit Paraclitus*. Responsoria: *Post passionem suam, Omnis pulchritudo, Exaltare Domine*. Laudes: *Viri Galilæi* cum ceteris. Capitulum, ut supra, in vesperis. Hymnus: *Oramus Domine*. Versiculus: *Exaltare Domine alleluia*. Antiphona: *Cum venerit Paraclitus*. Benedictus. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus fac nos*. Suffragium: *Ascendo ad Patrem meum*. Versiculus: *Ascendit Deus in iubilatione*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus ut qui hodierna die, non plus. Benedicamus Magnæ Deus, « alleluia »*. **In missa** Vidi aquam, ut supra, in die sancto. Responsorium ad processionem: *Viri Galilæi*. Versiculus et oratio, ut supra. His finitis, in loco destinato a choratoribus incipitur *Salve festa dies*, « cælos ascendit et astra tenet ». Finito hymno, incipitur alius hymnus: *Festum nunc celebre*, et cum eo intrant ecclesiam. Alia, ut supra. Officium: *Exaudi Domine vocem meam*. Kyrie eleison paschale. Oratio propria et oratio octavæ, non plures. Epistola: *Estote prudentes*. Graduale: *Alleluia ascendit Deus*. Alleluia: *Dominus in Sina*. Prosa: *Summi triumphum*, vel *Rex omnipotens*. Evangelium: *Cum venerit Paraclitus*. Credo dicitur. Offertorium: *Viri Galilæi*. Præfatio: *Qui post resurrectionem suam* cum suo « Communicantes », si vis. Sanctus sollemne.¹ Communio: *Pater cum essem*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum reliquis. Capitulum, ut supra, de dominica. Responsorium: *Viri Galilæi*. Hymnus: *Festum nunc celebre*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Cum venerit Paraclitus*. Magnificat. Oratio, ut supra, de dominica. Suffragium: *O rex gloria*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus ut qui hodierna die, non plus*. **Completorium**, ut supra, in die sancto.

FERIA SECUNDA invitatorium: *Ascendens Christus*, ut supra. Antiphona: *Elevata est*. Psalmus: *Domine Dominus noster*, ut supra. Sicut in die sancto, præter lectiones proprias. Antiphona ad Benedictus: *Ascendo ad Patrem meum*. Suffragium: *Cum venerit Paraclitus*. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus fac nos*, non plus. **In missa**, ut in die sancto. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Omnis pulchritudo*. Hymnus: *Festum*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *O rex gloria*. Magnificat. Oratio diei. Suffragium: *Cum venerit Paraclitus* de dominica cum oratione, non plus. **Completorium**, ut supra. **Item**: Festum non tenetur inter octavas Ascensionis, sed transponetur extra octavam; si autem venerit aliquod festum speciale tabulatum, tunc tenetur, sed alia festa, sicut festum sancti Urbani martyris, transponetur extra octavam, ut dictum est.

FERIA TERTIA invitatorium: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Exaltare Domine*. Ut supra, feria sexta, præter lectiones proprias. Antiphona ad Benedictus: *Domine si in tem-*

¹ N₂ V₁ V₂ V₃ sollemniter

pore hoc. Missa similiter, ut supra, feria sexta. **In secundis vesperis** similiter antiphona ad Magnificat: *Euntes in mundum universum*. Suffragium de dominica, non plus.

FERIA QUARTA invitatorium: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Nimis exaltatus*, ut supra, sabbato. Responsoria similiter, præter lectiones proprias. Laudes: *Viri Galilæi*, ut supra. Hymnus similiter. Antiphona: *Dominus quidem Iesus*. Benedictus. Oratio, ut supra, feria sexta. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi* cum ceteris. Antiphona: *O rex gloriæ [Domine]¹ virtutum*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus*, non plus, nec cras in missa.

OCTAVA ASCENSIONIS DOMINI **in matutinis** invitatorium: *Alleluia regem ascendentem*. Antiphona: *Elevata est*. Psalmus: *Domine Dominus noster*. Omnia, ut supra, sicut in die sancto. Laudes: *Viri Galilæi* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus similiter, ut in die sancto. Versiculus: *Exaltare Domine*. Antiphona: *Ascendo ad Patrem meum*. Benedictus Dominus. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus, « alleluia ». Suffragia de dominica et de aliis consuetis complentur in horis beatæ Virginis. **Ad primam** et ad alias horas antiphonæ, responsoria, versiculi, ut supra, in die sancto. **In missa** officium: *Viri Galilæi*. Kyrie eleison paschale. Oratio propria sola. Alia omnia, ut supra, in die sancto. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi* cum ceteris antiphonis et psalmis, ut supra. Capitulum: *Primum quidem*. Responsorium: *Viri Galilæi*. Hymnus: *Festum nunc*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Euntes in mundum universum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, non plus, ut teneatur feria, et melius.

FERIA SEXTA **in matutinis** omnia, ut supra, feria sexta, præter lectiones proprias. Capitulum, antiphona ad Benedictus et oratio de dominica, et sola. **In missa** officium: *Exaudi Domine*. Kyrie eleison, ut ibi: (notandum) Oratio de dominica et de beata Virgine et pro pluvia, non plus; aut, si² necesse est, ultimo pro serenitate, aut contra paganos, aut contra aliam quamcumque necessitatem. Epistola propria.³ Prosa: *Iesus enim*. Evangelium, ut supra. Credo non dicitur. Offertorium: *Viri*. Præfatio: *Qui post resurrectionem*.⁴ Communio: *Pater cum essem*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Viri Galilæi*, ut supra. Capitulum de dominica. Responsorium non dicitur. Hymnus: *Festum nunc celebre*. Versiculus: *Ascendens Christus*. Antiphona: *Cum venerit Paraclitus*. Magnificat. Oratio de dominica, non plus. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum)

SABBATO IN VIGILIA PENTECOSTES invitatorium: *Ascendens Christus alleluia*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona: *Nimis exaltatus est*. Psalmi: *Dominus regnavit exsultet*, ut supra, sabbato. Homelia: *Si diligitis me*. Responsoria: *Tempus est, Ponis nubem, Non turbetur cor vestrum*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes: *Viri Galilæi* cum ceteris anti-

¹ *Adi.*

² **V**₃ *add. est superfluum.*

³ **V**₃ *propria*

⁴ **N**₁ *habet offertorium non in proprio loco, sed post præfationem, id est ordine Credo ... Præfatio ... Offertorium*

phonis et psalmis. Capitulum: *Cum Apollo esset*. Hymnus: *Oramus Domine*. Versiculus: *Exaltare Domine in virtute alleluia*. Antiphona: *Rogabo Patrem meum*. Benedictus. Oratio: *Sancti Spiritus quæsumus Domine* sola. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **Item:** **Ad horas** antiphonæ, responsoria, versiculi, præter capitulum, ut supra, in die Ascensionis. **In missa** primo dominus episcopus, seu alter missans cum ministris egreditur de sacristia. Incipit prophetiam *Tentavit Deus*; si vult, solus canit, si non, alter. Tractus: *Cantemus*. Secunda prophetia: *Scrīpsit Moyses*. Tractus: *Attende Domine*. Tertia prophetia: *Apprehendent¹ septem mulieres*. Tractus: *Vinea facta*. Quarta prophetia: *Audi Israel*. Finita illa, dicitur una oratio. Post hoc canitur tractus *Sicut cervus*. Finito illo, statim dicitur a missando una oratio. Interim, quousque hæc perficiunt,² constituuntur ad processionem hi infrascripti: primo unum vexillum, in quo est depicta imago beatæ Virginis,³ ceroferarius; pyxis cum ture portatur ab acolytho, subdiaconus in tabula scriptus chrisma portat, acolythus unum Exsultet portat procedens, aut unus nervosus,⁴ oleum portat unus acolythus; deinde diaconus in tabula scriptus; turibulum portat unus presbyter; postea ceroferarii pueri, et ultimo aliud⁵ vexillum, et isti omnes induti sint⁶ in⁷ cappis, exceptis acolythis, qui erunt induti albis, et duobus ministris, videlicet diacono et subdiacono, qui erunt induti dalmaticis albis. Tandem exeant, et stent ante chorum more alias observato. Deinde choratores incipiunt hymnum *Rex sanctorum*, et chorus prosequitur, descendendo versus aram sanctorum Fabiani et Sebastiani martyrum. Processio autem, prius ante chorum constituta, descendit post hoc versus aram sanctæ Crucis una cum missando ad fontem. Ibi que nonies circuit missans fontem una cum ministris indutis, quousque finitur hymnus *Rex sanctorum*. Tandem dicit missans « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster, Et ne nos inducas. Credo in Deum ». Tandem incipit consecrare fontem, ut moris est in Sancto sabbato. Hoc finito, incipiunt choratores litaniam. Finita litania, incipit Kyrie eleison in organo, vel a choratoribus, intrando ad chorum. Interim missans intrat sacristiam,⁸ induitur vestibibus sollemnibus, et exhibet cum ministris ante altare magnum, et facit communem confessionem, et post hoc dicit Gloria in excelsis paschale,⁹ sine sono campanæ. Hoc finito, dicit missans: « Dominus vobiscum », oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut claritatis tuæ* et cetera. Epistola: *Cum Apollo esset Corinthi*. Alleluia *Confitemini Domino* incipiunt choratores, et

¹ N₁ Apprehenderunt

² V₁ V₂ L V₃ perficiuntur

³ V₃ om. in ... Virginis

⁴ V₃ om. aut ... nervosus

⁵ L V₃ alius

⁶ L V₃ sunt

⁷ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

⁸ V₁ V₂ L V₃ add. et

⁹ V₁ V₂ L V₃ paschalis

repetit chorus « alleluia »; choratores reincipiunt, finiunt omnes. Chorus incipit tractum *Laudate Dominum omnes gentes*, alius versus tangitur in organo, vel canitur ex alio choro. **Item:** Ad evangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum. Evangelium: *Si diligitis me mandata mea*. Credo dicitur. Offertorium: *Emitte Spiritum tuum*. Præfatio: *Qui ascendens super omnes celos* una cum suo « Communicantes ». Sanctus sollempne. Communio: *Ultimo festivitatis*. **Item:** Incensum fertur in missa usque ad elevationem.

IN DIE SANCTO FESTI PENTECOSTES **in primis vesperis** antiphona:¹ *Veni Sancte Spiritus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dum complerentur*. Responsorium: *Apparuerunt apostolis*. Hymnus: *Veni creator Spiritus*. Versiculus: *Loquebantur variis linguis*. Antiphona: *Non vos relinquam orphanos*. Magnificat. Oratio: *Deus qui hodierna die corda fidelium*, non plus. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **In completorio:** « Convertite nos Deus salutaris noster ». *Alleluia*. *Cum invocarem:* (notandum) Hymnus: *Beata nobis gaudia*. Capitulum: *Apparuerunt apostolis*. Versiculus: *Spiritus Domini replevit*. Antiphona: *Alleluia Spiritus Paraclitus*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Sancti Spiritus quæsumus Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) Suffragium ad aram beatæ Mariæ Virginis: *Regina cæli*, « Spiritum misit sicut dixit alleluia ». Oratio: *Deus qui per emissionem Spiritus Sancti Paracliti familiam tuam*. **In matutinis** invitorium: *Alleluia Spiritus Domini replevit*. Antiphona: *Factus est repente de cælo*. Psalmus: *Magnus Dominus*. Antiphona:² *Confirma hoc Deus*. Psalmus: *Exsurgat Deus*. Antiphona: *Emitte Spiritum tuum*. Psalmus: *Benedic anima mea Domino secundum*. Versiculus: *Loquebantur variis linguis*. Homelia: *Si quis diligit me*. Responsoria: *Dum complerentur*, *Repleti sunt*, *Apparuerunt apostolis*. Te Deum laudamus. Versiculus: *Emitte Spiritum*. Laudes: *Dum complerentur* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Iam Christus astra ascenderit*.³ Versiculus: *Spiritus Domini replevit*. Antiphona: *Accipite Spiritum Sanctum*. Benedictus. Oratio, ut supra. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **Ad primam** hymnus: *Veni creator Spiritus* per totum, et non *Iam lucis*, et dicitur ad omnes horas solum in die. Antiphona: *Veni Sancte Spiritus*. Psalmi: *Deus in nomine*, *Confitemini*, *Beati immaculati* cum ceteris. *Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum, ut supra: *Apparuerunt apostolis*. Responsorium: *Iesu Christe*. Versiculus: *Spiritus Domini replevit*. Oratio: *Sancti Spiritus quæsumus Domine*. Alia:⁴ *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*. **Ad tertiam** psalmi: *Legem pone*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Loquebantur variis linguis*. Versiculus: *Confirma hoc Deus*. Oratio, ut supra. **Ad sextam** psalmi: *Defecit in salutare*.⁵ Capitulum: *Repleti sunt*. Responsorium: *Confirma hoc Deus*. Versiculus: *Emitte Spiritum tuum*. Oratio, ut supra. **Ad no-**

¹ V₃ add. Item: His tribus diebus incensum fertur tam in vesperis, quam etiam in missa.

² N₁ om.

³ N₁ N₂ V₁ ascendit

⁴ L V₃ Alleluia

⁵ N₁ salutari

nam psalmi: *Mirabilia testimonia*. Capitulum: *Stupebant autem*. Responsorium: *Emitte Spiritum tuum alleluia*. Versiculus: *Spiritus Domini replevit*. **In missa** prius a missando dicitur Vidi aquam. Versiculus: *Confirma hoc Deus*. Oratio: *Deus cuius Spiritus totum corpus Ecclesia*. Responsorium in processione: *Apparuerunt apostolis*. Finito responsorio, in loco destinato dicitur a missando versiculus *Loquebantur variis linguis*. Oratio: *Omnipotens sempiternae Deus qui sacramentum quinquaginta dierum*. Finita oratione, incipitur a choratoribus *Salve festa dies*, et finitur ibidem cum repetitione. Loco « infernum vicit¹ », dicitur « Spiritum misit et astra tenet ». Finito illo hymno, statim incipit² per eosdem choratores alius hymnus, videlicet *Veni creator Spiritus*, et cum eodem intrando ecclesiam,³ dicitur versiculus *Emitte Spiritum tuum*. Oratio: *Deus qui sacramento festivitatis*, ut in capitulari. **Sequitur introitus** *Spiritus Domini*. Kyrie eleison Magnae Deus⁴ cum suo Et in terra. Oratio sola. Epistola: *Dum complerentur*. Graduale: *Alleluia emitte Spiritum tuum*. Alleluia: *Veni Sancte Spiritus*. Prosa: *Sancti Spiritus adsit*. Evangelium: *Si quis diligit me*. Credo dicitur per totam octavam. Offertorium: *Confirma hoc Deus*. Præfatio: *Qui ascendens super omnes* cum suo « Communicantes » per totam octavam. Sanctus sollemne. Communio: *Factus est repente*. **Item:** Missa defunctorum una cum vigiliis et horæ beatæ Virginis cessabunt per octavam. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Dixit Dominus, Confitebor, Beatus vir*. Antiphona: *Hi qui linguis. Laudate pueri*. Antiphona: *Loquebantur*. Psalmus: *In exitu Israel*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Advenit ignis*. Hymnus: *Veni creator*. Versiculus: *Loquebantur variis*. Antiphona: *Hodie completi sunt dies Pentecostes*. Magnificat. Oratio sola, ut supra. Benedicamus Domino Magnae Deus. **Completorium**, ut supra, in die sancto.

FERIA SECUNDA invitorium: *Alleluia Spiritus Domini*. Antiphonæ:⁵ *Factus est repente* per ordinem, ut supra, in die. Homelia: *Sic Deus dilexit mundum*. Responsorium: *Iam non dicam vos servos, Spiritus Domini, Apparuerunt apostolis*. Laudes: *Dum complerentur*, ut supra. Capitulum: *Aperiens Petrus os suum*. Hymnus: *Iam Christus astra ascenderit*.⁶ Versiculus: *Spiritus Domini replevit*. Antiphona: *Sic Deus dilexit mundum*. Psalmus: *Benedictus Dominus*. Oratio: *Deus qui apostolis tuis* sola. Benedicamus Magnae Deus. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*, conclusio: « Sit laus Patri ». Et [ad]⁷ alias horas similiter antiphonæ de laudibus semper. **In missa** officium: *Cibavit eos*. Kyrie eleison Magnae Deus cum suo Et in terra. Oratio sola. Epistola: *Aperiens Petrus os suum*. Graduale: *Alleluia Spiritus Domini*.

¹ L V₃ dicit

² V₁ V₂ L V₃ incipitur

³ V₂ ecclesiam

⁴ V₃ *add.* vel: Fons bonitatis (*coni., ed. honestatis, abbrev. hone.*)

⁵ V₃ antiphona

⁶ N₁ N₂ ascendit

⁷ *Adi.*

Alleluia: *Veni Sancte Spiritus*. Prosa: *Sancti Spiritus adsit nobis*. Evangelium: *Sic Deus dilexit mundum*. Offertorium, ut in libro. Præfatio: *Qui ascendens*. Sanctus, quale vis, sollempne. Communio, ut in libro. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus, ut supra. Capitulum, ut supra: *Aperiens Petrus*. Responsorium: *Veni Spiritus alme*. Hymnus, ut supra. Antiphona: *Non enim misit Deus*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deo. **Completerium**, ut supra.

FERIA TERTIA invitatorium, ut in die cum suis¹ antiphonis, psalmis et versiculis. Homelia: *Amen amen dico vobis qui non intrat per ostium*. Responsoria: *Disciplinam et sapientiam, Spiritus Sanctus procedens, Apparuerunt apostolis*. Laudes, ut supra. Hymnus et versiculus similiter. Antiphona: *Amen amen dico vobis*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deo, ut supra. **In missa** officium: *Accipite incunditatem*. Kyrie Magnæ Deo. Oratio sola. Epistola: *Cum audissent apostoli*. Graduale: *Alleluia Paraclitus Spiritus*. Alleluia: *Veni Sancte Spiritus*. Prosa: *Sancti Spiritus adsit nobis*. Evangelium, ut supra. Offertorium: *Portas cæli*. Sanctus sollempne. Communio: *Spiritus qui a Patre procedit*. **In secundis vesperis** antiphonæ² de laudibus; in organo tangitur, sed iam antiphonæ non duplicantur, si autem vis, duplicare potes hodie. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Advenit ignis*. Hymnus: *Veni creator*. Versiculus, ut supra. Antiphona: *Ego sum ostium*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deo.³

FERIA QUARTA invitatorium, ut in die cum antiphonis, psalmis et versiculis. Homelia: *Nemo potest venire ad me*. Responsoria: *Loquebantur, Advenit ignis, Apparuerunt*. Laudes, ut supra. Hymnus et versiculus similiter. Capitulum: *Diligite iustitiam*. Antiphona: *Ego sum panis vivus*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Deus cum egredieris*. Kyrie Cunctipotens cum suo Et in terra. Finito Et in terra, dicitur a missando « Oremus », sine « Flectamus genua ». Oratio, ut in missali. Finita oratione, dicitur ab aliquo prophetia *Diligite iustitiam*. Finita⁴ illa, incipitur a choratore Alleluia; chorus canit *Emitte Spiritum*. Finito illo, vertit se missans,⁵ dicit « Dominus vobiscum », oratio: *Præsta quasumus omnipotens et misericors Deus ut Spiritus Sanctus* sola. Epistola: *Per manus apostolorum*. Finita epistola, incipitur a choratore Alleluia; chorus repetit, chorator: *Veni Sancte Spiritus*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Evangelium: *Nemo potest venire*. Offertorium: *Emitte Spiritum tuum*. Præfatio, ut supra. Sanctus sollempne. Communio: *Pacem meam do vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ,⁶ ut supra, de laudibus.

¹ L V₃ om.

² L V₃ antiphona

³ N₁ add. et cetera.

⁴ L V₃ om. oratione ... Finita, falso commutando verba, et prosequendo non a Finita, quæ supra legitur, sed a Finita una linea infra.

⁵ V₂ L V₃ add. et

⁶ V₁ V₂ antiphona

Capitulum: *In diebus illis per manus*. Responsorium: *Veni Spiritus alme*. Hymnus et versiculus, ut supra. Antiphona: *Si quis diligit me*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino Cunctipotens, vel Magnæ Deus, si vis.¹

FERIA QUINTA invitorium, antiphonæ, versiculi, psalmi, responsoria, ut supra, in² die sancto. Homelia: *Convocatis Iesus duodecim*. Responsoria: *Iam³ non dicam vos, Spiritus Domini, Apparuerunt*. Laudes, ut supra. Hymnus, versiculus similiter. Capitulum: *In diebus illis Philippus ascendens*. Antiphona: *Convocatis Iesus*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Spiritus Domini*, ut supra, per totum. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio sola. Epistola, ut in matutinis. Evangelium, ut supra, in matutinis. Præfatio, ut supra, semper cum suo « Communicantes ». Sanctus sollemne. Communio, ut supra. **In secundis vesperis**, ut in die sancto. Capitulum: *Philippus ascendens*. Responsorium: *Advenit ignis*. Hymnus et versiculus, ut supra. Antiphona: *Egressi duodecim apostoli*. Magnificat.⁴ Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus semper cum « alleluia ». **Completorium**, ut supra, in die.

FERIA SEXTA invitorium, antiphonæ,⁵ psalmi, versiculi, ut supra, in die sancto. Homelia:⁶ *Factum est in una dierum*. Responsoria: *Disciplinam, Spiritus Sanctus, Apparuerunt*. Laudes, hymnus, versiculus, ut supra. Capitulum: *Aperiens Petrus os suum*. Antiphona: *Factum est in una dierum*. Benedictus. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **In missa** officium: *Repleatur os meum*. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Epistola: *Aperiens Petrus os suum*. Graduale: *Alleluia loquebantur variis*. Alleluia: *Veni Sancte Spiritus*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Evangelium, ut supra, in matutinis. Offertorium: *Lauda anima mea*. Præfatio, ut supra. Sanctus sollemne. Communio: *Spiritus ubi vult spirat*. **In secundis vesperis**, ut supra, in die sancto. Capitulum: *Aperiens Petrus*. Responsorium: *Veni Spiritus alme*. Hymnus, versiculus, ut supra. Antiphona: *Audistis quia dixi vobis*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus, « alleluia ». **Completorium**, ut supra.

SABBATO invitorium, antiphonæ, psalmi, versiculi ut supra, in die sancto. Homelia: *Surgens Iesus de synagoga*. Responsoria: *Loquebantur, Advenit ignis, Apparuerunt*. Laudes, ut supra. Capitulum: *Hæc dicit Dominus Deus effundam de Spiritu meo*. Hymnus, versiculus, ut supra. Antiphona: *Cum sol autem occidisset*. Oratio sola. Benedicamus Domino Cunctipotens. **Item: Horæ beatæ Virginis**, et cetera. Antiphona: *Gaude Maria*. Psalmi: *Cantate Domino, Dominus regnavit, Cantate secundum*. Versiculus: *Speciosa facta es*. Alia

¹ V₃ ... Benedicamus Domino Magnæ Deus.

² L V₃ om.

³ V₁ V₂ L V₃ Item

⁴ V₃ Mgnificat

⁵ V₂ antiphona

⁶ V₂ L V₃ om.

omnia, ut in æstate. **In secundis vesperis** antiphona sola: *Sancta Maria*. Psalmi consueti. Capitulum: *Ab initio*. Responsorium: *Salve nobilis*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Beata Dei Genitrix Maria*. Magnificat. Suffragium: *Loquebantur*, non plus. Benedicamus Domino, ut supra. **Missa:** *Salve sancta Parens*, ut in æstate. **In missa** diei officium: *Caritas Dei*. Kyrie Cunctipotens. Finito Et in terra, dominus ordinans facit pronuntiari acolythos, et incipit consecrare eosdem, et prophetiæ pronuntiantur interim, ut moris est. Finitis prophetiis, incipitur a choratore *Benedictus es Domine Deus*. Finito, dominus episcopus facit ordinatos stare ad partes, subdiaconandos versus campanam, diaconandos versus corpus¹ dominicum, presbyterandos vero in medio. Statim incipit una cum ipsis et ministris litaniam, flexis genibus, et surgens dicit « Ut² hos electos benedicere », et iterum flexis genibus, ulterius procedit. His finitis, facit pronuntiare subdiaconandos per succentorem, eosdemque consecratos, facit stare ad loca ipsorum. Surgens dicit « Pax vobis », chorus: « Et cum spiritu tuo. Oremus », oratio, ut in libro. Finita oratione, unus iam ex ordinatis, qui induit dalmaticam, incipit epistolam *Convenit universa civitas*. Post hoc choratores incipiunt Alleluia, chorus repetit. Finito Alleluia, incipit succentor prosam *Veni Sancte Spiritus*. Finita prosa, dominus ordinarius facit pronuntiare diaconandos,³ eosque consecratos, facit stare ad loca ipsorum, et ex eisdem unus induit dalmaticam, incipitque cantare evangelium *Surgens Iesus de synagoga*. Finito evangelio, dicitur Credo. Finito Patrem, dominus ordinarius facit pronuntiare⁴ presbyterandos, eosdemque consecratos cum omnibus cærimoniis, dicit « Dominus vobiscum, Et cum Spiritu tuo ». Chorus incipit offertorium. Præfatio: *Qui ascendens super omnes cælos* cum suo « Communicantes ». Sanctus sollemne. Finito Agnus Dei, non incipitur communio, sed finita promissione, videlicet « Promittis te domino archiepiscopo eiusdemque⁵ successoribus », ⁶ finito hoc, incipitur communio a choratore. Finito communionem, dominus ordinarius iniungit eis ordinatis pœnitentiam. Tandem eos admonet piis allocutionibus, quemadmodum suæ paternitati placuerit, et de ultimo « Ite in orbem ». **Item:** Secunda vespera de Sancto Spiritu non canitur, sed tantum prima vespera de sancta Trinitate canitur.

¹ L V₃ om.

² L V₃ Et

³ L V₃ diaconum

⁴ N₁ pronuntiare

⁵ Coni. N₁ N₂ eosdemque V₁ V₂ L V₃ eisdemque

⁶ N₁ add. et cetera.

[Tempus post Pentecosten]

DE SANCTA TRINITATE antiphona: *Gloria tibi Trinitas*. Psalmi: omnia *Laudate* cum sequentibus antiphonis. Capitulum: *O altitudo divitiarum*. Responsorium: *Benedicamus Patrem et*. Hymnus: *O lux beata Trinitas*. Versiculus: *Benedicamus Patrem et*. Antiphona: *Te Deum Patrem*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio: *Omnipotens sempiternus Deus qui dedisti nobis sola*. Benedicamus Magnæ Deus sine alleluia. **In completorio:** «*Converte nos*». *Alleluia*. *Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis ante terminum*. Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos Domine*. Antiphona: *Salva nos Domine*, ut ibi: (notandum) *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui illuminas*. Benedicamus. Suffragium: *Sancta Dei Genitrix*, et hoc ad aram beatæ Virginis. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus fragilitati nostræ* et cetera. **In matutinis** invitorium: *Deum verum unum*.¹ Antiphona: *Adesto Deus unus omnipotens*. Psalmi:² *Domine Dominus noster* secundum ordinem, ut in libro, una cum antiphonis, responsoriis, versiculis. Lectiones propriæ. Homelia: *Cum venerit Paraclitus*, require inter octavas Ascensionis Domini. Te Deum laudamus. Laudes: *O beata et benedicta et gloriosa Trinitas* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ecce iam noctis*. Versiculus: *Sit nomen Domini benedictum*. Antiphona: *Benedicta sit creatrix*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus sine «*alleluia*». **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*, conclusio: «*Deo Patri et Filio*», ad notas hymni completorii. Antiphona: *Gloria tibi Trinitas*. Psalmi: *Deus in nomine tuo*, *Confitemini* cum sequentibus. Capitulum: *Regi autem sæculorum*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei vivi*, versus: *Qui sedes ad dexteram*, *Gloria Patri*. Versiculus: *Exsurge Christe*. Oratio: *Domine sancte Pater*. **Ad alias horas** per totum, ut in libro signata sunt. **In missa** prius egreditur dominus episcopus, seu alter missans de sacristia cum ministris indutis, cantando. Asperges me sollemniter: (notandum) Versiculus: *Ostende nobis*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus per hanc sanctificata*. Responsorium in processione: *Benedicamus Patrem*. Oratio: *Omnipotens sempiternus Deus qui dedisti*. Finita oratione, incipitur a choratore hymnus *O Pater sancte*. Finito hymno, dicitur per succentorem, vel per unum alium presbyterum versiculus *Introibo in domum*. Oratio: *Domine Iesu Christe qui introitum portarum*. **Sequitur officium**³ *Benedicta sit sancta*. Kyrie Magnæ Deus. Oratio sola. Graduale: *Benedictus es Domine*. Alleluia: *Honor virtus*. Prosa: *Benedicta semper sancta sit*. Evangelium: *Cum venerit Paraclitus*. Credo dicitur. Offertorium: *Benedictus sit Deus*. Præfatio propria: *Qui cum Unigenito Filio*. Sanctus sollemne.⁴

¹ N₁ *add.* et cetera.

² V₃ *om.*

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ *introitus*

⁴ L V₃ *sollemnem*

Communio: *Benedicamus Deum cali*. **In secundis vesperis** antiphonæ, ut supra, in primis vesperis, sed duplicantur. Choratores: præbendarii quattuor, plebanus unus canonicus per succentorem electus, seu constitutus. Capitulum: *O altitudo*. Responsorium: *Summa Trinitati*. Hymnus: *O lux beata Trinitas*. Antiphona: *Te iure laudant*. Magnificat. Oratio, ut supra. Suffragium, cui cras orare intendis, non plus. **Item:**

FERIA SECUNDA proxima post festum sanctæ Trinitatis **in matutinis** incipiuntur suffragia æstivalia consueta; primo de dominica, si est; secundo de sanctis Petro et Paulo apostolis: *Petrus apostolus*; tertio de sancto Adalberto: *Angelicis manibus*; quarto de omnibus sanctis: *Omnes sancti Dei*; quinto et ultimo pro pace: *Da pacem Domine*.

DE CORPORE CHRISTI **in primis vesperis** dominus episcopus, seu unus alter de dignitatibus maior induitur albis vestibus et cappa alba, et choratores similiter. Antiphonæ: *Sacerdos in æternum*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum sequentibus, ut in libro. Capitulum: *Ego enim accepi*. Responsorium: *Homo quidam fecit*. Hymnus: *Sacris sollempniis*. Versiculus: *Panem de celo præstitisti eis alleluia*. Antiphona: *O quam suavis est Domine*. Magnificat. Oratio sola. *Benedicamus*¹ Magnæ Deus cum « alleluia ». **Completorium:** *Alleluia*. Cum invocarem, et post psalmos repetitur *Alleluia alleluia alleluia*. Hymnus: *Verbum supernum*. Capitulum: *Probet autem seipsum homo*. Versiculus: *Posuit fines tuos*.² Antiphona: *Vincenti dabo*. Nunc dimittis. Oratio: *Fac nos quæsumus Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*. *Benedicamus Domino*, ut ibi: (notandum) Suffragium ad aram beatæ Virginis: *Sancta Dei Genitrix*. Versiculus: *Post partum*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens Deus fragilitati*³ *nostræ*. **Item: Nota**, quod post completorium per parvum intervallum pulsus fit cum duabus campanis solitis, tandem secundus pulsus fit cum una, demum compulsatur cum omnibus campanis ad matutinas ita, quod hodie semper matutinum perficitur⁴ statim post completorium. Dominus suffraganeus, seu alter maior egreditur de sacristia cum suis ministris: quattuor choratores cum ceteris et ceroferarii duo coram altare magno, et incipitur **matutinum** sollempniter. Invitatorium⁵ choratores incipiunt, versum⁶ repetit chorus, *Venite* canunt choratores. Finito invitatorio, iterum choratores incipiunt per succentorem, et versus responsorii⁷ canunt pueri præsentis. **Item:** Ultimum responsum incipitur in organo, choratores et chorus prosequuntur. Te Deum laudamus similiter in organo incipitur, chorus prosequitur versificando. Finito Te Deum laudamus, choratores incipiunt laudes, chorus prosequitur,

¹ V₃ Benedicamns (*littera u subversa*)

² Coni. N₁ suos (*abbrev. su.*), *reliquæ edd. om.*

³ N₁ fragilitate

⁴ V₃ præficitur

⁵ L V₃ Item

⁶ N₂ V₁ V₂ L V₃ *om.*

⁷ N₂ V₁ V₂ L V₃ responsoria

et post quemlibet psalmum antiphona in organo perficitur. Finitis laudibus, et dicto capitulo, mox incipitur hymnus in organo *Pange lingua*. Versiculus: *Posuit fines tuos alleluia*. Antiphona incipitur per choratores, et chorus prosequitur. Finita antiphona, mox incipitur psalmus *Benedictus* in organo. Finito psalmo, resumitur in organo antiphona. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **Ad primam** antiphona: *Sapientia edificavit*. Psalmi: *Deus in nomine tuo* cum sequentibus. Capitulum: *Probet autem se ipsum homo*.¹ Responsorium: *Iesu Christe* cum « alleluia », *Qui sedes ad dexteram*. Versiculus: *Posuit fines*. Oratio: *Fac nos quæsumus Domine*, ut in completorio. Alia: *Domine sancte Pater*. Conclusio ad omnes horas: « Uni trinoque Domino ». **Item:** Deputata hora conveniat omnis clerus ad ecclesiam, indutis casulis sollemnibus, alii cappis induti, habentes reliquias in manibus. Interim omnes monachi ab omnibus claustris et plebani ab omnibus ecclesiis parochialibus accedunt cum processione ante portam castris. Tandem dominus episcopus cum ministris suis egreditur de sacristia, habens in manibus sacramentum Eucharistiæ. Choratores incipiunt hymnum *Tantum ergo sacramentum* ante sacristiam, et chorus prosequitur, et veniet dominus præsidens cum honore² ad magnum altare, deposito corpore cum reverentia, stansque ante altare incipit *Asperges me* sollemniter. Versiculus: *Ostende nobis Domine*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus per hanc sanctificata*. Finita illa oratione, choratores incipiunt responsum *Homo quidam*, et cum eodem exhibit processio versus sanctum Georgium,³ et ibidem cappellam beatæ Virginis circueundo et sanctum Ambrosium, demum ascendendo ad castrum. Finita processione, dicitur per unum versiculus *Posuit fines*. Oratio: *Fac nos quæsumus*⁴ *Domine divinitatis tuæ*.⁵ **Item:** In processione, velum portabunt famuli domini archiepiscopi. **Sequitur introitus** *Cibavit eos*. Kyrie Magnæ Deus. Oratio sola. Epistola: *Ego enim accepi*. Graduale: *Oculi omnium in te*. Alleluia: *Caro mea*. Prosa: *Lauda Sion*. Evangelium: *Caro mea vere est cibus*. Credo dicitur per totam octavam. Offertorium: *Sacerdotes incensum*. Præfatio: *Quia per incarnati*. Sanctus sollemne.⁶ Communio: *Quotienscumque*. **In secundis vespis** longus pulsus pulsatur cum parva campana, corpusque dominicum exportatur de sacristia, aliis autem diebus portatur de cappella eiusdem. Antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Dixit Dominus*, sicut in die. Capitulum, ut⁷ supra. Responsorium: *Caro mea vere*. Hymnus: *Sacris sollemniis*. Versiculus: *Panem de celo præstitisti*.

¹ N₁ add. et cetera.

² L V₃ honorare

³ L V₃ Gregorium

⁴ V₁ V₂ L V₃ om.

⁵ V₃ add. Item: In processione circa octavam sancti Georgi fiant suffragia per choratores de Corpore Christi et de sancto Georgio.

⁶ N₁ habet offertorium non in proprio loco, sed ante communionem, id est ordine Credo ... Præfatio ... Sanctus ... Offertorium ...

⁷ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

Antiphona: *O sacrum convivium*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **Item:** Dum exportatur corpus dominicum de cappella corporis Christi, semper canitur *Tantum ergo sacramentum*, sed cum importatur, canitur hymnus *O salutaris hostia*. Prius enim datur benedictio per dominum archiepiscopum, vel per dominum suffraganeum. **Item:** Tam in missa, quam in vesperis portatur corpus Christi, sed in secundis vesperis octavæ non portatur. **Item:** Benedicamus Domino canitur per totam octavam cum « alleluia », tam in vesperis, quam etiam in aliis horis, sed in aliis antiphonis non cantatur. **Item:**

IN DOMINICA INTER OCTAVAS CORPORIS CHRISTI corpus dominicum, facta processione, exportatur de sacristia cum honore et reverentia. **Item:**

PER OCTAVAM DIEBUS FERALIBUS chorabunt iuvenes in cappis. Kyrie Cunctipotens. **Item:** In ista octava non tenetur de aliquo sancto, immo si occurrerit festum sancti Barnabæ apostoli, etiam transponetur ultra octavam. **Item:** Anno Domini MCCCCLXXXI¹ festum sancti Ioannis Baptistæ venerat die dominico inter octavas Corporis Christi; festum sancti Ladislai regis et confessoris similiter feria quarta; vigilia autem Petri et Pauli venerat in octava Corporis Christi; et nova historia semper recipitur² proxima dominica post Corporis Christi, ut infra scriptum est in libro Regum, vigilia Visitationis Mariæ venerat eodem die dominico, sed, qualitercumque veniat octava sancti Ioannis Baptistæ, semper vadit per suffragium propter vigiliam Visitationis Mariæ, et hoc secundum consuetudinem ecclesiæ Strigoniensis. Ideo pro tunc domini³ de capitulo Strigoniensi decreverunt ista festa modo infrascripto observari. **Item:** Homelia pro vigilia sancti Ioannis Baptistæ apta legatur post homeliam Corporis Christi sub conclusione ultimi responsorii, et oratio fiat in omnibus horis. Missa vigiliæ cantatur per præbendarium, ut moris est, festum autem tenetur loco suo per ordinem, et octava Corporis Christi vadit per suffragium. **Item:** Festum sancti Ladislai regis, ex quo est patronus huius inclyti regni, tenetur loco suo per ordinem, et octava semper vadit per suffragium. **Item:** Vigilia Petri et Pauli apostolorum iterum tenetur, ut supra, de sancto Ioanne Baptista, hoc est homelia pro vigilia apta legitur post homeliam Corporis Christi, et oratio eiusdem fiat in omnibus horis. Festum autem eorundem tenetur loco suo per ordinem, et secunda vespera octavæ perficitur per præbendarium. Commemoratio sancti Pauli fiebat sabbato, et vigilia Visitationis Mariæ ibidem, quia vigilia tenetur, ubi tenemur abstinere, nam die dominico non est licitum ieiunare. **Item:** Nova historia tenetur loco et ordine suo. Vigilia autem Visitationis Mariæ, ex quo venerat die dominico, uti⁴ supra notatum est, non poterat teneri, sicuti

¹ N₁ millesimo quadringentesimo octagesimo (*sic*) primo, *omnes alia edd. numeris reddunt.*

² L V₃ reincipitur

³ L V₃ dominæ

⁴ N₂ V₁ V₂ L V₃ ut

consuetum est ab antiquo, sed historiam illam legere cum tribus psalmis et antiphonis, videlicet *Benedicta*, *Sicut myrrha*, *Ante torum*, psalmis consuetis¹ et versiculis ibidem signatis, et loco parvis lectionibus legitur homelia pro vigilia apta cum tribus lectionibus et cum tribus responsoriis, versiculis, capitulis propriis ibidem signatis; et hoc loco horæ cottidianæ beatæ Virginis dicuntur. **Item:** In istis festivitibus inter octavas Corporis Christi occurrentibus prima dicitur de octava una cum completorio, aliæ autem horæ fiunt de eisdem² festivitibus. Credo semper dicitur. Præfatio omni die: *Quia per incarnati Verbi*, et corpus dominicum in istis festivitibus semper exportatur cum reverentia, uti moris est. **Item:** Anno Domini MCCCCLXXXIII³ festum sancti Ladislai regis ceciderat simul cum historia nova, videlicet Deus omnium. Decretum fuit pro tunc, quod nullibi habuit locum, nisi in die octavæ ipsius, non feria secunda, quia vigilia Petri et Pauli apostolorum ibidem. **Item:** Inter octavas Corporis Christi incipitur a missando Asperges me sollemniter, ut in die sancto. Versiculus et oratio similiter. Responsorium in processione canitur *Discubuit Iesus*, vel *Caro mea*. In loco destinato oratio de die. In redeundo canitur hymnus *Sacris sollemniis*. Finito hymno, in choro dicitur a succentore, vel ab aliquo alio *Posuit fines tuos*. Oratio: *Fac nos quasumus*. **Sequitur introitus** *Cibavit eos*. Kyrie Magnæ Deus cum suo Et in terra. Oratio sola. Alia, ut in⁴ die sancto. **Item:** In ista octava semper in albis agitur. **Item:** In die Corporis Christi sacramentum portatur de sacristia, et non de cappella eiusdem, tam in vesperis, quam etiam in missa. **In secundis vesperis** octavæ corpus dominicum non exportatur. Antiphona: *Sapientia ædificavit* cum sequentibus. Suffragium fit, cui crastina die orare intendis. **Item:** Crastina die aliisque diebus sequentibus iam semper ad primam capitulum: *Omnis homo*, ut in ætate. **Ad completorium:** *Tu in nobis es Domine* et cetera. **Item:** **Nota**, quandocumque festum sancti Georgii⁵ martyris in Sacro sabbato, id est vigilia Paschæ venerit, tunc eodem anno festum sancti Ioannis Baptistæ in festo Corporis Christi eveniet. Extunc horæ sic debent legi. **Item:** Festum individuae Trinitatis ipso die debet teneri et servari. Similiter etiam vigilia sancti Ioannis Baptistæ debet servari in loco, sed responsoria debent legi de feria quarta post octavas Epiphaniæ Domini, videlicet *Ne perdidideris Domine* et cetera. **Item:** Festum sancti Ioannis Baptistæ debet transponi ad feriam sextam proximam post festum eiusdem sacratissimi Corporis Christi. Eodem die suffragium fieri debet, et secunda vespera⁶ sancti Ioannis Baptistæ prius debet legi. Postea vero prima vespera et completorium sollemniter de Corpore

¹ V₃ ... torum, psalmi consueti

² L V₃ eiusdem

³ N₁ millesimo quadringentesimo octuagesimo (sic) quarto, omnes aliæ edd. numeris reddunt.

⁴ V₃ -n

⁵ L V₃ Gregorii

⁶ N₁ N₂ V₁ L vesperæ

Christi debet observari. **Item:** In dominica debet imponi et legi nova¹ historia, scilicet Deus omnium. **Item:** Festum sancti Ladislai regis Hungariæ post octavas Visitationis Mariæ servatur. **Item:** Secunda feria proxima omnes horæ de Corpore Christi servantur. Homelia vigiliæ Petri et Pauli post nonam² lectionem Corporis Christi ante nonum responsorium, et omnes horæ leguntur de Corpore Christi, et fit tantum suffragium de vigilia. **Item:** In festo apostolorum Petri et Pauli horæ leguntur in loco, videlicet feria tertia, sed tamen in omnibus horis fit suffragium de Corpore Christi. **Item:** Commemoratio sancti Pauli servatur ipso die, scilicet feria quarta. Prima et completorium de Corpore Christi, et semper fit suffragium. **Item:** In octava Corporis Christi tenetur eiusdem octava, et fit suffragium in omnibus horis de sancto Ioanne Baptista. **Item:** In vigilia Visitationis Mariæ horæ eiusdem debent legi cum tribus antiphonis et psalmis, sed homelia eiusdem vigiliæ cum responsorio de³ *O decus. Te Deum* non dicitur, sed ad laudes antiphonæ: *Sub tuam protectionem*. Capitulum et oratio de eadem vigilia, et sic ad primam leguntur psalmi *Ad Dominum cum tribularer*.⁴

LIBER REGUM, videlicet Deus omnium, prima dominica proxima post octavas Corporis Christi, et legitur per octo dominicas, si autem tempus fuerit breve, ita, quod dominicæ non possent locis suis expleri, tunc debent legi, seu imponi diebus ferialibus. **In primis** igitur vesperis chorabunt duo iuvenes in cappis. Antiphonæ: *Benedictus Dominus*. Psalmi: idem cum sequentibus, ut in psalterio. Capitulum: *Carissimi Deus caritas est*. Responsorium: *Dominus qui eripuit me*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Loquere Domine*. Magnificat. Oratio: *Deus in te sperantium*. Suffragium primum de sancta Trinitate: *Spes mea*. Versiculus: *Benedicamus Patrem*. Oratio: *Omnipotens sempiternus Deus qui dedisti nobis*. Secundum de sancta Cruce: *Gloriandum nobis est*⁵ *dilectissimi*. Versiculus: *Hoc signum*. Oratio: *Deus qui Unigeniti Filii tui*. Tertium de beata Virgine: *Ave Mater misericordiae*. Versiculus: *Post partum*. Oratio: *Concede quæsumus omnipotens et misericors Deus fragilitati*. Quartum de sanctis Petro et Paulo apostolis: *Gloriosi principes terræ*. Versiculus: *In omnem terram*. Oratio: *Deus cuius dextera*. Quintum de sancto Adalberto: *Gloria Christo Domino*. Versiculus: *Gloria et honore*. Oratio: *Deus qui beatum Adalbertum*. Sextum de sancto Stephano rege: *Ave beate rex Stephane*. Versiculus: *Iustum deduxit Dominus*. Oratio: *Deus qui beatum Stephanum regem nostrum*. Septimum de sancto Emerico: *Ave flos nobilium*. Versiculus: *Os iusti*. Oratio: *Deus qui beatum Emericum invenili*. Octavum de sancto Ladislao rege: *Fons aterna pietatis*. Versiculus: *Ora pro nobis beate*. Oratio: *Deus qui beatum Ladislaum*. Nonum de omnibus sanctis:

¹ **N₂ V₁ V₂ L V₃ om.**

² **N₁ novam (littera n subversa)**

³ **V₃ om.**

⁴ **N₁ add. et cetera.**

⁵ **L V₃ om.**

Omnes sancti Dei. Versiculus: *Mirabilis Deus in sanctis suis.* Oratio: *Deus qui nos omnium sanctorum.* Decimum pro pace: *Da pacem Domine.* Versiculus: *Fiat pax in virtute.* Oratio: *Deus a quo.* Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **In completorio:** «*Converte nos. Deus in adiutorium*». *Alleluia.* Psalmi: *Cum invocarem.* Hymnus: *Te lucis ante terminum,* et canitur, ut ibi,¹ ut in psalterio: (notandum) Capitulum: *Tu in nobis es Domine.* Versiculus: *Custodi nos Domine.* Antiphona: *Salva nos Domine vigilantes,* ut ibi, sexti toni: (notandum) Nunc dimittis. Oratio: *Deus qui illuminas.* Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) Suffragium ad aram beatæ Virginis: *Sancta Dei Genitrix.* Versiculus: *Post partum Virgo.* Oratio: *Concede quæsumus omnipotens et misericors Deus fragilitati nostræ presidium.* **In matutinis** invitatorium: *Regem magnum* et cetera. *Venite exsultemus.* Antiphona: *Servite Domino.* Psalmi:² *Beatus vir qui non abiit* cum reliquis psalmis, antiphonis et versiculis, ut in psalterio. Lectiones propriæ, videlicet: *Fuit unus vir de Ramatha.* Historia: *Deus omnium,* ut in libro. Homelia: *Homo quidam erat dives.* Laudes, ut in psalterio. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ecce iam noctis.* Versiculus, oratio, ut supra, in primis vesperis. Suffragium: *Te invocamus.* Versiculus: *Benedicamus Patrem.* Oratio: *Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti nobis.* Antiphona: *Petrus apostolus.* Versiculus: *In omnem terram.* Oratio: *Deus cuius dextera.* Antiphona: *Angelicis manibus.* Versiculus: *Gloria et honore.* Oratio: *Deus qui beatum Adalbertum.* Antiphona: *Omnes sancti.* Versiculus: *Mirabilis Deus.* Oratio: *Deus qui nos omnium.* Antiphona: *Da pacem Domine.* Versiculus: *Fiat pax.* Oratio: *Deus a quo sancta.* Benedicamus Domino, ut supra. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis orto sidere,* et canitur ad notas, ut in completorio; conclusio: «*Deo Patri sit gloria*». Antiphona: *Dominus regit me.* Psalmi: *Deus Deus meus respice in me, Dominus regit me,* «*Gloria Patri*». Antiphona: *Dominus regit,* et sic de aliis sequentibus semper repetendo antiphonas. Capitulum: *Regi autem sæculorum.* Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei vivi miserere nobis, Qui sedes ad dexteram Patris, Miserere,* ut supra, *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto:* (notandum) Versiculus: *Exsurge Christe adiuva nos.* Oratio: *Domine sancte Pater.* **Ad tertiam** hymnus: *Nunc Sancte nobis.* Antiphona: *Adesto Deus unus.* Psalmi: *Legem pone* cum sequentibus. Capitulum: *Deus caritas est.* Responsorium: *Inclina cor meum Deus,* versus: *Ad te levavi oculos meos, Gloria Patri.* Versiculus: *Ego dixi Domine.* Orationes, ut supra, in matutinis. **Ad sextam** hymnus: *Rector potens.* Antiphona: *Te unum in substantia.* Psalmi: *Defecit in salutare³ tuo.* Capitulum: *Sic Deus dilexit nos.* Responsorium: *In æternum Domine* cum reliquis. Versiculus: *Dominus regit me.* Oratio, ut supra. **Ad nonam** hymnus: *Rerum Deus.* Antiphona: *Te semper idem.* Psalmi: *Mirabilia testimonia* cum sequentibus. Capitulum: *Si quis dixerit quoniam diligo Deum.* Responsorium: *Clamavi in⁴ toto corde meo* cum ceteris. Versiculus:

¹ **N₁ N₂** add. *Te lucis ante terminum*

² **N₁** om.

³ Coni. **N₁** salutari, *aliæ edd. om.*

⁴ Coni. *Edd. cum*

Ab occultis meis. Orationes, ut supra. **In missa** chorabunt duo iuvenes in cappis, ut supra, in primis vesperis. Primo missans incipit Asperges me, ut ibi: (notandum)¹ Versiculus: *Ostende nobis.* Oratio: *Exaudi nos Domine sancte Pater,* ut in capitulari. Finita oratione, incipiunt choratores antiphonam *Oremus dilectissimi,* et cum eadem fit processio ad ecclesiam processionalem omnibus diebus dominicis per ætatem, præsertim quando agitur dominica. Finita illa antiphona, choratores incipiunt antiphonam *Sancta Dei Genitrix.* Versiculus dicitur per missantem *Post partum Virgo.* Oratio: *Concede quasumus omnipotens et misericors Deus.* Aliud suffragium: *Lapidabant Stephanum.* Versiculus:² *Patefactæ sunt ianua.* Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus qui primitias martyrum,* ut in capitulari. Finita illa, incipitur antiphona per choratorem *Salvator mundi,* et cum eadem intrando ad chorum. Finita illa, dicitur a succentore, vel ab aliquo alio versiculus *Introibo in domum.* Oratio: *Domine Iesu Christe qui introitum portarum Ierusalem,* ut in capitulari, vel in processionali libro. Finita illa, mox incipitur missa. *Domine in tua.* Kyrie dominicale, ut ibi: (notandum), cum suo Et in terra. Oratio propria, secunda de sancta Trinitate et tertia de beata Virgine. Epistola: *Deus caritas est.* Graduale: *Ego dixi Domine.* Alleluia: *Verba mea.* Prosa: *Veni Sancte Spiritus.* Evangelium: *Homo quidam erat dives.* Credo dicitur omnibus diebus dominicis, sive de quo fiat missa. Offertorium: *Intende voci.* Præfatio de sancta Trinitate, videlicet: *Qui cum Unigenito Filio.* Sanctus, ut habetur ibi: (notandum) Communio: *Narrabo omnia.* **In secundis vesperis** plebanus unus præbendarius, choratores duo socii de scholis. Antiphona: *Sede a dextris.* Psalmus: *Dixit Dominus* per ordinem cum antiphonis et psalmis, ut in psalterio. Capitulum: *Dominus autem dirigat.*³ Responsorium: *Quam magnificata sunt,* ut in psalterio. Hymnus: *Lucis creator optime.* Versiculus: *Dirigatur Domine.* Antiphona: *Elevans*⁴ *autem dives.* Magnificat. Oratio supra. Suffragium: *Gloriosi principes.* Versiculus: *In omnem terram.* Oratio: *Deus cuius dextera.* De sancto Adalberto: *Beatus vir Adalbertus.* Versiculus: *Gloria et honore.* Oratio: *Deus qui beatum Adalbertum.* Post hoc fit suffragium, cui crastina die orare intendis; tandem de omnibus sanctis: *Omnes sancti.* Versiculus: *Mirabilis Deus in sanctis. Da pacem. Fiat pax.* Oratio: *Deus a quo.* Benedicamus Domino, ut supra. **In completorio** omnia, ut supra, post primas vesperas, sed iam hymnus canitur ad notas hymni *Lucis creator.* **Item:** Omnia officia dominicalia per ætatem, si habebunt loca, isto superscripto modo peraguntur; si autem non habebunt loca, tunc feriatis diebus complentur isto infrascripto modo. Invitatorium, antiphonæ, psalmi, versiculus feriales illius diei. Homelia illius dominicæ. Responsorialia dicuntur de dominica præcedenti secundum exigentiam diei. Laudes de psalterio. Capitulum de dominica, quam imponere vis. Hy-

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

² V₃ om.

³ N₁ N₂ V₁ dirigit

⁴ L V₃ Elevas

mnus ferialis, ut in psalterio. Antiphona ad Benedictus de¹ dominica. Oratio propria. Suffragia consueta dicuntur. **In missa** officium: *Factus est Dominus*, vel alius introitus. Kyrie feriale. Oratio propria, de sancto Ioanne Baptista, si est, tertia pro pace. Sanctus feriale, ut ibi: (notandum) Alia omnia, ut in libro.² **Item:** Quandocumque ferialiter, seu dominica ferialiter recipitur, numquam secunda vespera dicitur, sed, cui crastina die orare intendis, prima vespera dicitur.

DE IMPOSITIONE PRIMÆ ET SECUNDÆ HISTORIÆ. **De hoc nota versus:**³

Post festum Trini. Regum lego, finit in Abdon.
Præponatur Afræ In principio Salomonque.
Dogmata, quæ⁴ docuit Salomon, non incipit Abdon,
sed solis præclara dies, quæ proxima post est.

Idem:⁵ sequenti die dominica incipitur In principio, si festum Abdon venerit in dominica.

LIBER SAPIENTIÆ.⁶ **Item:** Post festum sanctorum martyrum Abdon et Sennen, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, ibi inchoatur historia In principio, et legitur per quattuor dominicas tantum. **In primis vesperis** antiphonæ, ut supra, in prima dominica. Capitulum: *Fratres non sumus concupiscentes malorum*. Responsorium: *Emitte Domine*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Sapientia clamitat⁷ in plateis*. Magnificat. Oratio: *Pateant aures misericordiæ tuæ*. Suffragia, ut supra, per ordinem, in prima dominica.⁸ **In matutinis** invitatorium, ut supra, in prima dominica. Antiphonæ, psalmi, versiculi, ut supra. Historia propria, lectiones propriæ. Homelia: *Homo quidam erat dives qui habebat villicum*.⁹ Capitulum, ut supra. Alia, ut supra, similiter. Antiphona ad Benedictus: *Dixit Dominus villico*. Oratio, ut supra, in primis vesperis.¹⁰ Suffragium: *Te invocamus*, ut supra, in prima dominica, in matutinis. Benedicamus, ut supra, in vesperis. **In missa** officium: *Ecce Deus adiuvat me*. Kyrie domi-

¹ **L V₃** om. vis ... de, falso commutando verba, et proseguendo non a de dominica, quæ supra legitur, sed a de dominica duabus lineis infra.

² **N₁ N₂ V₁** habent hæc e converso, id est ordine Alia ... Sanctus ...

³ In edd. ad signanda principia singulorum versuum littera V inseritur, quam hic exclusimus, idem dispositione typographica suggerendo.

⁴ **N₂ V₁ V₂ L V₃** ... Salomonque. Dogmataque

⁵ Edd. omnes sic habent, malim Id est

⁶ **V₃** add. Hæc non est verum, quia debet imponi post festum Pantaleonis.

⁷ **L V₃** clamat

⁸ **V₃** add. Item: Si festum Transfigurationis Domini venerit in ista nova historia, tunc nova historia debet anticipari in dominica proxime præcedenti, et festum celebratur loco suo, et cetera.

⁹ **V₃** vill cum

¹⁰ **V₁ V₂ L V₃** In primis vesperis errore typographi rubrum est et falso interpunctum.

nicale. Oratio propria, secunda de sancta Trinitate, tertia de beata Virgine. Epistola: *Non simus*¹ *concupiscentes malorum*. Graduale: *Domine Dominus noster*. Alleluia: *Eripe me de inimicis*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Evangelium: *Homo quidam erat dives qui habebat*. Credo dicitur, ut supra. Offertorium: *Iustitia Domini*. Præfatio de sancta Trinitate. Communio: *Primum quærite regnum Dei*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sede a dextris meis* per totum. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium: *Quam magnificata sunt*. Hymnus: *Lucis creator*. Versiculus, ut supra. Antiphona: *Quid faciam quia Dominus*. Magnificat. Oratio, ut supra. Suffragia consueta perficiuntur. Benedicamus, ut supra. **Completorium** similiter, ut supra,² in prima dominica.

LIBER IOB. **Item:** Post festum beati Augustini, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, ibi inchoatur historia Si bona, sed, si littera dominicalis fuerit B, tunc in festo beati Augustini inchoatur dicta historia; et legitur per duas dominicas tantum. **In primis igitur vesperis** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: idem cum sequentibus antiphonis³ et psalmis, ut in psalterio. Capitulum: *Abrahæ dictæ sunt promissiones*. Responsorium: *Antequam comedam suspiro*. Hymnus: *O Pater*. Versiculus: *Vespertina*. Antiphona: *Cum audisset Iob nuntiorum verba*. Magnificat. Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus da nobis fidei spei*. Suffragia, ut supra, per ordinem, in prima dominica. **In matutinis** invitatorium: *Regem magnum*, ut supra, in prima dominica. Antiphonæ, psalmi nocturnales,⁴ versiculi similiter. Historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Beati oculi qui vident*. Laudes de psalterio. Capitulum, ut supra. Hymnus similiter. Versiculus: *Dominus regnavit*. Antiphona: *Dico autem vobis quod multi*. Benedictus. Oratio propria. Suffragia, ut in matutinis primæ dominicæ. **Ad horas** similiter, ut in prima dominica. **In missa** officium: *Respice Domine*. Kyrie eleison dominicale. Oratio propria, secunda de sancta Trinitate et tertia de beata Virgine. Graduale: *Respice Domine*. Alleluia: *Domine Deus salutis*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Credo dicitur, ut supra. Offertorium: *In te speravi*. Præfatio de sancta Trinitate. Communio: *Panem de cælo*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sede a*⁵ *dextris* cum sequentibus. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium: *Quam magnificata*. Hymnus: *Lucis*. Versiculus: *Dirigatur Domine*. Antiphona: *Homo quidam descendebat*. Magnificat. Suffragia consueta perficiantur ordine suo. **Item:** Alia de dominica perficiantur, sive loco suo,⁶ sive ferialiter.

¹ L V₃ sumus

² L V₃ om.

³ L V₃ antiphonæ

⁴ N₁ N₂ nocturnali

⁵ N₁ ad

⁶ V₃ om.

LIBER TOBIÆ. **Item:** Post festum Proti et¹ Hyacinthi martyrum, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, ibi inchoatur historia Peto Domine, et legitur per unam dominicam tantum, sed, si littera dominicalis fuerit B, tunc in festo ipsorum martyrum ipsa historia inchoatur. **In primis igitur vespere** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: ipsum cum reliquis, ut supra.² Capitulum: *Si vivimus spiritu*. Responsorium: *Omni tempore benedic Deum*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina oratio*. Antiphona: *Ne reminiscaris Domine*. Magnificat. Oratio: *Ecclesiam tuam quasumus Domine*. Suffragia, ut supra, in prima dominica, per totum. **In matutinis** invitorium: *Regem magnum*. Alia omnia, ut supra. Historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Nemo potest duobus dominis servire*. Capitulum, ut supra. Alia omnia, ut supra, in prima dominica. Antiphona ad Benedictus: *Considerate lilia agri*. Oratio propria. Suffragia, ut supra, in prima dominica, per totum. **In missa** officium: *Inclina Domine*. Kyrie eleison dominicale. Oratio propria, secunda de sancta Trinitate et tertia de beata Virgine. Epistola: *Si vivimus spiritu*. Graduale: *Bonum est confiteri*. Alleluia: *Venite exsultemus*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Credo dicitur. Offertorium: *Expectans*. Evangelium: *Nemo potest duobus*. Præfatio de sancta Trinitate. Sanctus dominicale. Communio: *Qui manducat*. **In secundis vespere** antiphonæ: *Sede a³ dextris*, ut supra, per totum. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium: *Quam magnificata sunt*. Alia, ut supra. Suffragia consueta perficiantur semper, et cetera.

LIBER IUDITH. **Item:** Post festum beati⁴ Lamberti, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, ibi inchoatur historia Adonai, et legitur per unam dominicam tantum. **In primis igitur vespere** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: ipsum cum ceteris, ut supra. Capitulum: *Obsecro vos ne deficiatis*. Responsorium: *Tribulationes civitatum*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina*. Antiphona: *Adonai Domine*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia, ut supra, per ordinem, in prima dominica. **In matutinis** invitorium: *Regem magnum*. Alia omnia de historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Ibat Iesus in civitatem quæ vocatur Naim*, require in Quadragesima, post dominicam Lætare, feria quinta. Alia, ut supra, in prima dominica. Suffragia similiter consueta. **In missa** officium: *Miserere mihi Domine*. Kyrie eleison dominicale. Oratio propria, secunda de sancta Trinitate, tertia de beata Virgine. Epistola: *Obsecro vos*. Graduale: *Timebunt gentes*. Alleluia: *Quoniam Deus magnus*. Prosa: *Veni Sancte Spiritus*. Evangelium: *Ibat Iesus in civitatem*. Credo dicitur, ut supra. Offertorium: *Domine⁵ in auxilium meum*. Communio: *Domine memorabor* et cetera. **In secundis vespere**, ut supra.

¹ L V₃ om.

² L V₃ om. ut supra

³ N₁ ad

⁴ L V₃ sancti

⁵ L V₃ om.

LIBER MACCABÆORUM. **Item:** Post festum beati Remigii, ubicumque fuerit littera dominicalis, semper ibi inchoatur historia Adaperiat, et legitur per quattuor dominicas tantum, si autem tempus fuerit breve, tunc debet recipi diebus ferialibus, ut supra. **In primis igitur vesperis** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: ipsum cum ceteris, ut in psalterio. Capitulum: *Obsecro vos ego vinctus in Domino*. Responsorium: *Exaudiat Dominus*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina*. Antiphona: *Adaperiat Dominus*. Magnificat. Oratio: *Da quæsumus Domine populo tuo*. Suffragia, ut supra, in prima dominica, per totum. **In matutinis** invitatorium: *Adaperiat*. Alia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Cum intraret¹ Iesus in domum cuiusdam*. Laudes, hymnus, versiculus, ut in psalterio. Antiphona ad Benedictus: *Cum intraret Iesus*. Oratio, ut supra, in primis vesperis. Suffragia, ut in matutinis primæ dominicæ. **Missa** per totum, ut in libro graduale. **In secundis vesperis**, ut supra, per totum cum suffragiis consuetis. Similiter in **completorio**.

LIBER EZECHIELIS. **Item:** Post festum beatorum Simonis et Iudæ apostolorum, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, ibi inchoatur historia Vidi Dominum, et legitur per quattuor dominicas tantum. **In primis igitur vesperis** antiphonæ: *Benedictus*. Psalmi: ipsum, ut supra, cum sequentibus. Capitulum: *Confortamini in Domino*. Responsorium: *Respice Domine*. Hymnus: *O Pater sancte*. Versiculus: *Vespertina*. Antiphona: *Vidi Dominum*. Magnificat. Oratio: *Familiam tuam quæsumus Domine*. Benedicamus, ut supra. **Item:** Hodie non dicuntur suffragia consueta, sed cessabunt omnia hodie² et dominicis diebus sequentibus, sed diebus ferialibus more solito dicuntur. **In matutinis** invitatorium: *Laudabilem virum adoremus* et cetera. Alia de historia sua. Homelia: *Erat quidam regulus*. Capitulum, ut supra. Alia, ut supra, in prima dominica. Antiphona ad Benedictus: *Erat quidam regulus*.³ Oratio sola. **In missa** officium: *In voluntate tua*. Kyrie eleison dominicale. Oratio sola dicitur iam semper. Graduale: *Domine refugium*. Alleluia: *Qui confidunt in Domino*. Prosa: *Veni Sancte*. Credo dicitur, ut supra. Offertorium: *Vir erat in terra*. Præfatio iam semper cottidiana. Communio: *In salutari tuo*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sede a dextris* per totum, ut supra. Antiphona ad Magnificat: *Domine descende ut sanes filium meum*. Suffragium ad cras tantum. **Item:** Post festum Lini papæ, ubicumque fuerit littera dominicalis in calendario, semper ibi inchoatur Adventus Domini nostri, Iesu Christi.

DE SANCTO ADALBERTO GLORIOSO MARTYRE ET PONTIFICE PATRONOQUE ALMÆ ECCLESIE STRIGONIENSIS FERIIS QUINTIS PER ÆSTATEM, ubi locus vacuus fuerit, vel aliquod festum speciale non impedierit, semper solitum est celebrare. **In primis igitur vesperis** antiphona: *Iste cognovit*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in*

¹ L V₃ intrasset

² Coni. (vel forte potest conici etiam hic). Edd. hymno

³ N₁ add. et cetera.

sapientia. Responsorium: *Desiderium animæ eius*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Beatus vir Adalbertus*. Magnificat. Oratio propria sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** per totum de uno martyre præter lectiones proprias. Homelia: *Nihil opertum*. Capitulum supra, in vesperis. Laudes: *Qui me confessus fuerit* cum ceteris. Antiphona: *Angelicis manibus*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria, suffragia de dominica et alia consueta. Benedicamus¹ supra. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio, ut supra. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis et*. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Incundus homo*. Psalmus de uno martyre cum ceteris. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Antiphona: *Gloria Christo Domino*, vel *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **Item: Festum sancti Adalberti** cum sequentibus, quandocumque veniet inter octavas Paschæ, et tunc transponitur semper post dominicam Quasi modo geniti, sed tamen processio debet fieri eodem die, indutis cappis, propter populum. Ad aspergendum cantatur Vidi aquam cum oratione. In processione cantatur responsum *Exora dilecte*. Finito responsum, dicitur a missando versiculus *Ora pro nobis beate Adalberte alleluia*. Oratio propria. In redeundo canitur hymnus *Vita sanctorum*. Versiculus: *In resurrectione tua*. Oratio: *Spiritum nobis*. **Item: Festum sancti Marci evangelistæ**, quandocumque venerit die dominico, tunc processio debet fieri ad sanctum Stephanum secundum consuetudinem alias conservatam, et alia processio etiam debet fieri pro frugibus consecrandis. Similiter agendum est, si **festum sancti Georgii** venerit die dominico.

¹ L V₃ Benedictus

Sequitur de sanctis post octavas Paschæ usque¹ Ascensionem Domini.

DE SANCTO TIBURTIO ET VALERIANO MARTYRUM² in primis vesperis antiphona: *Pax vobis*. Psalmi:³ omnia *Laudate*. Capitulum: *Stabunt iusti*. Responsorium: *Ego sum vitis vera*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Lætamini in Domino alleluia*. Antiphona: *Stabunt iusti*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut ibi: (notandum) **In matutinis** invitorium: *Alleluia regem martyrum. Venite exsulemus*. Antiphona: *Tristitia vestra alleluia*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Cum invocarem*. Versiculus: *Lætamini in Domino alleluia*. Homelia: *Ego sum vitis vera* ita, quod pro prima lectione legitur homelia, pro secunda et tertia legitur de legenda sua, si habetur. Responsoria: *Pretiosa in conspectu, In servis suis, Ego sum vitis vera*, vel *Lux perpetua*. Versiculus: *Iusti autem in perpetuum alleluia*. Laudes: *Sancti tui*. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo latos*. Versiculus: *Iustorum anima*. Antiphona: *Iustorum anima*. Benedictus. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis, pro pace. **Nota**, quod de Resurrectione Domini non fit suffragium, quando de sanctis tenetur, nec in horis beatæ Virginis, sed simpliciter postponitur, uti superius signatum est. **In missa** officium: *Sancti tui Domine*. Kyrie paschale. Item: Oratio prima de die, secunda de dominica, tertia de omnibus sanctis, videlicet *Conserva quæsumus*. Graduale tunc temporis non dicitur, sed loco eius dicitur Alleluia, videlicet: *Alleluia in die resurrectionis meæ*, et aliud: *Sancti et iusti*. Prosa: *Victimæ paschali*, et ultimo *Christus surrexit*, et semper canitur post prosam prædictam tempore paschali, quando tenetur de sanctis, et etiam diebus dominicis omnibus usque Ascensionem.⁴ Item: Offertorium: *Confitemini*. Credo dicitur. Præfatio de Resurrectione. Communio: *Gaudete iusti*. **In secundis vesperis** antiphonæ:⁵ *Sancti tui Domine*, ut in matutinis. Psalmi de martyribus cum reliquis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Ego sum*. Item: Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Lætamini in Domino alleluia*. Antiphona: *Lux perpetua lucebit*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus, ut in primis vesperis.

DE SANCTO ADALBERTO TEMPORE PASCHALI in primis vesperis antiphona: *O immarcescibilis rosa paradisi*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responso-

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. ad

² V₂ L martyre, *malim* martyribus

³ V₂ L V₃ Psalmus

⁴ V₃ add. *Ego sum vitis vera* et.

⁵ N₁ om. V₂ L V₃ antiphona

um: *Exora dilecte*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Ora pro nobis alleluia*. Antiphona: *Magna vox sonora*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **Item: In completorio**, ut supra, in Resurrectione Domini, per totum. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem martyrum Dominum*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona: *Tristitia vestra alleluia*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid multiplicati*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Item: Homelia: *Ego sum vitis vera*. **Item:** Hic, hoc est de præsentis sancto, nihil de eius legenda, et nulla debet esse mentio, sed tantum homelia legi. Responsoria: *Beatus vir qui metuit, Filia Ierusalem* et *Miles Christi*. Te Deum laudamus semper dicitur. Laudes: *Sancti tui Domine* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo latos*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Vox lætitiæ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **In missa** ipsius diei prædicti prius a missante incipitur Vidi aquam. Versiculus: *Domine apud te est*. Oratio, ut supra, in capitulari. Responsorium in processione: *Exora dilecte*. Finito responsorio, dicitur a missante versiculus *Ora pro nobis beate Adalberte* cum « alleluia ». Oratio propria. In redeundo canitur hymnus *Vita sanctorum*. Finito hymno, in choro a succentore, vel ab alio dicitur versiculus *In resurrectione tua*. Oratio: *Spiritum nobis Domine*. **Sequitur introitus** *Protexisti me Deus*. Kyrie paschale. Oratio sola. Epistola: *Omne gaudium*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor bonus*. Aliud Alleluia: *Præsul Adalberte*. Prosa propria: *Corona sanctitatis*, vel *Victima paschali*, si vis, *Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo dicitur, quia in omni festivitate ecclesiæ, vel altaris dicitur Credo. Offertorium: *Confitemini*. Præfatio: *Te quidem Domine*, ut de¹ Resurrectione. Sanctus sollemne. Communio: *Lætabitur iustus* cum « alleluia ». **In secundis vespers** antiphonæ:² *Sancti tui Domine* cum sequentibus. Psalmi, ut de uno martyre. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Miles Christi*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona ad Magnificat: *Gloria Christo Domino*. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de omnibus sanctis.³

DE SANCTO GEORGIO MARTYRE **in primis vespers** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *Filia Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Athleta⁴ Christi sancte Georgi*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus. **In matutinis** invitatorium: *Regem martyrum*, ut supra. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid multiplicati*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Homelia: *Ego sum vitis vera*. **Nota**, quod hic non legitur post homeliam, seu post ultimam lectionem

¹ **L V₃ om.**

² **V₃ add.** Item: Secunda vespera perficitur per præbendarium, et prima vespera sancti Georgi sollemnizabitur per chorum.

³ **V₃ add.** et pro pace perficiuntur in horis beatæ Virginis.

⁴ **N₁** Ad læta

homeliæ legenda prædicti sancti Georgii, sed tacetur. Responsoria: *Tristitia vestra, Beatus vir* et *In servis¹ suis*. Laudes: *Sancti tui Domine* cum psalmis consuetis. Ad laudes capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo lætos*. Versiculus:² *Iustus ut palma* cum « alleluia ». Antiphona: *Vox lætitiæ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Suffragium de dominica et alia consueta, ut supra nominata sunt, perficiuntur in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Protexisti me*, ut in die sancti Adalberti. Kyrie eleison paschale.³ Oratio sola. Epistola: *Omne gaudium*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor bonus* et aliud proprium. Prosa propria. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur, nisi sit festum ecclesiæ. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de Resurrectione.⁴ Communio: *Lætabitur iustus in Domino* cum « alleluia ». **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui Domine* cum ceteris, ut in laudibus, psalmi vero: *Beatus vir*, ut de uno martyre. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Filiæ Ierusalem*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis, pro pace. Benedicamus Domino, ut supra.

DE SANCTO MARCO EVANGELISTA **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Unicuique nostrum*. Responsorium: *De ore prudentis*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram* cum « alleluia ». Antiphona ad Magnificat: *Filiæ Ierusalem*. Oratio sola. Benedicamus cum « alleluia », Magnæ Deus. **In matutinis** invitorium: *Regem evangelistarum Dominum venite adoremus alleluia*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Cæli enarrant, Benedicam Dominum, Eructavit cor meum*. Versiculus: *In omnem terram* cum « alleluia ». Homelia: *Ego sum vitis vera* pro prima lectione; pro secunda et pro tertia lectione legitur de vita, seu legenda sua, si est, aut fac, ut supra præcipiebatur, si placet, et credo, quod melius. Responsoria: *Beatus vir, In servis suis, De ore prudentis*. Te Deum laudamus. Laudes: *Sancti tui Domine*. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo lætos*. Versiculus: *Annuntiaverunt opera Dei* cum « alleluia ». Antiphona: *Vox lætitiæ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria, suffragium de dominica. Alia complentur in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Protexisti me*. Kyrie eleison paschale. Oratio sola. Epistola: *Unicuique nostrum*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor bonus qui*. Aliud Alleluia: *Primus ad Sion dicet*. Prosa: *Victimæ paschali, Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo dicitur, quia est evangelista, modo de omnibus talibus et apostolis dicitur. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de apostolis, et dicitur « Per beatos evangelistas ». Sanctus sollemne.⁵ Communio: *Lætabitur iustus*

¹ N₁ serius (*litteris u et i commutatis*)

² L V₃ Versus

³ V₁ V₂ paschalis

⁴ N₁ habet hæc e converso, id est ordine Præfatio ... Offertorium ...

⁵ N₁ habet offertorium non in proprio loco, sed ante communionem, id est ordine Præfatio ... Sanctus ... Offertorium ...

cum « alleluia ». **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui* cum sequentibus. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Credidi, In convertendo, Domine probasti*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *De ore prudentis*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Beatus vir qui inventus est*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica tantum. Benedicamus Domino, ut in primis vesperis.

DE SANCTO VITALE MARTYRE **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Filiæ Ierusalem*. Magnificat. Oratio sola. Poterit tamen solum per suffragium imponi de ipso, si secunda vespera fuit¹ de aliquo sancto, et omnia suffragia perficiantur, ut sic: prima de dominica, secunda de sancta Cruce, tertia de sancto Adalberto, quarta de sancto Vitale, quinta² de omnibus sanctis et sexta pro pace. Benedicamus Domino, ut supra. **In matutinis** invitorium: *Alleluia regem martyrurum*. Psalmus: *Venite*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid*. Versiculus: *Gloria et honore*. Homelia: *Ego sum vitis* pro prima lectione, pro secunda et tertia de legenda, seu vita sua, si habetur, aut ita, ut supra dicebatur sæpius de sancto Ambrosio ac etiam de aliis tempore paschali. Responsorium: *Beatus vir, In servis* et *Filiæ Ierusalem*. Laudes: *Sancti tui Domine* cum ceteris antiphonis et³ psalmis sæpius dictis. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo latos*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Vox letitia*. Benedictus. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta perficiuntur. Benedicamus, ut supra. **In missa** officium: *Protexisti*. Kyrie eleison paschale. Oratio propria prima, secunda de dominica et tertia de beata Virgine. Epistola: *Omne gaudium*. Alleluia: *Surrexit pastor*, et aliud: *Sancti tui*. Prosa: *Victimæ paschali*. Evangelium: *Ego sum vitis*. Credo non dicitur. Offertorium: *Repleti sumus*. Præfatio de Resurrectione.⁴ Communio: *Ego sum vitis vera*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui*. Psalmi:⁵ *Beatus vir, Credidi, Ad Dominum cum, Ad te levavi* et *De profundis*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Iste sanctus pro lege*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis, pro pace. Benedicamus Domino, ut supra. **Completorium**, ut de Resurrectione Domini.

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ fuerit

² Coni. Edd. ita

³ L V₃ om.

⁴ N₁ habet hæc e converso, id est ordine Præfatio ... Offertorium ...

⁵ V₁ V₂ L V₃ om.

[Festa Maii]

IN FESTO¹ PHILIPPI ET IACOBI APOSTOLORUM **in primis vesperis** chorabunt in cappis rubeis. Antiphona: *Pax vobis*. Omnia Laudate. Capitulum: *Stabunt iusti in magna constantia*. Responsorium: *Candidi facti sunt*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Stabunt iusti*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **Completorium** legitur, ut supra, in Resurrectione Domini. Suffragium: *Regina cali* cum oratione. **In matutinis** invitorium: *Alleluia regem apostolorum*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Cæli enarrant, Benedicam Dominum, Eructavit cor*. Versiculus: *In omnem terram*. Homelia: *Non turbetur cor vestrum*. Responsorium: *Virtute magna,*² *Isti sunt, Candidi facti sunt*. Te Deum laudamus. Laudes: *Domine ostende nobis Patrem* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tristes erant apostoli*. Versiculus: *Annuntiaverunt opera* cum « alleluia ». Antiphona: *Non turbetur cor vestrum*. Psalmus:³ *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **In missa** officium: *Exclamaverunt ad te Domine*. Kyrie paschale. Oratio sola. Graduale: *Alleluia in die resurrectionis*. Aliud Alleluia: *Stabunt iusti*. Prosa: *Victimæ paschali* cum *Christus surrexit*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Credo dicitur. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de apostolis, videlicet: *Te Domine suppliciter exoramus*. Sanctus sollemne.⁴ Communio: *Tanto tempore*. **In secundis vesperis** antiphonæ, videlicet: *Domine ostende nobis*. Psalmi de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Candidi facti sunt*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Isti sunt duæ*⁵ *olivæ*. Magnificat. Oratio, ut supra. Suffragium de dominica tantum,⁶ et servetur **completorium**, ut in die Resurrectionis octavæ. Capitulum: *Christus resurgens*. Alia, ut ibi. Oratio: *Spiritus nobis*. **Item: Nota**, quod in festo Philippi et Iacobi apostolorum prima lectio est evangelium, et aliæ duæ fiunt de legenda ipsorum, et tunc benedictiones; ad primam lectionem dicitur: « Sancti evangelii lectio », ad alias vero « Unigenitus [Dei]⁷ Filius » et « Deus Pater omnipotens ».

INVENTIO SANCTÆ CRUCIS TEMPORE PASCHALI. **Item:** Vesperæ dicuntur in ara sanctæ Crucis, et hoc in ecclesia Strigoniensi, una cum missis. Antiphona **in primis**

¹ L V₃ add. sancti

² N₁ N₂ V₁ magnæ

³ V₃ om.

⁴ N₁ habet offertorium non in proprio loco, sed ante communionem, id est ordine Præfatio ... Sanctus ... Offertorium ...

⁵ N₁ duo

⁶ V₃ om. de ... tantum, add. autem pro eo cui cras orare intendis

⁷ Adi.

vesperis: *Adoramus te Christe*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Confido de vobis*. Responsorium: *Tuam Crucem adoramus*. Hymnus: *Salve Crux*. Versiculus: *Adoramus te Christe*¹ cum « alleluia ». Ad Magnificat antiphona: *O Crux gloriosa*, et repetitur ante² in organo, si est, si non, tunc a choro, et mox incipitur a choratore versus, scilicet *Arbor amara nimis* usque ad finem, et finito illo, a dominica prima³ dicitur oratio propria. Qua finita, incipitur antiphona a choratoribus de sancto Alexandro et sociis suis *Pretiosus Christi martyr*. Versiculus: *Lætamini in Domino alleluia*. Oratio:⁴ *Præsta quæsumus omnipotens Deus*. **Item: Nota**, quod, si etiam festum sanctæ Crucis celebratur alio die, semper suffragatur de sancto Alexandro et sociis suis. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **Item: Completorium** de Resurrectione Domini omnino, nisi quod versiculus dicitur *Dicite in nationibus*, et similiter dicitur ad primam ille versiculus. Oratio: *Spiritum nobis*, similiter ad primam. **In matutinis** invitatorium: *Regem crucifixum Dominum*. Alia omnia, ut in libro. Homelia: *Erat homo ex pharisæis Nicodemus*. Responsoria: *Dulce lignum, Hoc signum, O Crux benedicta*. Versiculi: *Adoramus te, Hoc signum, Mibi autem absit gloriari, Dicite in nationibus*. Laudes propriæ, ut in libro. Antiphona: *Helena sancta dixit*.⁵ Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de sancto Alexandro et sociis. Antiphona: *Iustorum animæ* cum oratione, et non plus. Benedicamus Domino, ut supra, in vesperis. **Ad horas** antiphonæ de laudibus. Responsoria et versiculi, ut supra signati sunt. **In missa** officium: *Nos autem gloriari*. Kyrie eleison paschale. Oratio diei prima cum oratione Alexandri cum sociis suis sub una conclusione. Epistola: *Confido de vobis*. Graduale: *Alleluia salve Crux*. Aliud Alleluia: *Dulce lignum*.⁶ Evangelium: *Erat homo ex pharisæis Nicodemus*⁷ nomine. Credo dicitur. Offertorium: *Protege*. Præfatio: *Qui salutem*. Sanctus sollemne. Communio: *Nos autem gloriari*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi, ut hic: *Credidi, Ad Dominum, Eripe me, Domine clamavi et Voce mea*. Capitulum, ut supra, in primis vesperis. Responsorium: *Per tuam Crucem*. Hymnus: *Salve Crux*. Versiculus: *Adoramus te Christe*. Antiphona: *Super omnia ligna*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **Completorium** de Resurrectione Domini. Versiculus: *Dicite in nationibus*. **Item: Nota**, quandoque festum Philippi et Iacobi apostolorum venerit feria secunda Rogationum, tunc celebratur ibidem, et non debet transponi, seu anticipari propter dominicam Vo-

¹ **L V₃ om.** Psalmi ... Christe, falso commutando verba, et proseguendo non a Christe, quæ supra legitur, sed a Christe duabus lineis infra.

² **L V₃** antiphona

³ **V₁ V₂ L V₃** habent hæc e converso, videlicet ... a prima dominica

⁴ **L V₃ om.**

⁵ **Coni. N₁ ...** Helena dixit sancta **N₂ V₁ V₂ L V₃** Helena dixit

⁶ **V₃ add.** Prosa: Quadriformæ.

⁷ **N₁ in**codemus (*litteris n et i commutatis*)

cem iucunditatis, quia tunc¹ Vocem iucunditatis reperitur feria tertia Rogationum, et homelia feriae tertiae Rogationum iungatur post homeliam dominicae sub conclusione ultimi responsorii.² **Item:** Fiat suffragium de feria tertia Rogationum cum antiphona *Omnis qui petit* et oratione propria, scilicet *Præsta quasumus omnipotens Deus ut qui in afflictione;* et alia consueta similiter in aliis horis. Quando autem sic contingit, quod festum Inventionis sanctæ Crucis cadit feria quarta, similiter et vigilia Ascensionis Domini, tunc festum sanctæ Crucis celebratur ibidem, et homelia³ Ascensionis Domini iungatur⁴ post homeliam sanctæ Crucis, sicut prius. **Item:** Si festum Inventionis sanctæ Crucis venerit in quinta dominica, tunc celebrabitur ibidem, et fiat suffragium de Resurrectione Domini. **Item:** Omnia alia festa occurrentia his temporibus, quæ non possunt loco suo servari, transponuntur. **Item:** Sanctissimus dominus⁵ papa Gregorius undecimus edidit⁶ officium sanctæ Crucis, et mandavit celebrari per modum duplicis officii, ac etiam, si festum in dominica venerit, celebrari ibidem, et officium dominicae transferri in aliam feriam.

IN FESTO SANCTI IOANNIS APOSTOLI ANTE PORTAM LATINAM **in primis vespere** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Qui timet Deum*, et require in Nativitate eiusdem. Responsorium: *Vox tonitru*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram* cum « alleluia ». Antiphona: *In ferventis olei dolium missus*, et require in Nativitate ipsius. Magnificat. Oratio: *Deus qui conspicias sola*. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **Item: Completorium**, ut supra, de Resurrectione Domini. **In matutinis** invitorium: *Alleluia regem apostolorum*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Cæli enarrant, Benedicam Dominum, Eructavit cor meum*. Versiculus: *In omnem terram*. Homelia: *Dixit Iesus Petro sequere me*, ut in Nativitate. **Item:** Aliae duæ lectiones legantur de propria legenda hic in loco suo. Responsorium: *Iste est Ioannes, Diligebant autem*, ut supra, in Nativitate, et *Vox tonitru* hic in loco suo. Laudes: *Hic est discipulus*, ut supra. **Item:** Quidam dicunt⁸ *Sancti tui Domine*. Hymnus: *Tristes erant apostoli*. Versiculus: *Annuntiaverunt opera* cum « alleluia ». Antiphona: *Iste est Ioannes*, require in Nativitate in secundis vespere. Psalmus: *Benedictus*.⁹ Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cru-

¹ V₂ L V₃ om. Vocem ... tunc, falso commutando verba, et proseguendo non a Vocem iucunditatis, quæ legitur ante, sed a Vocem iucunditatis paulo post.

² V₃ om. ultimi responsorii

³ V₃ add. vigiliae

⁴ V₃ add. hoc est, dicatur pro tertia lectione

⁵ L V₃ om.

⁶ L V₃ eduxit

⁷ N₁ Vex

⁸ V₃ om. Hic ... dicunt

⁹ Coni. Edd. habent hæc e converso, id est Psalmus: Benedictus. In secundis vespere, immo N₂ V₂ L V₃ In secundis vespere falso rubrum.

ce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis, pro pace. Benedicamus Magnæ Deus cum « alleluia ». **In missa:** *In medio ecclesia*. Kyrie paschale. Oratio sola, si vis. Epistola: *Qui timet Deum*. Graduale: *Alleluia in die resurrectionis*. Aliud Alleluia: *Hic est discipulus*. Prosa: *Verbum Dei Deo natum cum Christus surrexit*. Evangelium: *Dicit Iesus Petro*. Credo dicitur. Offertorium: *Iustus ut palma*. Præfatio de apostolis. Communio: *Exiit sermo inter fratres*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui Domine*. Psalmi, ut de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Vox tonitru*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona ad Magnificat: *Propter insuperabilem evangelizandi*, ut in Nativitate. Oratio propria. Suffragia, ut supra sunt signata immediate. Benedicamus Domino canitur, ut ibi: (notandum)¹ **Item: Completorium** perficitur, ut supra, in Resurrectione Domini.²

DE SANCTO STANISLAO MARTYRE ET PONTIFICE **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Filiæ Ierusalem*. Magnificat. Oratio propria et sola, sed de sancto Michaelē³ et de sancto Victore nihil. Benedicamus Domino. **Item: Completorium** perficitur, ut supra, in Resurrectione. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem martyrum*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid*. Versiculus: *Gloria et honore*. Homelia: *Ego sum vitis vera*. Responsorium: *Beatus vir, In servis suis* et *Filiæ Ierusalem*. Laudes: *Sancti tui Domine* cum sequentibus psalmis et antiphonis, ut supra. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo latos*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Vox latitia*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino, ut supra. **In missa** officium: *Protexisti me*. Kyrie eleison paschale. Oratio propria prima, secunda de dominica et tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Omne gaudium*. Graduale: *Alleluia surrexit pastor*. Aliud Alleluia: *Sancti tui*. Prosa: *Victimæ paschali* cum *Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de Resurrectione. Sanctus Iacet granum, si vis. Communio: *Lætabitur iustus*.

IN DIE GORDIANI ET EPIMACHI MARTYRUM **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Stabunt iusti*. Responsorium: *Ego sum vitis vera*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Lætamini in Domino* cum « alleluia ». Antiphona: *Stabunt iusti*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem martyrum*. Antiphona: *Tristitia vestra*. Psalmi: *Beatus vir, Quare fremue-*

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

² V₃ add. Item: Ipsa die Stanislai ex commissione et mandato domini archiepiscopi et ex voluntate ac ordinatione dominorum de capitulo facta/factis (*abbrev. fact.*) de Apparitione Michaelis, et de sancto Stanislao alio die ad hæc apto, ubi convenientius potest.

³ V₃ om. sed ... Michaelē

runt, *Cum invocarem*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Homelia: *Ego sum vitis vera* pro prima lectione, pro secunda et ultima legatur de legenda eorum, si habetur, aut lege ita, ut supra, de sancto Ambrosio, vel de aliis sanctis ut præcipiebatur, si placet. Responsoria: *Pretiosa in conspectu, Lux perpetua, Ego sum vitis*. Laudes: *Sancti tui Domine*. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo lætos*. Antiphona: *Iustorum animæ alleluia*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa** officium: *Sancti tui Domine*. Oratio propria prima, secunda de dominica et tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Stabunt iusti*. Graduale: *Alleluia in die resurrectionis*. Alleluia: *Gaudete iusti*, vel *Sancti et iusti*. Prosa: *Victimæ paschali cum Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur. Offertorium: *Mirabilis Deus*. Præfatio de Resurrectione Domini. Sanctus, quale vis. Communio: *Gaudete et exsultate*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui Domine*. Psalmi de martyribus, videlicet: *Dixit Dominus, Beatus, In convertendo, Eripe me* et *Lauda Ierusalem*. Capitulum supra. Responsorium: *Ego sum vitis vera*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Lætamini in*. Antiphona: *Lux perpetua*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Item:**

SI FESTUM STANISLAI MARTYRIS¹ NON VENERIT TEMPORE PASCHALI, sed extra, tunc imponitur² suffragium in secundis vesperis præcedentis diei.³ Antiphona: *Beatus vir qui suffert*. Versiculus: *Gloria et honore*. Oratio: *Populum tuum*. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius martyris et pontificis, præter lectiones proprias. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Homelia: *Ego sum pastor*. Alia, ut ibi, in communi. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Incundus homo* per totum. **In missa:** *Lætabitur iustus*. Kyrie eleison de uno martyre. Oratio prima diei, secunda de beata Virgine et tertia: *Ecclesiæ tuæ quæsumus*, vel pro pace. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Alia omnia de uno martyre et pontifice. **Nota,**

SI FESTUM SANCTI GORDIANI ET EPIMACHI VENERIT EXTRA PASCHA, tunc per suffragium imponitur. Antiphona: *Absterget Deus*. Versiculus: *Lætamini*. Oratio propria. **In matutinis** invitatorium et alia omnia de martyribus, ut in communi, per totum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Reddet Deus mercedem*. Homelia: *Cum audieritis prelia*. Alia, ut ibi, in communi martyrum. **In missa** introitus: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie eleison Kapolna cum suo Et in terra. Oratio propria pro prima, secunda de beata Virgine, tertia: *Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine*. Evangelium, ut supra, in matutinis. Offertorium: *Lætamini in*. Præfatio communis. Sanctus de martyribus, aut quale vis.

¹ V₃ martyrum

² L V₃ add. per

³ N₁ die

Communio: *Iustorum anima*. **Item: Secunda vespera** de communi cum suffragiis consuetis, et, cui cras orare intendis.

IN DIE NEREI ET ACHILLEI MARTYRUM **in primis vesperis** antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Stabunt iusti*. Responsorium: *Ego sum vitis*,¹ ut supra. Omnia, sicut de sanctis Gordiano et Epimacho martyrum. Similiter et **in matutinis** per omnia eodem modo. **In missa** officium: *Sancti tui Domine*. Kyrie paschale.² Oratio prima, secunda de dominica et³ tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Stabunt iusti*. Prosa: *Victimæ paschali* cum *Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur. Offertorium: *Confitebuntur*. Præfatio de Resurrectione. Communio: *Ego sum vitis vera*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui Domine*, ut supra, de sanctis Gordiano et Epimacho martyribus.⁴ Capitulum: *Stabunt iusti*. Responsorium: *Ego sum vitis vera*. Alia omnia, ut supra, cum suffragiis, ut de prædictis sanctis, scilicet Gordiano et Epimacho notatum est. **Item:**

SI HOC FESTUM EXTRA PASCHA VENERIT SANCTI NEREI, ACHILLEI ET PANCRATII MARTYRUM, tunc per suffragium imponitur. Antiphona: *Absterget Deus*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Oratio propria. **In matutinis** invitatorium et alia omnia præter lectiones proprias de communi martyrum. Homelia: *Descendens Iesus de monte*. Laudes de communi cum psalmis. Capitulum: *Iusti autem in perpetuum*. Alia, ut ibi, per totum. Suffragia consueta perficiuntur. **In missa** officium: *Iudicabunt gentes*. Kyrie eleison Kapolna. Oratio prima, secunda de beata Virgine, tertia, qualem vis. Graduale: *Clamaverunt iusti*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Offertorium: *Gloriabuntur*.⁵ Communio: *Anima nostra sicut passer*. **In secundis vesperis** antiphonæ dicuntur de communi martyrum per totum. Capitulum, ut supra. Suffragia perficiantur ordine suo. **Nota, quando in Pascha tenetur de sanctis**, non semper dicitur prima vespera, sed aliquando vadit per suffragium; sed, quando tenetur⁶ feria, tunc secunda vespera de feria non dicitur, sed de sancto, cui cras orare intendis, prima vespera dicitur, ut moris est. **Nota**, quando de sanctis horæ servantur, tunc secunda vespera per chorum canitur, et ad cras, si est aliquis sanctus, fit suffragium de eodem cum aliis suffragiis consuetis, ut moris est, et ante antiphonam de omnibus sanctis semper imponetur suffragium, cui cras orare vis. **Item:** Etiam præterita festa sanctorum solemus in Pascha recipere per suffragium.⁷

¹ N₁ *add.* et cetera.

² V₂ L V₃ paschalis

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ *om.*

⁴ N₁ N₂ martyrum

⁵ L V₃ Glorificabuntur

⁶ V₁ V₂ L V₃ *add.* de

⁷ V₃ *om.* Item ... suffragium

IN DIE BONIFATII MARTYRIS, si **prima vespera** dicitur ei, tunc antiphona: *Pax vobis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus:¹ *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Filiæ Ierusalem*. Magnificat. Oratio propria. Benedicamus Domino. **In matutinis** invitatorium: *Alleluia regem martyrum*. Antiphona: *Tristitia vestra*, ut supra. Homelia: *Ego sum vitis* pro prima lectione, aliæ duæ legantur de legenda sua, vel alio modo, ut sæpius narratum est. Responsorialia: *Beatus vir*, *Filiæ Ierusalem* et *Ego sum vitis vera*. Versiculus: *Gloria et honore*, « alleluia ». Ad laudes: *Sancti tui*, ut supra. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Tu tuo latos*. Versiculus: *Iustus ut palma* cum « alleluia ». Ad Benedictus antiphona: *Vox lætitiæ*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragia consueta perficiuntur ordine suo. **In missa** officium: *Protexisti me*. Kyrie paschale. Oratio propria prima, secunda de dominica et tertia de omnibus sanctis. Epistola: *Omne gaudium*. Graduale: *Surrexit pastor bonus*. Aliud Alleluia: *Sancti et iusti*. Prosa: *Victimæ paschali* cum *Christus surrexit*. Evangelium: *Ego sum vitis vera*. Credo non dicitur. Præfatio de Resurrectione Domini. Offertorium: *Confitebuntur*. Sanctus *Iacet granum*, si vis. Communio: *Lætabitur iustus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Sancti tui Domine*. Psalmi: *Beatus vir*, *Credidi*, *Ad Dominum*, *Ad te levavi* et *De profundis*. Capitulum: *Omne gaudium*. Responsorium: *Filiæ Ierusalem*. Hymnus: *Vita sanctorum*. Versiculus: *Gloria et honore* cum « alleluia ». Antiphona: *Iste sanctus pro lege*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancta Cruce, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino, ut hic: (notandum) **Item:**

SI FESTUM BONIFATII VENERIT EXTRA OCTAVAM PASCHÆ, imponatur per suffragium. Antiphona: *Beatus vir*. Versiculus: *Gloria et honore*. Oratio propria, scilicet *Da quæsumus omnipotens Deus*. Cetera, ut in communi.

¹ L V₃ Versus

Sequitur de sanctis post festum Trinitatis, si tamen ita venerint.

PRIMO DE SANCTO URBANO PAPA ET MARTYRE¹ **in matutinis** invitorium: *Regem martyrum Dominum*. Omnia, ut in communi de uno martyre, præter lectiones proprias. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Homelia: *Homo quidam nobilis*. Suffragium de dominica, si est. De sancto Petro et Paulo antiphona: *Petrus apostolus et Paulus*. De sancto Adalberto antiphona: *Angelicis manibus*. De omnibus sanctis antiphona: *Omnes sancti*, et² pro pace: *Da pacem*. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie Baxa. Oratio prima diei, secunda de dominica, si est, et de beata Virgine, vel post orationem diei de beata Virgine et contra paganos, vel pro pace. Epistola: *Beatus vir*. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Evangelium: *Homo quidam nobilis*. Credo non dicitur. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana. Sanctus Iacet granum. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* cum reliquis, ut in communi de uno martyre. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta, ut supra.

In matutinis invitorium et alia omnia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Si quis vult post me venire*. Capitulum: *Carissime nemo militans*. Alia omnia, ut in communi unius martyris. Oratio propria, ut supra. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur ordine suo. **In missa** officium: *Iustus ut palma*. Kyrie, quod vis. Oratio prima propria, secunda de dominica et tertia, quam vis. Graduale: *Posuisti Domine*, vel *Iustus non conturbabitur*. Alleluia: *Posuisti Domine*. Prosa: *Spe mercedis*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Offertorium: *Desiderium anima*. Sanctus Iacet granum, si vis. Communio: *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Antiphona ad Magnificat: *Hic est vere martyr*. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta, et, cui crastina die orare intendis, et hoc ante antiphonam *Omnes sancti*. **Item: Completorium**, ut in æstate.

DE SANCTA POTENTIANA invitorium: *Regem virginum Dominum*. Alia omnia de communi virginum, præter lectiones, si habes. Capitulum: *De virginibus præceptum non habeo*. Homelia: *Simile est regnum³ calorum decem virginibus*. Alia omnia, ut in communi.

¹ De hoc in omnibus edd. duæ historiae leguntur.

² L V₃ om.

³ V₃ renum

Suffragia consueta perficiantur. **Item: Nota**, quod si festum virginis habet locum ante Urbani papæ in calendario, **in missa** officium: *Dilexisti iustitiam* per totum, ut in libro officium signatum est. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus, ut in communi virginum. Responsorium: *Specie tua*. Alia, ut ibi. Suffragia consueta perficiantur.

DE SANCTA PETRONELLA invitatorium: *Regem virginum*.¹ Alia omnia in communi præter lectiones proprias. Capitulum: *Sapientia vincit*. Homelia: *Simile est enim*² *regnum calorum decem virginibus*. Suffragia consueta et cetera, ut supra. **In missa** officium: *Dilexisti iustitiam*. Kyrie de virginibus. Oratio propria prima, secunda de dominica, si est, et tertia de beata Virgine. Graduale: *Diffusa est gratia*. Alleluia: *Audi filia*. Prosa: *Virginis venerandæ*. Evangelium, ut supra. Credo non dicitur. Offertorium: *Offerentur*³ minus. Præfatio cottidiana. Communio: *Quinque prudentes*. **In secundis vespere** antiphonæ: *Ecce prudens virgo* per ordinem. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri, Lætatus sum, Nisi Dominus* et *Lauda Ierusalem*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Specie tua*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Simile est regnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto et, cui cras orare intendis, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino de virginibus, ut in fine.⁴

¹ N₁ *add.* et cetera.

² N₁ *om.*

³ V₂ *Offerentur (littera u subversa)*

⁴ N₁ *add.* et cetera.

[Festa Iunii]

MARCELLI ET PETRI MARTYRUM invitatorium: *Regem martyrum Dominum*.¹ Alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustorum animæ*, vel *Iusti autem in perpetuum*. Homelia: *Cum audieritis prælia*, vel *Descendens Iesus*. Alia omnia, ut ibi, in communi. Suffragia consueta perficiantur, ut moris est. **In missa**: *Clamaverunt iusti* per ordinem, ut in libro sunt signata. Kyrie eleison Kapolna, si vis. Oratio propria prima, secunda de dominica, si est, et de beata Virgine; si autem non habes dominicam, tunc post orationem diei de beata Virgine, et tertia de² pace, vel pro pluvia, vel pro serenitate, aut pro alia quacumque necessitate. Epistola et evangelium, ut supra. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum martyrum*. Alia, ut de martyribus. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis*, ut in communi martyrum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini in*. Antiphona: *Certamen magnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta, ut supra, per ordinem.

LAURENTINI ET PERGENTINI MARTYRUM invitatorium: *Regem martyrum*. Alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Reddet Deus*. Evangelium: *Cum audieritis prælia*. Alia, ut in libro. **In missa** officium: *Iudicant sancti* per totum, ut in libro. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus, versiculus, antiphona, ut ibidem, per totum. Suffragia consueta, ut supra, per ordinem.

PRIMI ET FELICIANI MARTYRUM invitatorium: *Regem martyrum*. Psalmus: *Venite*. Alia omnia³ in communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustorum animæ*. Homelia: *Cum audieritis prælia*. Alia omnia in communi martyrum. Suffragia consueta, ut supra. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie eleison Kapolna. Oratio prima propria, secunda de dominica, et de beata Virgine. Epistola: *Iustorum animæ*. Graduale: *Iustorum animæ*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Prosa: *O beata beatorum*. Evangelium: *Cum audieritis prælia*. Offertorium: *Mirabilis Deus*. Præfatio cottidiana. Sanctus, quod vis. Communio: *Ego vos elegi* per ordinem. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* cum reliquis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*.⁴ Antiphona: *Certamen magnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta. Benedicamus de martyribus, ut in fine.

¹ N₁ add. et cetera.

² N₂ V₁ V₂ L V₃ pro

³ L V₃ add. ut

⁴ L V₃ add. *superabundanter et falso* Antiphona: Certamini.

BARNABÆ APOSTOLI **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus super omnes* cum sequentibus, et duplicantur. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Iam non estis hospites*. Responsorium: *Hoc est præceptum meum*. Hymnus: *Exsultet cælum laudibus*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Ecce ego mitto*. Magnificat. Oratio propria et sola. Benedicamus Domino de apostolis. **In matutinis** omnia de communi apostolorum. Lectiones propriae. Homelia: *Hoc est præceptum meum*. Oratio propria. Suffragia consueta, ut supra, perficiantur ordine suo. **In missa** officium: *Mibi autem nimis*. Kyrie de apostolis. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola: *Iam non estis hospites*. Graduale: *Constitues eos*. Alleluia: *Cæli enarrant*. Prosa: *Cæli solem*.¹ Evangelium: *Hoc est præceptum meum*. Credo dicitur. Præfatio: *Te Domine suppliciter* de apostolis. Sanctus Angelicum. Offertorium: *In omnem terram*. Communio: *Vos qui secuti*. **In secundis vesperis** antiphonæ:² *Iuravit Dominus*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum reliquis antiphonis et psalmis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus: *Exsultet cælum laudibus*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Beati eritis*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta perficiantur.

BASILIDIS, CYRINI, NABORIS ET NAZARII MARTYRUM invitatorium et alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustorum anima*. Homelia: *Descendens Iesus*.³ Suffragia consueta perficiantur, ut est moris. **In missa** officium: *Intret in conspectu*. Kyrie Kapolna. Oratio prima propria, secunda de dominica et tertia de beata Virgine. Epistola: *Iustorum anima*.⁴ Graduale: *Vindica Domine*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Prosa: *O beata beatorum martyrum*. Evangelium, ut supra. Offertorium: *Exsultabunt sancti*. Præfatio cottidiana. Sanctus Iacet granum,⁵ si vis. Communio: *Posuerunt mortalia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* cum sequentibus antiphonis⁶ et psalmis, ut in communi. Benedicamus de martyribus.

VITI ET⁷ MODESTI ET CRESCENTIÆ MARTYRUM invitatorium et alia omnia, ut in communi, per totum. Capitulum: *Sancti per fidem vicerunt*. Homelia: *Cum audieritis prælia*. Lectiones propriae. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie Egharis. Oratio prima propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola: *Sancti per fidem vicerunt*. Graduale: *Gloriosus Deus*. [Alleluia:]⁸ *Hæc est vera fraternitas*. Evangelium: *Cum audieritis*. Offertorium: *Lætamini in Domino*. Communio: *Posuerunt mortalia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* cum aliis sæpe dictis cum suffragiis consuetis.

¹ V₃ solen

² N₁ add. antiphonæ (*duplicando, abbrev. an.*)

³ V₃ ... Capitulum: Reddet Deus mercedem. Evangelium: Cum audieritis.

⁴ V₃ ... Epistola: Reddet Deus mercedem.

⁵ V₃ ... Sanctus de virginibus (*sic*)

⁶ V₂ antiphona

⁷ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

⁸ *Adi.*

CYRICII ET IULITTÆ MARTYRUM invitatorium: *Regem martyrum*. Alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iusti autem in perpetuum*. Evangelium: *Cum audieritis prælia*. Alia, ut ibi, in communi cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Iudicant sancti gentes* per ordinem, ut in libro. Kyrie Kapolna. Oratio prima propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola: *Iusti autem*, vel *Iustorum anima*.¹ Evangelium: *Cum audieritis prælia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis tuæ* per ordinem cum suffragiis consuetis.

MARCI ET MARCELLIANI MARTYRUM invitatorium et alia omnia,² ut in communi martyrum, præter lectiones proprias: *Sancti per fidem vicerunt*. Homelia: *Cum audieritis prælia*, vel *Descendens Iesus*. **In missa** officium: *Salus autem iustorum*. Kyrie eleison Kapolna. Oratio prima propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola, ut supra. Graduale: *Anima nostra*. Alleluia: *Iusti epulentur*. Prosa: *O beata beatorum*. Evangelium: *Descendens Iesus*. Offertorium: *Mirabilis Deus*. Præfatio cottidiana. Communio: *Et si coram hominibus*. **In secundis vesperis** antiphonæ:³ *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Antiphona: *Certamen magnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto et de sancto, cui cras orare intendis, de omnibus sanctis et pro pace.

GERVASII ET PROTASII MARTYRUM invitatorium aliaque omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Capitulum: *Reddet Deus*. Homelia: *Cum audieritis prælia*. **In missa**: *Loquetur Dominus*. Kyrie Kapolna. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola supra. Graduale: *Gloriosus Deus*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Evangelium supra. Offertorium: *Lætamini in*. Communio: *Posuerunt mortalia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem cum suffragiis consuetis.

ALBANI MARTYRIS invitatorium: *Regem martyrum Dominum*. Omnia, ut in communi de uno⁴ martyre. Lectiones propriæ. Homelia: *Si quis venit ad me*. Capitulum: *Nemo militans Deo*. Hymnus: *Martyr Dei*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Hic vir despiciens mundum*. Benedictus. Oratio propria, de dominica et alia consueta. Benedicamus Domino. **In missa** officium: *Iustus ut palma*. Kyrie Baxa. Oratio propria, de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola: *Nemo militans*. Graduale: *Iustus non conturbabitur*. Alleluia: *Posuisti Domine*. Prosa: *Spe mercedis*. Evangelium: *Si quis venit ad me*. Offertorium: *In virtute tua*. Præfatio cottidiana. Sanctus Iacet granum. Communio: *Magna est gloria eius*.

¹ V₃ om. vel ... animæ

² V₁ V₂ L V₃ om.

³ V₂ antiphona

⁴ V₁ V₂ L V₃ om.

In secundis vesperis antiphonæ:¹ *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*, vel *Desiderium anima*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio, ut supra. Suffragia consueta perficiantur. Ante² *Omnes sancti* fit suffragium de sancto Paulino confessore et pontifice *Iste homo*.³

DE SANCTO PAULINO⁴ CONFESSORE ET PONTIFICE in matutinis omnia, ut in communi de confessore et pontifice, præter lectiones proprias. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus*. Homelia: *Homo quidam peregre*. Suffragium de dominica et alia consueta. **In missa** officium: *Statuit ei*. Kyrie de confessoribus. Gloria in excelsis, Et in terra. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola: *Ecce sacerdos*, ut supra. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Evangelium: *Homo quidam peregre*. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Communio: *Quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce sacerdos magnus* per ordinem una cum psalmis. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio propria cum suffragiis consuetis. Benedicamus Domino, ut supra, de confessoribus.

IN VIGILIA⁵ NATIVITATIS IOANNIS BAPTISTÆ invitatorium, ut in psalterio, secundum adventum diei. Antiphonæ et psalmi feriales. Homelia: *Fuit in diebus Herodis regis*. Responsoria de dominica præcedenti secundum exigentiam diei. Laudes de psalterio. Capitulum: *In diebus illis factum est verbum Domini*. Hymnus similiter de feria. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut familiam* et de dominica sub una conclusione. Suffragium de sancto Petro et Paulo et alia perficiuntur. **In missa** officium: *Ne timeas Zacharia*. Kyrie feriale. Oratio propria, secunda de dominica, tertia pro pace, vel pro rege, vel pro pluvia, vel contra paganos. Graduale: *Fuit homo*. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio communis ferialiter. Sanctus feriale. Communio: *Magna est gloria*. Loco Ite missa est dicitur Benedicamus feriale.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphona: *Descendit angelus Domini*; ista una antiphona tantum. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Hæc dicit Dominus Deus audite insula*. Responsorium: *Tu puer propheta*. Hymnus: *Ut queant laxis*. Versiculus: *Fuit homo*

¹ V₁ V₂ antiphona

² V₂ Antiphona

³ V₃ *add.* Item: Ex mandato domini reverendissimi Thomæ, cardinalis Strigoniensis constitutum est, de martyribus decem milia (*sic, malim milium*) militum ecclesia (*coni., ed. ecclesiæ*) Strigoniensis semper servet officium loco suo, quod alias non fuit conservatum, et cetera. Item: In missa officium: Sapientiam sanctorum. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Epistola, evangelium, ut in matutinis. Graduale: *Gloriosus Deus*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Offertorium: *Lætamini in Domino*. Communio: (*coni., ed. Capitulum, abbreviatione cap.*) Et si coram hominibus.

⁴ L Pualino

⁵ N₁ vigi ia

missus. Antiphona: *Ingresso Zacharia templum Domini*. Magnificat. Oratio: *Deus qui præsentem diem sola*. Benedicamus Magnæ Deus.¹ **In matutinis** invitatorium: *Regem præcursoris*² *Dominum venite adoremus*. Psalmus:³ *Venite*. Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Elisabeth impletum est tempus pariendi*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *O nimis felix*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Apertum est os Zachariae*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio, ut supra, sola. Alia suffragia perficiantur in horis beatæ Virginis. **Ad horas** antiphonæ de laudibus. Responsoria de uno martyre. **In missa** agitur in albis. Officium: *De ventre matris meæ*. Kyrie eleison Magnæ Deus. Oratio sola. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Credo non dicitur.⁴ Præfatio cottidiana. Alia, ut in libro. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus duplicantur. Psalmi de uno martyre. Responsorium: *Inter natos mulierum*. Hymnus: *Ut queant laxis*. Versiculus: *Fuit homo missus*, vel *Gloria et honore*. Antiphona: *Puer qui natus*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium fit tantum, cui crastina die orare intendis. **Item**: Ista antiphona, videlicet: *Puer qui natus*, suffragatur de sancto Ioanne una cum oratione per totam octavam ipsius. Antiphona Petri et Pauli. De istis sanctis martyribus, videlicet Ioanne et Paulo, poterit fieri suffragium tantum.

DE SANCTO IOANNE ET PAULO MARTYRIBUS **in primis vespere** antiphona: *Sanctum est verum*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Hi sunt viri misericordia*. Responsorium: *Beati martyres Christi*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Antiphona: *Isti sunt duæ*⁵ *olivæ*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de martyribus. **In matutinis** invitatorium: *Regem martyrum Dominum*.⁶ Antiphonæ, psalmi, versiculi, responsoria ad duos nocturnos dicuntur de martyribus. Lectiones propriæ. Homelia: *Cum audieritis*, in missa autem dicitur evangelium *Attendite a fermento*. Responsoria: *Isti sunt duo viri*, *Isti sunt duæ*⁷ *olivæ*, *Beati martyres Christi*. Laudes: *Paulus et Ioannes* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Rex gloriose martyrum*. Versiculus: *Iustorum animæ*. Antiphona: *Isti sunt sancti qui pro Dei amore*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica, de sancto Ioanne, antiphona: *Apertum est os Zachariae*, de sancto Petro et Paulo et alia consueta perficiantur. **In missa** officium: *Multæ tribulationes iustorum*. Kyrie Kapolna. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de sancto Ioanne Baptista. Epistola: *Hi sunt viri*. Graduale: *Ecce quam bonum*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*, vel *Isti sunt duæ*⁸ *olivæ*. Prosa: *O beata beatorum martyrum*. Evangelium: *Attendite*

¹ V₃ add. Ad completorium prius canitur ad notam, ut ibi: (notandum)

² Coni. Edd. præcursorem

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ antiphona

⁴ V₃ add. nisi venerit die dominico, tunc dicitur, et cetera.

⁵ N₁ duo

⁶ N₁ add. et cetera.

⁷ N₁ duo

⁸ V₃ duo

a fermento. Offertorium: *Gloriabuntur*. Præfatio cottidiana. Sanctus Galbiro. Communio: *Et si coram hominibus*. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Isti sunt duæ¹ oliva*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætami in*. Antiphona: *Hæc est vera fraternitas*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium de dominica, de sancto Ioanne Baptista et alia consueta.

DE SANCTO LADISLAO REGE² in virido³ agitur. **In primis vespere** antiphona: *Fons æterna pietatis*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dedit Dominus confessionem*. Responsorium: *Salve rex benigne*. Hymnus: *Regis regum*. Versiculus: *Ora pro nobis beate rex Ladislæ*. Antiphona:⁴ *Confessor Domini*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **Completorium** alias consueta. **In matutinis** invitorium: *Confessorum⁵ regem*. Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Nemo accendit lucernam*. Laudes propriæ. Hymnus: *Hungarorum gens*. Versiculus de uno confessore. Oratio propria. Suffragium de sancto Ioanne tantum, alia suffragia perficiuntur in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria cum oratione sancti Ioannis Baptistæ sub una conclusione. Epistola: *Dedit Dominus confessionem*. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia proprium.⁶ Prosa propria. Evangelium: *Nemo accendit lucernam*. Credo non dicitur. Præfatio communis. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus. Psalmi de confessoribus. Capitulum supra. Responsorium: *Surge gaude*. Hymnus: *Regis regum*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *O sancte rex Ladislæ*. Magnificat. Oratio sola. Suffragium de sancto Ioanne et alia consueta perficiuntur in horis beatæ Virginis.

IN VIGILIA PETRI ET PAULI APOSTOLORUM invitorium, ut in psalterio illius feriæ. Nocturnus similiter una cum antiphonis et versiculo. Homelia: *Dixit Iesus Simoni Petro*. Responsorium de præcedenti dominica. Laudes de psalterio. Capitulum: *Petrus et Ioannes ascendebant*. Hymnus ibidem. Antiphona similiter illius feriæ de psalterio. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus ut nullis nos*.⁷ Alia de sancto Leone, de dominica, si est, sub una conclusione. Suffragium de sancto Ioanne Baptista, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Missa** propria, ut in libro sunt scripta. Collectæ in missa: prima diei, secunda de sancto Ioanne Baptista, tertia sancti⁸ Leonis

¹ N₁ duo

² N₁ add. et cetera.

³ Edd. omnes sic habent, malim viridi

⁴ V₁ V₂ L V₃ antiphonæ

⁵ Coni. Edd. Confessorem

⁶ N₁ propria

⁷ V₃ add. secunda de dominica, tertia de beata Virgine, quarta de sancto Ioanne Baptista, quinta de sancto Leone, de sancto Adalberto.

⁸ L V₃ sanctæ (sic)

papæ. Epistola et evangelium supra in matutinis, ferialiter canendo. Sanctus ferialiter. Præfatio communis.¹

IN DIE SANCTO **in primis vespere** antiphonæ propriæ: *In plateis ponebantur infirmi* cum sequentibus. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Misit Herodes*.² Responsorium:³ *Cornelius centurio*. Hymnus: *Aurea luce* usque finem. Versiculus: *Tu es Petrus*. Antiphona: *O princeps apostolorum pie pastor*. Magnificat. Oratio: *Deus qui hodiernam diem sola*. Benedicamus Domino de apostolis. **Completerium** alias consuetum. **In matutinis** omnia, ut in libro, de historia cum antiphonis, psalmis, versiculis, lectionibus propriis. Homelia: *Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Iam bone pastor* usque finem.⁴ Versiculus: *Annuntiaverunt opera Dei*. Antiphona: *Quem dicunt homines esse Filium hominis*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de sancto Ioanne Baptista: *Apertum est os Zachariæ*, non plus.⁵ Benedicamus, ut supra. **In missa** introitus: *Nunc scio vere*. Kyrie de apostolis. Oratio propria et de sancto Ioanne. Epistola, ut supra, et evangelium, in matutinis. Alia, ut in libro scripta sunt. Præfatio de apostolis. Sanctus Angelicum.⁶ **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus: *Petre amas me*. Psalmi: *Dixit Dominus, Laudate pueri Dominum, Credidi, In convertendo, Domine probasti*. Capitulum supra. Responsorium: *Petre amas me*. Hymnus: *Aurea luce*, « Iam bone pastor, Sit Trinitati ». Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Quodcumque ligaveris*. Magnificat. Oratio, ut supra, de Cathedra ipsius, videlicet: *Deus qui beato Petro apostolo tuo collatis clavibus*.

DE SANCTO PAULO statim incipitur responsum *Magnus sanctus Paulus*. Hymnus: *Doctor egregie*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *Ora pro nobis beate Paule apostole*. Antiphona: *O gloriosum lumen*. Magnificat. Oratio: *Deus qui multitudinem gentium* et cetera, « ut cuius natalitia colimus » sola. Benedicamus de apostolis, ut supra. **In matutinis** invitatorium: *Regem apostolorum Dominum venite adoremus*. Antiphona: *Qui operatus est Petro* cum sequentibus antiphonis, psalmis, versiculis, responsoriis propriis. Lectiones similiter propriæ. Homelia: *Respondens Simon Petrus dixit ad Iesum ecce nos reliquimus*. Laudes propriæ. Capitulum: *Notum vobis facio*. Hymnus: *Doctor egregie*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *Annuntiaverunt*. Antiphona: *Vos qui secuti*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria, videlicet: *Deus qui multitudinem*, ut supra. Suffragium: *Quem dicunt homines*. Versiculus: *Tu es Petrus*. Oratio: *Deus qui beato Petro*, ut in Cathedra. De sancto Ioanne: *Apertum est os Zachariæ*; de

¹ N₁ add. et cetera.

² N₁ add. et cetera.

³ V₂ L V₃ Versiculus (abbrev. V.)

⁴ V₃ add. Doctor egregie, Iam bone, (coni., ed. olim binæ) Sit Trinitati, et cetera.

⁵ V₃ om. Suffragium ... plus, add. autem pro eo Alia suffragia dicuntur in horis beatæ Virginis.

⁶ N₁ add. et cetera.

sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace.¹ **In missa** officium: *Scio cui credidi et.* Kyrie de apostolis. Oratio propria et de sancto Petro, videlicet: *Deus qui beato Petro,* et de sancto Ioanne sub una conclusione, non plus. Epistola: *Notum vobis facio.* Graduale: *Qui operatus est.* Alleluia proprium. Prosa: *Petre summe Christi pastor.* Evangelium: *Respondens Simon,* ut supra. Credo dicitur. Præfatio de apostolis. Offertorium: *In omnem terram.* Communio: *Amen dico vobis.* **In secundis vesperis** antiphonæ de communi apostolorum, videlicet: *Iuravit Dominus* per ordinem. Capitulum: *Iam non estis hospites.* Responsorium: *Fuerunt sine querela.* Hymnus: *Exsultet cælum.* Versiculus: *In omnem terram.* Antiphona: *Gloriosi principes.* Oratio: *Deus qui hodiernam diem.* Suffragium de dominica, de sancto Ioanne. Antiphona: *Pro eo quod non credidisti.* Versiculus:² *Fuit homo missus.* Oratio: *Omnipotens sempiternæ Deus da cordibus nostris,* ut in octava, non plus, alia enim suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **Nota,** quod de sancto Ioanne Baptista in octava solum dicitur cum suffragio propter vigiliam Visitationis Mariæ in matutinis, videlicet antiphona ista: *Et factum est in die octavo.* Versiculus: *Fuit homo.* Oratio, ut supra, et hæc de modo et consuetudine ecclesiæ Strigoniensis. **Item: Notabis ulterius,** quod in aliis ecclesiis modo alio utuntur in octava sancti Ioannis Baptistæ, quam in hac ecclesia Strigoniensi.³ **Item:** Tribus modis poteris orare in octava sancti Ioannis Baptistæ, si vis, et semper bene. Primo enim poteris orare de octava sancti Ioannis per totum, et homelia vigiliæ Visitationis Mariæ legatur⁴ post homeliam sancti Ioannis sub conclusione una ultimi responsorii. Oratio autem vigiliæ legatur in omnibus horis. Secundo modo poteris orare vigiliam Visitationis Mariæ, ut habetur in libro, per ordinem, et octava sancti Ioannis vadat per suffragium, uti supra scriptum est. Tertio modo poteris orare, ut octava sancti Ioannis servetur per totum, vigilia autem Visitationis Mariæ legatur cum tribus antiphonis, videlicet: *Benedicta tu, Sicut myrrha, Ante torum,* et psalmis: *Domine Dominus noster, Cali enarrant, Domini est terra,* sicut cottidie solemus. Post hoc legatur homelia vigiliæ loco parvarum trium lectionum cum responsoriis, antiphonis, versiculis propriis, capitulo et oratione propria, et hoc loco beatæ Virginis horæ perficiuntur cottidianæ. Sic utitur ecclesia cathedralis Vacienis, ut scripsi,⁵ tertio modo.⁶

¹ **V**₃ *om.* De sancto Ioanne ... pace, *add. autem pro eo* Alia suffragia fiant in horis beatæ Virginis.

² **L** **V**₃ Versus

³ **L** **V**₃ Strigoniensi

⁴ **N**₁ legatur

⁵ **V**₃ scripsi (*litteris s et c commutatis*)

⁶ **N**₁ *add.* et cetera.

[Festa Iulii]

IN VIGILIA VISITATIONIS GLORIOSISSIMÆ VIRGINIS MARIE invitatorium: *Regem Virginis Mariæ filium venite adoremus*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Psalmi feriales cum suis antiphonis. Versiculus: *Specie tua*. Homelia: *Cum esset desponsata Mater Iesu*. Responsoria: *O decus virginitatis, Cæli regina, Salve nobilis*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes: *Sub tuam protectionem* sola. Antiphona: *Miserere mei Deus*. Psalmi feriales. Capitulum: *Signum magnum*. Hymnus: *Quem terra pontus*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Ioseph fili David*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Tuæ sanctificationis arcæ*. Suffragium de dominica, de sancto Ioanne Baptista: *Et factum est in die octavo*. Versiculus: *Fuit homo*. Oratio: *Omnipotens sempiternus Deus da cordibus nostris*. De sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus feriale. **Ad primam** antiphona:¹ *Sub tuam protectionem*. Capitulum: *En ipse stat*. Responsorium: *Christe Fili Dei vivi, Qui natus es*. Versiculus: *Audi filia*. Oratio: *Tuæ sanctificationis*, ut supra. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti*. **Ad tertiam** antiphona: *Sancta Dei Genitrix*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Signum magnum*. Responsorium: *Specie tua*. Versiculus: *Diffusa est gratia*. Oratio: *Tuæ sanctificationis arcæ*. Alia, ut supra, in matutinis. **Ad sextam** antiphona: *Glorificamus te*.² Psalmi: *Defecit in salutare*. Capitulum: *Et peperit filium masculum*. Responsorium: *Diffusa est*. Versiculus: *Adiuuabit eam*. Orationes, ut supra. **Ad nonam** antiphona: *In prole Mater in partu*. Psalmi: *Mirabilia*. Capitulum: *Et raptus est filius*. Responsorium: *Adiuuabit eam*. Versiculus: *Audi filia*. Orationes, ut supra. **In missa** nigro³ colore utimur. Officium: *Rorate cæli*. Kyrie feriale. Oratio diei, secunda de sancto Ioanne Baptista, tertia de sancto Petro et Paulo, videlicet: *Deus qui hodiernam diem*, non plus. Epistola: *Signum magnum*. Graduale: *Benedicta et venerabilis*, versus: *Virgo Dei*. Alleluia non dicitur, sed, quando venerit die dominico, tunc dicitur Alleluia, videlicet illud: *Prophetae sancti*, ut in Adventu. Evangelium: *Cum esset desponsata*. Præfatio⁴ ferialiter. Communio: *Beata viscera Mariæ Virginis*.

IN DIE SANCTO **in primis vespere** antiphonæ: *Exsurgens autem Maria* cum sequentibus antiphonis. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Signum magnum*, ut in vigilia.⁵ Responsorium: *Magnificat anima mea*. Hymnus: *Adsunt festa iubilæa*. Versiculus: *Fecit mihi magna Dominus alleluia*. Antiphona: *O quanta vis amoris*. Magnificat. Oratio: *Tuæ sanctificationis*

¹ **V**₃ *add.* Conclusio hymnorum ad omnes horas: « Maria Mater gratiæ ».

² **V**₃ ... antiphona: In odorem unguentorum.

³ **V**₃ feriali

⁴ **N**₁ *om.*

⁵ **V**₃ ... Capitulum: Ecce iste venit saliens in montibus.

arca, ut supra, in vigilia.¹ Benedicamus Magnæ Deus. **Item:**² Quidam dicunt capitulum istud: *Ecce iste venit saliens*, et orationem *Deus qui nos præsentem festivitatem in Iesu Christi*,³ et semper bene. **In completorio** antiphona: *Cum iucunditate visitationem sanctæ Mariæ celebremus*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *O Christi Mater fulgida*. Capitulum: *En ipse stat*. Versiculus: *Benedictus*⁴ *qui venit alleluia*. Antiphona: *Gaude Maria*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui nobis tribuis*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino, ut ibi, « alleluia »: (notandum) **In matutinis** invitatorium: *In honore Mariæ Virginis Elisabeth visitantis adoremus Dominum alleluia*. Antiphonæ, responsoria, versiculi⁵ omnia, ut in libro. Lectiones propriæ. Versiculi cum « alleluia ». Homelia: *Exsurgens Maria abiit in montana*. Te Deum laudamus dicitur. Laudes propriæ: *In Mariæ Virginis utero* cum sequentibus. Capitulum: *Ecce iste venit*. Hymnus: *En miranda prodigia*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Benedictus Dominus Deus Israel*. Psalmus: ipsum. Oratio: *Deus qui nos præsentem festivitatem*, « Per eundem ». **Nota, ad horas** diei dicitur hymnus *En miranda* per totum, et non *Iam lucis*, et hoc solum in die, similiter ad tertiam, sextam, nonam. **Ad primam**⁶ hymnus: *En miranda*. Antiphona: *In Mariæ Virginis*. Psalmi: *Deus in nomine*, *Confitemini* solum in die, *Beati immaculati*, *Retribue*, *Quicumque vult*, *Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum: *Surge propera amica mea*. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei* cum « alleluia », *Qui natus es*, *Gloria Patri*. Versiculus: *Benedictus qui venit alleluia*. Oratio, ut in completorio. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt*. **Ad tertiam** hymnus: *En miranda*, ut supra, per totum. Antiphona: *Iubilet Deo*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Ecce iste venit*. Responsorium: *Specie tua* cum « alleluia ». Versiculus: *Diffusa est gratia*. Oratio, ut supra. **Ad sextam** hymnus: *En miranda*. Antiphona: *Fecit Dominus potentiam*. Psalmi: *Defecit in salutare*. Capitulum: *Vox turturis audita est*. Responsorium: *Diffusa est gratia*. Versiculus: *Adiuuabit eam*. Oratio, ut supra. **Ad nonam** hymnus: *En miranda*, ut supra, per totum. Antiphona: *Esurientes implevit*. Psalmi: *Mirabilia*. Capitulum: *Surge propera*, ut in capitulari. Responsorium: *Adiuuabit eam*, « alleluia », versus: *Audi filia*. Versiculus: *Benedictus qui venit*. Oratio, ut supra. **In missa** introitus: *Gaudeamus omnes*, « de cuius visitatione », psalmus: *Eructavit*. Kyrie de beata Virgine cottidianum. Oratio sola, si placet, vel cum oratione sanctorum martyrum Processi et Martiniani eodem die sub una conclusione.⁷ Epistola: *Ecce iste venit saliens*. Graduale: *Audi filia*. Alleluia: *Ave stillans*⁸ *melle*. Prosa: *Ave Verbi Dei Parens*. Evangelium: *Exsurgens Maria*. Credo dicitur per totam octavam. Offertorium: *Ave Maria*. Præfatio: *Et te*

¹ V₃ ... Oratio: Deus qui nos præsentem festivitatem.

² V₃ *prosequentia negligenter non delevit, licet textum iam prius bis accommodasset*.

³ N₁ *add.* et cetera.

⁴ V₃ Benedictum

⁵ V₁ V₂ L V₃ versus

⁶ N₁ prima

⁷ V₃ *om.* vel ... conclusione

⁸ V₃ stillas

in *Visitatione*. Sanctus. Communio: *Diffusa est gratia* cum « alleluia », vel *Beata viscera*, et melius. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi consueti. Capitulum:¹ *Ego mater pulchræ dilectionis* per totam octavam. In vesperis responsorium: *O præclara*. Hymnus, ut supra. Versiculus: *Fecit mihi magna*. Antiphona: *Magnificet Dominum totum genus*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio: *Deus qui nos præsentem festivitatem*, non plus. **Item:** Alia oratio *Deus qui in Visitatione lætabundæ Virginis Mariæ* dicitur per totam octavam in vesperis solum. **Completorium**, ut supra.

IN SECUNDO DIE invitatorium: *Quem virginalis uterus*. Psalmus: *Venite exsulemus*. Alia omnia, ut supra, in die. Lectiones sancti Augustini, videlicet: *Quid nos tantilli quid actione pusilli*. Laudes et homelia, ut supra, in die. **Ad primam** antiphona et ad alias horas de laudibus. Hymnus: *Iam lucis*. Conclusio per totam octavam: « Salutatur Mater Domini laudemus et nos Dominum ». **Item:**

DIEBUS FERIALIBUS chorabunt duo iuvenes in cappis per totam octavam. **Item:** Inter octavas Visitationis Mariæ in dominica **in missa** dicitur *Asperges me*, ut supra, in die. Responsorium in processione canitur *O præclara* in loco destinato. Versiculus et oratio, ut in die, similiter in choro. **Nota**, quando inter octavas istas dominicam servaverimus, aut ferialiter imposuerimus, tunc duas primas perlegimus, et duo completoria, sed, si festum servaverimus, tunc primam unam et unum completorium legimus, scilicet de octava. **Item: Ad completorium** semper dicitur antiphona *Cum incunditate*, ut supra.

IN OCTAVA PETRI ET PAULI APOSTOLORUM non dicitur solum suffragium, sed dicitur **vespera**, ut sequitur. Octava Petri et Pauli apostolorum in organo, et duplicantur antiphonæ.² Plebanus unus præbendarius in superpellicio.³ Antiphonæ: *Iuravit Dominus*. Psalmi: *Dixit Dominus*. Capitulum: *Hi sunt viri misericordiæ*, require in die Ioannis et Pauli martyrum. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus: *Exsultet cælum laudibus*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Gloriosi principes*. Oratio: *Deus cuius dextera beatum*. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** invitatorium: *Regem apostolorum Dominum venite adoremus*. Alia omnia de communi apostolorum præter lectiones proprias. Homelia: *Iussit Iesus discipulos suos ascendere in naviculam*. Capitulum supra. Antiphona ad Benedictus: *Petrus apostolus et Paulus*. Oratio: *Deus cuius dexteram*, ut in vesperis. Suffragium de dominica, si est, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Nota hic**, de octava beatæ Virginis legitur cum tribus lectionibus. Prima una, scilicet de octava. **Item:** Hymnus ad parvas horas: *En miranda* usque finem, sed tertias, sextas, nonas semper duas, completorium unum, scilicet de octava. **In missa** officium: *Sapientiam*

¹ V₃ add. Hodie in vesperis capitulum: *Ecce iste venit saliens*, sed alias (*coni.*, *ed.* alios)

² V₃ antiphona

³ V₁ V₂ L V₃ suppellicio

sanctorum. Kyrie Cunctipotens propter¹ octavas Visitationis Mariæ.² Oratio propria, secunda de dominica, si est, et de octava beatæ Virginis. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Iustorum anima*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa propria, ut supra. Offertorium: *Exsultabunt sancti*. Credo dicitur. Præfatio de apostolis. Sanctus Iacet granum.³ Communio: *Iustorum anima*. **Item: Secundas vesperas**⁴ de sancto Petro et Paulo perficiuntur per præbendarium, per chorum⁵ autem in secundis vespereis sollempnizatur de octava beatæ Virginis, videlicet: *In Mariæ Virginis utero*, ut supra, in die.

OCTAVA VISITATIONIS BEATÆ MARÆ VIRGINIS **in primis vespereis** antiphonæ: *In Mariæ Virginis*⁶ per ordinem, ut supra. Capitulum, ut supra. Responsorium: *O præclara*. Hymnus, versiculus, antiphona ad Magnificat, ut supra, in die. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **In matutinis**: *In honore Mariæ Virginis*, ut supra, per ordinem. Lectiones de bulla. Homelia supra. Laudes similiter. Antiphona ad Benedictus supra. Oratio: *Deus qui nos præsentem*. Suffragium de dominica et alia consueta perficiuntur ordine suo.⁷ **In missa** supra, in die sancto, per ordinem. Prosa: *Decet huius*. **In secundis vespereis** antiphonæ de laudibus. Responsorium: *Suscepit Israel*. Alia supra. Suffragium de dominica et alia consueta perficiuntur, et ante *Omnes sancti* fit suffragium, cui crastina die orare intendis.

DE SANCTIS SEPTEM FRATRIBUS omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Reddet Deus*. Homelia: *Descendens Iesus de monte*.⁸ **In missa** officium: *Laudate pueri* per ordinem. Prosa: *O beata beatorum*. Alia, ut in libro. **In secundis vespereis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Certamen magnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta.

PROCESSI ET MARTINIANI invitatorium: *Regem martyrum*.⁹ Omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustorum anima*. Homelia: *Cum audieritis*. Alia, ut ibi, per totum. Suffragia consueta perficiantur. **In missa** officium: *Indicant sancti gentes* per totum, ut in libro. **In secundis vespereis**: *Virgam virtutis* per totum.

KILIANI ET SOCIORUM EIUS **in matutinis** omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Iusti autem*. Homelia: *Cum audieritis*. **In missa** officium:

¹ V₁ V₂ perper

² V₃ ... Kyrie de martyribus, Cunctipotens.

³ V₃ ... Sanctus sollempne.

⁴ Edd. omnes sic habent, malim ... Item: Secundæ vespere

⁵ Coni. N₁ chorum (abbrev. chorar.) N₂ V₁ V₂ L V₃ choratorem (abbrev. chorat.)

⁶ N₁ add. et cetera.

⁷ N₁ add. et cetera.

⁸ V₃ add. vel: Cum audieritis

⁹ N₁ add. et cetera.

Salus autem iustorum. Kyrie eleison Kapolna. Graduale: *Clamaverunt iusti.* Alleluia: *Fulgébunt iusti.* Prosa: *O beata beatorum.* Offertorium: *Mirabilis Deus.* Communio: *Ego vos elegi.* **In secundis vesperis:** *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Sancti mei.* Hymnus: *Sanctorum meritis.* Versiculus: *Latamini.* Antiphona: *Certamen magnum.* Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta, de dominica et alia.

DE SANCTA MARGARITA VIRGINE ET MARTYRE **in primis vesperis** chorabunt pueri quattuor in cappis. Antiphona: *O Margarita calorum virgo.* Psalmi: omnia *Laudate.* Capitulum: *Domine Deus meus.* Responsorium: *Quadam die.* Hymnus: *Virginis proles.* Versiculus: *Specie tua et.* Antiphona: *Magnificemus Dominum.* Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino Cunctipotens. **In matutinis** invitatorium: *Auctorem vitæ Christum laudare.*¹ Alia omnia de historia sua, ut in libro signata sunt. Responsorium plura de communi virginum. Lectiones propriæ. Homelia: *Simile est regnum calorum thesauro abscondito.* Laudes de communi: *Ecce prudens virgo.* Capitulum supra. Hymnus: *Iesu corona.* Versiculus: *Audi filia.* Antiphona: *Simile est regnum calorum* et cetera, de communi. Psalmus: *Benedictus.* Oratio sola. Alia suffragia complentur in horis beatæ Mariæ Virginis. **In missa** officium: *Loquebar,* vel *Gaudeamus* indifferenter. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Graduale: *Dilexisti iustitiam.* Alleluia versus: *O laudanda Christi.* Prosa propria. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Offertorium: *Offerentur regi.* Præfatio cottidiana. Credo non dicitur. Sanctus de virginibus.² Communio: *Simile est regnum calorum homini negotiatori.* **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus: *Ecce prudens virgo* per ordinem. Psalmi de virginibus. Responsorium: *Virgo veneranda.* Hymnus: *Virginis proles.* Versiculus: *Specie tua.* Antiphona: *Olibrius transibat.* Magnificat. Oratio sola, si cras feria tenetur, si autem non, tunc suffragium unum, cui crastina die orare intendis, tantum. Alia suffragia perficiuntur in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens.

DIVISIO APOSTOLORUM. **In primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus* per ordinem. Psalmi: omnia *Laudate.* Capitulum: *Iam non estis.* Responsorium: *Ite in orbem.* Hymnus: *Exsultet calum.* Versiculus: *In omnem terram.* Antiphona: *Euntes in mundum.* Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Domino de apostolis. **In matutinis** omnia de communi apostolorum. Lectiones propriæ, si habes, alias de communi. Homelia: *Ecce ego mitto vos.* Oratio propria. Suffragia consueta dicuntur.³ **In missa** officium: *Mihi autem.* Kyrie de apostolis. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine.⁴ Epistola: *Iam non estis.* Graduale: *Nimis honorati.* Alleluia: *Non vos me elegistis.* Prosa: *Cæli enarrant.* Evangelium: *In illo tempore dixit Iesus discipulis suis euntes in mundum* usque ad⁵ finem, require in die

¹ **N**₁ *add.* et cetera.

² **V**₃ ... Sanctus sollemne.

³ **V**₃ *add.* in horis beatæ Virginis.

⁴ **V**₃ *om.* de dominica ... Virgine

⁵ **L V**₃ *om.*

Ascensionis. Credo dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Sanctus Iacet granum.¹ Communio: *Vos qui secuti estis me*. **In secundis vesperis** antiphonæ:² *Iuravit Dominus* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Illi autem profecti*, require in dominica inter octavas Ascensionis Domini. Magnificat. Oratio propria.³ Suffragium de dominica, hic iam de sancto Petro et Paulo nihil dicitur, sed⁴ de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace.⁵

ANDREÆ ET BENEDICTI **in primis vesperis** antiphona: *Sanctum est verum lumen*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Sancti per fidem*. Responsorium: *Vir sacratus*, vel *Innocens vir*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Sanctissimi viri Andreas et Benedictus*. Magnificat. Oratio propria sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** invitorium: *Venite adoremus Christum regem invictum qui martyres suos coronavit Andream et Benedictum*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Alia omnia, ut in historia ipsorum. Lectiones propriæ. Homelia: *Descendens Iesus de monte*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Rex gloriose martyrum*. Versiculus: *Iustorum animæ*. Antiphona: *O inauditum genus confessionis*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur.⁶ **In missa** officium: *Iusti epulentur*. Kyrie eleison Kapolna. Graduale: *Vindica Domine*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Epistola⁷ et evangelium, ut supra, in matutinis. Offertorium: *Anima nostra*. Præfatio cottidiana. Sanctus. Communio: *Dico autem vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Capitulum supra. Responsorium: *Innocens vir Benedictus*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *In basilica beati Emmerammi*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta.

DE SANCTO ALEXIO CONFESSORE **in matutinis** omnia, ut in communi unius simplicis confessoris, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustus cor suum*. Evangelium: *Sint lumbi vestri*. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie de confessoribus. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia: *Amavit hunc sanctum*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Posuisti Domine*. Sanctus de confessoribus. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce confessor magnus* per ordinem. Capitulum supra. Responso-

¹ V₃ ... Sanctus sollemne.

² N₁ om.

³ V₃ add. Ista non deleantur, videlicet (*videtur annotatio marginalis ad typographum instruendum falso inserta*)

⁴ V₃ om. hic ... sed

⁵ V₃ add. perficiant in horis beatæ Virginis.

⁶ V₃ om. Suffragium ... perficiantur, add. autem pro eo Suffragia dicuntur in horis beatæ Virginis.

⁷ L V₃ om.

um: *Sint lumbi vestri*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Similabo eum viro sapienti*. Magnificat. Oratio propria et suffragia alias consueta perficiantur.

PRAXEDIS VIRGINIS **in matutinis** omnia de communi virginum præter lectiones proprias. Capitulum: *Qui gloriatur*. Evangelium: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Alia, ut ibi, cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Dilexisti iustitiam*. Kyrie de virginibus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Dilexisti iustitiam*. Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Virginis venerandæ*, vel *Exsultent filia*. Offertorium: *Offerentur*. Communio: *Quinque prudentes*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce¹ prudens virgo*. Psalmi consueti. Capitulum supra. Responsorium: *Specie tua*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Simile est regnum cælorum*. Magnificat. Suffragia perficiantur.

DE SANCTA MARIA MAGDALENA **in primis vesperis** antiphona: *Dum Redemptoris nostri*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Mulierem fortem quis inveniet*. Responsorium: *Accessit ad pedes Iesu*. Hymnus: *Lauda mater Ecclesia*. Versiculus: *Dimissa sunt ei*. Antiphona: *Fidelis sermo*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** invitorium: *Ploremus coram Domino*. Alia omnia de historia sua, lectionesque propriæ. Homelia: *Rogabat Iesum quidam pharisæus*, require in Quadragesima, post dominicam Iudica, feria quinta. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Ægra currit ad medicum*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *In lectulo meo*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Alia suffragia perficiuntur² in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Me exspectaverunt peccatores*, vel *Gaudeamus omnes*, « de cuius festivitate ». Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Graduale: *Specie tua*, vel *Diffusa est gratia*. Alleluia proprium. Prosa propria. Epistola et evangelium supra. Credo dicitur. Offertorium: *Filia regum*. Præfatio cottidiana. Communio: *Diffusa est*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Capitulum supra. Responsorium: *Conversa Maria*. Hymnus supra. Versiculus: *Dimissa sunt*, vel *Specie tua*. Antiphona: *In diebus illis mulier quæ³ erat*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium fit, cui crastina die orare intendis, tantum.

APOLLINARIS MARTYRIS omnia de communi unius martyris. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Homelia: *Nihil opertum*. Lectiones propriæ. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei benedicite*. Kyrie eleison Baxa. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Semel iuravi in sancto*.

IN VIGILIA SANCTI IACOBI APOSTOLI invitorium, antiphonæ, psalmi, versiculus feriales. Homelia: *Hæc mando vobis*. Responsorium de dominica præcedenti secundum exigentiam diei. Laudes feriales. Capitulum: *Benedictus Dominus et Pater*. Antiphona ad

¹ N₁ -ce (spatio duabus litteris congruenti relicto)

² N₂ V₁ V₂ L V₃ perficiantur

³ L V₃ qui

Benedictus de psalterio illius diei. Oratio propria, de sancta Christina et de dominica sub una conclusione. Suffragium de sancto Petro et Paulo et alia consueta perficiantur. **In missa** introitus: *Ego autem sicut oliva*. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de sancta Christina. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Iustus ut palma*. Alleluia non dicitur. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana feriale. Sanctus feriale. Communio: *Magna est gloria eius*.

IN DIE SANCTO **in primis vespere** antiphonæ: *Excelsus* per ordinem. Capitulum: *Iam non estis*. Responsorium: *Hoc est præceptum*. Hymnus: *Exsultet calum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Ecce ego mitto vos*. Magnificat. Benedicamus de apostolis. Oratio propria et de sancto Christofero sub una conclusione. **In matutinis** omnia de communi apostolorum præter lectiones proprias. Capitulum supra. Homelia: *Accessit ad Iesum mater filiorum*. Laudes similiter de communi, alia per totum, ut ibi. Oratio propria et de sancto Christofero. Alia suffragia: de dominica et alia consueta perficiuntur in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Mibi autem*. Kyrie eleison de apostolis. Oratio propria et¹ de sancto Christofero, non plus. Epistola supra. Graduale: *Nimis honorati*. Alleluia: *Non vos me*. Prosa propria. *Gaude Christi sponsa*. Evangelium: *Accessit ad Iesum mater filiorum*. Credo dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Sanctus Angelicum, vel Iacet granum. Communio: *Vos qui secuti*. Ite missa est canitur super primum Kyrie eleison. **In secundis vespere** antiphonæ: *Iuravit Dominus* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Alia, ut in communi. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo et alia consueta.

SANCTÆ ANNÆ, MATRIS MARIE **in primis vespere** antiphona: *Cæleste beneficium*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Mulierem fortem*. Responsorium: *Firma fide*. Hymnus: *Luce huius*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Ave gemma claritatis*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** omnia de historia sua. Lectiones propriæ. Laudes propriæ. Homelia: *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito*.² Hymnus: *Annam sic exiisse*. Antiphona: *De mutua visione*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria sola. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Gaudeamus*, « in honore Annæ matris Mariæ de cuius festivitate », vel *Dilexisti iustitiam*. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Epistola: *Mulierem fortem*. Graduale: *Adiuva eam*. Alleluia: *Diffusa est gratia*. Prosa propria. Evangelium: *Simile est regnum cælorum thesauro*. Credo non dicitur. Offertorium: *Filiæ regum*. Præfatio cottidiana. Sanctus sollemne. Communio: *Dilexisti iustitiam*. **In secundis vespere** antiphonæ³ de laudibus. Psalmi de virginibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Preces tuæ acceptæ sunt*. Hymnus: *Lucis huius*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Felix Anna quædam matrona*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium,

¹ L V₃ om.

² N₁ add. et cetera.

³ V₂ V₃ antiphona

cui crastina die orare intendis, solum. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens.

DE SANCTIS SEPTEM DORMIENTIBUS **in matutinis** omnia de communi martyrum. Capitulum: *Sancti per fidem*. Homelia: *Cum audieritis*. Lectiones propriæ.¹ **In missa** officium: *Salus autem iustorum*. Kyrie eleison Kapolna. Oratio propria, secunda de² beata Virgine, tertia pro pluvia, si necesse est, vel contra paganos.³ Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Anima nostra*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Anima nostra*. Communio: *Dico autem vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per totum. Suffragia consueta perficiuntur hic ibidem.

PANTALEONIS MARTYRIS **in⁴ matutinis** omnia de communi unius martyris. Capitulum: *Nemo militans*. Homelia: *Si quis venit ad me*.⁵ **In missa** officium: *In virtute tua*. Kyrie Baxa.⁶ Graduale: *Beatus vir*. Alleluia: *Posuisti*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *In virtute tua*. Communio: *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* cum sequentibus, et perficiuntur una cum suffragiis consuetis.

DEPOSITIO SANCTI LADISLAI REGIS **in primis vesperis** omnia, ut supra, in alio festo eiusdem, præter orationem propriam solam. **In matutinis** similiter omnia, ut in alio festo. Lectiones similiter. Suffragia consueta perficiuntur. **In missa** officium similiter, ut supra, sed non fit processio extra diem dominicum. **In secundis vesperis** similiter, ut supra, sed suffragia perficiuntur primo de dominica et alia consueta.

DE SANCTO⁷ FELICE CUM SOCIIS omnia de communi virginum.⁸ Capitulum: *Reddet Deus*. Homelia: *Cum audieritis*. **In missa** officium: *Sacerdotes tui Domine induant salutare*,⁹ ut in libro signata sunt.

ABDON ET SENNEN **in matutinis** omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Sancti per fidem*, vel *Iustorum anima*. Homelia: *Descendens Iesus*. Alia omnia, ut ibi. Suffragium de dominica et alia consueta. **In missa** officium: *Intret in conspectu*. Kyrie Kapolna cum suo Et in terra. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Gloriosus Deus*. Alleluia: *Sancti tui Domine*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Multitudo*¹⁰ *languentium*. **In secundis vesperis**: *Virgam virtutis* per ordinem cum suffragiis aliis consuetis.

¹ N₁ add. et cetera.

² V₃ add. de dominica, tertia de

³ N₁ add. et cetera. V₃ om. tertia ... paganos

⁴ N₁ om., spatium congruenti relicto.

⁵ N₁ add. et cetera.

⁶ L V₃ habet hæc e converso, id est officium. Kyrie Baxa. In virtute tua.

⁷ N₁ sancta

⁸ Edd. omnes sic habent, malim autem martyrum, nempe de quattuor, quorum una tantum (Beatrix) est virgo.

⁹ N₁ add. et cetera.

¹⁰ V₃ Mutitudo

[Festa Augusti]

AD VINCULA¹ SANCTI PETRI APOSTOLI **in primis vesperis** antiphona: *Solve iubente*, require in Cathedra sancti Petri. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Misit Herodes rex manum*, require supra, in festo Petri et Pauli apostolorum. Responsorium: *Surge Petre*, require ibidem. Hymnus: *Iam bone pastor*, « Sit Trinitati », non plures. Versiculus: *Tu es Petrus*. Antiphona: *Angelus Domini astitit*. Magnificat. Oratio propria et eodem die oratio *Fraterna nos quæsumus* sub una conclusione. Suffragium: *Sancte Paule apostole*, require in laudibus sancti Pauli, supra. Versiculus: *Ora pro nobis beate Paule*. Oratio: *Deus qui multitudinem gentium*. Benedicamus de apostolis. **In matutinis** invitatorium: *Tu es pastor ovium² princeps apostolorum* et cetera. Psalmus: *Venite*. Historiam require supra, in alio festo. Lectiones propriæ. Homelia: *Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi*, require supra. Alia, ut ibi. Suffragia septem fratrum Maccabæorum sub una conclusione, de sancto Paulo, antiphona: *Sancte Paule*, ut in vesperis, de dominica, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace.³ **In missa** officium: *Nunc scio vere*. Kyrie de apostolis. Oratio propria, secunda de sancto Paulo, tertia eadem die: *Fraterna nos quæsumus*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Constitues eos*. Alleluia: *Solve iubente*. Prosa: *Petre summe Christi pastor*. Credo dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Sanctus *Iacet granum*,⁴ vel *Angelicum*. Communio: *Tu es Petrus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per totum. Capitulum: *Misit Herodes rex*. Responsorium: *Petre amas me*. Hymnus: *Iam bone pastor*, « Sit Trinitati ». Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Quodcumque ligaveris*. Magnificat. Oratio: *Deus qui beatum Petrum a vinculis*. De sancto Paulo iam nullum suffragium, quia in nona exspiravit, sed alia consueta perficiuntur.⁵

STEPHANI⁶ PAPÆ ET MARTYRIS **in matutinis** omnia de communi unius martyris præter lectiones proprias. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita*. Homelia: *Homo quidam nobilis*. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei*, vel *Iustus ut palma*. Kyrie eleison de uno martyre. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Sacerdotes Dei*, vel *Iustus non conturbabitur*.

¹ V₂ Vinula

² N₁ N₂ omnium

³ V₃ *add.*, *priora non delendo* dicantur in horis beatæ Virginis de dominica, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace.

⁴ V₃ *om.* *Iacet granum, sed vel relinquit.*

⁵ N₂ V₁ V₂ L perficiantur V₃ *om.* sed ... perficiuntur, *add. autem pro eo* de eo tantum, de quo fit officium in crastino.

⁶ L Stephanæ

Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Veritas mea*, vel *Inveni David*. Communio: *Beatus servus*, vel *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** omnia de communi unius martyris. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus:¹ *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio, ut supra. Suffragia consueta et antiphona pænultima de sancto Stephano cum sociis suis. Antiphona: *Absterget Deus*. Benedicamus de uno martyre ita, quod de sancto Stephano poterit fieri suffragium tantum.

INVENTIO CORPORIS SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS CUM SOCIIS SUIS. Invitatorium: *Regem martyrum Dominum* ita, quod omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Stephanus plenus gratia*, require in Nativitate eius. Evangelium similiter. Laudes de communi martyrum. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur. **In missa** officium: *Etenim sederunt* per totum. Kyrie Kapolna.² Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola et evangelium supra, in matutinis. Prosa: *Hanc concordii famulatu*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Certamen magnum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta, ut supra.

MARIE DE NIVE **in primis vesperis** antiphona: *Sancta Maria Virgo*, sola antiphona. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ab initio et ante sæcula*. Responsorium: *Lampas superno*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Post partum Virgo*. Antiphona: *O gloriosa Dei Genitrix*. Magnificat. Oratio: *Concede nos*, vel, si vis, dic propriam orationem, videlicet: *Deus qui ad declarandam gloriam Genitricis tuæ*. Eodem die de sancto Oswaldo et³ de sancto Dominico confessore sub una conclusione. Benedicamus Domino de beata Virgine consuetum. **Completorium** simpliciter. *Cum invocarem*. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *Paradisi porta*. Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona: *Quæ est ista*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitatorium: *In honore beatissimæ Virginis Mariæ iubilemus Domino*. Psalmus: *Venite*. Alia omnia de *O decus Mariæ* præter lectiones proprias. Homelia: *Loquente Iesu*. Laudes: *Sub tuam protectionem*. Capitulum supra. Hymnus: *Quem terra pontus*. Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona: *Quæ est ista*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio, ut supra, et oratio de sancto Oswaldo martyre et de sancto Dominico sub una conclusione, nulla antiphona mediante. Suffragium etiam de dominica et alia consueta suo modo perficiantur.⁴ Benedicamus, ut supra. **Ad primam et ad alias horas** antiphonæ semper de laudibus. Responsorialia et versiculi semper de *O decus Mariæ*. **In missa** officium:⁵ *Salve sancta*. Kyrie de beata Vir-

¹ L V₃ Versus

² V₃ Cunctipotens

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

⁴ V₃ om. Suffragium ... perficiantur

⁵ V₃ add. Item: In missa incensum fertur tantum, sed non alias.

gine cottidianum. Oratio: *Concede nos*, secunda de sancto Oswaldo rege et martyre, tertia de sancto Dominico confessore, non plures. Epistola: *Ab initio et*. Graduale: *Benedicta et venerabilis*. Alleluia: *Virga Iesse*, vel quodcumque vis de beata Virgine. Prosa: *Memoria Mariæ Virginis*.¹ Evangelium: *Loquente Iesu*. Credo dicitur. Offertorium: *Ave Maria*. Præfatio propria. Communio: *Regina mundi et Domina*. **In secundis vesperis** antiphona: *Sancta Maria*. Psalmi consueti. Capitulum supra. Responsorium: *Salve nobilis*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Post partum*. Antiphona: *Beata Dei Genitrix Maria*. Magnificat. Oratio: *Concede nos*. Suffragia consueta perficiantur.²

DE SANCTO XYSTO CUM SOCIIS **in matutinis** omnia de communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Reddet Deus*. Homelia: *Cum audieritis*. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*.³ Kyrie eleison Kapolna. Graduale: *Iustorum anima*. Alleluia: *Iusti epulentur*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Gloriabuntur*. Communio: *Et si coram hominibus*.

IN DIE TRANSFIGURATIONIS DOMINI **in primis vesperis** antiphona: *Sunt de hic stantibus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Salvatorem exspectamus*. Responsorium: *Dum oraret*. Hymnus: *Gaude mater pietatis*. Versiculus: *Gloriosus apparuisti in conspectu Domini alleluia*. Antiphona: *Christus Iesus splendor Patris*. Magnificat. Oratio: *Deus qui fidei sacramenta*, « Per eundem ». Benedicamus Domino Magnæ Deus cum « alleluia ». **In completorio** antiphona: *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem*. Hymnus: *Te lucis*. Capitulum: *Tu in nobis*. Versiculus: *Custodi nos*. Antiphona: *Salva nos*. Psalmus: *Nunc dimittis*. Oratio: *Deus qui illuminas*, ut alias consuetum est, per totum. Benedicamus cum « alleluia ». **In matutinis** invitorium: *Summum regem gloriæ Christum adoremus* per totum, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Assumpsit Iesus Petrum et Iacobum*. Laudes propriæ. Hymnus: *Novum sidus exoritur*. Versiculus:

Corona aurea super caput eius, alleluia,
Expressa signo sanctitatis, gloriæ, honoris, et opus fortitudinis, alleluia.

Antiphona: *Et ecce vox de nube*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus, ut supra, in vesperis. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis orto*, et canitur, ut in completorio. Antiphona: *Assumpsit Iesus*. Psalmi: *Deus in nomine* cum sequentibus consuetis, et non dicitur psalmus *Confitemini*. Capitulum: *Regi autem sæculorum*. Responsorium: *Iesu Christe Fili*, « alleluia alleluia », *Qui sedes*.⁴ Versiculus: *Corona aurea*.⁵ Oratio: *Domine sancte Pater omnipotens aterne Deus*, ut consuetum est. **Ad tertiam** antiphona: *Resplenduit facies*. Psalmi: *Legem*

¹ V₃ om. Memoria ... Virginis

² V₃ om. Suffragia ... perficiantur, add. autem pro eo Ista una collecta tantum propter sollemnitatem.

³ V₃ ... officium: Salus autem iustorum.

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ V₃ ... Versiculus: (coni., ed. Responsorium, abbrev. R.) Exsurge Christe adiuva nos.

pone. Capitulum: *Salvatorem expectamus*. Responsorium: *Gloriosus apparuisti*. Versiculus: *Gloria et honore*. **Ad sextam** hymnus semper canitur ad notas, ut in prima, conclusione « Deo Patri sit gloria ». Antiphona: *Et ecce apparuerunt eis*. Psalmi: *Defecit in salutare*. Capitulum: *Nos autem revelata facie*. Responsorium: *Gloria et honore*, « alleluia ». Versiculus: *Magna est gloria*, « alleluia ». **Ad nonam** antiphona: *Adbuc eo loquente*. Psalmi: *Mirabilia*.¹ Capitulum: *Sustulit me in spiritu*. Responsorium: *Magna est gloria*. Versiculus: *Corona aurea super*, « alleluia ». **In missa** officium: *Viderunt ingressus tuos Deus*. Kyrie Magnæ Deus. Oratio sola. Epistola: *Non indoctas fabulas*. Graduale: *Cantate Domino*. Alleluia: *Candor est lucis aternæ*. Prosa: *Adest dies celebris*. Evangelium: *Assumpsit Iesus*. Credo dicitur. Offeritorium: *Gloria et divitiæ in domo*. Præfatio de sancta Trinitate. Sanctus sollemne. Communio: *Viderunt omnes fines terræ*. **In secundis vesperis** antiphonæ² de laudibus. Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum supra. Responsorium: *Præceptor bonum est*. Hymnus: *Gaude mater*. Versiculus: *Gloriosus apparuisti cum* « alleluia ». Antiphona: *Et audientes discipuli*. Magnificat. Oratio supra. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum. Benedicamus Magnæ Deus. **Completo-rium**, ut supra, in primis vesperis.

DE SANCTO DONATO MARTYRE ET CONFESSORE **in matutinis** omnia, ut in communi unius martyris. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Evangelium: *Si quis vult post me*, vel *Nihil opertum quod non*. Alia omnia, ut ibi. Oratio propria et de sancta Afra sub una conclusione. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo aliaque³ consueta. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Kyrie Baxa. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Præfatio cottidiana. Offeritorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Capitulum supra. Responsorium:⁴ *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Suffragia consueta hic perficiuntur.

DE SANCTO CYRIACO CUM SOCIIS SUIS fit suffragium tantum, si venerit die dominico, si autem venerit diebus ferialibus, omnes horæ perficiuntur de sancto Cyriaco cum suis sociis in communi martyrum, sed missa semper canitur de sancta Cruce propter reverentiam Adventus Sanguinis Christi. Introitus: *Nos autem*. Kyrie Cunctipotens. Oratio de sancta Cruce et de sancto Cyriaco et sociis suis sub una conclusione. Epistola: *Christus factus est*. Graduale: *Christus factus est*. Alleluia: *Dulce lignum adoremus*, re-

¹ V₃ Mirabilis (in editione L abbrev. Mirabil.)

² V₃ add. Item: Chorabunt quattuor præbendarii, vesperas dicet unus canonicus et archidiaconus per succentorem.

³ L V₃ alaque

⁴ V₃ om.

quire in primo folio libri gradualis. Evangelium: *Ascendens Iesus Ierosolymam*. Credo dicitur propter officium sanctæ Crucis. Offertorium: *Protege*. Præfatio de sancta Cruce. Sanctus sollemne aliquod. Communio: *Nos autem gloriari*. **Item:** De sancto Cyriaco cum sociis extra cærimonias prædictas.¹ Officium: *Timete Deum*. Graduale: *Timete Deum*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Signa eos*.² Epistola: *Reddet Deus*. Evangelium: *Descendens Iesus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per totum.³ Capitulum: *Reddet Deus*. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona ad Magnificat: *Certamen magnum*. Suffragium nullum propter feriam crastinam, non autem⁴ potest feria omitti propter vigiliam sancti Laurentii crastina die.

IN VIGILIA SANCTI LAURENTII invitatorium, psalmi, versiculus nocturnales. Capitulum: *Confitebor tibi Domine rex*. Homelia: *Si quis vult post me venire*. Responsorium de præcedenti dominica. Laudes feriales. Hymnus similiter. Antiphona ad Benedictus ibidem. Oratio propria cum oratione sancti Romani martyris sub una conclusione. Suffragia consueta dicuntur. **In missa** officium: *Dispersit dedit pauperibus*. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, secunda⁵ sancti Romani, tertia pro pace, si vis, vel pro alia necessitate⁶ acquirenda.⁷ Epistola: *Confitebor*. Graduale: *Dispersit dedit*. Evangelium: *Si quis vult post me venire*. Præfatio cottidiana ferialiter. Sanctus feriale. Offertorium: *Oratio mea munda est*. Communio: *Qui vult venire post me*.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphona: *Confitebor tibi Domine⁸ rex*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Qui parce seminat*. Responsorium: *Beatus vir Laurentius*. Hymnus: *Martyris Christi*. Versiculus: *Dispersit dedit*. Antiphona: *Levita Laurentius*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **Completorium** consuetum. **In matutinis** invitatorium: *Venite adoremus regem regum qui beatum*. Alia de historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Nisi granum frumenti*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Sprevit hic mundi*. Versiculus: *Dispersit dedit*. Antiphona: *In craticula te Deum*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In missa** officium: *Confessio et pulchritudo*. Kyrie Cunctipotens. Oratio sola. Epistola et evangelium supra. Alia, ut in libro, per ordinem. Credo dicitur propter aram sancti Laurentii, quia magnum altare dedicatum est etiam ad honorem sancti Laurentii; extra hoc non debet dici Credo. **In**

¹ V₂ L V₃ prædicans

² N₁ add. et cetera.

³ V₂ tot am

⁴ V₃ om. Suffragium ... autem, add. autem pro eo Suffragia de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace, et cetera.

⁵ V₃ add. de dominica, tertia

⁶ N₁ abbrev. necite

⁷ V₃ om. tertia ... acquirenda

⁸ L V₃ om.

secundis vesperis antiphonæ de laudibus. Capitulum supra. Responsorium: *In craticula*. Hymnus proprius. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Beatus Laurentius*. Magnificat. Suffragium de sancto Tiburtio tantum. Antiphona: *Inclytus martyr* cum oratione. Benedicamus Cunctipotens. **Item:** De sancto Laurentio fit suffragium per totam octavam.

DE SANCTO TIBURTIO MARTYRE **in matutinis** omnia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustus si morte*. Homelia: *Si quis vult post me*. Alia omnia, ut ibi. **In missa** officium: *Iustus non conturbabitur*. Kyrie Baxa. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de sancto Laurentio. Graduale: *Iustus non conturbabitur*. Epistola et evangelium supra. Alleluia: *Posuisti Domine*, vel *Latabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *In virtute tua*, vel *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti*, vel *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de sancto Laurentio, de sancto, cui crastina die orare intendis, de omnibus sanctis et pro pace.¹

DE SANCTO HIPPOLYTO CUM SOCIIS SUIS per suffragium antiphona: *Oravit sanctus Hippolytus*. **In matutinis** omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias et laudes proprias. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de sancto Laurentio, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa** officium: *Iusti epulentur*. Kyrie Kapolna. Oratio propria, de dominica et de sancto Laurentio, si vis, non plus. Epistola: *Iusti in perpetuum*. Graduale: *Vindica Domine*, vel *Iustorum anima*. Alleluia: *Fulgunt iusti*, vel *Sancti tui Domine benedicent te*.³ Prosa: *O beata beatorum*. Evangelium: *Cum audieritis*, vel *Attendite a fermento*. Offertorium: *Anima nostra*. Communio: *Dico autem vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ:⁴ *Virgam virtutis* per totum. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de sancto Laurentio, de omnibus sanctis et pro pace.

IN VIGILIA ASSUMPTIONIS VIRGINIS MARIE invitatorium: *Regem Virginis Filium Dominum venite adoremus*. Psalmus: *Venite exsultemus*. Antiphonæ, psalmi feriales. Versiculus: *Specie tua*. Homelia: *Loquente Iesu*. Responsorialia: *O decus virginitatis*, *Cæli regina*, *Salve nobilis*. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes: *Sub tuam protectionem*, hæc sola antiphona dicitur. Psalmi feriales, per totum. Capitulum: *Ego quasi vitis*. Hymnus: *Quem terra pontus*. Versiculus: *Audi filia et*. Antiphona: *Extollens vocem quædam*⁵ *mulier*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio: *Deus qui virginalem aulam*, eodem die de sancto Eusebio sub una conclusione. Suffragia de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de

¹ N₁ *add.* et cetera.

² L V₃ *Iustæ*

³ V₃ ... Alleluia: *Iusti epulentur*.

⁴ N₁ *om.*, *spatio congruenti relicto*.

⁵ V₂ *quædem* L *quidem*

sancto Laurentio, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus feriale. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis*, conclusio: « Maria Mater gratiæ ». Antiphona: *Sub tuam protectionem*. Psalmi: *Deus in nomine, Beati immaculati, Retribue, Quicumque vult, Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum: *Beata et venerabilis es Virgo Maria*. Responsorium: *Christe Fili Dei vivi, Qui natus es de Virgine*. Versiculus: *Audi filia*. Oratio: *Deus qui virginalem*. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in*. **Ad tertiam** antiphona: *Sancta Dei Genitrix*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Ego quasi vitis*. Responsorium: *Specie tua*. **Ad sextam** antiphona: *In odore¹ unguentorum*. Capitulum: *Transite ad me omnes*. Responsorium: *Diffusa est gratia*. **Ad nonam** antiphona: *Pulchra es*. Capitulum: *Qui edunt me*. Responsorium: *Adiuuabit eam*. Versiculus: *Audi filia*. Orationes semper, ut supra, in matutinis. **Introitus**: *Salve sancta Parens*, et chorabunt duo iuvenes. Nigro colore² utimur. Kyrie eleison feriale. Epistola: *Ego quasi vitis*. Graduale: *Benedicta et venerabilis es Virgo*. Alleluia non dicitur. Evangelium: *Loquente Iesu*. Offertorium: *Felix namque*. Præfatio cottidiana. Sanctus feriale. Communio: *Regina mundi*. Loco *Ite missa est* dicitur Benedicamus Domino.³

IN DIE SANCTO **in primis vespere** antiphonæ: *Vidi speciosam* cum sequentibus antiphonis. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *In omnibus requiem quæsivi*. Responsorium: *Felix namque es sacra Virgo Maria*. Hymnus: *Gaude visceribus Mater*. Versiculus: *Exaltata es sancta Dei Genitrix*. Antiphona: *Virgo prudentissima*. Magnificat. Oratio: *Veneranda nobis Domine huius diei*. Suffragium de sancto Stephano rege. Antiphona: *Ave beate rex*. Versiculus: *Ora pro nobis beate rex*.⁴ Oratio: *Deus qui beatum Stephanum* et cetera, « Per Dominum ». Benedicamus Domino. **In completorio** non dicitur antiphona *Cum incunditate*, sed solum simpliciter incipitur, sicut consuetum est diebus ferialibus. *Cum invocarem exaudivit*. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *In plateis sicut cinnamomum*. Versiculus: *Gaude Maria*. Antiphona: *Ave Domina mundi*⁵ *Maria*. Psalmus: *Nunc dimittis servum*. Oratio: *Famulorum tuorum*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino. **In matutinis** invitatorium: *Venite adoremus regem regum cuius hodie ad æthereum*, ut in libro, cum tota historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Intravit Iesus in quoddam castellum*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Quem terra pontus*. Versiculus: *Gaude Maria Virgo*. Antiphona: *Quæ est ista quæ ascendit*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio supra. Suffragium de sancto Stephano rege. Antiphona: *Sanctissimus rex Stephanus*. Versiculus: *Ora pro nobis beate rex*. Oratio: *Deus qui beatum*, ut supra, non plus. **In missa** introitus: *Gaudeamus omnes* per totum, ut in libro. Kyrie de beata Virgine cottidianum. Oratio propria cum oratione sancti Stephani sub una conclusione. Epistola: *In omnibus requiem*. Evangelium: *Intravit*

¹ V₃ odorem (*in fontibus Strigoniensibus casu ablativo receptum*)

² V₃ *add.* puta cinericio

³ V₃ *add.* (notandum)

⁴ N₁ *add.* et cetera.

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ Ave mundi Domina

Iesus. Præfatio: *Et te in Assumptione*. Credo dicitur per totam octavam. Sanctus sollempne. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus, per ordinem. Psalmi de Domina consueti. Capitulum supra. Responsorium: *Super salutem*. Hymnus: *Gaude visceribus*. Versiculus: *Exaltata es sancta*. Antiphona: *Hodie Maria Virgo*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus proprium, ut supra. **Completorium**, ut supra. Antiphona ad Nunc dimittis: *Quæ est ista quæ progreditur*. Benedicamus proprium, ut supra. **Item:** In ista octava, quando non est multum necesse, tunc non solemus dominicam neque festivaliter, neque ferialiter recipere. **Item:** In octava sancti Laurentii solum fit suffragium, sed, si venerit die dominico, tunc de octava sancti Laurentii fiunt vesperæ, ut supra, in secundis vesperis.

IN OCTAVA SANCTI LAURENTII MARTYRIS **in matutinis** invitorium: *Regem martyrum Dominum venite adoremus*, ita, quod sex antiphonæ et sex responsoria dicuntur de communi unius martyris, tres antiphonæ et tria responsoria ultima dicuntur de historia propria ante homeliam. Homelia: *Nisi granum frumenti*. Laudes propriæ, ut supra. Capitulum supra. Hymnus: *Martyr Dei qui unicum*.¹ Antiphona: *In craticula*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio:² *Beati Laurentii nos fovet*, ut in octava. Suffragium de dominica, si est, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Item: Prima** una dicitur, scilicet de octava Assumptionis Mariæ. Antiphona: *Assumpta est de terra*. **Tertia, sexta, nona** duplicantur, ut moris est. **In missa** officium:³ *Probasti Domine cor meum*. Kyrie Cunctipotens. Graduale, Alleluia, prosa, epistola et evangelium, offertorium, communio omnia, ut supra, in die. Præfatio de Assumptione. Credo dicitur propter octavam Assumptionis Mariæ. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Capitulum, responsum, hymnus, antiphona ad Magnificat, ut supra, de propriis, et perficiuntur per præbendarium. Tandem de Assumptione Virginis Mariæ per chorum sollempnizatur secunda vespera, et nullum suffragium fit.

DE SANCTO STEPHANO REGE ET CONFESSORE **in primis vesperis** antiphona: *Confessor Christi Stephane*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dedit Dominus confessionem*. Responsorium: *Exora dilecte Dei*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Ora pro nobis*. Antiphona: *Ave beate rex Stephane*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola. Benedicamus Domino Magnæ Deus. **In matutinis** invitorium: *Regem regum venerantes*. Alia omnia de historia propria. Lectiones propriæ. Homelia: *Homo quidam peregre*. Laudes propriæ. Hymnus: *Ad sacrum*. Antiphona: *O miranda potentia Salvatoris*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus. **Item: In matutinis** de octava Virginis Mariæ dicitur

¹ V₃ ... Hymnus: Sprevit hic mundi peritura (*coni., ed. paritura*) dona.

² V₃ *add.* sola [si] (*adi.*) venerit die dominico, sed si feriis diebus venerit, tunc fiunt suffragia consueta.

³ V₃ *add.* Item: Ad processionem propter diem dominicum canitur responsum: Super salutem. Alia, ut supra, in die Assumptionis Mariæ, et cetera.

cum tribus lectionibus secundum exigentiam diei. **Item: Prima** una, scilicet de Assumptione Virginis Mariæ. Antiphona: *Assumpta est*, sed **tertia sexta, nona** duplicantur, ut moris est. **In missa** introitus: *Os iusti*. Kyrie Magnæ Deus. Oratio: *Deus qui beatum Stephanum*. Alia: *Veneranda nobis Domine*, non plures. Epistola: *Dedit Dominus confessionem*. Graduale: *Inveni David servum*, vel *Domine prævenisti*. Alleluia: *Beatus rex Stephanus*. Prosa propria. Credo dicitur propter octavam Mariæ. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio de Assumptione Virginis gloriosæ. Sanctus sollemne.¹ Communio: *Beatus servus*. Ite missa est dicitur ad notas Magnæ Deus. **Secundæ² vespere³** prius³ perficiuntur per præbendarium. Antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Credidi, In convertendo*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Regia urbs*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *Sanctissimus rex Stephanus*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, si est, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **Item:** De Assumptione Virginis Mariæ **secunda vespera** sollemnizatur per chorum, et chorabunt quattuor pueri, plebanus unus præbendarius. Antiphonæ: *Assumpta est*, ut supra, per ordinem.

IN OCTAVA ASSUMPTIONIS VIRGINIS MARIÆ antiphonæ **ad vespereas:** *Assumpta est Maria* per ordinem, ut supra. Capitulum: *In omnibus requiem*. Responsorium: *Super salutem*. Hymnus: *Gande visceribus*. Versiculus: *Exaltata es sancta*. Antiphona: *Hodie Maria Virgo*. Magnificat. Oratio: *Veneranda nobis huius sola*, et non dicitur « famulorum », sicut alias dicunt. Benedicamus Domino de beata Virgine consuetum. **In matutinis** omnia, ut supra, in die sancto, sed lectiones propriæ de octava, videlicet: *Hodie dilectissimi*.⁴ **In missa**, ut supra, in die, per totum, sed non fit processio, nisi venerit die dominico, et sola oratio dicitur, videlicet: *Veneranda nobis Domine*. **In secundis vespereis** antiphonæ: *Assumpta est*, ut supra, per totum. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum, si autem feriam orare habes, tunc nullum suffragium.⁵

IN VIGILIA BARTHOLOMÆI APOSTOLI invitatorium feriale. Antiphonæ, psalmi, versiculus feriales. Homelia: *Hæc mando vobis*. Responsorium⁶ de præcedenti dominica secundum exigentiam diei. Te Deum laudamus non dicitur. Laudes feriales. Capitulum: *Benedictus Deus et Pater Domini nostri*.⁷ Hymnus ferialis. Versiculus: *Fiat misericordia tua*. Antiphona ibidem ad Benedictus. Oratio: *Concede nobis quæsumus omnipotens Deus ven-*

¹ **N**₁ habet offertorium non in proprio loco, sed ante communionem, id est ordine Credo ... Præfatio ... Sanctus ... Offertorium ...

² **N**₁ -cundæ (spatio duabus litteris congruenti relicto) **V**₃ add. antiphonæ

³ **V**₂ **V**₃ om. **L** ante

⁴ **N**₁ add. et cetera.

⁵ **V**₃ om. Suffragium ... suffragium

⁶ Coni. **N**₁ Responsorie (abbrev. Rrie) **N**₂ **V**₁ **V**₂ **L** **V**₃ require

⁷ **N**₁ add. et cetera.

turam,¹ et de sanctis Timotheo et Apollinari² martyribus eodem die, et dominica, si est, sub una conclusione. Suffragium de sancto Petro et Paulo, et alia perficiantur suo modo. **Ad primam et ad alias horas** omnia de psalterio præter capitulum. **In missa** officium: *Ego autem*. Kyrie feriale. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de sancto Timotheo, vel secunda de sancto Timotheo et tertia pro pace, vel contra paganos. Præfatio cottidiana.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus* per ordinem. Capitulum: *Iam non estis*. Responsorium: *Hoc est præceptum meum*. Hymnus: *Exsultet calum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Ecce ego mitto vos*. Magnificat. Oratio propria cum oratione beati Audoeni confessoris eodem die sub una conclusione. Benedicamus de apostolis. **In matutinis** invitorium: *Regem apostolorum Dominum venite adoremus*. Psalmus: *Venite*. Ita, quod omnia de communi apostolorum legantur præter lectiones proprias. Homelia: *Facta est contentio inter discipulos Iesu*. Antiphona ad Benedictus: *Cum steteritis ante reges*. Oratio propria cum oratione beati Audoeni confessoris eodem die, non plus. Alia suffragia complentur in horis³ beatæ Virginis. **In missa** officium: *Mihi autem nimis*. Kyrie de apostolis. Oratio propria cum oratione eodem die. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Nimis honorati*. Alleluia: *Vox sancti Bartholomæi*. Prosa: *Diem festum Bartholomæi*. Credo⁴ dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Sanctus, si vis, Iacet granum, vel⁵ Angelicum. Communio: *Vos qui secuti*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* per ordinem. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus: *Exsultet calum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Beati eritis cum vos*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum, vel, si feriam orare vis, tunc nullum suffragium fit.

GENESII MARTYRIS invitorium et alia omnia de communi unius martyris. Capitulum: *Nemo militans*. Homelia: *Si quis venit ad me*. Lectiones propriæ⁶ cum suffragiis consuetis. **In missa**:⁷ *Iustus non conturbabitur*. Kyrie Baxa. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Beatus vir qui timet*. Alleluia: *Posuisti Domine*. Prosa: *Spe mercedis*.⁸ Offertorium: *Desiderium*. Præfatio cottidiana. Communio: *Qui vult venire*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Desiderium anima*. Alia, ut ibi. Suffragia consueta perficiuntur ordine suo.

¹ N₁ *add.* et cetera.

² V₂ L V₃ Apollinare

³ L V₃ horæ

⁴ V₃ Cr edo

⁵ V₃ *om.* si ... vel

⁶ N₁ *add.* et cetera.

⁷ L V₃ *add.* officium

⁸ L V₃ mercede

DE SANCTO AUGUSTINO EPISCOPO ET CONFESSORE **in primis vesperis** antiphonæ: *Latere mater nostra* cum sequentibus. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua*. Responsorium: *Vulneraverat caritas Christi*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Adest dies celebris*. Magnificat. Oratio propria cum oratione Hermetis martyris sub una conclusione. Benedicamus Domino Cunctipotens. **In matutinis** invitorium: *Magnus Dominus et laudabilis nimis*.¹ Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Laudes propriæ, videlicet: *Post mortem matris*.² Capitulum, ut³ supra. Hymnus: *Ad sacrum cuius*. Versiculus: *Os iusti*. Antiphona ad Benedictus: *In diebus eius*⁴ *obsessa est*. Oratio propria cum oratione beati Hermetis martyris sub una conclusione. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur⁵ ordine suo.⁶ **Ad primam et ad alias horas** antiphonæ dicuntur de laudibus propriis. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei*, vel *Statuit ei Dominus*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria, de dominica⁷ et de beato Hermete. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *O sanctitatis speculum*. Prosa: *Augustine præsulum flos*. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de confessoribus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Verbum Dei* usque « ad ipsam suam ægritudinem ». Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Hodie gloriosus pater Augustinus*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta perficiantur suo modo.

DECOLLATIO SANCTI IOANNIS BAPTISTÆ. **In primis vesperis** antiphona tantum: *Arguebat Ioannes Herodem*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Expectatio iustorum*, require in communi. Responsorium: *Metuebat Herodes Ioannem*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *A diebus Ioannis Baptistæ*. Magnificat. Oratio propria cum oratione beatæ Sabinæ sub una conclusione, non plures. **In matutinis** invitorium: *Regem sempiternum pronis mentibus adoremus qui præcursorem* et cetera. Cetera, ut in communi unius martyris. Lectiones propriæ. Homelia: *Misit Herodes et tenuit Ioannem* cum tribus responsoriis propriis. Laudes propriæ. Hymnus: *Martyr Dei*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona ad Benedictus: *Misit rex incredulus ministros*. Orationes, ut supra, in primis vesperis, sine antiphona mediante. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur ordine suo.⁸ **In missa** officium: *In virtute tua*. Kyrie Cunctipot-

¹ N₁ *add.* et cetera.

² N₁ *add.* et cetera.

³ L V₃ *om.*

⁴ V₃ *eis*

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ perficiuntur

⁶ V₃ *om.* ordine suo, *add. autem pro eo* in horis beatæ Virginis.

⁷ V₃ *om.* de dominica

⁸ V₃ *om.* Suffragium ... suo, *add. autem pro eo* Suffragia omnia perficiantur in horis beatæ Virginis.

ens. Oratio propria, secunda de dominica, tertia¹ de sancta Sabina, non plus. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Propria prosa, videlicet: *Psallite regi nostro*. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana. Sanctus Iacet granum, si vis.² Communio: *Magna est gloria*,³ vel *Qui vult venire*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Beatus vir*, *Credidi*, *Ad Dominum*, *Ad te levavi*, *De profundis*. Capitulum supra. Responsorium: *Misit Herodes rex manum*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Misso Herodes speculatore*. Magnificat. Oratio supra. Suffragia consueta, ut supra;⁴ suffragium ad cras fiat de sancto Felice et Adaucto. Antiphona: *Absterget Deus omnem lacrimam*.

DE SANCTIS FELICE ET ADAUCTO MARTYRIBUS in matutinis omnia in communi martyrum præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustorum animæ*. Homelia: *Cum audieritis*. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie Kapolna. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Gloriosus Deus*. Alleluia: *Iusti epulentur*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Quod dico vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem.⁵

¹ V₃ om. secunda ... tertia

² V₃ ... Sanctus festivale.

³ V₃ ... Communio: Posuisti Domine

⁴ V₃ add. Suffragia dicantur in horis beatæ Virginis.

⁵ N₁ add. et cetera.

[Festa Septembris]

DE SANCTO ÆGIDIO ABBATE¹ **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Ægidi confessor Domini*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dilectus Deo*. Responsorium: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Laus immensa² Dei*, ut in libro. Magnificat. Oratio propria cum oratione beati Prisci martyris, et alia consueta suffragia suo modo perficiantur.³ **In matutinis** omnia, ut in communi simplicis confessoris, præter lectiones proprias. Capitulum: *Dilectus Deo*. Homelia: *Vigilate*. Antiphona ad Benedictus: *Laus incunda resonet Deo*, ut in libro. Oratio propria cum oratione beati Prisci, sine antiphona mediante.⁴ Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo et alia consueta. **In missa** officium: *Os iusti*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia: *Amavit hunc sanctum*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Veritas mea*.⁵ Communio: *Fidelis servus*, vel *Beatus servus* etiam potest dici. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce confessor magnus* per totum, ut in communi. Suffragia consueta perficiantur ordine suo.⁶

DEPOSITIO SANCTI EMERICI DUCIS ET CONFESSORIS. **In primis vesperis** antiphona: *Lætare Pannonia*, antiphona una tantum. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dedit Dominus confessionem*. Responsorium: *Ascendentem misero vallis*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*, vel⁷ *Ora pro nobis*. Antiphona ad Magnificat: *Ave flos nobilium*. Oratio propria sola. **In matutinis** invitorium: *Confessoris⁸ Emerici* et cetera. Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Sint lumbi vestri*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Ad sacrum cuius*, vel *Ab ipsa pueritia*. Versiculus: *Os iusti*. Ad Benedictus antiphona: *Dulcis Dei Spiritus*. Oratio supra. Suffragium de dominica et alia consueta.⁹ **Item:** Si vis, præscripto modo poteris matutinas perficere, si autem vis, uti etiam hodie in choro Strigoniensi solemus matutinas perficere, modo infrascripto. Invitorium: *Regem confessorum¹⁰ Dominum venite adoremus*, ita, quod sex antiphonæ et¹¹

¹ V₃ *add.* per suffragium tantum.

² L V₃ *immense*

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ *perficiuntur*

⁴ V₃ *om.* cum ... mediante

⁵ V₃ ... Offertorium: *Posuisti Domine*.

⁶ N₁ *add.* et cetera.

⁷ V₃ *om.* *Amavit ... vel*

⁸ N₁ *om.*, *spatio congruenti relicto*.

⁹ V₃ *add.* *perficiant in horis beatæ Virginis*.

¹⁰ N₁ N₂ *confessorem*

¹¹ V₃ *om.* *sex ... et*

sex responsoria dicuntur de communi simplicis confessoris, tres antiphonæ et tria responsoria dicuntur de propria historia una cum laudibus propriis, ut supra, in alio festo ante festum sancti Martini episcopi et confessoris. Suffragia omnia perficiuntur.¹ **In missa** officium, ut infra,² in alio festo, per totum. **In secundis vesperis** antiphonæ³ de laudibus propriis. Capitulum supra. Responsorium: *Currit ager spiritalis*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit*. Antiphona: *O norma iustitia*. Magnificat. Oratio supra. Suffragia consueta perficiuntur, et, cui cras⁴ orare intendis.⁵

EVURTII CONFESSORIS ET PONTIFICIS invitorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris pontificis, præter lectiones proprias. Capitulum: *Omnis pontifex*. Homelia: *Homo quidam peregre*. **In missa** officium: *Statuit ei*. Kyrie de confessoribus. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Epistola et evangelium,⁶ ut supra. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce sacerdos magnus*. Psalmi de confessoribus. Capitulum: [*Ecce sacerdos*.]⁷ Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus supra. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona ad Magnificat: *Sacerdos et pontifex* cum suffragiis consuetis.

NATIVITAS MARIE VIRGINIS GLORIOSÆ. **In primis vesperis** antiphonæ: *Sancta Maria* cum sequentibus antiphonis. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dominus possedit me*. Responsorium: *Solem iustitia*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Specie tua*. Ad Magnificat antiphona: *Nativitas tua*. Oratio: *Famulis tuis quæsumus Domine* cum oratione beati Hadriani martyris sub una conclusione. Benedicamus Domino. **Completorium**. Antiphona: *Cum iucunditate*.⁸ Psalmi: *Cum invocarem* cum sequentibus psalmis, et repetitur antiphona. Hymnus: *Lux mundi*. Capitulum: *Beatus homo qui audit me*. Versiculus: *Audi filia*. Ad Nunc dimittis antiphona: *Adest namque Nativitas*. Oratio: *Adiuvet nos quæsumus Domine*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus Domino. **In matutinis**, ut in libro, cum historia sua tota. Lectiones propriæ. Homelia: *Liber generationis*. Ultimum responsorium: *Ad nutum Domini*. Laudes propriæ. Hymnus: *Quem terra*. Versiculus: *Audi filia*. Ad Benedictus antiphona: *Nativitatem hodiernam perpetuæ Virginis*. Oratio, ut supra, cum oratione beati Hadriani martyris. **Ad primam** hymnus: *Iam lucis orto*. Conclusio ad omnes horas: « Maria Mater gratiæ ». Antiphona: *Nativitas gloriosa*. Psalmi: *Deus in*

¹ V₃ *add.* in horis beatæ Virginis.

² N₁ *inf ra*

³ V₂ antiphona

⁴ N₂ V₁ V₂ L *habent hæc e converso, id est ordine cras cui*

⁵ V₃ *om.* et ... intendis, *add. autem pro eo* hic autem solum pro crastina die fac suffragium.

⁶ L V₃ evangelia

⁷ *Adi.*

⁸ V₂ L V₃ *add.* antiphona (*abbrev. an., forte pro na. reverso, id est nativitatem*)

nomine tuo cum consuetis, *Laudate Dominum omnes gentes*. Capitulum, ut¹ supra, in completorio. Responsorium: *Iesu Christe Fili, Qui natus es de Virgine*. Versiculus: *Audi filia*. Oratio: *Adiuvet nos*, ut supra. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti in gloria*. **Ad tertiam** responso- rium: *Specie tua*. **Ad sextam**: *Diffusa est*. **Ad nonam**: *Adiuuabit eam*. Versiculus: *Audi filia*. Orationes semper, ut supra. **In missa** prius dicitur Asperges me. Versiculus: *Ostende nobis*. Oratio consueta. Officium: *Gaudeamus omnes*. Oratio propria cum oratione sancti Hadriani sub una conclusione, et non plures. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Audi filia*. Alleluia: *Nativitas gloriosa Virginis*. Prosa: *Stirpe Maria*. Credo dicitur per totam octavam. Offertorium: *Filia regum*. Præfatio: *Et te in Nativitate* per totam octavam præter Exaltationis sanctæ Crucis. Communio: *Diffusa est gratia*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi de Domina.² Capitulum, ut supra. Responsorium:³ *Ad nutum Domini*. Hymnus: *Ave maris stella*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Quando nata est Virgo prudentissima*. Oratio sola, et istud festum beatæ Virginis tenetur per totam octavam.

DE SANCTO GORGONIO MARTYRE post octavas beatæ Virginis fit per suffragium tantum, ubi locum habuerit. Antiphona: *Sanctus vir Gorgonius martyr*. **In matutinis** invitatorium et alia omnia de communi unius martyris præter lectiones proprias. Homelia: *Si quis vult venire post me*. Capitulum: *Iustus si morte*. **In missa** officium: *Gloria et honore*. Graduale: *Beatus vir*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Possuisti*. Communio: *Qui vult venire*, vel *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum cum suffragiis consuetis.

DE SANCTO MAURILIO EPISCOPO ET CONFESSORE **in matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi confessorum, præter lectiones proprias. Homelia: *Homo quidam peregre*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Alia, ut ibi, in communi. **In missa** officium: *Sacerdotes tui*. Kyrie de confessoribus. Graduale: *Ecce sacerdos magnus*. Alleluia: *Elegit te Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Evangelium, ut supra. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Domine quinque talenta*, vel *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce sacerdos magnus* per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Amavit eum*, vel *Iuravit Dominus*, et melius. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Ad Magnificat antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

EXALTATIO SANCTÆ CRUCIS. **In primis vesperis** antiphona: *Sanctifica nos*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Confido de vobis in Domino Iesu*. Responsorium: *Ex divinæ⁴ caritatis*. Hymnus: *Salve Crux sancta*. Versiculus: *Adoramus te Christe*. Ad Magnificat antiphona: *O Crux gloriosa*, ut in alio festo. Oratio propria cum oratione Cornelii et Cypri-

¹ L V₃ om.

² V₃ dominica (in editione L abbrev. dna.)

³ L V₃ om.

⁴ L V₃ divina

ani martyrum sub una conclusione. **Nota hic**, quod hodie **duo completoria** legimus, et cras duas primas. Unum prius de octava beatæ Virginis, videlicet: *Cum iucunditate*. Psalmi: *Memento Domine* cum sequentibus. Secundum, sicut dominica æstatis. Capitulum: *Tu in nobis*. Hymnus: *Te lucis*. Versiculus: *Custodi nos Domine*. Ad Nunc dimittis antiphona: *Salva nos*. Oratio: *Deus qui illuminas*.¹ **Nota similiter**, quandocumque inter octavas istas beatæ Virginis dominicam servaverimus, tunc similiter duo completoria² et duas primas legimus. **Nota**, si festum Exaltationis sanctæ Crucis quandoque cadit in dominicam privilegiatam, hoc est in nova historia, videlicet Peto Domine, vel Adonai, tunc dominica tenetur loco suo, et festum Exaltationis sanctæ Crucis transfertur in aliam feriam. **In matutinis** invitatorium: *Præveniat faciem Domini*.³ Alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Ego si*⁴ *exaltatus fuero*. Laudes propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Lignum Crucis*. Versiculus: *Dicite in nationibus*. Antiphona⁵ ad Benedictus, ut in libro. Orationes, ut supra, in primis vesperis. **Item**: In octava beatæ Virginis tenetur cum tribus lectionibus. Antiphonæ, responsoria, psalmi dicuntur secundum exigentiam diei. **In missa** officium: *Nos autem*. Kyrie eleison Magnæ Deus. Oratio propria, secunda de beata Virgine, tertia sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani, ut in primis vesperis, non plus. Graduale: *Christus factus est*. Alleluia: *Dulce lignum*. Prosa: *Laudes Crucis attollamus*. Evangelium supra. Credo dicitur. Offertorium: *Protege Domine*. Præfatio: *Qui salutem humani*. Communio: *Nos autem*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus. Psalmi: *Credidi, Ad Dominum, Eripe me, Domine clamavi, Voce mea*. Capitulum, ut⁶ supra. Responsorium: *Cruce Christi*. Hymnus supra. Versiculus: *Adoramus te Christe*. Ad Magnificat antiphona: *O Cruce Christi splendidior*. Oratio propria cum suffragiis consuetis, et hæc vespera prius perficiatur, sed chorus perficiat de octava beatæ Virginis sollemniter.

DE OCTAVA NATIVITATIS BEATÆ MARLÆ VIRGINIS **in vesperis** antiphona: *Nativitas gloriosæ Virginis* cum psalmis consuetis, ut supra, per totum. **Nota**, quandocumque octava Nativitatis Mariæ ceciderit cum quattuor temporibus ante festum sancti Michaelis archangeli, tunc octava Nativitatis sollemniter tenetur, sicut in die, et homelia quattuor temporum iungatur post homeliam beatæ Virginis sub conclusione ultimi responsorii.⁷ Finita oratione beatæ Virginis et Benedicamus, statim dicitur antiphona

¹ **V**₃ *add.* Sed diebus dominicis etiam completoria duo dicimus, si de dominica tenemus, et hoc sabbato tantum, nam sequenti die, videlicet dominico, solum de beata Virgine completorium, cum vesperæ sollemnizentur per chorum, et cetera.

² **V**₃ *om.* tunc ... completoria, *add. autem pro eo* diebus ferialibus

³ **N**₁ *add.* et cetera.

⁴ **V**₁ **V**₂ **L** **V**₃ cum

⁵ **N**₁ *om.*, *spatio congruenti relicto*.

⁶ **L** **V**₃ *om.*

⁷ **V**₃ *om.* sub ... responsorii, *add. autem pro eo* pro ultima lectione.

de psalterio *Salutem ex inimicis*, vel alia antiphona secundum exigentiam diei. « Kyrie, Christe, Kyrie. Pater noster », et preces dicuntur tantum in matutinis. Finita oratione quattuor temporum, statim iungitur oratio dominicæ, sine antiphona mediante. Suffragia autem alia perficiuntur cum antiphonis, versiculis et orationibus more alias consueto, sed psalmi pænitentiales non leguntur; sed alii legunt modo infrascripto, quia, quandocumque octava beatæ Virginis venerit cum quattuor temporibus ante festum sancti Michaelis, tunc de quattuor temporibus legitur ordine suo, uti moris est, et octava beatæ Virginis Nativitatis¹ tenetur cum tribus lectionibus. Antiphonæ, psalmi et responsoria secundum exigentiam diei.²

DE SANCTO LAMBERTO MARTYRE solum per suffragium. **In matutinis** omnia, ut in communi unius martyris præter lectiones proprias. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Homelia: *Nihil opertum*. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Graduale: *Posuisti*. Alleluia: *Lætabitur iustus*.³ Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Alia omnia, ut in communi unius martyris, cum suffragiis consuetis.

IN VIGILIA SANCTI MATTHÆI APOSTOLI invitatorium, antiphonæ,⁴ psalmi, versiculus feriales. Homelia: *Hæc mando vobis*. Responsorium de dominica præcedenti iuxta congruentiam feriæ. Laudes, hymnus, versiculus, antiphona ad Benedictus semper feriales. Capitulum: *Beatus homo qui invenit sapientiam*. Oratio diei cum oratione dominicali sub una conclusione. Alia suffragia dicuntur⁵ more solito. **In missa** officium: *Ego autem* per totum, ut in vigilia unius apostoli. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, secunda de dominica, tertia pro pace, vel contra paganos. Sanctus feriale. Alia, ut in libro. Præfatio communis. **Nota, si vigilia sancti Matthæi apostoli** venerit feria quarta cum⁶ quattuor temporibus ante festum sancti Michaelis archangeli, tunc quattuor tempora tenentur, uti moris est, ferialiter. Invitatorium, antiphonæ, psalmi, versiculus feriales. Homelia: *Respondens unus de turba dixit ad Iesum*, et post ultimam lectionem iungatur homelia vigiliæ sub conclusione ultimi responsorii. Responsoria de dominica præcedenti secundum exigentiam diei. Laudes, hymnus, versiculus feriales. Capitulum proprium. Antiphona ad Benedictus ferialis. Preces dicuntur ad omnes horas præter vespas et completorium. Oratio diei dominicæ et vigiliæ sub una conclusione, et alia

¹ V₁ V₂ L habent hæc e converso, id est ordine Nativitatis beatæ Virginis

² V₃ om. sed ... diei

³ L V₃ om. Graduale ... iustus, falso commutando verba, et proseguendo non a iustus, quæ supra legitur, sed a iustus una linea infra.

⁴ V₂ antiphona

⁵ V₃ dicitur

⁶ L V₃ om.

suffragia consueta suo modo perficiantur. Septem psalmi non leguntur, neque « Confiteor » dicitur in prima «vespera»¹ et in completorio, quia hæc in Quadragesima leguntur.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus super* per totum. Capitulum: *Unicuique nostrum*. Responsorium: *Hoc est præceptum*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona ad Magnificat: *Conspicit in cælis*. Oratio sola. **In matutinis** per totum de apostolis præter lectiones proprias. Homelia: *Vidit Iesus hominem sedentem*. Oratio sola. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Mihi autem*. Kyrie eleison de apostolis. Epistola supra. Graduale: *Nimis honorati*. Alleluia: *Dorsa eorum*.² Evangelium supra. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Communio: *Vos qui secuti estis me*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iuravit Dominus* cum sequentibus. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum.

FERIA QUARTA QUATTUOR TEMPORUM **in missa** officium: *Exsultante*.³ « Oremus. Flectamus genua, Levate ». Hic dicitur prophetia. Graduale, ut in libro. Iam dicitur « Dominus vobiscum, Oremus », sine « Flectamus genua, Levate ». Epistola supra. Graduale aliud, ut in libro. Evangelium, ut in matutinis, ferialiter. Alia, ut in libro. Præfatio cottidiana. Benedicamus loco *Ite missa est* dicitur.

FERIA SEXTA QUATTUOR TEMPORUM **in matutinis** per totum, sicut quarta feria, omnia ferialiter. Homelia propria. Responsorium dicuntur de dominica præcedenti.⁴ Laudes feriales. Capitulum proprium. Hymnus ferialis.⁵ Antiphona ad Benedictus similiter ferialis. Preces dicuntur ad omnes horas præter vesperas et completorium, sed psalmi pænitentiales non dicuntur. Oratio propria cum oratione dominicali sub una conclusione. Suffragia alia perficiuntur ordine suo. **In missa** per totum, uti feria quarta, nisi quod oratio propria dicitur, et « Flectamus genua » non dicitur, quia prophetia non habetur. Alia, ut in libro. **In secundis vesperis** antiphonæ de psalterio. Capitulum: *Dominus autem dirigat*. Responsorium non dicitur. Antiphona de dominica ad Magnificat. Oratio similiter de dominica. Suffragia consueta perficiuntur ordine suo. Preces non dicuntur. Benedicamus feriale. **In completorio**⁶ ad Nunc dimittis antiphona: *Salva nos Domine*.

SABBATO QUATTUOR TEMPORUM **in matutinis** invitatorium, antiphonæ, psalmi, versiculus feriales. Homelia: *Arborem fici*. Responsorium de dominica præcedenti. Laudes feriales. Capitulum proprium: *Locutus est Dominus ad Moysen dicens*. Hymnus ferialis, similiter antiphona ad Benedictus. Orationes diei et dominicæ sub una conclusione.

¹ *Del.*

² **V**₃ ... Alleluia: Primus ad Sion.

³ *Del.*

⁴ **L** **V**₃ præcedente

⁵ **L** **V**₃ feriales

⁶ **L** **V**₃ *om.* In completorio (*in editione L spatium congruenti relicto*)

Suffragia consueta similiter perficiuntur ordine suo cum antiphonis et versiculis. **Item:** Si **vigilia sancti Matthæi apostoli** venerit hodie, tunc pro tertia lectione legatur homelia Matthæi pro vigilia apta sub conclusione ultimi responsorii. Preces dicuntur ad omnes horas præter vespertas et completorium, sed psalmi pænitentiales non dicuntur. **In missa** officium: *Venite adoremus*. Tunc a missante dicitur « Oremus ». Diaconus: « Flectamus genua, Levate ». Oratio, ut in libro. Sequitur prophetia ita, quod post expletionem quinque prophetiarum¹ dicitur « Dominus vobiscum », alias semper dicitur « Oremus » et « Flectamus genua, Levate », et post « Dominus vobiscum » non dicitur. **Item:** Post ultimam prophetiam statim incipitur canticum trium puerorum: *Benedictus es Domine*. Oratio: *Deus qui tribus pueris* cum oratione de pontificali. Epistola: *Tabernaculum factum est primum*. Graduale: *Laudate Dominum*. Evangelium: *Arborem fici [habebat quidam]² plantatam*.³ Offertorium et communio, ut in libro. Benedicamus Domino feriale.

DE SANCTO MAURITIO CUM SOCIIS **in matutinis** omnia, ut in communi martyrum. Lectiones propriæ. Homelia: *Descendens Iesus*. Capitulum: *Sancti per fidem*. Hymnus de martyribus. Alia, ut ibi. Oratio propria cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Intret in conspectu*, vel *Multæ tribulationes*. Graduale: *Gloriosus Dominus*, vel *Vindica Domine*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*, vel *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Exsultabunt sancti*. Communio: *Posuerunt*. **In secundis vespertis** antiphonæ:⁴ *Virgam virtutis* per ordinem cum suffragiis consuetis.

DE SANCTA THECLA VIRGINE tenet ecclesia Strigoniensis. Capitulum: *Sapientia vincit*. Homelia: *Simile est regnum cælorum decem virginibus*. Alia omnia, ut in communi unius virginis. **Officium:** *Loquebar de testimoniis*. Omnia, ut in libro.

GERARDI MARTYRIS **in primis vespertis:** *Iste cognovit*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Responsorium: *Desiderium*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Ad Magnificat antiphona: *A progenie in progenies*, require ante Gregorii papæ. Oratio propria et sola; si volueris, poteris iungere orationem Conceptionis sancti Ioannis Baptistæ.⁵ Benedicamus Domino. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius martyris,⁶ præter lectiones proprias. Homelia: *Nisi granum frumenti*. Capitulum: *Beatus vir qui* cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Oratio propria, de dominica, de sancto Ioanne.⁷ Epistola et evangeli-

¹ N₁ prophetarum

² *Adi.*

³ N₁ plantavit

⁴ L V₃ antiphona

⁵ V₃ *om.* si ... Baptistæ

⁶ N₁ *add.* et cetera.

⁷ V₃ *om.* de sancto Ioanne, *add. autem pro eo* et de beata Virgine.

um, ut supra, in matutinis. Graduale: *Beatus vir*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Posuisti Domine*. Præfatio communis. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus supra. Antiphona ad Magnificat: *Hic est vere martyr*. Oratio propria cum suffragiis consuetis. Benedicamus Domino, ut supra.

CYPRIANI ET IUSTINÆ¹ MARTYRUM cum suffragio. **In matutinis** omnia, ut in communi martyrum. Capitulum: *Iustorum animæ in manu*. Homelia: *Descendens Iesus*. Cetera, ut ibidem. **In missa** officium: *Multæ tribulationes*. Kyrie eleison cum Et in terra. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Clamabunt*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Posuerunt mortalia*. Sanctus.

COSMÆ ET DAMIANI MARTYRUM per suffragium. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi martyrum. Homelia: *Descendens Iesus*. Capitulum: *Reddet Deus*. Lectiones propriæ. Alia, ut ibi, per totum cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Clamaverunt iusti*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Gloriabuntur in te*. Communio: *Posuerunt mortalia*. **In secundis vesperis**: *Virgam virtutis* per ordinem.

VENCESLAI MARTYRIS per suffragium. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Capitulum: *Iustus si morte*. Homelia: *Si quis vult post me*. Alia, ut ibi, cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *In virtute tua*. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Iustus non conturbabitur*, vel *Posuisti Domine*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *In virtute tua*, vel *Gloria et honore*. Communio: *Magna est gloria*, vel *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum cum suffragiis consuetis.²

MICHAELIS ARCHANGELI **in primis vesperis** antiphona: *Sancte Michael archangele Dei*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Significavit Deus quæ oportet fieri cito*. Responsorium: *Te sanctum Dominum*. Alia, ut in libro. Oratio sola cum Benedicamus. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Capitulum supra. Hymnus: *Tibi Christe splendor*. **In missa** introitus: *Benedicite Domino omnes angeli*. Oratio sola. Epistola et evangelium supra. Graduale, Alleluia, prosa, ut in libro. Credo dicitur. Offertorium proprium. Præfatio cottidiana. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus.

HIERONYMI CONFESSORIS **in primis vesperis** antiphona: *Fulsit splendor*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Optavi et datus est mihi sensus*. Responsorium: *Iustum deduxit*.

¹ N₁ N₂ Iustini

² N₁ add. et cetera.

Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona ad Magnificat: *Adest dies letitia*. Oratio: *Deus qui nos annua*, vel *Ecclesiam tuam* sola. **In matutinis** invitatorium¹ et alia omnia, ut in historia sua, de communi unius confessoris præter lectiones proprias. Homelia: *Vos estis sal terræ*. Alia, ut ibi, cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Os iusti*. Oratio sola. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Graduale: *Iuravit Dominus*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vespere** antiphona:² *Ecce confessor magnus*. Psalmi: *Dixit Dominus* cum sequentibus. Ultima antiphona: *Fidelis servus*. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*, vel *Servus meus*, et melius. Antiphona ad Magnificat: *Similabo eum viro sapienti*. Oratio propria. Suffragium, cui crastina die orare intendis. **Item:**

¹ **N**₁ -nvitatorium (*spatio uni litteræ congruenti relicto*)

² **N**₁ *om.*

[Festa Octobris]

DE SANCTO LEODEGARIO, si necesse fuerit, vide post beatum Lucam evangelistam. Hic haberet locum, si volueris.

FRANCISCI CONFESSORIS cum suffragio: *Iste homo*. **In matutinis** invitatorium et alia omnia «de simplici»¹ unius confessoris præter lectiones proprias. Homelia: *Designavit Dominus² et alios septuaginta duos³ discipulos*. Capitulum: *Mibi autem absit gloriari*. Oratio propria cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Os iusti*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Os iusti*. Alleluia: *Hic Franciscus*.⁴ Offertorium: *Veritas mea*. Credo non⁵ dicitur.⁶ Communio: *Qui vult venire*.⁷ **In secundis vesperis** antiphona: *Ecce confessor magnus* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Sint lumbi vestri*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Ad Magnificat antiphona: *Similabo eum*. Oratio propria cum suffragiis consuetis et, cui cras⁸ orare intendis.

STANISLAI CONFESSORIS ET MARTYRIS per suffragium. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Ego sum pastor bonus*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Alia, ut ibi, cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Lætabitur iustus*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium,⁹ ut supra, in matutinis. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Ego sum pastor bonus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana. Communio: *Posuisti Domine*.¹⁰ **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Deus tuorum*. Ad Magnificat antiphona: *Hic est vere martyr*. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

SERGII, BACCHI, MARCI, MARCELLINI MARTYRUM solum cum suffragio. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Homelia: *Cum audieritis*. Capitulum: *Reddet Deus*. Alia per totum, ut ibi, cum suffragiis

¹ *Del.* (vel potest deleri etiam unius et intelligi confessore)

² *Coni.* N₁ N₂ V₁ V₃ Iesus V₂ L Ieso

³ N₁ N₂ om.

⁴ V₃ ... Alleluia: Amavit hunc sanctum.

⁵ L om.

⁶ V₃ habet hæc e converso, id est ordine Non dicitur Credo.

⁷ V₃ ... Communio: Fidelis servus et prudens.

⁸ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. -tina die

⁹ L V₃ evangelia

¹⁰ V₃ ... Communio: Ego sum pastor bonus, et cetera.

consuetis. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*, vel *Salus autem*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Gloriosus Deus*. Alleluia: *Fulgebunt iusti*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Gloriabuntur*. Communio: *Quod dico vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Capitulum supra. Responsorium: *Sancti mei*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini in Domino*. Ad Magnificat antiphona: *Certamen magnum*. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

DIONYSII CUM SOCIIS per suffragium. **In matutinis** invitatorium et omnia singula, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Homelia: *Descendens Iesus*. Capitulum: *Sancti per fidem*. Alia per totum, ut ibi, cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Iusti epulentur*, vel *Salus autem iustorum*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Clamaverunt*. Alleluia: *Hæc est vera fraternitas*. Prosa: *O beata beatorum*. Offertorium: *Lætamini in Domino*. Communio: *Dico autem vobis*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti mei*, vel *Verbera carnificum*, ut ibi, cum suffragiis consuetis una cum suffragio, cui crastina die orare intendis.

GEREONIS MARTYRIS CUM SOCIIS per suffragium. **In matutinis** et alia omnia, ut in communi. Lectiones similiter. Homelia: *Cum audieritis*. Capitulum: *Iusti autem¹ in perpetuum vivent*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Iusti epulentur*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Vindica Domine*. Alleluia: *Sancti tui Domine*. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Posuerunt mortalia*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Sancti tui Domine*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini*. Ad Magnificat antiphona: *Certamen magnum*. Oratio propria cum suffragiis consuetis, et ad cras, cui orare intendis.

COLOMANI MARTYRIS **in matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in libro, in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Si quis vult post me venire*. Capitulum: *Iustus si morte*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *In virtute tua*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium,² ut supra, in matutinis. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Iustus ut palma*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Desiderium*. Communio: *Qui vult post me venire*. **In secundis vesperis** antiphonæ:³ *Iucundus homo* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Desiderium*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Ad Magnificat antiphona: *Hic est vere martyr*. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

¹ N₁ om.

² L V₃ evangelia

³ V₂ antiphona

CERBONII CONFESSORIS ET PONTIFICIS per suffragium tantum. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris et pontificis, præter lectiones proprias. Homelia:¹ *Homo quidam peregre*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Statuit*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine.² Graduale: *Ecce sacerdos magnus*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ:³ *Ecce sacerdos magnus* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis, et ante pænultimum suffragium fiat suffragium, cui cras orare intendis.

CALIXTI PAPÆ ET MARTYRIS⁴ per suffragium. **In matutinis** invitatorium similiter. Alia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Homo quidam nobilis*. Capitulum: *Plures facti sunt sacerdotes*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Sacerdotes Dei*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut in matutinis. Graduale: *Iuravit Dominus*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Veritas mea*, vel *Inveni David*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ:⁵ *Iucundus homo* per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona ad Magnificat: *Hic est vere martyr*. Oratio propria et alia suffragia consueta perficiantur ordine suo, et ante pænultimam antiphonam fiat suffragium, cui cras orare intendis.

GALLI CONFESSORIS ET ABBATIS per suffragium.⁶ **In matutinis** omnia, ut in communi unius simplicis confessoris, præter lectiones proprias. Homelia: *Vigilate*. Capitulum: *Dilectus Deo*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa** officium: *Os iusti*. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola et evangelium supra. Graduale: *Ecce sacerdos*. Alleluia: *Amavit hunc*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Beatus servus*, vel *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce confessor magnus*, quinta antiphona: *Fidelis servus*, per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Amavit eum*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona ad Magnificat: *Similabo eum*. Oratio propria. Suffragia consueta ordine suo perficiantur, et ante pænultimam fiat suffragium, cui cras orare intendis.

¹ V₂ L V₃ om., forte abbreviationes ho. (nempe homelia et homo) diplographiam æstimando.

² N₁ habet hæc e converso, id est ordine secunda de beata Virgine, tertia de dominica.

³ V₂ V₃ antiphona

⁴ V₃ martyeis

⁵ V₂ L V₃ antiphona

⁶ V₃ suffragia

DE SANCTO LUCA EVANGELISTA **in primis vesperis** antiphonæ: *Excelsus super omnes* per totum. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Vidi et ecce ventus*. Responsorium: *Quatuor animalia*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Ecce ego Ioannes*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de apostolis. **Item:** Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **In matutinis** invitatorium et alia omnia de evangelistis præter lectiones proprias. Homelia: *Designavit¹ Dominus et alios*. Capitulum, ut supra. Benedicamus de apostolis. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie eleison de apostolis. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Beatus vir*. Alleluia: *Dorsa eorum*.² Prosa: *Iucundetur plebs fidelis*. Credo dicitur. Offertorium: *In virtute tua*. Præfatio de apostolis, sed « per beatos evangelistas ». Sanctus sollemne. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus evangelistarum. Psalmi de apostolis. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Species firmamenti*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Sapientiam antiquorum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium, cui cras orare intendis, tantum.

LEODEGARIUS MARTYR ET PONTIFEX per suffragium imponitur. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi unius martyris. Homelia: *Nibil opertum*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis. **In missa:** *In virtute tua*. Kyrie Baxa. Oratio propria, de dominica. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Posuisti Domine*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Desiderium animæ*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per ordinem. Capitulum: *[Beatus vir qui in sapientia]*.³ Responsorium: *Gloria et honore*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis.

UNDECIM MILIUM VIRGINUM **in primis vesperis** antiphonæ: *Lætis canamus vocibus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Sancti per fidem*. Responsorium: *Animalis orbita votorum*. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Lætamini in*. Antiphona: *Dilectus Ecclesia sponsus*. Magnificat. Oratio sola, videlicet: *Deus qui nos in tantis periculis*, vel *Omnipotens sempiternus Deus qui infirma*. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi martyrum, præter lectiones proprias. Homelia: *Cum audieritis*. Laudes propriæ, scilicet: *En lectulum Salomonis*. Capitulum: *Sancti per fidem*. Alia, ut in communi. Benedicamus Cunctipotens. **Item:** Qui volunt, tamen possunt orare propriam historiam, et cantant secure, si habent. **In missa** officium: *Sapientiam sanctorum*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio sola, si vis. Graduale: *Vindica Domine*. Alleluia: *Adducentur regi virgines*. Prosa: *Virginalis turma*. Præfatio cottidiana. Offertorium: *Lætamini*. Communio: *Posuerunt mortalia*, vel *Si coram hominibus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus: *En lectulum*.

¹ N₁ Desigavit

² V₃ add. vel: Primus ad Sion.

³ Adi.

Psalmi de martyribus. Responsorium proprium. Hymnus: *Sanctorum meritis*. Versiculus: *Latamini in Domino*. Antiphona ad Magnificat propria. Benedicamus, ut supra. Suffragium, cui cras orare intendis, tantum.

SEVERINI CONFESSORIS ET EPISCOPI per suffragium imponitur. **In matutinis** invitatorium, ut alia, in communi confessorum et pontificum. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Homelia: *Homo quidam peregre*. **In missa:** *Statuit*. Graduale: *Inveni David*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa de confessore. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Beatus servus*. **Item:** Lectiones habes in libris impressis, si vis.

MAGLORIUS CONFESSOR ET PONTIFEX per suffragium imponitur. **In matutinis** invitatorium et alia, ut in communi unius confessoris et pontificis, præter lectiones proprias. Homelia: *Homo quidam peregre*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis.¹ **In missa** officium: *Statuit*. Kyrie de confessoribus. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Ecce sacerdos magnus*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Veritas mea*. Sanctus de confessoribus. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Ecce sacerdos magnus* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Alia, ut ibi cum suffragiis consuetis.

DEMETRIUS MARTYR per suffragium imponitur. **In matutinis** invitatorium et omnia alia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Si quis vult venire post² me*. Capitulum: *Iustus si morte*. Alia, ut ibidem, cum suffragiis consuetis. **In missa:** *In virtute tua*. Kyrie Baxa. Oratio propria, de dominica et de beata Virgine. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Posuisti*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Spe mercedis*. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Iucundus homo* per totum. Capitulum supra. Responsorium: *Desiderium minus*. Alia ibidem cum suffragiis consuetis.

VIGILIA SIMONIS ET IUDÆ APOSTOLORUM invitatorium, ut in psalterio, cum antiphonis et psalmis ferialibus secundum adventum diei. Homelia: *Hac mando vobis*. Responsorium de dominica præcedenti. Laudes feriales. Capitulum: *Iustorum anima*. Hymnus, versiculus et antiphona ad Benedictus, ut in psalterio, feriales. Oratio vigiliæ cum oratione dominicali sub una conclusione. Alia suffragia perficiantur ordine suo. **In missa:** *Intret in conspectu tuo*. Kyrie eleison feriale. Oratio propria, de dominica et contra paganos, vel alia, quam vis.³ Graduale: *Vindica Domine*. Alleluia non dicitur. Offertorium: *Gloriabuntur*. Præfatio cottidiana. Sanctus feriale. Communio: *Iustorum anima*.

IN DIE SANCTO **in primis vesperis:** *Excelsus*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Scimus quoniam diligentibus*. Responsorium, hymnus, versiculus et antiphona ad Magnifi-

¹ V₂ consuets

² N₁ ad

³ V₃ om. vel ... vis

cat per totum de apostolis. Oratio propria et sola. Benedicamus de apostolis. **In matutinis** invitatorium et alia omnia de apostolis, vel de communi apostolorum præter lectiones proprias. Homelia: *Hoc est præceptum*. Capitulum, ut supra. Oratio sola. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **In missa:** *Mibi autem nimis*. Kyrie de apostolis. Oratio sola. Graduale: *Nimis honorati*. Alleluia: *Ego vos elegi*. Epistola et evangelium, ut supra. Credo dicitur. Offertorium: *In omnem terram*. Præfatio de apostolis. Sanctus¹ Angelicum. Communio: *Vos qui secuti*. **In secundis vesperis** antiphonæ:² *Iuravit Dominus* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Fuerunt sine querela*. Hymnus: *Exsultet cælum*. Versiculus: *In omnem terram*. Antiphona: *Beati eritis*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium, cui cras³ orare intendis.

VIGILIA OMNIUM SANCTORUM invitatorium: *Regem omnium sanctorum venite adoremus*. Psalmus: *Venite*. Psalmi feriales. Versiculus: *Lætamini*. Homelia: *Descendens Iesus de monte*. Responsorium: *Absterget Deus, Sancti tui Domine, Sancti mei qui in isto*. Versiculus: *Mirabilis Deus*.⁴ Te Deum non dicitur. Laudes: *Exsultabunt sancti*, et tantum hæc una antiphona dicitur. Psalmi: *Miserere mei Deus* cum aliis ferialibus. Capitulum proprium, videlicet: *Ecce ego Ioannes*. Hymnus: *Rex gloriose*. Versiculus: *Iustorum animæ*. Antiphona: *Beati eritis*, require de apostolis. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum oratione Quintini martyris sub una conclusione. Suffragium de dominica tantum. Benedicamus Domino, ut hic.⁵ **Item:** Hodie de beata Virgine more solito legitur cum Te Deum. Suffragium de Sancto Spiritu. Antiphona: *Loquebantur* tantum. **Item:** Secunda vespera de beata Virgine legitur in eadem vigilia Omnium sanctorum. **Item:**⁶ Hymnus ad **primam**⁷ et **ad alias horas** canitur ad notas martyrum alias consuetas. Antiphona: *Exsultabunt*. Psalmi: *Deus in nomine tuo* cum sequentibus. Capitulum: *Dignus est Agnus qui occisus est*. Responsorium: *Christe Fili Dei vivi, Qui es corona*.⁸ Versiculus: *Mirabilis Deus*. Oratio: *Domine Deus noster*. Alia: *Domine sancte Pater*. **Ad tertiam** antiphona: *Cum palma*. Psalmi: *Legem pone*. Capitulum: *Ecce ego*⁹ *Ioannes*. Responsorium: *Lætamini*. **Ad sextam** antiphona: *Corpora sanctorum*. Capitulum: *Dignus es*. Responsorium: *Exsultent iusti*. **Ad nonam** antiphona: *Gloria hæc est omnibus*. Psalmi consueti. Capitulum: *Dignus es Domine*. Responsorium: *Iusti in perpetuum*.¹⁰ Orationes, ut supra, in matutinis. **In missa** officium:

¹ L V₃ Sanctis

² V₂ antiphona

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ add. -tina die

⁴ V₃ ... Versiculus: Exsultent iusti.

⁵ N₁ add. (notandum)

⁶ V₂ om., spatio congruenti relicto.

⁷ Coni. Edd. tertiam

⁸ V₃ ... Qui sedes ad dexteram Patris.

⁹ L V₃ om.

¹⁰ N₁ add. et cetera.

Timete Dominum. Kyrie feriale. Oratio prima, secunda de dominica, tertia de sancto Quintino martyre.¹ Graduale: *Vindica Domine.* Alleluia non dicitur. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis, et canitur ferialiter. Offertorium: *Exsultabunt sancti.* Præfatio cottidiana ferialiter. Sanctus feriale. Communio: *Amen dico vobis.* Benedicamus feriale, ut hic: (notandum)

¹ N₁ N₂ martyr

[Festa Novembris]

IN DIE OMNIUM SANCTORUM **in primis vesperis** antiphona: *Gaudent in cælis cum ceteris*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce ego Ioannes vidi*. Responsorium: *Beati estis*. Hymnus: *Christe Redemptor omnium*. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona ad Magnificat: *O quam gloriosum est*. Oratio propria cum oratione Cæsarii martyris sub una conclusione. Benedicamus Magnæ Deus. **In completorio** antiphona: *Alleluia*. Psalmi: *Cum invocarem* cum sequentibus. Hymnus: *Iesu Salvator sæculi*. Capitulum: *Benedictio et claritas*. Versiculus: *Mirabilis Deus*. Antiphona ad Nunc dimittis: *Gaudete et exsultate*. Oratio: *Da quæsumus Domine fidelibus populis*. Alia: *Deus qui illuminas*. Benedicamus feriale. **In matutinis** invitatorium: *Regem regum Dominum*. Psalmus: *Venite*. Alia omnia, ut in historia sua, per ordinem. Lectiones propriæ. Responsoria similiter, ut ibi scripta sunt. Homelia: *Videns Iesus turbas*. Benedictiones dicuntur consuetae. Laudes propriæ. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Iesu Salvator*. Versiculus: *Iustorum anima*. Antiphona: *In civitate Domini*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum oratione Cæsarii martyris sub una conclusione. Benedicamus Magnæ Deus. **Item:** Hodie de beata Virgine non legitur, sed diebus sequentibus legitur per totam octavam more alias consueto. **Item: Ad primam et ad alias horas** hymni canuntur ad notas hymni *Iesu Salvator*, conclusio vero hymnorum « Laus honor virtus gloria » semper dicitur. Antiphona: *Scimus quoniam diligentibus Deum*. Psalmi: *Deus in nomine* cum sequentibus. Capitulum, ut supra, in completorio. Responsorium: *Iesu Christe Fili Dei, Qui es corona*. Versiculus: *Mirabilis Deus*. Oratio, ut in completorio. Alia: *Domine sancte Pater*. Preces: *Exsultabunt sancti* per totum. **Item:** Ad tertiam, sextam, nonam antiphonæ de laudibus. Capitulum proprium. Responsoria de martyribus. Orationes semper, ut in matutinis. **In missa** Asperges me dicitur sollemniter. Versiculus et oratio, ut in capitulari. Responsorium in processione: *Beati estis*. In loco destinato a missante dicitur versiculus *Lætamini*. Oratio, ut in vesperis, nil plus. In redeundo canitur hymnus *Christe Redemptor*. Finito hymno, in choro dicitur versiculus *Mirabilis Deus*. Oratio: *Da quæsumus Domine fidelibus populis*, ut in completorio. **Sequitur introitus** *Gaudeamus omnes*, « de quorum sollemnitate gaudent ». Kyrie Magnæ Deus. Oratio propria cum oratione Cæsarii martyris sub una conclusione. Epistola et evangelium, ut supra. Graduale: *Time Domini*. Alleluia: *O quam gloriosum est regnum*. Prosa: *Omnes sancti*. Credo dicitur per totam octavam, etiam si¹ de sancto aliquo tenetur inter octavam. Offertorium: *Lætamini*. Præfatio cottidiana. Sanctus sollemniter. Communio: *Iustorum anima*. Ite missa est Magnæ Deus. **Item:** Hodie loco missæ defunctorum in ara Crucis canitur missa de omnibus sanctis sollemniter, sed diebus

¹ L V₃ om.

sequentibus canitur pro defunctis per totam octavam. **In secundis vesperis** antiphonæ:¹ *Virgam virtutis* per totum. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Omnes sancti*. Hymnus supra. Versiculus: *Lætamini*. Antiphona: *Laudem dicite*. Psalmus: *Magnificat*. Oratio sola, et iam² nil de sancto Cæsario. Benedicamus Magnæ Deus. **Item: In completorio** per totam octavam, ut supra. **Item:** Peractis completoriis mox incipitur *Libera me*, et itur processionaliter ad porticum, et unus canonicus, vel plebanus induitur cappa nigra et incipit pro fidelibus defunctis, et per duos canonicos chorabitur ibi *Placebo Domino* more suo. His finitis, incipit succentor responsum *Ne recorderis*, veniendo ad chorum. Finito responso in choro, statim incipiuntur vigiliæ mortuorum, sintque omnes domini præsentis, et perficiuntur cum novem lectionibus, chorantes morose, et ultimum responsum semper: *Libera me Domine*, et in fine canitur antiphona *Michael præpositus paradisi* cum oratione propria.

SECUNDO DIE POST OMNIUM SANCTORUM **in matutinis** invitatorium, antiphonæ, versiculi, benedictiones, ut in die, præter lectiones proprias et responsoria per hebdomadam ordinata, videlicet: *Hodie dilectissimi* cum ceteris. Alia perficiuntur, sicut in die. Suffragium de dominica tantum, et etiam in secundis vesperis per hebdomadam. Conclusio hymnorum **ad horas** semper « Laus honor » dicitur. **Item:** In missa beatæ Virginis hodie et³ per totam octavam canitur more suo, scilicet *Salve sancta Parens*. **Item: <In>**⁴ **missa** Omnium sanctorum dimittitur ad missam sancti Adalberti, et officium pro defunctis canitur in pontificalibus, videlicet: *Requiem æternam*. Kyrie eleison proprium, ut hic notatur, cane:⁵ (notandum) et oratio sola, videlicet: *Fidelium Deus*. Epistola: *Vir fortissimus Iudas*. Graduale: *Requiem æternam*. Prosa: *Dies iræ dies illa*,⁶ et canunt choratores et omnes domini in dignitatibus constituti, chorus autem silet, donec finitur. Evangelium *Omne quod dat mihi Pater*. Offertorium: *Domine Iesu Christe*. Præfatio communis, magis ferialis. Osculum non datur. Communio: *Amen dico vobis*, et loco *Ite*⁷ missa est dicitur « Requiescant in pace ». **Item:** Loco missæ sancti Adalberti per hebdomadam semper canitur missa de Omnibus sanctis ordine suo. **Item: Si dominica** Vidi Dominum venerit inter octavas Omnium sanctorum, tunc prius secundæ vesperæ de Omnibus sanctis et etiam de beata Virgine per præbendarios perficiuntur, et primæ vesperæ de dominica sollemnizantur per chorum ordine suo, si autem venerit in die Omnium sanctorum, tunc dominica ista debet anticipari in diem dominicum

¹ V₂ antiphona

² V₂ L V₃ ... sola, etiam

³ L V₃ om.

⁴ Del.

⁵ V₁ V₂ L V₃ om.

⁶ N₁ habet hæc e converso, id est ordine Dies illa dies iræ

⁷ V₁ V₂ om.

proximæ feriæ¹ præcedentem. Alias enim per totam octavam legitur de omnibus sanctis. **Item:** Completorium per totum de dominica more consueto, et non de omnibus sanctis. **Item:** Si dominica tenetur, tunc suffragium in matutinis de Omnibus sanctis tantum, videlicet: *In civitate Domini*² cum versiculo et oratione. **Item:** Secundæ vespere de dominica perficiuntur per præbendarium suo modo. Oratio sola. Tandem secundæ vespere de Omnibus sanctis per chorum sollemnizantur, sicut in die, et chorabunt quattuor iuvenes in cappis. Antiphonæ: *Virgam virtutis* per ordinem. Oratio sola Omnium sanctorum. Benedicamus Cunctipotens.

TERTIO DIE POST FESTUM OMNIUM SANCTORUM per totum, sicut secundo die, nisi quod responsoria et lectiones variantur secundum quottum dierum. Responsoria tria. **Item:** Ultimum ad homeliam semper: *Beati pauperes, Beati qui persecutionem, Beati estis sancti*, ut supra, in primis vespere. **Item:** Alia ibidem secundo die. Oratio propria cum suffragio et oratione dominicæ. Benedicamus Domino Cunctipotens. **Item:** Secundæ vespere de Omnibus sanctis canuntur per præbendarios ordine suo. Tandem primæ vespere de sancto Emerico sollemnizantur³ per chorum.

EMERICI DUCIS **in primis vespere** antiphona: *Lætare Pannonia*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Dedit Dominus confessionem*. Responsorium proprium. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona ad Magnificat: *Ave flos nobilium*. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **Item: Completorium** de Omnibus sanctis, ut supra. **In matutinis** invitorium et alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Sint lumbi vestri*. Laudes propriæ. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ad sacrum cuius*, vel *Ab ipsa pueritia*. Alia ibidem cum oratione propria.⁴ Suffragium de dominica et de Omnibus sanctis,⁵ « Per Dominum ».⁶ Benedicamus Cunctipotens. **Item: Prima** de Omnibus sanctis, et hymni **ad horas** canuntur ad notas hymni *Iesu Salvator*, conclusio vero semper « Laus honor » de sanctis inter octavas. **In missa** officium: *Os iusti*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de Omnibus sanctis.⁷ Epistola, ut supra. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia: *Sprevit torum*. Prosa: *Stirps regalis*. Offertorium: *Veritas mea*. Præfatio cottidiana. Credo dicitur. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vespere** antiphonæ de laudibus eiusdem, et perficiunt præbendarii. Capitulum, responsum, hymnus, versiculus⁸ et antiphona¹ ad Magnificat, ut supra, in alio festo, cum suffragio de dominica et de Omnibus sanctis. Benedicamus Cunctipotens.

¹ N₁ vere

² N₁ *add.* et cetera.

³ V₁ V₂ L V₃ sollemnizatur

⁴ V₃ *add.* sola

⁵ V₃ *add.* dicuntur in horis beatæ Virginis.

⁶ V₃ *om.* Per Dominum

⁷ V₃ *om.* secunda ... sanctis, *add. autem pro eo* cum oratione festi Omnium sanctorum.

⁸ L V₃ supra

TRANSLATIO SANCTI ADALBERTI **in primis vesperis** antiphona: *Ad festa pretiosi martyris.*² Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Beatus vir qui in sapientia*. Responsorium: *Exora dilecte Dei*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona propria ad Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Magnæ Deus. **In matutinis** invitorium: *Christum regem adoremus quem confessus* et cetera, alia vero, ut in historia eius. Lectiones propriæ. Homelia: *Nihil opertum*. Laudes propriæ. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Martyr Dei*. Antiphona: *Gloria Christo Domino*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria et sancti Leonardi sub una conclusione. Suffragium de dominica et de Omnibus sanctis. Benedicamus Cunctipotens. **Item: Prima** dicitur de Omnibus sanctis, sed tertia, sexta, nona dicuntur de sancto Adalberto, ut moris est. Orationes semper, ut supra. **Item: Secundum chorum Strigoniensem** non legitur de Omnibus sanctis diebus festivis inter octavas occurrentibus, sed solum fit suffragium de ipsis, sed de beata Virgine legitur secunda die et per octavas. **Item: In aliis ecclesiis** non legitur de beata Virgine, sed legitur de Omnibus sanctis cum tribus lectionibus. **In missa** Asperges me sollemniter cum oratione et versiculo, ut in capitulari. Responsorium ad processionem: *Exora dilecte Dei* cum « alleluia », et finitur in loco destinato, et finito responsorio, dicitur versiculus a missante, seu dominica persona *Ora pro nobis beate Adalberte. Deus qui beatum Adalbertum* et cetera, « Per Christum ». Intrando ecclesiam, canitur hymnus *Deus tuorum*. Finito hymno, in choro per succentorem, vel per alium dicitur versiculus *Exsultabunt sancti in gloria*. Oratio: *Via sanctorum tuorum Domine Iesu Christe*, ut in capitulari. **Sequitur introitus** *Lætabitur iustus*. Kyrie eleison Magnæ Deus. Oratio diei, secunda sancti Leonardi et de omnibus³ sanctis. Epistola supra. Graduale: *Posuisti*. Alleluia proprium. Prosa: *Corona aurea sanctitatis*. Credo dicitur. Offertorium: *Gloria et honore*. Sanctus sollemne. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de uno martyre, et perficiuntur per præbendarium. Antiphona ad Magnificat: *Beatus vir Adalbertus*. Oratio propria cum suffragio de dominica tantum. Tandem secundæ vesperæ sollemnizantur per chorum more suo. Oratio sola. Benedicamus Domino, ut supra. **Item: Completorium** semper dicitur de octava, ut supra.

SEPTIMO DIE POST FESTUM OMNIUM SANCTORUM **in matutinis** per totum, sicut in die. **Item:** Ultima tria responsoria semper ad homeliam, ut supra. **Item:** Lectiones per hebdomadam propriæ. Oratio Omnium sanctorum. Suffragium de dominica, tam in vesperis, quam in missa, sicut aliis diebus. **Item:**⁴ **In secundis vesperis** antiphonæ: *Virgam virtutis*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Omnnes sancti*. Hymnus, versi-

¹ L V₃ om.

² N₁ add. et cetera.

³ N₁ omnibus (*litteris m et n commutatis*)

⁴ V₂ om., *spatio congruenti relicto*.

culus, antiphona, ut supra. Oratio sola. Suffragium de dominica debet perfici in horis beatæ Virginis. **Item: Completorium**, ut supra.

IN OCTAVA OMNIUM¹ SANCTORUM **in matutinis** et in omnibus aliis horis per totum, ut supra. Similiter et **in missa**, ut supra, in die sancto. **Item: In secundis vespers** antiphonæ: *Virgam virtutis*. Psalmi consueti. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Omnes sancti*. Alia, ut supra. Suffragium de dominica et de sancto Theodoro² tantum.³

DE SANCTO THEODORO MARTYRE **in matutinis** invitorium et omnia alia, ut in communi unius martyris. Lectiones propriæ. Capitulum: *Nemo militans*. Homelia: *Si quis vult post me*. Alia per totum, ut ibi, de uno martyre. Suffragium de dominica et de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa** officium: *In virtute tua*. Kyrie Baxa. Oratio prima propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola, ut supra. Graduale: *Posuisti*. Alleluia: *Iustus germinabit*. Prosa: *Spe mercedis*. Evangelium: *Si quis vult*. Offertorium: *In virtute tua*. Communio: *Posuisti*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Iucundus*⁴ homo cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Desiderium* minus. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Oratio propria, suffragium de dominica aliaque consueta perficiantur ordine suo.

MARTINI PAPÆ ET MARTYRIS **in matutinis** invitorium et alia omnia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Homo quidam nobilis*. Capitulum: *Plures facti sunt*. Oratio propria, suffragium de dominica et⁵ de sanctis⁶ Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa**: *Sacerdotes Dei benedicite*. Kyrie de uno martyre. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola, ut supra. Graduale: *Posuisti*. Alleluia: *Lætabitur iustus*. Prosa: *Spe mercedis*. Evangelium: *Homo quidam nobilis*. Offertorium: *Gloria et honore*. Communio: *Posuisti Domine*. **In secundis vespers** antiphonæ: *Iucundus homo* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Gloria et honore*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Stola incunditatis*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica et alia consueta ordine suo. Benedicamus de uno martyre.

DE SANCTO MARTINO EPISCOPO ET CONFESSORE **in primis vespers** antiphona: *Domine Deus*.⁷ Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui*. Responsorium: *Martinus sacerdos Dei*. Hymnus: *Martine confessor Dei*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona:

¹ L V₃ om.

² N₁ Theodero

³ N₁ add. et cetera.

⁴ V₂ -ocundus

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ om.

⁶ N₂ V₁ V₂ L V₃ sancto

⁷ N₁ add. et cetera.

O beatum virum. Magnificat. Oratio propria et Mennæ martyris sub una conclusione. Benedicamus Domino Cunctipotens. **Completorium:** *Cum invocarem* cum sequentibus. Hymnus: *Te lucis ante terminum*, et canitur ad notas, ut ibi: (notandum) conclusio vero dicitur sic:¹ « Sit Trinitati gloria » cras in omnibus horis.² **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in historia sua. Lectiones propriæ. Homelia: *Sint lumbi vestri*. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Hæc plebs fide promptissima*. Antiphona ad Benedictus: *O quantus luctus*. Oratio propria cum oratione beati Mennæ martyris sub una conclusione. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **In missa** officium: *Statuit ei Dominus*. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria cum oratione sancti Mennæ martyris. Epistola supra. Graduale: *Ecce sacerdos magnus*. Alleluia proprium. Prosa: *Sacerdotem Christi*. Credo non dicitur. Evangelium: *Sint lumbi vestri*. Offertorium: *Veritas mea*. Sanctus de confessoribus.³ Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de uno confessore. Capitulum supra. Responsorium: *O quantus luctus*. Hymnus: *Martine confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *O beatum pontificem* cum oratione, suffragaturque per totam octavam post suffragium sancti Adalberti.

BRICII EPISCOPI ET CONFESSORIS per suffragium imponitur. Invitatorium et omnia alia, ut in communi de uno confessore et pontifice. Lectiones propriæ. Homelia: *Homo quidam peregre*. Laudes propriæ, videlicet: *Post decessum*. Capitulum: *Omnis pontifex*. Hymnus: *Ad sacrum*. Antiphona: *Populis autem non credentibus*. Benedictus. Suffragium de dominica, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto; de sancto Martino: *O quantus luctus*, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa** officium: *Statuit ei Dominus*. Kyrie de confessore. Oratio propria prima, secunda de dominica, tertia de beata Virgine.⁴ Epistola, ut supra. Graduale: *Ecce sacerdos*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Offertorium: *Veritas mea*. Communio: *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi: *Dixit Dominus*, *Confitebor tibi*, *Beatus vir*, *Credidi propter*, *In convertendo Dominus*. Ad Magnificat antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Oratio, ut supra. Suffragia consueta perficiantur suo modo. **Nota, quod in dominica proxima post festum sancti Martini episcopi et confessoris celebratur semper**

DEDICATIO ALMÆ ECCLESIE STRIGONIENSIS. **In primis vesperis** antiphonæ: *Pax huic*⁵ cum sequentibus antiphonis. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Ecce ego Ioannes vidi civitatem*. Responsorium: *Benedic Domine*. Hymnus: *Urbs beata*. Versiculus: *Domum tuam*. Antiphona: *O quam metuendus est locus*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Ma-

¹ V₃ om. conclusio ... sic, add. *autem pro eo* Item: Ad horas hymni canuntur ad notas hymni diei, et conclusio hymnorum

² V₃ om. cras ... horis

³ V₃ ... Sanctus sollemne.

⁴ V₃ om. tertia ... Virgine, add. *autem pro eo* et de Dedicatione, si est imposita, et de sancto Martino.

⁵ N₁ add. et cetera.

gnæ Deus. **In completorio:** *Cum invocarem* cum aliis consuetis. Hymnus canitur ad notas alias consuetas diei dominicæ, ut hic: (notandum)¹ Antiphona: *Pax æterna*. Nunc dimittis. Oratio: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in historia sua legantur. Lectiones propriæ. Homelia: *Ingressus Iesus perambulabat Iericho*. Hymnus: *Angulare fundamentum*. Oratio sola. Suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **Item:** Ad horas antiphonæ de laudibus propriis. **Ad primam** antiphona: *Domum tuam*. Psalmi consueti. Capitulum: *Regi autem sæculorum*. Responsorium: *Iesu Christe, Qui sedes*. Versiculus: *Exsurge Christe*. Oratio: *Domine sancte*. Aliis diebus capitulum: *Omnis homo*. Responsorium **ad horas:** *Domum tuam Domine, Domine dilexi decorem, Beati qui habitant*. Ultimus versiculus: *Domus mea*. **In missa:** Asperges me. Versiculus: *Ostende nobis*. Oratio: *Præsta quæsumus omnipotens Deus per hanc sanctificatæ*. Responsorium in processione: *Benedic Domine*. In loco destinato et a missando dicitur versiculus *Domum tuam*. Oratio: *Deus qui nobis per singulos annos*. In redeundo vero canitur hymnus *Urbs beata*, et finito hymno in choro, dicitur ab uno presbytero *Introibo in domum tuam*. Oratio: *Domine Iesu Christe qui introitum portarum* et cetera, ut in capitulari. **Sequitur introitus** *Terribilis est locus*. Kyrie Magnæ Deus. Oratio sola. Epistola: *Vidi civitatem*. Graduale, Alleluia, ut in libro, per ordinem. Prosa: *Psallat² ecclesia*. Evangelium: *Egressus³ Iesus perambulabat*. Credo dicitur per totam octavam. Præfatio cottidiana. Sanctus sollemne. Alia, ut in libro. **In secundis vesperis** dominica persona fiet unus dominorum de capitulo, choratores constituuntur præbendarii semper, sive quis dicat missam magnam;⁴ aliis diebus chorabunt pueri per octavam. Kyrie Cunctipotens. Antiphonæ in vesperis: *Vota mea* per ordinem, ut in libro. Capitulum, ut supra. Responsorium: *O quam metuendus est*. Hymnus, ut supra. Versiculus similiter. Antiphona: *Zachæe festinans descende*. Magnificat. Oratio diei. Suffragium de sancto Martino tantum, quia tunc⁵ cras fuit, vel fiet octava eius. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis, aliis autem diebus per totam octavam Dedicationis in secundis vesperis omnia suffragia consueta perficiuntur. **Item:** Inter⁶ octavas Dedicationis solemus orare de sanctis occurrentibus, octava vero Dedicationis vadit per suffragium; si autem fuerit locus vacuus, horæ servantur præscripto modo, et semper chorabunt quattuor per totam octavam. **Item:** Quandocumque inter octavas Dedicationis de sanctis tenerimus, et ad cras iterum Dedicationem orare intendimus, tunc secunda vespera illius sancti per præbendarium prius perfici-

¹ L V₃ om.

² L V₃ Psallite

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ Ingressus (*in fontibus Strigoniensibus Egressus est receptum*)

⁴ V₃ add. Item: Per totam octavam Dedicationis compulsatur cum magna campana, sive de quo fi-
ant horæ, et chorabunt quattuor pueri de scholis.

⁵ N₂ V₁ V₂ L V₃ habent hæc e converso, id est ordine tunc, quia

⁶ N₁ om., spatio congruenti relicto.

untur.¹ Tandem secundæ vesperæ Dedicacionis, videlicet: *Vota mea*, per chorum cantentur,² et non debet fieri suffragium tantum de ea; si autem festum fuerit sollemne, vel tabulatum, tunc debet fieri suffragium tantum de Dedicacione ecclesiæ.

DE SANCTO OTHMARO ABBATE per suffragium imponitur. Antiphona *Mendaces ostendit Dominus*.³ Alia vide post octavam Dedicacionis ecclesiæ.

DE SANCTO ANIANO⁴ EPISCOPO per suffragium tantum imponitur antiphona. Alia vide post officium beatæ Catherinæ.

OCTAVA SANCTI MARTINI EPISCOPI per suffragium tantum imponitur. **In matutinis** invitatorium, sex antiphonæ⁵ cum psalmis et sex responsoria de communi confessorum, similiter versiculi, sed lectiones de octava. Tres vero antiphonæ cum tribus psalmis dicuntur, ut in die eiusdem sancti Martini cum homelia *Sint lumbi vestri*. Laudes: *Dixerunt discipuli* cum ceteris. Hymnus: *Ad sacrum cuius*.⁶ Versiculus: *Inveni David*.⁷ Antiphona: *O quantus luctus*. Benedictus. Oratio: *Deus qui conspicias*. Suffragium de dominica, si est, de Dedicacione et alia consueta perficiuntur ordine suo. Benedicamus de confessoribus.⁸ Hymni **ad horas** canuntur ad notas de confessore,⁹ sed antiphonæ semper de laudibus propriis, videlicet: *Dixerunt discipuli*.¹⁰ **In missa** per totum, ut in die. Kyrie Cunctipotens. Oratio propria diei, secunda de dominica, tertia de Dedicacione. Credo dicitur propter octavam Dedicacionis. Prosa: *Gloriosus Deus*, si vis, et si habes. Alia, ut supra, sed in organis non¹¹ tangitur. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de confessoribus. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus*. Responsorium: *Martinus Abraha*.¹² Hymnus: *Martinus confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *O beatum pontificem*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de dominica, si est; de Dedicacione antiphona: *Zachæ festinans*. Alia consueta omnia perficiuntur ordine suo. **Item: Nota**, si octava sancti Martini episcopi et confessoris venerit in die Dedicacionis, tunc octava sancti Martini vadit per suffragium tantum, sed in primis vesperis Dedicacionis debet fieri suffragium de eodem similiter, et cras in omnibus horis et in missa.¹³

¹ Edd. omnes sic habent. Malim secunda vespera ... perficitur, vel secundæ vesperæ ... perficiuntur.

² Edd. omnes sic habent. Malim secundæ vesperæ ... cantentur, vel secunda vespera ... cantetur.

³ N₁ add. et cetera.

⁴ Coni. Edd. Aviano (littera n subversa)

⁵ L V₃ antiphona

⁶ V₃ ... Hymnus: Hæc plebs, et cetera.

⁷ V₃ ... Versiculus: Os iusti.

⁸ V₃ ... Benedicamus Cunctipotens.

⁹ V₃ ... ad notas (sic) sub nota hymni de sancto Martino

¹⁰ V₃ ... sed antiphona ad primam dicitur de Dedicacione, videlicet: Domum tuam Domine.

¹¹ V₃ om.

¹² V₃ ... Responsorium de historia.

¹³ N₁ add. et cetera.

ELISABETH VIDUÆ **in primis vesperis** antiphonæ: *Lætare Germania* cum sequentibus antiphonis.¹ Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *Mulierem fortem*. Responsorium: *Benedictus sit Dominus*. Hymnus: *Novum sidus*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Gaude calum*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **In completorio:** *Cum invocarem* more solito. Hymnus: *Te lucis*, et canitur, sicut *Novum sidus*. Antiphona:² *Pax æterna*. Nunc dimittis. Oratio: *Deus qui illuminas*. **In matutinis** per totum, ut in historia sua. Lectiones propriæ.³ Homelia: *Simile est regnum calorum thesauro*. Laudes: *Dominus Elisabeth* cum sequentibus. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Ergo Dei tui famula*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Cornu salutis*. Benedictus. Oratio propria. Suffragium de Dedicatione tantum. **Item:** Hymni **ad horas** canuntur, sicut *Novum sidus*. **In missa:** *Gaudeamus* et cetera, « in honore Elisabeth viduæ de cuius festivitate », vel *Dilexisti iustitiam*. Kyrie eleison Cunctipotens. Oratio propria cum oratione Dedicationis tantum. Graduale: *Dilexisti iustitiam*, vel *Specie tua*. Alleluia proprium, vel *Audi filia*. Prosa: *Gaude Sion*.⁴ Offertorium: *Filiæ regum*. Sanctus parvum Rosemberg. Communio: *Diffusa est gratia*, vel *Simile est regnum*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi consueti. Capitulum, ut supra. Responsorium: *O lampas*. Hymnus: *Novum sidus*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Exsultet vox Ecclesiæ*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de Dedicatione, et,⁵ cui cras orare intendis, tantum, si est aliquis. Alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis. **Item:** Ad Nunc dimittis per totam octavam dicitur antiphona *Pax æterna*, et Credo similiter per totam octavam. **Item:** Si necesse fuerit, poterimus dominicam recipere inter octavas Dedicationis ferialiter more alias consueto. Suffragia omnia ibidem perficiuntur.⁶

DE SANCTA CÆCILIA VIRGINE ET MARTYRE **in primis vesperis** antiphona: *Veni electa mea*. Psalmi: omnia *Laudate*. Capitulum: *De virginibus præceptum non habeo*. Responsorium: *Domine Iesu Christe*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona: *Virgo gloriosa*. Magnificat. Oratio sola. Benedicamus de virginibus. **Completorium**, ut supra, more alias observato, sed antiphona ad Nunc dimittis: *Pax æterna*, si est inter octavas Dedicationis. **In matutinis** invitorium: *Regem virginum Dominum*.⁷ *Venite*, ut in libro, similiter et alia omnia, ut in historia propria, per ordinem. Lectiones propriæ. Homelia: *Simile est regnum calorum decem virginibus*. Laudes propriæ. Capitulum, ut supra. Hymnus: *Iesu corona virginum*. Versiculus: *Audi filia*. Antiphona: *Dum aurora finem daret*.

¹ V₃ antiphona

² L V₃ om.

³ Coni. Edd. prima

⁴ V₃ add. Credo dicitur, si venerit inter octavas Dedicationis, sed alias non dicitur.

⁵ V₃ om. de ... et

⁶ N₁ add. et cetera.

⁷ V₃ ... invitorium: Agnum sponsum virginum venite adoremus Dominum Iesum Christum.

Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria. Suffragia de dominica, de Dedicatione et alia consueta perficiantur ordine suo. Benedicamus de virginibus. **In missa:** *Loquebar de testimoniis*. Kyrie de virginibus. Oratio prima diei, secunda de dominica, tertia de Dedicatione. Epistola et evangelium,¹ ut supra. Graduale: *Audi filia*. Alleluia: *Egregia sponsa*. Prosa: *Exsultent filiae Sion*. Credo dicitur, si est inter octavas Dedicationis, alias non diceretur.² Præfatio cottidiana. Offertorium: *Offerentur regi maius*.³ Sanctus de virginibus, vel quod vis. Communio: *Confundantur superbi*.⁴ **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de virginibus. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Dum aurora*. Hymnus: *Virginis proles*. Versiculus: *Specie tua*. Antiphona:⁵ *O beata Cæcilia quæ duos fratres convertisti*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia: de dominica, si est, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto; de sancto Clemente antiphona: *Oremus*, versiculus: *Posuisti Domine*, et non additur oratio beatæ Felicitatis eodem die, nisi si primæ vesperæ cantarentur de sancto Clemente, de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus de virginibus.

DE SANCTO CLEMENTE MARTYRE ET PONTIFICE **in matutinis** invitorium et omnia alia, ut in communi unius martyris. Lectiones propriæ, sed sex antiphonæ cum psalmis et sex responsoria dicuntur de communi unius martyris. Similiter tres antiphonæ ante homeliam similiter de communi, sed tria responsoria ultima propria ad homeliam. Laudes propriæ, videlicet: *Orante sancto Clemente*. Homelia: *Homo quidam nobilis*. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in vita*. Hymnus: *Martyr Dei*. Versiculus: *Iustus ut palma*. Antiphona: *Dedisti Domine habitaculum*.⁶ Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum oratione Felicitatis eodem die sub una conclusione. Suffragium de dominica, de Dedicatione, si non exspiravit, de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de omnibus sanctis et pro pace. **In missa:** *Dicit Dominus*. Kyrie de uno martyre. Oratio propria, secunda de Dedicatione, si est, de sancta Felicitate et pro pace, vel post orationem diei de dominica et de sancta Felicitate tantum. Graduale: *Iuravit Dominus*. Alleluia: *Tu es sacerdos*. Prosa: *Spe mercedis*. Epistola et evangelium, ut supra, in matutinis. Credo dicitur, si est inter octavas Dedicationis, alias enim non dicitur. Offertorium: *Veritas mea*, vel *Gloria et honore*. Præfatio cottidiana. Communio: *Posuisti Domine*, vel *Beatus servus*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi de uno martyre. Capitulum supra. Responsorium: *Phæbus et Cornelius*. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria*

¹ L V₃ evangelia

² V₃ add., priora non delendo Credo dicitur.

³ N₁ maior

⁴ N₁ add. et cetera.

⁵ N₁ om.

⁶ V₃ ... Antiphona: Oremus omnes ut ostendat.

et honore. Antiphona: *Oremus omnes ad Dominum*. Magnificat. Oratio propria. Suffragia consueta perficiantur, ut supra.

IN OCTAVA DEDICATIONIS SANCTI TEMPLI **in vesperis** antiphona: *Vota*¹ *mea* cum ceteris, ut supra. Capitulum supra. Responsorium: *Terribilis est*. Hymnus: *Urbs beata*. Versiculus: *Domum tuam Domine*. Antiphona: *Zachæ festinans*. Magnificat. Oratio:² *Deus qui nobis per singulos annos*, « Per Dominum ». Benedicamus Cunctipotens. **In missa et in matutinis**, ut in die sancto, per totum. **In secundis vesperis** antiphonæ: *Vota mea* cum sequentibus. Capitulum supra. Responsorium: *O quam metuendus est*. Hymnus: *Urbs beata*. Versiculus: *Domum tuam*. Antiphona: *Zachæ festinans*. Magnificat. *Deus qui nobis per singulos*. Suffragium, cui crastina die³ orare intendis, tantum. **In completorio** ad Nunc dimittis: *Pax aeterna*. **Item:** Si die crastino venerit aliquod festum sollemne, tunc de illo cantantur primæ vesperæ, et ad Nunc dimittis iam dicitur antiphona *Salva nos Domine*. **Nota**, quod, quandocumque contingit venire festum sanctæ Elisabeth in octavam Dedicationis ecclesiæ, tunc festum sanctæ Elisabeth debet celebrari feria secunda, quia octava debet celebrari sollemniter, sicut in die sancto. Quidam autem festum prædictum, quando sic contingit venire, hoc est in octava Dedicationis, non transponunt in feriam secundam, sed celebrant in octava Dedicationis festum Elisabeth, octavam vero Dedicationis mittunt cum suffragio tantum. Sic enim venerat anno Domini, quo scribebatur MCCCCLXXX,⁴ et de mandato domini reverendissimi Milkoviensis⁵ ita fuit peractum in ecclesia⁶ Strigoniensi anno præscripto, videlicet, quod festum Elisabeth in octava Dedicationis celebrabatur, ex quo venerat in octava, et de octava Dedicationis factum fuit suffragium tantum; sed tamen domini de capitulo contradicebant, ita, quod magis debuisset festum transponi ad feriam secundam, octava vero Dedicationis in loco teneri, quare dico, quod, quando sic contingit, cogitatur de remedio opportuno. **Item:** Consuetudo almæ Strigoniensis est talis, quod ultima dominica, videlicet vigesimaquarta debet celebrari semper loco suo, si aliquod festum celebre, vel tabulatum et ipso die non occurrerit. Immo etiam, si octava Dedicationis venerit ipso die, adhuc dominica tenetur, et Dedicatio vadit tantum per suffragium. Sic etiam venerat⁷ anno Domini, quo scribebatur MCCCCLXXXIII.⁸ Sic etiam tenuimus præscripto anno de mandato reverendi domini Michaelis episcopi Milkovi-

¹ N₂ V₁ V₂ L V₃ Voce

² N₁ N₂ V₁ V₂ L om.

³ N₂ V₁ V₂ L V₃ ... cui cras

⁴ N₁ quoque numeris reddit.

⁵ L V₃ Milkoniensis

⁶ N₁ eclesia

⁷ N₁ venerit

⁸ N₁ quoque numeris reddit.

ensis;¹ sed tamen aliqui domini contradicebant, ita debuisset celebrari de octava Dedicacionis, et dominicam recepisse ferialiter. Ideo, quando sic venerit, cogita tibi de remedio opportuno.

DE SANCTO OTHMARO² ABBATE **in matutinis** invitatorium et alia omnia, ut in communi de³ simplici confessore. Lectiones propriæ, laudes similiter. Homelia: *Nemo accendit*. Capitulum: *Iustum deduxit*. Hymnus: *Ad sacrum cuius*. Versiculus: *Os iusti*. Antiphona: *Beati ergo corpus Othmari*. Psalmus: *Benedictus*. Oratio propria cum suffragiis consuetis. **In missa:** *Os iusti*. Kyrie eleison de confessore. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de Dedicacione, si non exspiravit.⁴ Epistola: *Iustum deduxit Dominus*. Graduale: *Domine prævenisti*. Alleluia: *Amavit hunc*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Evangelium: *Nemo accendit*. Credo dicitur propter octavam Dedicacionis ecclesiæ, alias enim non diceretur. Offertorium: *Posuisti Domine*. Communio: *Fidelis servus*.⁵ **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus in communi: *Ecce confessor magnus*. Psalmi consueti. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Amavit eum*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum Dominus*. Antiphona: *Fidelis servus et prudens*.⁶ Magnificat. Oratio propria cum suffragiis consuetis.

DE SANCTO CHRYSOGONO MARTYRE per⁷ suffragium imponitur. **In matutinis** invitatorium et omnia alia, ut in communi unius martyris, præter lectiones proprias. Homelia: *Si quis venit ad me. Beatus vir qui in sapientia*. Suffragium de dominica cum aliis suffragiis consuetis. **In missa** introitus: *Iustus non conturbabitur*, vel *Gloria et honore*. Kyrie Baxa. Oratio propria, secunda de dominica et tertia de beata Virgine. Epistola, ut supra. Graduale: *Iustus non conturbabitur*. Alleluia: *Posuisti Domine*. Prosa: *Spe mercedis*. Item: Credo dicitur, si est inter octavas Dedicacionis, extra hoc non dicitur. Offertorium: *Desiderium anima*. Communio: *Magna est gloria*. **In secundis vesperis** antiphona: *Iucundus homo* cum ceteris. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Desiderium anima* minus. Hymnus: *Deus tuorum*. Versiculus: *Gloria et honore*. Antiphona: *Hic est vere martyr*. Magnificat. Suffragium de dominica, de Dedicacione, si est, cum aliis suffragiis consuetis. **Nota ulterius,**

SI DOMINICA VIGESIMAQUARTA ET ULTIMA FERALITER IMPONATUR, tunc ad vespas more solito psalmi feriales cum antiphonis. Ad Magnificat antiphona:⁸ *Cum*

¹ L V₃ Milkoniensis

² N₁ Othmare

³ L V₃ om.

⁴ V₃ add. quarta de beata Virgine, quinta de sancto Martino.

⁵ V₃ ... Communio: Similabo eum viro.

⁶ V₃ ... Antiphona: Similabo eum viro sapienti.

⁷ N₁ om., spatium congruenti relicto.

⁸ L V₃ om.

sublevasset oculos. **Ad matutinum** responsoria tria de dominica præcedenti et ultima.¹ Laudes feriales. Capitulum: *Ecce dies veniunt.* Hymnus ferialis. Antiphona: *Cum sublevasset oculos.* Benedictus. Oratio: *Excita quasumus Domine tuorum fidelium* cum aliis suffragiis consuetis. **In missa:** *Dicit Dominus.* Kyrie feriale. Alia, ut in libro, per ordinem. **Item: Secunda vespera** non dicitur de feria, ideo suffragium de dominica, scilicet: *Illi ergo* cum aliis suffragiis consuetis. Omnia complentur in secundis vesperis beatæ Virginis, si autem dominica ista festivaliter recipitur, tunc omnia, ut in libro, more consueto celebrentur, et in secundis vesperis suffragia consueta omnia perficiantur ordine suo.²

CATHERINÆ VIRGINIS ET MARTYRIS in albis agitur officium. **Item: In primis vesperis** antiphonæ:³ *Ave gemma claritatis ad instar carbunculi* cum sequentibus. Psalmi: omnia *Laudate.* Capitulum: *Sapientia vincit malitiam.* Responsorium: *Surge virgo.* Hymnus: *Ave Catherina.* Versiculus: *Specie tua.* Antiphona: *Prudens virgo.* Magnificat. Oratio sola. Benedicamus Cunctipotens. **Item: In completorio:** *Cum invocarem.* Hymnus: *Te lucis ante,* ut hic: (notandum) Antiphona: *Salva nos Domine.* **In matutinis** invitorium et omnia alia,⁴ ut in historia sua. Capitulum, ut supra. Lectiones propriæ. Homelia: *Simile est regnum calorum thesauro.* Laudes propriæ. Hymnus: *Costi regis nata.* Oratio sola, et alia complentur suffragia in horis beatæ Virginis. Benedicamus Cunctipotens. **Item: Ad horas** antiphonæ de laudibus. **In missa:** *Gaudeamus omnes,* « in honore Catherinæ virginis de cuius passione ». ⁵ Kyrie eleison Cunctipotens. Graduale: *Specie tua,* vel *Audi filia.* Epistola, ut supra. Oratio sola. Alleluia proprium. Prosa propria. Evangelium, ut supra. Offertorium: *Filia regum.* Credo non dicitur. Præfatio cottidiana. Sanctus sollemne. Communio: *Simile est regnum,* vel *Confundantur.* **In secundis vesperis** chorabunt pueri in superpelliciis, plebanus unus præbendarius. Antiphonæ de laudibus propriis. Psalmi consueti. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Virgo flagellatur,* vel *O mater nostra.* Hymnus, ut supra. Antiphona propria, ut in libro. Oratio propria. Suffragium, cui crastina die orare intendis, tantum; alia suffragia complentur in horis beatæ Virginis suo ordine, ut superius scripta sunt. **Item:** Si festum sanctæ Catherinæ venerit in octava Dedicationis templi, tunc octava templi vadit per suffragium, sed in primis vesperis sanctæ Catherinæ debet fieri suffragium de Dedicatione, et cras in omnibus horis et in missa.

ANIANUS⁶ EPISCOPUS ET CONFESSOR per suffragium imponitur. **In matutinis** invitorium et alia omnia, ut in communi unius confessoris et pontificis. Lectiones pro-

¹ V₃ om. et ultima

² V₃ om. suffragia ... suo, add. autem pro eo suffragium pro crastino die tantum.

³ L V₃ antiphona

⁴ V₁ V₂ L V₃ om.

⁵ V₃ ... In missa: Loquebar de testimoniis tuis.

⁶ N₂ V₁ V₂ L V₃ Avianus

priæ. Capitulum: *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Homelia: *Homo quidam peregre*. Suffragium de dominica et alia consueta perficiantur ordine suo. **In missa:** *Statuit*. Kyrie eleison de confessore. Oratio propria, secunda de dominica, tertia de beata Virgine. Epistola: *Ecce sacerdos*, ut supra. Graduale: *Ecce sacerdos*. Alleluia: *Iuravit Dominus*. Prosa: *Quem invisibiliter*. Evangelium: *Homo quidam peregre*. Offertorium: *Inveni David*. Communio: *Domine quinque talenta*. **In secundis vesperis** antiphonæ de laudibus: *Ecce sacerdos magnus*. Capitulum, ut supra. Responsorium: *Iuravit Dominus*. Hymnus: *Iste confessor*. Versiculus: *Amavit eum*. Antiphona: *Sacerdos et pontifex*. Magnificat. Oratio propria. Suffragium de Dedicatione, si non exspiravit, sed prius de dominica, si est; de sancto Petro et Paulo, de sancto Adalberto, de sancto Martino et ad cras, cui orare intendis <tantum>¹ de omnibus sanctis et pro pace. Benedicamus Domino de confessore, ut in fine, canitur.²

¹ *Del.*

² **V₃ add.** Nota, si vigilia Nativitatis Domini venerit die dominico, tunc horæ servantur modo infrascripto. In primis vesperis antiphonæ: A diebus antiquis, cum ceteris. Capitulum de dominica. Responsorium: De illa occulta. Hymnus: Conditor alme. Versiculus. Rorate cæli. Antiphona ad Magnificat de O sapientia. Oratio de dominica. Suffragia: O Virgo virginum, Ecce Dominus veniet, cum versiculis et orationibus. Benedicamus, ut supra, in prima dominica Adventus Domini. Completorium similiter, ut supra. In matutinis invitorium de vigilia, videlicet Hodie scietis. Psalmus: Venite exsultemus. Antiphona ad primum nocturnum: Hora est iam nos. Psalmi: Beatus vir qui non abiit, cum ceteris. Versiculus: Egredietur virga de radice. Lectiones lege de dominica præsentis. Responsorium similiter. Ad secundum nocturnum antiphona: Scientes (*coni., ed. Sciendum*) quia hora est iam, ut supra, in prima dominica. Psalmi: Conserva me, cum ceteris. Versiculus: Egredietur Dominus de loco sancto. Lectiones lege iterum de dominica præsentis, ut supra, cum responsoriis. Ad tertium nocturnum antiphona iam de vigilia, videlicet: Levate capita vestra. Psalmus: Cæli enarrant gloriam Dei, cum sequentibus. Versiculus: Hodie scietis. Homelia similiter de vigilia, videlicet: Cum esset desponsata Mater Iesu, cum responsoriis sibi subiectis. Te Deum laudamus non dicitur. Versiculus: Exspectetur sicut pluvia. Laudes: Iudæa et Ierusalem, de vigilia. Psalmi: Dominus regnavit, cum ceteris. Capitulum proprium, videlicet: Propter Sion non tacebo. Hymnus: Vox clara. Versiculus: Crastina die delebitur. Antiphona: Ioseph fili (*coni., ed. filij*) David. Psalmus: Benedictus. Oratio propria cum oratione de dominica sub una conclusione tantum, nil plus. Benedicamus, ut in primis vesperis. Ad primam hymnus: Iam lucis orto, conclusio: Laus honor. Antiphona: Iudæa et Ierusalem. Psalmi: Deus Deus meus respice in me, cum ceteris psalmis consuetis. Capitulum: Propter Sion. Responsorium: Iesu Christe, Qui venturus es. Versiculus: Hodie scietis. Oratio: Deus qui nos redemptionis, ut in matutinis. Alia: Domine sancte Pater. Ad tertiam, ad sextam, ad nonam antiphonæ de laudibus vigiliæ. Responsorium, ut supra. Versiculi secundum ordinem, ut in matutinis. In missa officium: Hodie scietis. Kyrie eleison, ut in prima dominica Adventus. Oratio propria cum oratione dominicali sub una conclusione tantum, non plus. Prophetia: Hæc dicit Dominus propter Sion. Finita illa, mox incipit epistola Paulus apostolus servus Iesu Christi. Graduale: Hodie scietis, cum versu: Qui regis. Alleluia dicitur propter diem dominicum illius diei dominicæ. Prosa: Mittit ad Virginem. Evangelium: Cum esset desponsata Mater Iesu. Credo dicitur propter diem dominicum. Offertorium: Tollite portas. Præfatio cottidiana. Sanctus de dominica consuetum in Adventu. Communio: Revelabitur gloria Domini, ita tamen, quod illa, quæ deficiunt in vigilia, complentur de dominica, et cetera.

DE SANCTO COLUMBANO¹ MARTYRE,² licet non habeat lectiones proprias, tamen, ubi locum habuerit, tenemus de eo. Capitulum: *Dilectus Deo*. Homelia: *Nemo accendit lucernam*, et alia omnia, ut de sancto Othmaro abbate, similiter et in missa.

Finis.³

¹ **N**₁ Columano

² *Edd. omnes sic habent, malim autem abbate vel confessore.*

³ **N**₂ Anno Christi MCCCXCVI per opificem Georgium Stuchs de Sultzpach, Nurnbergis, Nonas Octobris finit feliciter. **V**₁ Ordinarius Strigoniensis, accuratissime revisus (*alia ed. re usus*), feliciter explicit Venetiis, per Lucamantonium (*alia ed. Liucamantonium*) de Giunta Florentinum, impensis Ioannis Pap, librarii Budensis impressus, anno ab incarnatione dominica MCCCXCV, pridie Kalendas Augusti. **V**₂ Ordinarius Strigoniensis, accuratissime revisus, feliciter explicit, Venetiis, per Lucamantonium de Giunta Florentinum, impensis Ioannis Pap, librarii Budensis impressus, anno Domini MCCCXCVI, quinto Nonas Martii. **L** Ordinarius Strigoniensis, accuratissime revisus, feliciter explicit, impressus Lugduni, expensis Matthiae Milcher, librarii Budensis, et expensis Urbani Kaym, librarii Budensis, anno Domini MCCCXCVI, Aprilis IX. **V**₃ Ordinarium Strigoniense, accuratissime revisum, impressum Venetiis, per dominum Lucamantonium de Giunta Florentinum, expensis heredum quondam Urbani Kaym, librarii Budensis, feliciter explicit, anno Domini MCCCXCVI, Iunii XXVII.

INDICES

Index titulorum

Rubrica, seu consuetudo almæ ecclesiæ Strigoniensis metropolitana.	
Et primo de vigilia beati Andreae apostoli.....	5
In die sancto	6
[Adventus Domini].....	7
In prima dominica de Adventu Domini.....	7
Feria secunda.....	8
De beata Virgine sequitur.....	9
[Festa Decembris].....	12
De sancta Barbara virgine.....	12
De sancto Nicolao episcopo et confessore.....	12
Octava sancti Andreae	13
De Conceptione Virginis Mariæ.....	13
De sancto Damaso confessore	14
De sancta Lucia.....	14
In dominica tertia Adventus Domini.....	15
Feria quarta quattuor temporum.....	15
Feria quinta.....	16
Feria sexta quattuor temporum	16
In vigilia sancti Thomæ extra quattuor tempora.....	17
De sancto Thoma apostolo.....	17
Si vero festum sancti Thomæ apostoli fuerit in sabbato.....	18
In dominica quarta Adventus Domini.....	19
In vigilia vigiliæ Nativitatis Domini	19
Sequitur de Nativitate, eiusdem vigiliæ.....	20
In vigilia Nativitatis Domini.....	20
Nativitatis Domini.....	20
De sancto Stephano protomartyre.....	22
De sancto Ioanne.....	23
De Innocentibus	24
De sancto Thoma martyre	25
Dominica inter octavas Nativitatis Domini.....	25
De sancto Silvestro papa	26
[Festa Ianuarii].....	28
De Circumcisione Domini	28
Octava sancti Stephani protomartyris	29

De beata Virgine	29
Sancti Stephani	30
Octava sancti Ioannis apostoli et evangelistæ.....	31
Octava Innocentum	31
Vigilia Epiphaniarum Domini.....	32
[In die sancto].....	32
Secundo, tertio et quarto diebus.....	33
In dominica inter octavas Epiphaniarum Domini.....	34
In octava Epiphaniarum Domini	35
[Tempus post Epiphaniam].....	36
Post octavas Epiphaniarum Domini de beata Virgine.....	36
De sancto Felice martyre.....	36
De sancto Mauro abbate.....	37
In dominica Omnis terra	37
In dominica secunda Omnis terra.....	38
In dominica tertia.....	39
In dominica quarta et ultima Omnis terra.....	39
Marcelli papæ.....	39
De sancto Sulpicio confessore et pontifice.....	40
De sancto Antonio confessore	40
De sancta Prisca.....	40
De sanctis Mario, Martha, Audifax et Habacuc martyrum.....	41
De sanctis Fabiano et Sebastiano martyribus	41
De sancta Agnete virgine.....	42
De sancto Vincentio martyre	42
De sancta Emerentiana.....	43
[Septuagesima].....	44
Dominica Septuagesimæ.....	44
Diebus ferialibus	45
De Conversione sancti Pauli apostoli.....	45
De sancto Iuliano episcopo et confessore	46
Secundo Agnetis	46
Dominica in Sexagesima.....	47
[Festa Februarii]	48
De sancta Brigida virgine.....	48
In festo Purificationis Virginis Mariæ.....	48
De sancto Blasio martyre.....	49
De sancta Agatha.....	49
De sancta Dorothea virgine et martyre	49

Dominica Quinquagesimæ	50
De sancta Apollonia	50
De sancta Scholastica	50
De sancto Valentino martyre	51
De sancta Iuliana	51
In Cathedra sancti Petri apostoli	51
In vigilia sancti Matthiæ apostoli	52
[In die sancto]	52
De sancto Gerardo martyre	53
[Festa Martii]	54
Leonis papæ	54
De sancto Thoma de Aquino	54
De sancto Gregorio papa et confessore	55
De sancto Hilario confessore	55
De sancto Bernardo abbate et doctore	56
De sancto Benedicto abbate	56
In Annuntiatione Virginis Mariæ	57
[Festa Aprilis]	59
De sancto Ambrosio confessore et doctore	59
Festum sancti Ambrosii doctoris et pontificis quandoque contingit venire in Pascha	59
[Quadragesima]	61
Feria quarta in Capite ieiunii incipiendo, usque dominicam Invocavit me	61
Quando de sanctis tenetur in Quadragesima	62
Adhuc in Capite ieiunii	62
Adhuc in die Cinerum	63
Dominica Invocavit me et ego	64
Feria secunda	65
Feria quarta quattuor temporum	66
Sabbato quattuor temporum	66
Dominica Reminiscere	66
Diebus ferialibus	67
Dominica tertia, Oculi mei	67
Diebus ferialibus	68
Feria quarta quattuor temporum	68
Dominica quarta, Lætare Ierusalem	68
Sabbato in quattuor temporibus	69
In dominica quinta, Passionis, Iudica	69
Diebus ferialibus	70

[Hebdomada maior]	71
In dominica Ramispalmarum.....	71
Feria secunda.....	72
Feria tertia.....	72
Feria quarta.....	72
In Cena Domini nostri, Iesu Christi	73
In die Parasceves.....	76
In Sacro sabbato	77
[Tempus paschale]	80
In die Resurrectionis Domini.....	80
Feria secunda usque diem sabbati inclusive.....	83
Sabbato proximo ante Quasi modo	83
Horæ beatæ Mariæ Virginis.....	84
Hodie.....	84
Omnibus diebus dominicis.....	85
Dominica Quasi modo geniti.....	85
Feria tertia.....	87
Dominica secunda	87
Dominica Misericordia Domini.....	88
In dominica tertia.....	88
«In» dominica Iubilate	88
Quando O decus servatur	89
In dominica quarta, Cantate.....	90
Dominica propria	90
In dominica quinta, videlicet Rogationum.....	90
Dominica propria, Vocem iucunditatis	90
Feria tertia Rogationum.....	91
Quandoque festum sancti Adalberti cadit die dominico	92
In vigilia Ascensionis Domini.....	92
In die sancto	93
Feria sexta	94
Sabbato.....	94
Dominica inter octavas Ascensionis	94
Feria secunda.....	95
Feria tertia.....	95
Feria quarta.....	96
Octava Ascensionis Domini	96
Feria sexta	96
Sabbato in vigilia Pentecostes	96

In die sancto festi Pentecostes.....	98
Feria secunda.....	99
Feria tertia.....	100
Feria quarta.....	100
Feria quinta.....	101
Feria sexta.....	101
Sabbato.....	101
[Tempus post Pentecosten].....	103
De sancta Trinitate.....	103
Feria secunda.....	104
De Corpore Christi.....	104
In dominica inter octavas Corporis Christi.....	106
Per octavam diebus ferialibus.....	106
Liber Regum.....	108
De impositione primæ et secundæ historiæ.....	111
Liber Sapientiæ.....	111
Liber Iob.....	112
Liber Tobiaë.....	113
Liber Iudith.....	113
Liber Maccabæorum.....	114
Liber Ezechielis.....	114
De sancto Adalberto glorioso martyre et pontifice patronoquæ almæ ecclesiæ Strigoniensis feriis quintis per æstatem.....	114
Sequitur de sanctis post octavas Paschæ usque Ascensionem Domini.....	116
De sancto Tiburtio et Valeriano martyrum.....	116
De sancto Adalberto tempore paschali.....	116
De sancto Georgio martyre.....	117
De sancto Marco evangelista.....	118
De sancto Vitale martyre.....	119
[Festa Maii].....	120
In festo Philippi et Iacobi apostolorum.....	120
Inventio sanctæ Crucis tempore paschali.....	120
In festo sancti Ioannis apostoli ante portam Latinam.....	122
De sancto Stanislao martyre et pontifice.....	123
In die Gordiani et Epimachi martyrum.....	123
Si festum Stanislai martyris non venerit tempore paschali.....	124
Si festum sancti Gordiani et Epimachi venerit extra Pascha.....	124
In die Nerei et Achillei martyrum.....	125
Si hoc festum extra Pascha venerit sancti Nerei, Achillei et Pancratii martyrum.....	125

In die Bonifatii martyris.....	126
Si festum Bonifatii venerit extra octavam Paschæ.....	126
Sequitur de sanctis post festum Trinitatis, si tamen ita venerint.....	127
Primo de sancto Urbano papa et martyre.....	127
De sancta Potentiana.....	127
De sancta Petronella.....	128
[Festa Iunii].....	129
Marcelli et Petri martyrum.....	129
Laurentini et Pergentini martyrum.....	129
Primi et Feliciani martyrum.....	129
Barnabæ apostoli.....	130
Basilidis, Cyrini, Naboris et Nazarii martyrum.....	130
Viti et Modesti et Crescentiæ martyrum.....	130
Cyricii et Iulittæ martyrum.....	131
Marci et Marcelliani martyrum.....	131
Gervasii et Protasii martyrum.....	131
Albani martyris.....	131
De sancto Paulino confessore et pontifice.....	132
In vigilia Nativitatis Ioannis Baptistæ.....	132
In die sancto.....	132
De sancto Ioanne et Paulo martyribus.....	133
De sancto Ladislao rege.....	134
In vigilia Petri et Pauli apostolorum.....	134
In die sancto.....	135
De sancto Paulo.....	135
[Festa Iulii].....	137
In vigilia Visitationis gloriosissimæ Virginis Mariæ.....	137
In die sancto.....	137
In secundo die.....	139
Diebus ferialibus.....	139
In octava Petri et Pauli apostolorum.....	139
Octava Visitationis beatæ Mariæ Virginis.....	140
De sanctis septem fratribus.....	140
Processi et Martiniani.....	140
Kiliani et sociorum eius.....	140
De sancta Margarita virgine et martyre.....	141
Divisio apostolorum.....	141
Andræ et Benedicti.....	142
De sancto Alexio confessore.....	142

Praxedis virginis	143
De sancta Maria Magdalena	143
Apollinaris martyris	143
In vigilia sancti Iacobi apostoli	143
In die sancto	144
Sanctæ Annæ, matris Mariæ	144
De sanctis Septem dormientibus	145
Pantaleonis martyris	145
Depositio sancti Ladislai regis	145
De sancto Felice cum sociis	145
Abdon et Sennen	145
[Festa Augusti]	146
Ad Vincula sancti Petri apostoli	146
Stephani papæ et martyris	146
Inventio corporis sancti Stephani protomartyris cum sociis suis	147
Mariæ de Nive	147
De sancto Xysto cum sociis	148
In die Transfigurationis Domini	148
De sancto Donato martyre et confessore	149
De sancto Cyriaco cum sociis suis	149
In vigilia sancti Laurentii	150
In die sancto	150
De sancto Tiburtio martyre	151
De sancto Hippolyto cum sociis suis	151
In vigilia Assumptionis Virginis Mariæ	151
In die sancto	152
In octava sancti Laurentii martyris	153
De sancto Stephano rege et confessore	153
In octava Assumptionis Virginis Mariæ	154
In vigilia Bartholomæi apostoli	154
In die sancto	155
Genesii martyris	155
De sancto Augustino episcopo et confessore	156
Decollatio sancti Ioannis Baptistæ	156
De sanctis Felice et Adauto martyribus	157
[Festa Septembris]	158
De sancto Ægidio abbate	158
Depositio sancti Emerici ducis et confessoris	158
Evurtii confessoris et pontificis	159

Nativitas Mariæ Virginis gloriosæ.....	159
De sancto Gorgonio martyre.....	160
De sancto Maurilio episcopo et confessore.....	160
Exaltatio sanctæ Crucis.....	160
De octava Nativitatis beatæ Mariæ Virginis.....	161
De sancto Lamberto martyre.....	162
In vigilia sancti Matthæi apostoli.....	162
In die sancto.....	163
Feria quarta quattuor temporum.....	163
Feria sexta quattuor temporum.....	163
Sabbato quattuor temporum.....	163
De sancto Mauritio cum sociis.....	164
De sancta Thecla virgine.....	164
Gerardi martyris.....	164
Cypriani et Iustinæ martyrum.....	165
Cosmæ et Damiani martyrum.....	165
Venceslai martyris.....	165
Michaelis archangeli.....	165
Hieronymi confessoris.....	165
[Festa Octobris].....	167
De sancto Leodegario.....	167
Francisci confessoris.....	167
Stanislai confessoris et martyris.....	167
Sergii, Bacchi, Marci, Marcellini martyrum.....	167
Dionysii cum sociis.....	168
Gereonis martyris cum sociis.....	168
Colomani martyris.....	168
Cerbonii confessoris et pontificis.....	169
Calixti papæ et martyris.....	169
Galli confessoris et abbatis.....	169
De sancto Luca evangelista.....	170
Leodegarius martyr et pontifex.....	170
Undecim milium virginum.....	170
Severini confessoris et episcopi.....	171
Maglorius confessor et pontifex.....	171
Demetrius martyr.....	171
Vigilia Simonis et Iudæ apostolorum.....	171
In die sancto.....	171
Vigilia Omnium sanctorum.....	172

[Festa Novembris]	174
In die Omnium sanctorum.....	174
Secundo die post Omnium sanctorum.....	175
Tertio die post festum Omnium sanctorum.....	176
Emerici ducis.....	176
Translatio sancti Adalberti.....	177
Septimo die post festum Omnium sanctorum	177
In octava Omnium sanctorum	178
De sancto Theodoro martyre	178
Martini papæ et martyris	178
De sancto Martino episcopo et confessore	178
Brictii episcopi et confessoris	179
Dedicatio almæ ecclesiæ Strigoniensis	179
De sancto Othmaro abbate.....	181
De sancto Aniano episcopo	181
Octava sancti Martini episcopi	181
Elisabeth viduæ	182
De sancta Cæcilia virgine et martyre.....	182
De sancto Clemente martyre et pontifice	183
In octava Dedicationis sancti templi.....	184
De sancto Othmaro abbate.....	185
De sancto Chrysogono martyre.....	185
Si dominica vigesimaquarta et ultima ferialiter imponatur	185
Catherinæ virginis et martyris	186
Anianus episcopus et confessor	186
De sancto Columbano martyre	188

Index dierum liturgicorum

- Abdon et Sennen (30. iul.), 145
Adalbertus (23. apr.), 116
Adalbertus (23. apr.), die dominico, 92
Adalbertus martyr et pontifex, feriis quintis per
æstatem, 114
Adalbertus, Translatio (6. nov.), 177
Adventus, de beata Virgine, 9
Adventus, dominica prima, 7
Adventus, dominica quarta, 19
Adventus, dominica tertia, 15
Adventus, hebdomada prima, feria secunda, 8
Adventus, hebdomada tertia, feria quinta, 16
Adventus, quattuor tempora, feria quarta, 15
Adventus, quattuor tempora, feria sexta, 16
Ægidius abbas (1. sept.), 158
Afra (7. aug.), 149
Agatha (5. feb.), 49
Agnes virgo (21. ian.), 42
Agnes, Secundo (28. ian.), 46
Albanus martyr (21. iun.), 131
Alexander et socii (3. maii), 121
Alexius confessor (17. iul.), 142
Ambrosius confessor et doctor (4. apr.), 59
Anastasia (25. dec.), 21
Andreas apostolus (30. nov.), 6
Andreas apostolus, vigilia (29. nov.), 5
Andreas et Benedictus (16. iul.), 142
Andreas, octava (7. dec.), 13
Anianus episcopus (17. nov.), 181
Anianus episcopus et confessor (17. nov.), 186
Anna mater Mariæ (26. iul.), 144
Annuntiatio beatæ Mariæ Virginis (25. mar.), 57
Antonius confessor (17. ian.), 40
Apollinaris martyr (23. iul.), 143
Apollonia (9. feb.), 50
Ascensio Domini, 93
Ascensio Domini, dominica infra octavas, 94
Ascensio Domini, feria quarta, 96
Ascensio Domini, feria secunda, 95
Ascensio Domini, feria sexta, 94
Ascensio Domini, feria sexta [post octavas], 96
Ascensio Domini, feria tertia, 95
Ascensio Domini, octava, 96
Ascensio Domini, sabbatum, 94
Ascensio Domini, vigilia, 92
Assumptio beatæ Mariæ Virginis (15. aug.), 152
Assumptio beatæ Mariæ Virginis, octava (22.
aug.), 154
Assumptio beatæ Mariæ Virginis, vigilia (14.
aug.), 151
Audoenus confessor (24. aug.), 155
Augustinus episcopus et confessor (28. aug.),
156
Barbara virgo (4. dec.), 12
Barnabas apostolus (11. iun.), 130
Bartholomæus apostolus (24. aug.), 155
Bartholomæus apostolus, vigilia (23. aug.), 154
Basilides Cyrinus Nabor et Nazarius martyres
(12. iun.), 130
Benedictus abbas (21. mar.), 56
Bernardus abbas et doctor (17. mar.), 56
Blasius martyr (3. feb.), 49
Bonifatius martyr (14. maii), 126
Brictius episcopus et confessor (13. nov.), 179
Brigida virgo (1. feb.), 48
Cæcilia virgo et martyr (22. nov.), 182
Cæsarius martyr (1. nov.), 174
Calixtus papa et martyr (14. oct.), 169
Catherina virgo et martyr (25. nov.), 186
Cena Domini, 73
Cerbonius confessor et pontifex (10. oct.), 169
Christina (24. iul.), 144
Christoferus (25. iul.), 144
Chrysogonus martyr (24. nov.), 185
Cinerum, feria quarta in Capite ieiunii, 61, 62, 63
Circumcisio Domini (1. ian.), 28
Clemens martyr et pontifex (23. nov.), 183
Colomanus martyr (13. oct.), 168
Columbanus martyr (20. nov.), 188
Conceptio beatæ Mariæ Virginis (8. dec.), 13
Cornelius et Cyprianus martyres (14. sept.), 160
Corpus Christi, 104

- Corpus Christi, dominica infra octavas, 106
 Corpus Christi, infra octavas, 106
 Cosmas et Damianus martyres (27. sept.), 165
 Cyprianus et Iustina martyres (26. sept.), 165
 Cyriacus et socii (8. aug.), 149
 Cyricus et Iulitta martyres (16. iun.), 131
 Damasus confessor (11. dec.), 14
 De impositione primæ et secundæ historiæ, 111
 Dedicatio ecclesiæ Strigoniensis, 179
 Dedicatio ecclesiæ Strigoniensis, octava, 184
 Demetrius martyr (26. oct.), 171
 Dionysius et socii (9. oct.), 168
 Divisio apostolorum (15. iul.), 141
 Dominicus confessor (5. aug.), 147
 Donatus martyr et confessor (7. aug.), 149
 Dorothea virgo et martyr (6. feb.), 49
 Elisabeth vidua (19. nov.), 182
 Emerentiana (23. ian.), 43
 Emericus dux (5. nov.), 176
 Emericus dux et confessor, Depositio (2. sept.), 158
 Epiphania Domini (6. ian.), 32
 Epiphania Domini, dominica infra octavas, 34
 Epiphania Domini, octava (13. ian.), 35
 Epiphania Domini, vigilia (5. ian.), 32
 Epiphania, infra octavas, secundo tertio et quarto diebus (7–9. ian.), 33
 Epiphania, post octavas, de beata Virgine, 36
 Epiphania, post octavas, dominica prima, 37
 Epiphania, post octavas, dominica quarta, 39
 Epiphania, post octavas, dominica secunda, 38
 Epiphania, post octavas, dominica tertia, 39
 Eusebius (14. aug.), 151
 Evurtius confessor et pontifex (7. sept.), 159
 Exaltatio sanctæ Crucis (14. sept.), 160
 Fabianus et Sebastianus martyres (20. ian.), 41
 Felicitas (23. nov.), 183
 Felix et Adauctus martyres (30. aug.), 157
 Felix et socii (29. iul.), 145
 Felix martyr (14. ian.), 36
 Franciscus confessor (4. oct.), 167
 Gallus confessor et abbas (16. oct.), 169
 Genesisius martyr (25. aug.), 155
 Georgius (24. apr.), 115
 Georgius martyr (24. apr.), 117
 Gerardus martyr (24. sept.), 164
 Gerardus martyr, [Translatio] (24. feb.), 53
 Gereon et socii martyres (10. oct.), 168
 Gervasius et Protasius martyres (19. iun.), 131
 Gordianus et Epimachus martyres (10. maii), 123, 124
 Gorgonius martyr (9. sept.), 160
 Gregorius papa et confessor (12. mar.), 55
 Hadrianus martyr (8. sept.), 159
 Hebdomada maior, feria quarta, 72
 Hebdomada maior, feria secunda, 72
 Hebdomada maior, feria tertia, 72
 Hermes martyr (28. aug.), 156
 Hieronymus confessor (30. sept.), 165
 Hilarius confessor (14. mar.), 55
 Hippolytus et socii (13. aug.), 151
 Iacobus apostolus (25. iul.), 144
 Iacobus apostolus, vigilia (24. iul.), 143
 Innocentes (28. dec.), 24
 Innocentes, octava (4. ian.), 31
 Inventio sanctæ Crucis (3. maii), 120
 Ioannes (27. dec.), 23
 Ioannes apostolus et evangelista, octava (3. ian.), 31
 Ioannes apostolus, ante portam Latinam (6. maii), 122
 Ioannes Baptista, Conceptio (24. sept.), 164
 Ioannes Baptista, Decollatio (29. aug.), 156
 Ioannes Baptista, Nativitas (24. iun.), 132
 Ioannes Baptista, Nativitas, octava (1. iul.), 137
 Ioannes Baptista, Nativitas, vigilia (23. iun.), 132
 Ioannes et Paulus martyres (26. iun.), 133
 Iuliana (16. feb.), 51
 Iulianus episcopus et confessor (27. ian.), 46
 Kilianus et socii (8. iul.), 140
 Ladislaus rex (27. iun.), 134
 Ladislaus rex, Depositio (29. iul.), 145
 Lambertus martyr (17. sept.), 162
 Laurentinus et Pergentinus martyres (3. iun.), 129
 Laurentius (10. aug.), 150
 Laurentius martyr, octava (17. aug.), 153
 Laurentius, vigilia (9. aug.), 150
 Leo (28. iun.), 134
 Leo papa (1. mar.), 54
 Leodegarius (2. oct.), 167
 Leodegarius martyr et pontifex (2. oct.), 170
 Leonardus (6. nov.), 177

- Liber Ezechielis, *114*
 Liber Iob, *112*
 Liber Iudith, *113*
 Liber Maccabæorum, *114*
 Liber Regum, *108*
 Liber Sapientiæ, *111*
 Liber Tobiae, *113*
 Lucas evangelista (18. oct.), *170*
 Lucia (13. dec.), *14*
 Maccabæi septem fratres (1. aug.), *146*
 Maglorius episcopus et confessor (24. oct.), *171*
 Marcellus et Petrus martyres (2. iun.), *129*
 Marcellus papa (16. ian.), *39*
 Marcus et Marcellianus martyres (18. iun.), *131*
 Marcus evangelista (25. apr.), *115, 118*
 Margarita virgo et martyr (13. iul.), *141*
 Maria Magdalena (22. iul.), *143*
 Marius Martha Audifax et Habacuc martyres
 (19. ian.), *41*
 Martinus ep, octava (18. nov.), *181*
 Martinus episcopus et confessor (11. nov.), *178*
 Martinus papa et martyr (10. nov.), *178*
 Matthæus apostolus (21. sept.), *163*
 Matthæus apostolus, vigilia (20. sept.), *162*
 Matthias apostolus (24. feb.), *52*
 Matthias apostolus, vigilia (23. feb.), *52*
 Maurilius episcopus et confessor (13. sept.), *160*
 Mauritius et socii (22. sept.), *164*
 Maurus abbas (15. ian.), *37*
 Mennas martyr (11. nov.), *179*
 Michael archangelus (29. sept.), *165*
 Michael archangelus, Apparitio (8. maii), *123*
 Nativitas beatæ Mariæ Virginis (8. sept.), *159*
 Nativitas beatæ Mariæ Virginis, octava (15.
 sept.), *161*
 Nativitas Domini (25. dec.), *20*
 Nativitas Domini, dominica infra octavas, *25*
 Nativitas Domini, vigilia (24. dec.), *20*
 Nativitas Domini, vigilia vigiliæ (23. dec.), *19*
 Nativitas, de beata Virgine, *29*
 Nereus Achilleus et Pancratius martyres (12.
 maii), *125*
 Nicolaus episcopus et confessor (6. dec.), *12*
 Nive, beatæ Mariæ Virginis de (5. aug.), *147*
 Omnes sancti (1. nov.), *174*
 Omnes sancti, octava (8. nov.), *178*
 Omnes sancti, secundo die (2. nov.), *175*
 Omnes sancti, septimo die (7. nov.), *177*
 Omnes sancti, tertio die (3. nov.), *176*
 Omnes sancti, vigilia (31. oct.), *172*
 Oswaldus (5. aug.), *147*
 Othmarus abbas (16. nov.), *181, 185*
 Pantaleon martyr (27. iul.), *145*
 Parasceve, *76*
 Pascha, dominica prima post, *84*
 Pascha, dominica prima post, Quasi modo ge-
 niti, *85*
 Pascha, dominica quarta post, *90*
 Pascha, dominica quarta post, Cantate, *90*
 Pascha, dominica quinta post, *90*
 Pascha, dominica quinta post, Vocem iucundi-
 tatis, *90*
 Pascha, dominica secunda post, *87*
 Pascha, dominica secunda post, Misericordia
 Domini, *88*
 Pascha, dominica tertia post, *88*
 Pascha, dominica tertia post, Iubilare, *88*
 Pascha, hebdomada prima post, feria tertia, *87*
 Pascha, omnibus diebus dominicis post, *85*
 Pascha, post octavas, de beata Virgine, *84, 89*
 Paulinus confessor et pontifex (22. iun.), *132*
 Paulus apostolus, Commemoratio (30. iun.), *135*
 Paulus apostolus, Conversio (25. ian.), *45*
 Pentecostes, *98*
 Pentecostes, dominica vigesimaquarta et ultima
 post, *185*
 Pentecostes, feria quarta infra octavas, *100*
 Pentecostes, feria quinta infra octavas, *101*
 Pentecostes, feria secunda infra octavas, *99*
 Pentecostes, feria sexta infra octavas, *101*
 Pentecostes, feria tertia infra octavas, *100*
 Pentecostes, sabbatum infra octavas, *101*
 Pentecostes, vigilia, *96*
 Petronella (31. maii), *128*
 Petrus apostolus, Cathedra (22. feb.), *51*
 Petrus apostolus, Vincula (1. aug.), *146*
 Petrus et Paulus apostoli (29. iun.), *135*
 Petrus et Paulus apostoli, octava (6. iul.), *139*
 Petrus et Paulus apostoli, vigilia (28. iun.), *134*
 Philippus et Iacobus apostoli (1. maii), *120*
 Potentiana (19. maii), *127*
 Præiectus martyr (25. ian.), *45*

- Praxedes virgo (21. iul.), 143
 Primus et Felicianus martyres (9. iun.), 129
 Prisca (18. ian.), 40
 Priscus martyr (1. sept.), 158
 Processus et Martinianus (2. iul.), 138, 140
 Purificatio beatæ Mariæ Virginis (2. feb.), 48
 Quadragesima, de sanctis, 62
 Quadragesima, dominica prima, 64
 Quadragesima, dominica quarta, 68
 Quadragesima, dominica quinta, 69
 Quadragesima, dominica secunda, 66
 Quadragesima, dominica tertia, 67
 Quadragesima, hebdomada prima, feria secunda, 65
 Quadragesima, hebdomada quinta, diebus ferilibus, 70
 Quadragesima, hebdomada secunda, diebus ferilibus, 67
 Quadragesima, hebdomada tertia, diebus ferilibus, 68
 Quadragesima, quattuor tempora, feria quarta, 66, 68
 Quadragesima, quattuor tempora, sabbatum, 66, 69
 Quinquagesima, dominica in, 50
 Quintinus martyr (31. oct.), 172
 Ramispalmarum, dominica, 71
 Resurrectio Domini, 80
 Resurrectio Domini, feria secunda usque diem sabbati, 83
 Rogationum, feria tertia, 91
 Romanus martyr (9. aug.), 150
 Sabbatum proximum ante Quasi modo, 83
 Sabbatum Sacrum, 77
 Sabina (29. aug.), 156
 Sanguinis Christi, Adventus (8. aug.), 149
 Saturninus (29. nov.), 5
 Scholastica (10. feb.), 50
 Septem dormientes (27. iul.), 145
 Septem fratres (10. iul.), 140
 September, quattuor tempora, feria quarta, 163
 September, quattuor tempora, feria sexta, 163
 September, quattuor tempora, sabbatum, 163
 Septuagesima, diebus ferilibus, 45
 Septuagesima, dominica in, 44
 Sergius Bacchus Marcus et Marcellinus martyres (7. oct.), 167
 Severinus confessor et episcopus (22. oct.), 171
 Sexagesima, dominica in, 47
 Silvester papa (31. dec.), 26
 Simon et Iudas apostoli (28. oct.), 171
 Simon et Iudas apostoli, vigilia (27. oct.), 171
 Stanislaus confessor et martyr, [Translatio] (6. oct.), 167
 Stanislaus martyr et pontifex (8. maii), 123, 124
 Stephanus papa et martyr (2. aug.), 146
 Stephanus protomartyr (26. dec.), 22
 Stephanus protomartyr et socii, Inventio corporis (3. aug.), 147
 Stephanus protomartyr, octava (2. ian.), 29, 30
 Stephanus rex et confessor (20. aug.), 153
 Stephanus rex, Commemoratio (15. aug.), 152
 Sulpicius confessor et pontifex (17. ian.), 40
 Thecla virgo (23. sept.), 164
 Theodorus martyr (9. nov.), 178
 Thomas apostolus (21. dec.), 17, 18
 Thomas de Aquino (7. mar.), 54
 Thomas martyr (29. dec.), 25
 Thomas, vigilia (20. dec.), 17
 Tiburtius et Valerianus martyres (14. apr.), 116
 Tiburtius martyr (11. aug.), 151
 Timotheus et Apollinaris martyres (23. aug.), 155
 Transfiguratio Domini (6. aug.), 148
 Trinitas, 103
 Trinitas, feria secunda post, 104
 Undecim milia virgines (21. oct.), 170
 Urbanus papa et martyr (25. maii), 127
 Valentinus martyr (14. feb.), 51
 Venceslaus martyr (28. sept.), 165
 Victor (8. maii), 123
 Vincentius martyr (22. ian.), 42
 Visitatio beatæ Mariæ Virginis (2. iul.), 137
 Visitatio beatæ Mariæ Virginis, in secundo die (3. iul.), 139
 Visitatio beatæ Mariæ Virginis, infra octavas (4–9. iul.), 139
 Visitatio beatæ Mariæ Virginis, octava (9. iul.), 140
 Visitatio beatæ Mariæ Virginis, vigilia (1. iul.), 137
 Vitalis martyr (28. apr.), 119
 Vitus Modestus et Crescentia martyres (15. iun.), 130
 Xystus et socii (6. aug.), 148

